

FORENINGER FOR FREMTIDEN

Forskere og foreningsaktive om ungdomsorganisationernes betydning for unges liv og det danske samfund

DUF
DANSK UNGDOMS FÆLLESRÅD

FORENINGER FOR FREMTIDEN

Forskere og foreningsaktive om ungdomsorganisationernes betydning for unges liv og det danske samfund

DUF
DANSK UNGDOMS FÆLLESRÅD

FORENINGER FOR FREMTIDEN

Forskere og foreningsaktive om ungdomsorganisationernes betydning for unges liv og det danske samfund

© DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd og forfatterne.
1. februar 2014

Redaktion: Alexander Tolstrup, Anne Hansen og June Risum Scheibel

Korrektur: Lone Østerlind, Læselyst

Layout: Anne-Mette Thomsen, grafiliokus.dk

Foto: Spejdernes Lejr 2012/Frederik Andreas Jørgensen (forside), Peter Jarvad, Mydtskov, Ricky John Molloy, Mikal Schlosser, Jørgen Chemnitz/Polfoto, privat, Eigil Nybo, Uggi Kaldan, privat, Sara Galbiati, June Risum Scheibel, Gregers Kirdorf, Peter Hauerbach/Polfoto, Carsten Lauridsen/Polfoto, DUF-arkiv, Rikke Viemose, Gregers Kirdorf, Mikal Schlosser, Mikal Schlosser, Philip Davali.

Tryk: CS Grafisk A/S, Hadsten

Udgiver:
DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd
Scherfigsvej 5
2100 København Ø
www.duf.dk

1. oplag, 1.300 eks.

ISBN: 978-87-87486-38-5

Indholdsfortegnelse

Forord 5

Indledning 9

1. Identitet og fællesskab 13

Deltagelse og medborgerskab blandt unge **15**
Af Thomas P. Boje, professor, ph.d., Roskilde Universitet

Portræt af Kenni Leth: Demokratiets legeplads fik hans hjerte 33

Portræt af Henrik Engelbrecht: Fællesskabet tryllede det musikalske talent frem 37

2. Samfundsengagement 41

Foreningsdeltagelse og samfundsengagement blandt unge **43**
Af Lars Torpe, lektor, Aalborg Universitet

Portræt af Connie Hedegaard: EU's grønne ildsjæl har altid spejderånden med sig 63

Portræt af Bjarke Friis: Sønderjyden bygger bro med sit engagement 67

3. Uddannelse og erhvervsevne 71

Foreningsengagement og ledelseskompetencer **73**
Af Klaus Levinsen, lektor, Syddansk Universitet

Portræt af Thorsten Schmidt: Madgeni fik råvarernes historie ind med spejderlivet 89

Portræt af Ellis Marie Jensen: Grønne foreningsspirer gav mod til at gro 93

4. Inklusion 97

Ungdomsorganisationers inkluderende praksis – et godt tilbud for marginaliserede børn og unge? **99**
Af Karsten Mellon, adjunkt, University College Sjælland, og ph.d.-stipendiat, Roskilde Universitet, og Stine Jensen, udviklingskonsulent, cand.scient.soc.

Portræt af Khalid Akrami: Frivilligheden åbnede Khalids døre til samfundet 121

Portræt af Karina Olsen: Spejderne viste vejen fra tæsk til tryghed 125

5. Samfundsværdi **129**

Ungdomsorganisationernes samfundsværdi **131**
Af Hans Bay, ekstern lektor, Københavns Universitet

Portræt af Henrik Sass Larsen: Livsprojektet, der tog form blandt 'de store røde' 153

Portræt af Lars Løkke Rasmussen: Ulveungen, der blev bidt af det fælles ansvar 157

6. Internationalt udsyn **161**

Samlæring mellem unge i en foranderlig verden **163**
Af Niels Larsen, ph.d., kultursociolog BA og konsulent i Kijani Institute

Portræt af David Trads: Den første flyrejse, som ændrede alt 185

Portræt af Thomas Arpe: Uganda tur-retur med kørestol og en klar mission 189

7. Unges foreninger i internationalt perspektiv **193**

Ungdomsorganisationer og social tillid **195**
Af Gunnar Lind Haase Svendsen, professor mso, Syddansk Universitet, Gert Tinggaard Svendsen, professor, Aarhus Universitet, og Jens Fyhn Lykke Sørensen, adjunkt, Syddansk Universitet

Portræt af Jan Top Christensen: Ambassadøren for flade strukturer og medbestemmelse 215

Portræt af Anemone Birkebæk: Foreningsknubs og kampvalg gav nye perspektiver 219

Forord

Deltagelse, dialog, frivillighed og indflydelse er de fire kerneværdier, som Dansk Ungdoms Fællesråd har haft som sit grundlag, siden Hal Koch stiftede organisationen. Det var godt og fremsynet set, at en mangfoldighed af ungdomsforeninger kunne have glæde af en paraplyorganisation, der kunne koordinere og organisere i fælles interesser på fælles kerneværdier. Der er et mundheld, der siger, at når to mennesker mødes, giver de hinanden hånd. Når tre mennesker mødes, så danner de en forening. Og sandt er det, at et hvilket som helst problem, udfordring eller interesse kan føre til en forening med vedtægter, formand, kasserer og revisor, og så går fællesskabet i gang med sin selvdefinerede opgave. Det er selvfølgelig ikke en kultur, der bare fortsætter af sig selv. To verdenskrige i Europa med grusomme totalitære angreb på den demokratiske styreform er en stærk påmindelse om demokratiets sårbarhed. Derfor lå der i Hal Kochs initiativ en alvorlig påmindelse om, at demokrati ikke bare er en selvfølgelig styreform, men at demokrati lever og udvikles gennem samtale, forståelse af den anden og respekt for den enkelte. Det var ikke godt nok bare at bruge sit flertal. Mindretallet skal også kunne komme til orde og blive hørt, så flertallet kan tage hensyn til mindretallets meninger. Flertallet har ikke ret alene i kraft af sit flertal.

Det er en vigtig erfaring. I Danmark har vi tradition for en generøsitet over for mindretal. Det står et mindretal frit for at danne en kreds, der kan oprette en forening, en fri skole, en højskole, en folkeoplysningskreds, hvis indhold ikke skal godkendes af flertallet. I Danmark er vi gennem generationer vokset op med foreninger som et bærende element i samfundet. Gennem foreninger er mange af vores institutioner blevet skabt. Et fint eksempel er realkreditforeningerne. København brændte i 1795. Hvordan skulle borgerne få råd til at genopbygge deres boliger? De lavede en forening, hvor medlemmerne garanterede for hinandens lån, så de kunne få kredit. Realkreditobligationen var hermed opfundet, og det har givet Danmark et meget sikkert system til at finansiere boliger.

Andelsbevægelsen er udsprunget af de samme værdier. Da dampskibene blev konstrueret, kunne dansk landbrug ikke længere klare sig i konkurrencen om at sælge korn. Der måtte noget nyt til. Bønderne satte sig om bordet og aftalte en ny form for samarbejde. De lavede andelsforeninger, der var fælles om fx et mejeri, hvor alle med køer kunne blive medlemmer. Så leverede de mælken fra deres køer og fik udbytte efter deres andele afhængigt af, hvor mange køer de havde, og dermed hvor meget mælk de leverede. Men uanset om en bonde havde to køer og en anden havde 100 køer, så havde hver bonde én stemme, når der skulle træffes beslutninger i andelsmejeriet.

Fagforeninger og arbejdsgiverforeninger har i mere end hundrede år været bærende parter i den danske model, hvor parterne på arbejdsmarkedet frivilligt aftaler arbejdsvilkår og løn. Det kalder vi den danske model, og den har været særlig sammenlignet med andre landes måder at indrette arbejdsmarkedet – og dermed samfundet – på.

Der er mange former for foreninger. De er dannet om interessefællesskaber i fritiden. Teaterforeninger, kunstforeninger, operaforeninger, læseforeninger, idrætsforeninger, spejderkorps, folkeoplysningsforbund, ungdomsorganisationer osv. Eller om sociale opgaver for særligt udsatte mennesker. Foreningsarbejdet er baseret på frivillighed. Fælles for foreninger er, at de bygger på ligeværdighed og på forpligtende fællesskaber, der arbejder for det fælles bedste. Foreninger giver – uanset alder – en demokratisk læreproces for medlemmerne, der gennem deres deltagelse er inkluderet i et praksisfællesskab, hvor de har indflydelse. Her udvikles og øves de sociale kompetencer gennem deltagelse, dialog og indflydelse. Det er i særdeleshed en vigtig pointe, når vi taler om børn og unges deltagelse i foreningsarbejde. Fælles erfaringer med det frivillige foreningsarbejde er væsentlige for vores demokratiske dannelse til medborgere. Det kan ses, hvis vi ser vores samfund som et 'dobbeltdemokrati' med på den ene side de folkevalgte i deres fora, og på den anden side foreningerne i deres mangfoldighed på demokratisk vis tage hånd om dele af vores hverdag. Det skal jo ikke afholde de folkevalgte fra at inddrage foreningerne i dialoger om samfundsanliggender og dermed give muligheder for deltagelse og indflydelse. Tværtimod skulle foreningerne gøre det nemmere og nærliggende.

Udfordringerne i samfundet er store, og verden er grænseløs. At færdes på nettet og på de sociale medier er at færdes i en virtuel verden, der er virkelig på sin egen måde, men som ikke omfatter den fysiske tilstedeværelse mellem mennesker. Det gør nogle beslutninger meget lettere, når vi kan bo langt væk fra børn og børnebørn, men alligevel kan mødes på forskellige måder via nettet. Men vi kan stadig ikke træde ud af nettet og røre ved hinanden. Vi er i en slags anonymitetssfære, hvor normerne fra den fysiske verden ikke uden videre gælder. Men det giver mange nye muligheder for at være med. Og vi skal tage fat i diskussionen om behovet for en digital dannelse efter demokratiske spilleregler. Den opgave kan meget vel tages op med henblik på at finde svar gennem dialogen om opgaven i den levende og fysiske verden i foreningerne.

Vores samfund og fælles kultur er stærkt formet af og skabt gennem et mangfoldigt foreningsliv, som er en del af vores kulturelle traditioner for at løfte praktiske forhold og påtrængende opgaver på demokratisk vis. Det skaber sociale kompetencer og forståelse af den anden i respekt for den enkelte. De personlige relationer i den sammenhæng gør os til de mennesker, vi nu er. Det giver os muligheder for, at kunst og kultur kan være en integreret del af alle dele af samfundet og af landet gennem foreningsnetværk, så kunst

og kultur er en væsentlig del af vores fælles hverdag. Det giver fortsat folkeoplysningen betydning og mening i forhold til udfordringer nu og i fremtiden, fordi der altid vil være behov for dannelsen af myndige medborgere og verdensborgere. Her er foreningernes medlemmer grundstoffet. Opgaven er at få så mange som muligt med, og at alle former for foreninger er sig deres ansvar bevidst. Derfor er den samlede fødekæde for den samfundskultur så afgørende, og derfor er DUFs initiativ med "Foreninger for fremtiden" fantastisk vigtigt og godt.

Marianne Jelved – kulturminister, december 2013

Indledning

Af Signe Bo, formand for DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd.

Din nabo har med stor sandsynlighed været medlem af en af DUFs medlemsorganisationer – uanset hvor i Danmark du bor, eller hvad du arbejder med. For knap halvdelen af den danske befolkning er eller har nemlig været aktiv i en af de samfundsengagerende organisationer, som er en del af DUF-paraplyen. Foreningslivet i Danmark er en helt central del af vores samfund, og foreningerne har historisk spillet en afgørende rolle for det land, vi lever i. Danmark har en stærk foreningstradition, som er fundamentet for vores demokrati. DUF arbejder for at fremme unges deltagelse i foreningslivet, fordi vi ved, at foreninger skaber værdi for samfundet.

Unge er fremtidens eneste sikre ressource og en helt afgørende faktor for udviklingen af Danmark. Derfor mener vi, at det er vigtigt at dokumentere og synliggøre den betydning, ungdomsorganisationerne har for ungdommen og dermed de kommende generationer. Forskningen har ikke før nu beskæftiget sig specifikt med betydningen af ungdomsorganisationernes arbejde. DUF har med bogen "Foreninger for fremtiden" indsamlet ny viden om ungdomsorganisationernes betydning for unges liv, trivsel og kompetencer og foreningernes bidrag til samfundet som helhed.

Denne antologi giver et unikt indblik i det frivillige, idébestemte, samfundsengagerende børne- og ungdomsarbejde, som udgør en vigtig del af foreningsdanmark. DUF har samarbejdet med en række af landets fremmeste forskere, som hver især undersøger aspekter af ungdomsorganisationernes indflydelse på børn og unge og på den danske befolkning og samfund. Vores håb er, at vi ved at bidrage med viden om ungdomsorganisationerne kan give inspiration, der sikrer en løbende udvikling af et dynamisk foreningsliv.

Udgivelsen henvender sig til beslutningstagere, embedsmænd, fagfolk, studerende, aktive i foreningslivet og alle andre, som vil blive klogere på, hvad foreningerne for børn og unge kan og gør – både for den enkelte og for samfundet – og på, hvordan vi kan udvikle vores foreningsliv.

Som interesse- og serviceorganisation for landets frivillige, idébestemte og samfundsengagerende ungdomsorganisationer har DUF et solidt kendskab til en helt særlig del af det foreningsdanmark, de fleste kender. Det er denne udgivelse et resultat af.

DUF-paraplyen så først dagens lys i 1940, hvor en række foreninger for unge gik sammen for at bekæmpe datidens udemokratiske og nazistiske strømninger. Dengang som nu arbejder DUF på tværs af forskellige organisationer for børn og unge for at fremme unges deltagelse i foreningslivet og i demokratiet. Vi kan efter snart 75 år konstatere, at mangfoldigheden med hele 70 ungdomsorganisationer i DUF-fællesskabet er større end nogensinde før. DUF repræsenterer landets politiske ungdomsorganisationer fra højre til venstre, kirkelige organisationer – store som små, de mange forskellige spejderkorps, en alsidighed af sociale og kulturelle organisationer for blandt andre teater-, musik- og rollespilsentusiaster samt elev- og studenterbevægelsens organisationer. Fælles for de frivillige i foreningerne – uanset om de brænder for ungdomspolitik, spejderarbejde, religion, miljø, ungdomsklubber, teater, rollespil eller internationale projekter – er, at de laver samfundsengagerende aktiviteter for børn og unge.

Alle DUFs medlemsorganisationer har unge til fælles. Men vi har alle sammen meget forskellige tilgange til den frivillige indsats med, for og af unge. Fordi DUF-paraplyen består af så forskellige organisationer, der bidrager med en stor mangfoldighed af aktiviteter og kompetencer, så har det i årevis været klart for de mange engagerede i foreningerne, at alle organisationer på hver sin måde styrker børn og unges trivsel og kompetencer.

Personligt ved jeg, at det har gjort en kæmpe forskel for mit ungdomsliv, at jeg har været en aktiv del af en ungdomsorganisation – en positiv forskel, som kan være svær at sætte på formel, og som forskningen heller ikke hidtil har dokumenteret. Ligesom tusindvis af andre danske unge har jeg fået en masse kompetencer med mig fra foreningslivet ind i voksenlivet. Og det er netop disse kompetencer, bogens forfattere bidrager med enestående viden om: I vores organisationer lærer vi det, der skal til, for at vi kan begå os på arbejdsmarkedet. Vi bliver aktive og ansvarsfulde medborgere. Vi udvikler vores personlige identitet og tør træde i karakter. Vi har plads til alle på førsteholdet. Vi bliver nysgerrige på verden. Vi skaber større tillid og sammenhængskraft.

Vi har valgt at lade syv temaer være omdrejningspunktet for denne udgivelse. I arbejdet med bogen har vi villet demonstrere den mangfoldighed, som vi er stolte over at besidde. Temaerne er valgt, fordi vi mener, at de på hver sin vis er afgørende for unges trivsel og kompetencer og dermed også af stor værdi for samfundet og dets udvikling. Under overskrifterne ”Identitet og fællesskab”, ”Samfundsengagement”, ”Uddannelse og erhvervsevne”, ”Inklusion”, ”Samfundsværdi”, ”Internationalt udsyn” og ”Unges foreninger i

internationalt perspektiv" er det vores håb, at antologien afspejler de unikke ressourcer, kompetencer og fællesskaber, de frivillige foreninger for børn og unge bidrager med. For hvert kapitel giver forskerne deres bud på, hvordan ungdomsorganisationerne skaber en værdi, som vi skal værne om og bygge videre på.

Professor Thomas P. Boje fra Roskilde Universitet gransker, hvilken betydning ungdomsorganisationerne kan have for unges medborgerskab, identitetsdannelse og fællesskaber. Ekstern lektor på Københavns Universitet Lars Torpe fra Aalborg Universitet analyserer, hvad et medlemskab af en ungdomsorganisation betyder for unges samfundsengagement. Lektor Klaus Levinsen fra Syddansk Universitet ser nærmere på, hvordan ungdomsorganisationerne bidrager til medlemmernes erhvervsevne. Adjunkt, University College Sjælland, og ph.d.-stipendiat Karsten Mellon fra Roskilde Universitet går i samarbejde med udviklingskonsulent Stine Jensen tæt på ungdomsorganisationernes evne til at inkludere marginaliserede børn og unge. Ekstern lektor på Københavns Universitet Hans Bay har foretaget statistiske beregninger af ungdomsorganisationernes samfundsøkonomiske værdi. Niels Larsen, ph.d. og konsulent i Kijani Institute, beskriver den særlige form for læring og demokratiske deltagelse, der opstår mellem unge frivillige, der via DUF samarbejder på tværs af landegrænser. Professor Gert Tinggaard Svendsen fra Aarhus Universitet undersøger sammen med professor mso Gunnar Lind Haase Svendsen og adjunkt Jens Fyhn Lykke Sørensen fra Syddansk Universitet, hvilken betydning ungdomsorganisationerne har for danskernes sociale tillid og sammenligner Danmark med andre lande.

De fleste danskere vil nok kunne fortælle mindst én god anekdote fra hverdagen i en forening, de er en del af. Hvis de altså blev spurgt. I antologien præsenterer vi læserne for hele 14 personlige vidnesbyrd fra både kendte personer og almindelige borgere, som er eller har været aktive i en af DUFs medlemsorganisationer. Vi kommer helt tæt på en tidligere statsminister, en verdensberømt kok, en flygtning fra Afghanistan, en ambassadør, en direktør for verdens største internationale avis, en spejderleder i provinsen, en minister, en spastisk lammet frivillig projektmager, en musikchef og mange flere. I interviewene tillægger de nuværende og tidligere foreningsaktive deres tid i de danske ungdomsorganisationer en helt særlig betydning for deres personlige udvikling, deres karriere, opvækst, integration i samfundet, politiske engagement eller deres internationale virkelyst. For hvert kapitel giver bogen på denne måde læseren en både forskningsbaseret og personlig vinkel på, hvad det betyder at være aktiv i en ungdomsorganisation.

Tak til de mange, der har bidraget til og muliggjort denne udgivelse, og tak til de mange tusinder af ildsjæle i foreningerne i DUF-paraplyen, som er med til at hjælpe Danmarks børn og unge godt på vej ind i voksenlivet.

1. IDENTITET OG FÆLLESSKAB

ISBN: 978-87-87486-44-6

Deltagelse og medborgerskab blandt unge

Af Thomas P. Boje, professor, ph.d., Roskilde Universitet.

Indledning

En af de helt centrale udfordringer for det danske samfund er, at der skabes gode forudsætninger for, at borgeren kan udøve et aktivt og deltagende medborgerskab. Det vil sige at skabe plads for det individuelle engagement i de menneskelige relationer - socialt og kulturelt - samtidig med at samfundet og det sociale fællesskab viser solidaritet over for svage grupper. Det aktive medborgerskab ses som en central forudsætning for, at borgerne i højere grad ansvarliggøres over for eget liv, samfundet, det sociale fællesskab samt i forhold til beslutningstagen omkring centrale forhold i lokalsamfundet – så som beslutninger i forhold til skole, fritid, sundhedsvæsen, fysisk planlægning m.v. Der bliver i diskussionen om det aktive medborgerskab ofte argumenteret for, at dette skal ske ved større involvering af de sociale aktører – private virksomheder, frivillige organisationer og enkeltindivider – i løsningen af sociale og kulturelle opgaver, gennem demokratisering af offentlige institutioner og øget valgfrihed i forhold til velfærdsinstitutionerne. Samtidig med det større individuelle engagement er det dog også vigtigt at pointere nødvendigheden af, at der skabes kollektive og solidariske rammer for det aktive medborgerskab ved at sikre økonomisk lighed, anerkendelse af forskelle og en ligelig repræsentation af alle samfundets sociale grupper i de demokratiske institutioner.

I denne artikel rettes blikket primært mod de unge og deres samfundsengagement. Enten som medlemmer og frivillige i det idébestemte og samfundsengagerende foreningsliv som f.eks. spejder-, elev- og udvekslingsorganisationer eller som frivillig i organisationer med fokus på socialt arbejde som f.eks. besøgsvennetjenesten.

Artiklen indledes med en diskussion af medborgerskabsbegrebet, det civile samfund og borgerinddragelse. Herefter følger en redegørelse for danskernes deltagelse i den politiske beslutningsproces og involvering i de organiserede foreninger samt uformelt frivilligt arbejde så som støtte til andre medborgere (venner eller naboer). Endvidere diskuteres kort betydningen af de sociale medier for de unges engagement i foreningslivet. Som afslutning reflekterer artiklen over betydningen af at have deltaget i organisatorisk arbejde for dannelsen af et aktivt medborgerskab – herunder fællesskaber, identitet og tilhørs-

forhold til samfundet og forståelse for andre menneskers vilkår.

Analysen bygger på data fra undersøgelsen *Civilsamfund og frivillighed 2013*, der sammenligner udviklingen i unges frivillighed fra 2004 til 2012. I forhold til danskernes deltagelse i politiske beslutningsprocesser er tallene hentet fra *European Social Survey 2004*. Citater fra rapporten *Frivillighed blandt elever i 7.-9. klasse – kendskab og holdninger*, som er udarbejdet af Frivillighedsrådet 2012, er ligeledes inkluderet som perspektivering på tallene om unges deltagelse i foreningslivet.

Medborgerskab – en begrebsafklaring

Medborgerskabsbegrebet, som det bliver brugt i litteraturen, indeholder en tvetydighed, idet det både kan betyde statsborgerskab og medborgerskab. Statsborgerskabet er primært passivt og omfatter de juridiske, politiske og sociale rettigheder – og pligter – man som borger i et samfund har, mens medborgerskabet er aktivt og yderligere indbefatter identitet og tilhørsforhold i samfundet – lokalt eller nationalt. I realiseringen af medborgerskabet spiller individernes deltagelse i det sociale fællesskab og dets institutioner således en central rolle (Boje, 2013). Her får ungdomsorganisationerne en særlig rolle i socialiseringen af de unge til et aktivt og engageret medborgerskab. Et aktivt medborgerskab i form af frivilligt arbejde, foreningsarbejde m.v. er grundlaget for et levende demokrati.

"… Frivilligt arbejde er en nødvendighed for det danske demokrati. Frivilligt arbejde er en god kilde til viden, venskaber og gode redskaber til fremtiden. Frivilligt arbejde er at brænde for en sag." (pige i 9. klasse)[1]

Ved at være en del af det fællesskab, som ungdomsorganisationerne tilbyder, opnår de unge, som det fremgår af citatet, både et fællesskab og en identitet. Gennem det frivillige arbejde i organisationerne får de unge venner, viden og redskaber. Et eksempel på dette kunne være, når de politiske ungdomsorganisationer hvert år får stablet store landsråd på benene udelukkende via frivillige. Dette kan kun ske, fordi de unge brænder for foreningen, for sagen, og dermed har lyst til at hjælpe. De får kompetencer, som er en forudsætning for et aktivt medborgerskab, og som på langt sigt vil gavne samfundet og dem selv. I denne sammenhæng får de civile organisationer en central rolle i etableringen af den sociale dialog på tværs af forskellige grupper af borgere samt mellem borgerne og det politiske system (Boje, Fridberg & Ibsen, 2008).

1 Citaterne i denne tekst er hentet fra rapporten "Frivillighed blandt elever i 7.-9. klasse – Kendskab og holdninger" udarbejdet af Frivillighedsrådet 2012. Elevernes skriftlige svar er i denne artikel redigeret sprogligt.

Den demokratiske organisationsform, der netop er et helt centralt karakteristikum ved den danske foreningsmodel, er uløseligt forbundet med det moderne demokrati. For det første er foreninger og frivillige organisationer såvel som borgernes deltagelse i deres aktiviteter en grundlæggende forudsætning for den demokratiske styreform og for styreformens legitimitet. Retten til at slutte sig sammen i foreninger er et centralt element i det politiske medborgerskab og dermed en vigtig del af medborgernes skoling til de demokratiske principper, procedurer og spilleregler. Det er gennem foreningerne og civilsamfundets organisationer, at borgernes ønsker og interesser dannes, udveksles, artikuleres og omformes til politiske krav. I denne sammenhæng tillægges specielt ungdomsorganisationerne en stor betydning for individets skoling til demokratiets principper, procedurer og spilleregler. I og med at disse organisationer er kendetegnet ved at være grundlæggende demokratiske og frivillige, bliver de centrale i dannelsen af den demokratiske kultur. Når man f.eks. i lokalafdelingen af Natur & Ungdom skal stemme om sammensætningen af bestyrelsen, så oplever de unge medlemmer i praksis, hvad demokrati indebærer, og derved opnår de kompetencer, som er centrale for at indgå i den demokratiske proces og for at være aktive medborgere.

For det andet har den voksende interesse for det civile samfund og det frivillige organisationsarbejde sat fokus på grundlæggende normer, værdier og forudsætninger for et demokratisk samfund – som dialog, myndiggørelse, tillid og gensidighed – hvad især den mere formaliserede del af civilsamfundet tillægges betydning for udviklingen og fastholdelsen af. I Danmark har den demokratiske dimension ved det civile samfund især været knyttet til den folkeoplysende tradition, som folkehøjskoler, oplysningsforbund og kommunal støtte til fritids- og kulturaktiviteter bygger på. Det er dog ikke blot de formelt organiserede former for deltagelse, som er vigtige for forståelsen af medborgerskabet og dets betydning. De uformelle netværk og det uformelle civile engagement i form af nabohjælp, støtte til venner og slægtninge m.v. er også et helt centralt element i forståelsen af sammenhængskraften i samfundet. Dette gælder nok i højere grad for unge og for etniske ikke-danskere end for midaldrende etniske danskere (Pichler & Wallace, 2007; Medborgerskab i Danmark, 2011). Disse grupper er ikke blevet skolet i foreningslivet på samme måde, som det er tilfældet for den midaldrende dansker.

Medborgerskabet og foreningsdeltagelse under forandring

Medborgerskabet har gennem de seneste par årtier været under stærk forandring. I den aktuelle velfærdspolitik er der sket en omprioritering fra social forsørgelse til sociale investeringer i form af uddannelse og aktivering. Der tales i litteraturen om to forskellige opfattelser af det sociale medborgerskab i forhold til velfærdspolitikken: et socialt rettig-

hedsparadigme baseret på de traditionelle sociale rettigheder til tryghed og forsørgelse i perioder uden for arbejdsmarkedet og et socialt investeringsparadigme inspireret af tankerne om en tredje vej, hvor det centrale er et offentligt-privat samarbejde. De to tilgange adskiller sig fundamentalt, når det kommer til social tryghed og vilkårene for de sociale ydelser. I rettighedsparadigmet er socialpolitikken primært orienteret mod forbrug og indkomstsikring. Ifølge investeringsparadigmet er det centrale sigte med velfærdspolitikken ikke længere en beskyttelse mod markedet. Nu sigter politikkerne i højere grad på at give borgerne kvalifikationer og færdigheder med henblik på, at de kan tilpasse sig til de krav, som den vidensbaserede økonomi med dens fleksible organisationsformer stiller (Boje & Ejrnæs, 2013: 42).

Det er i denne sammenhæng, at det aktive medborgerskab bliver vigtigt i form af involvering og deltagelse i både foreningslivet og det frivillige arbejde. Begge steder er de centrale kendetegn et stærkt medlemsengagement og en høj grad af borgerinddragelse. Der er tale om organisationer, som i dagens danske velfærdssamfund får en stadig større rolle. Dels er de formidlere af borgernes ønsker og behov for social og politisk støtte, og dels fungerer nogle af dem som alternative eller supplerende producenter af sociale service- eller tjenesteydelser, der er mere i pagt med borgernes behov, end tilfældet er med de velfærdsydelser, som produceres gennem det etablerede kommunale system.

Uanset om de unge er en del af det klassiske idébestemte og samfundsengagerende foreningsliv – så som spejderbevægelser og sportsklubber – eller i organisationer med fokus på frivilligt socialt arbejde, betyder det at være involveret i foreningslivet, at de unge tilegner sig kvalifikationer og færdigheder. Som medlem bliver man en del af et mangfoldigt fællesskab og får indblik i andre menneskers levevilkår og sociale baggrund. Som drengen i nedenstående citat siger, udvikler man en empati over for andre sociale grupper i samfundet, hvilket bidrager til at sikre og forstærke det sociale fællesskab.

"Jeg mener, danskerne burde lave mere frivilligt arbejde, først og fremmest for at ændre noget, men også for at man lærer noget om andre miljøer end ens eget. F.eks. hvis man laver lektiehjælp for børn, der har en svær social baggrund, og man ikke selv har, bliver det nemmere at forstå dem. Det er vigtigt, at mennesker har forståelse for alle i et samfund, og det har man først, når man har oplevet det." (dreng, 9. klasse)

Det aktive medborgerskab gennem et frivilligt foreningsengagement er således med til at sikre dannelsen af sociale sammenhænge, hvor relationerne mellem individerne er grundlæggende demokratiske og af en sådan karakter, at de fremmer størst mulig myndiggørelse af de enkelte individer. Med de unges deltagelse i foreningslivet og det frivillige arbejde etableres også forudsætninger for, at de sociale skel, hvad angår alder, køn og klasse, i nogen grad bliver nedbrudt. I litteraturen tales der om brobyggende social kapital, hvilket netop er sociale netværk dannet på tværs af alder, køn og klasse, og som er

en vigtig forudsætning for at sikre sammenhængskraften i det moderne individualiserede samfund (Torpe, 2013).

Gennem borgernes deltagelse i foreningslivet bør det således i princippet være muligt at sikre realiseringen af de demokratiske rettigheder inden for det moderne samfund. Borgernes deltagelse har i denne sammenhæng fået stigende betydning i og med den institutionelle overgang fra en topdown-styret beslutningsmodel til en netværksbaseret deltagermodel, hvor beslutningsprocesserne i væsentligt omfang er blevet decentraliseret og sker i forskellige former for horisontalt samarbejde – i netværk mellem statslige aktører, private virksomheder og de civile organisationer.

Således er det et aktiv for demokratiet og sammenhængskraften i samfundet, at unge engagerer sig i foreningslivet. Næste afsnit vil kortlægge, i hvor høj grad dette engagement udfolder sig i Danmark.

Kortlægning af de unges engagement i foreninger og deres deltagelse i frivilligt arbejde

I løbet af det seneste årti er der i Danmark blevet foretaget en række undersøgelser af de unges deltagelse i foreningsarbejde, sociale netværk og frivilligt arbejde. Disse undersøgelser viser over en kam, at de unge er aktive og deltager i foreningslivet og udfører frivilligt arbejde stort set på linje med resten af befolkningen. Hvor det traditionelt har været mellemaldersgrupperne, som har domineret i foreningslivet og det frivillige arbejde, er der gennem det seneste årti sket en differentiering i de sociale gruppers deltagelsesmønster, som går på tværs af aldersgrupperne og snarere er baseret på store forskelle mellem uddannelseskategorierne inden for de enkelte aldersgrupper.

Deltagelse i foreningslivet er mange forskellige ting. Når der tales om borgernes del-

Tabel 1 Danskeres deltagelse i den politiske beslutningsproces, 2004

Aktivitet	Andel af befolkningen
Stemmeafgivning ved valg	87,1
Medlem af politisk parti	6,2
Deltaget i aktiviteter i politisk parti	2,6
Givet penge til politisk parti	1,5
Arbejdet frivilligt for politisk parti	1,3

Kilde: European Social Survey 2004, efter Ogris og Westphal, 2006.

tagelse, tænkes der ofte primært på deres deltagelse i det politiske liv. Målt på afgivelse af stemme ved de politiske valg er det i Danmark sådan, at omkring 85 procent af befolkningen deltager ved nationale valg og knap 50 procent er aktive ved EU-valgene. Ser vi derimod på andelen af befolkningen, som er aktiv i et politisk parti eller en politisk aktionsgruppe, er det kun 5 procent af befolkningen. Går vi yderligere i detaljer og ser på andelen af befolkningen, som har været medlem af, deltaget i aktiviteter, givet penge til og arbejdet frivilligt for et politisk parti, er andelen af befolkningen, som var aktiv i 2004, endnu mindre, hvilket fremgår af Tabel 1.

Der er således tale om en særdeles beskeden andel af befolkningen, som er politisk aktiv i traditionel forstand. Ser vi alene på unge – dvs. borgere mellem 18 og 29 år – er tallene endnu lavere for de forskellige politiske aktiviteter. I *Medborgerskab i Danmark* (2011) er der redegjort for de unges deltagelse i kommunalvalget i 2009. Blandt unge i alderen 20-29 år er valgdeltagelsen under 50 procent sammenlignet med over 70 procent for borgere over 45 år. Yderligere fremgår det af datamaterialet, som blev indsamlet i forbindelse med *Medborgerskab i Danmark*, at de unge var mindre interesserede i politik, havde lavere tilknytning til kommunen, var mindre aktive i de lokalpolitiske aktiviteter og mindre aktive i det lokale foreningsliv end den øvrige befolkning (Medborgerskab i Danmark, 2011: 57).

I medborgerskabsundersøgelsen har man alene inddraget de traditionelle former for politisk deltagelse. Ser vi derimod på omfanget af deltagelse i forskellige former for civilsamfundsaktiviteter – frivilligt arbejde i f.eks. bestyrelsen i den lokale partiforening eller som lektiehjælper i Ungdommens Røde Kors – er der tale om et væsentligt større aktivitetsniveau blandt de unge. Her skal redegøres for tal fra den danske frivillighedsundersøgelse i 2004 (Ibsen, Boje & Fridberg, 2008), som er blevet gentaget i 2012 med interview af de samme personer suppleret med tilgang af en ungdomsårgang. Man har i begge undersøgelser spurgt til frivilligheden på helt samme måde, hvorfor tallene skulle være sammenlignelige, hvilket ofte ikke er tilfældet, hvad angår de tal for frivillighed, som har figureret gennem de seneste år.

For den danske befolkning som helhed finder vi, at 35 procent har været frivillige i organisatorisk sammenhæng inden for det sidste år i 2004, og dette tal er nøjagtigt det samme for 2012. Vi har således fundet en stor stabilitet i frivillighedens omfang, og det samme gælder for de organisatoriske sammenhænge, hvor borgerne er frivillige – se Tabel 2.

Ser vi på omfanget af frivillighed i de yngre aldersgrupper, finder vi, at den yngste aldersgruppe både i 2004 og 2012 havde en betydeligt lavere frivillighed end så vel den samlede befolkning som aldersgruppen 26-35 år. Det bemærkelsesværdige er imidlertid, at niveauet for frivillighed er faldet markant for den yngste aldersgruppe mellem 2004 og 2012, mens det har været stort set konstant for personer i alderen 26-35 år, hvor niveauet ligger på befolkningsgennemsnittet.

Tabel 2 Unge danskeres deltagelse i formelt og uformelt frivilligt ulønnet arbejde i 2004 og 2012 i procent.

	2004			2012		
	16-25 år	26-35 år	Alle	16-25 år	26-35 år	Alle
Organisatorisk frivillighed i procent af befolkningen						
Total	29	36	35	24	34	35
Mænd	28	39	38	22	29	37
Kvinder	29	34	32	26	37	33
Timer brugt på frivillighed per måned	20	18	18	16	12	16
Uformel hjælp / frivillighed i procent af befolkningen						
Total	49	49	52	48	47	53
Mænd	46	51	51	51	46	53
Kvinder	52	47	52	47	48	53
Timer brugt på uformel hjælp per måned	14	12	15	10	9	13

Kilde: Civilsamfund og Frivillighed 2013.

Hvad angår den uformelle frivillighed i form af hjælpetjenester og anden praktisk hjælp, er niveauet væsentligt højere både for hele befolkningen og for de unge. Her er der ikke tale om nogen væsentlig forskel i niveauet for de unge og for hele befolkningen. Derimod har udviklingen været forskellig for mænd og kvinder. Hvor den formelle frivillighed synes stigende for kvinder, mens den falder for mænd, synes det at være omvendt, hvad angår niveauet for uformel frivillighed.

Det forhold, at niveauet for deltagelse i forskellige former for frivilligt ulønnet foreningsarbejde er mindre blandt de unge end i den øvrige befolkning, er ikke specielt overraskende. De unge er ikke medlem af de lokale foreninger omkring bopæl og arbejdsplads – grundejerforeninger, lejerforeninger, faglige foreninger m.v. – og de har endnu ikke børn, som inddrager dem i foreningslivet omkring skole og idræt. Samtidig har de unge typisk ikke etableret lokale sociale netværk, der sammen med familien er de centrale indgangsporte til det frivillige arbejde. Deres engagement bygger mere på egne fritidsinteresser, og her er der intet, som tyder på, at de ikke er lige så aktive som den øvrige befolkning (Fridberg, 2008: 65-67). Kombinerer vi tallene for de unge, som aktuelt er frivillige, og dem, som tidligere har været frivillige, finder vi, at unge midt i 20'erne lige så ofte er engageret

i frivillige aktiviteter som personer i alderen 50-60 år. Yderligere viser det sig, at blandt de unge, som ikke har været frivillige, er der en klart større andel, som gerne vil være det, hvis de blev opfordret til at gå ind i en frivillighedsaktivitet. Mere end halvdelen af de unge under 30 år, som i dag ikke er frivillige, siger, at de godt kunne tænke sig at være frivillige eller foreningsaktive, hvis de blev spurgt om det. Der er således tale om et langt større potentiale for øget engagement i denne aldersgruppe, end vi kan registrere i de ældre aldersgrupper.

Som det fremgår af citatet, er frivilligt arbejde noget, man gør af lyst og af egen drift. Det er derfor meget vigtigt, at aktiviteterne i ungdomsorganisationerne kan indfange de unges interesser og dermed få dem ind i fællesskabet.

"For mig er frivilligt arbejde noget arbejde, man selv vælger at foretage sig, og som man vælger at gøre uden at få løn for det. Frivilligt arbejde er for mig noget, man har lyst til, og noget, man vælger at gøre ordentligt, fordi man selv har pålagt sig nogle opgaver." (pige, 9. klasse)

Den vigtigste anledning til at blive inddraget i foreningslivet og være frivillig er, at man bliver opfordret til det eller valgt ind i en bestyrelse. Dette er som nævnt ikke tilfældet for de unge i samme grad som for de lidt ældre aldersgrupper. Blandt de unge er det interessen for en sag eller ønsket om at være en del af et socialt fællesskab, som er den centrale anledning til deres engagement i foreningslivet. Det er derfor vigtigt for at tiltrække de unge, at aktiviteterne er socialt engagerende, idebaserede og lystbetonede snarere end traditionelt organisatorisk arbejde. Dette i modsætning til de ældre aldersgrupper, hvor arbejdssituation, oplevelser i familien, politisk engagement m.v. er de vigtigste anledninger til at gå ind i frivilligt arbejde.

En af de væsentligste faktorer, som har betydning for niveauet for frivillighed i en aldersgruppe, er uddannelse. Her ser vi i Tabel 3 (se næste side), at der er væsentlige forskelle i uddannelsesgruppernes frivillighed. Forskelle, som dog er mindre for de yngste end for aldersgruppen 26-35 år og for hele befolkningen. Frivilligheden er gået ned for alle uddannelsesgrupper blandt de yngste. Blandt de 26-35-årige har faldet i frivillighed været størst for personer under uddannelse, mens det er steget kraftigt for personer med lang videregående uddannelse. En udvikling, som går igen for hele befolkningen.

Faldet i frivillighed blandt de yngste aldersgrupper og blandt personer under uddannelse må ses i sammenhæng med den økonomiske krise og den vanskelige arbejdsmarkedssituation for unge i disse år. For det første er vilkårene i uddannelsessystemet blevet hårdere, og der er et krav om hurtig gennemførelse med kun lidt tid til andre aktiviteter, herunder deltagelse i organisationsaktiviteter. For det andet er arbejdsløsheden blandt unge i dag ganske betydelig, hvilket forhindrer dem i at være frivillige i mere end et yderst begrænset omfang, samtidig med at al opmærksomhed rettes mod jobsøgningsaktiviteter.

Tabel 3 Deltagelse i organisatorisk frivillighed efter uddannelse blandt unge danskere i 2004 og 2012 i procent.

	2004			2012		
	16-25 år	26-35 år	Alle	16-25 år	26-35 år	Alle
Under uddannelse	30	45	34	28	31	28
Ingen uddannelse	23	27	25	17	24	26
Erhvervsuddannelse	24	38	36	17	32	34
KVU	36	33	36	13	17	28
MVU	-	36	42	-	34	40
LVU	-	35	45	-	56	51
Total	***29***	***36***	***35***	***24***	***34***	***35***

KVU: Kort videregående uddannelse. MVU: Mellemlang videregående uddannelse. LVU: Lang videregående uddannelse.

Kilde: Civilsamfund og Frivillighed 2013.

Traditionelt har foreningslivet såvel som det frivillige arbejde i Danmark været domineret af mænd, som specielt er i overtal inden for det klassiske foreningsliv (idræt, fritid og kultur), hvilket omfatter over halvdelen af de foreningsaktive personer i Danmark. Kvinder har primært været stærkt repræsenteret inden for velfærdsområdet – det vil sige de sociale organisationer, som imidlertid kun repræsenterer en mindre del af foreningslivet. Dette mønster er under forandring med en voksende frivillighed inden for velfærdsområdet i takt med de nedskæringer, som finder sted på det sociale og sundhedsmæssige område. De seneste undersøgelser af frivillighed har således registreret en tendens til større frivillighed på velfærdsområdet og en mindre afmatning, først og fremmest hvad angår det politiske og faglige foreningsarbejde. Dette betyder samtidig, at det som nævnt er blandt kvinderne, at frivilligheden er i vækst. Blandt de yngste aldersgrupper er der således registreret flere kvinder end mænd, som kunne tænke sig at deltage i frivilligt arbejde, hvis nogen bad dem om det. Kvindernes stigende uddannelsesniveau og øgede samfundsmæssige engagement i forbindelse med uddannelse og arbejde er her centrale faktorer.

Den tid, som bliver brugt på foreningsarbejde, varierer kraftigt mellem de unge aldersgrupper. Mest tid bruger de unge i alderen 16-25 år. Denne aldersgruppe brugte 16 timer om måneden på frivilligt foreningsarbejde i 2012, mens aldersgruppen 26-35 år kun brugte 12 timer. For befolkningen som helhed er antallet af timer brugt på frivillige aktiviteter opgjort til 16 timer i gennemsnit om måneden (se Tabel 2 tidligere). Der er for alle grupper tale om en nedgang i antallet af timer brugt på frivillighed i forhold til 2004. Manglende tid angives af en stor gruppe af de personer, som aktuelt ikke er for-

eningsaktive, men også her siger specielt de unge, at de gerne vil være frivillige, hvis de blev spurgt om det. Som forrige afsnit redegjorde for, så er der en stor gevinst i de unges foreningsengagement såvel som deltagelse i frivilligt arbejde. De bliver en del af stærke fællesskaber, får den viden samt de redskaber og kompetencer, som er en forudsætning for et aktivt medborgerskab. Et aktivt medborgerskab, som på langt sigt vil blive til gavn for samfundet og dem selv. Skal lysten til det frivillige foreningsliv, som tydeligt findes blandt de unge, udnyttes, kræver det, at de mere aktivt bliver inddraget i organiserede sociale netværk, som både repræsenterer de idébestemte og samfundsengagerende foreninger og de frivillige sociale organisationer, at de får reel indflydelse på de aktiviteter, som de inviteres til at deltage i, og at der sikres kontinuitet i aktiviteterne fra de eksisterende platforme for unge til en bredere deltagelse i samfundsdebatten. På spørgsmålet om, hvad frivilligt arbejde er, svarer en pige fra 9. klasse:

"Frivilligt arbejde er, når du yder noget uden at modtage nogen form for løn. Når du gør noget for samfundet af egen fri vilje, uden at nogen siger, du skal gøre dit, og du skal gøre dat. Du er i et frit rum, og du bestemmer selv, hvornår du ikke længere har overskud til at være en del af det mere, eller hvis du ikke mener, at det, organisationen går ind for, er noget, du vil stå inde for. Frivilligt arbejde er, når jeg f.eks. siger, jeg vil være med til at gøre en forskel." (pige, 9. klasse)

For denne unge pige er frivillighed en mulighed for at realisere sig selv, finde sin identitet og plads i samfundet og samtidig engagere sig i et fællesskab med venner og få viden om samfundets mange facetter. Altså noget, hun gør af egen vilje og på egne præmisser. Det, som i denne sammenhæng er vigtigt for ungdomsorganisationerne, er at sikre rammerne for de unges frivillige aktiviteter og at tilrettelægge dem på en måde, så deres frihed og initiativ kommer i fokus. Kun på denne måde kan de unge blive fastholdt i de frivillige organisationer. En effektiv måde at få kontakt til de unge på og få dem involveret i det eksisterende foreningsliv er gennem de forskellige sociale medier som supplement til den traditionelle foreningsform.

Karakteren af de unges engagement. Hvordan er de unge aktive i foreningslivet?

De unges tilgang til det frivillige engagement er klart mindre instrumentel og mere ekspressiv. Det betyder, at de unge er mindre interesserede i de traditionelle foreningsopgaver så som bestyrelsesarbejde, sekretariatsarbejde m.v. De er i højere grad aktive inden for idræt og fritid, inden for miljø og natur samt i forbindelse med forskellige former for praktisk

arbejde (Koch-Nielsen m.fl., 2005). Som det fremgår af citatet med drengen fra 8. klasse, er det at komme ind i et socialt fællesskab gennem det frivillige arbejde en helt central faktor.

"Alle burde tage et ansvar, hvis man kan. Mange tror måske, at frivilligt arbejde er ulønnet. Det er det også, men man får noget andet i stedet for; nemlig erfaring, bekendtskaber, selvtillid og en smule prestige. Derfor." (dreng, 8. klasse)

At det frivillige foreningsarbejde samtidig giver den unge arbejdsmæssige og organisatoriske erfaringer, selvtillid og prestige over for kammerater, er kun en yderligere kvalitet ved det frivillige arbejde, som derved sætter den unge i stand til senere i livet at udøve sit aktive medborgerskab mere effektivt.

Det er først og fremmest de sociale aktiviteter i form af kampagner, aktioner, dannelse af sociale netværk til støtte for enkeltsager, som engagerer de yngre aldersgrupper. Her spiller de yngre kvinder en central rolle og synes i nogen grad at være i front. Når yngre kvinder traditionelt har været mindre foreningsaktive end yngre mænd, så skyldes det, at de ikke har haft anledning til at komme i gang – de er simpelthen ikke blevet spurgt. I og med at unge kvinder i stort tal angiver ønsket om et socialt fællesskab som anledning til at være foreningsaktive, er der således rige muligheder for øget engagement, da det netop er denne form for foreningstilknytning, der har været kendetegnet ved en klart voksende trend.

Traditionelt har politisk deltagelse været knyttet sammen med at stemme ved valg, være medlem af et politisk parti eller deltagelse i politiske manifestationer. Disse former for institutionaliseret deltagelse har gennem de seneste årtier været på retur, mens alternative ikke-institutionaliserede former for deltagelse har fået en stadig større betydning. Disse ikke-institutionaliserede former for deltagelse er typisk underskriftindsamlinger, pengedonationer, boykot af produkter, demonstrationer og deltagelse i aktioner på de nye sociale medier. Hvor den gængse institutionaliserede deltagelsesform har været og stadig er præget af mænd, midaldrende eller ældre samt højtuddannede borgere, er deltagelsesmønstret væsentligt anderledes for de ikke-institutionaliserede deltagelsesformer. Her er det kvinder og yngre borgere, som er mest aktive. I en stor europæisk undersøgelse af udviklingen af de utraditionelle former for deltagelse har man fundet, at de unge 18-36-årige klart er dominerende, hvad angår demonstrationer, anvendelse af de nye sociale medier, boykot af bestemte produkter samt ved underskriftindsamlinger.

Dette deltagelsesmønster giver anledning til at antage, at de unge aldersgrupper i fremtiden vil være mere politisk aktive, i og med at de ikke-institutionelle deltagelsesformer får en stadig større rolle i den politiske debat. Der er imidlertid også en bagside ved denne udvikling i den politiske deltagelse. Kombinationen af institutionelle og ikke-institutionelle former for deltagelse synes nemlig at forstærke de uddannelsesmæssige skel i befolkningen, således at deltagelsen i den politiske debat bliver mere og mere forbeholdt

de uddannede borgere, mens ikke-uddannede borgeres marginalisering bliver forstærket gennem anvendelse af de ikke-traditionelle deltagelsesformer i kombination med de traditionelle deltagelsesformer (Norris, 2011; Marien, Hooghe & Quintelier, 2010). Det er måske træk af denne udvikling, som vi har oplevet i Danmark gennem det seneste årti, i og med at uddannelse synes at være blevet en stadig mere markant forklaringsfaktor for niveauet af frivillighed i de forskellige befolkningsgrupper – se Tabel 3.

Betydningen af de sociale medier for de unges involvering og engagement i ungdomsorganisationer

Der findes kun begrænset information om forskelle i online og offline deltagelse i foreningsaktiviteter i Danmark. Fra udenlandske undersøgelser ved vi, at de sociale medier benyttes i langt højere grad af yngre end ældre mennesker, og at der er markante forskelle i uddannelsesniveauet blandt dem, som benytter disse medier. Uddannelsesforskellene synes at være væsentligt større mellem de aktive og ikke-aktive blandt foreningsaktive på de sociale medier, end tilfældet er med de traditionelle medier. Derimod synes der kun at være beskedne forskelle i brugen af de to former for aktiviteter blandt yngre kvinder og mænd.

De sociale medier har vist sig særdeles effektive i forbindelse med mobilisering af personer til deltagelse i aktioner og kampagner, men mindre effektive til at holde fast i de unge og få dem til at engagere sig i længerevarende aktiviteter. De fleste undersøgelser af sammenhængen mellem online og offline deltagelse i foreningsaktiviteter viser dog, at der er tale om, at de supplerer hinanden. Nok er det en speciel gruppe af yngre og højtuddannede personer, som foretrækker at bruge online aktiviteter, og det gælder primært i etableringen af sociale netværk og informationsspredning, mens organisationsarbejde, aktioner, foreningsarbejde m.v. typisk bliver udført gennem de mere traditionelle aktivitetsformer. Trods en forskellig personprofil på online og offline aktiviteter synes der således at være en klar kombinationseffekt. Dette betyder, at unge mennesker udnytter fordelene ved den nye teknologi til at blive engageret i foreningsaktiviteter, sociale netværk, men at de samtidig gennem anvendelse af de sociale medier bliver involveret i mere traditionelle former for foreningsaktiviteter.

Borgernes deltagelse i de ikke-institutionelle aktionsformer benyttes endvidere i højere grad af kvinder og unge end af mænd og ældre. Dette er en central faktor i bestræbelserne på at øge disse gruppers involvering i politisk arbejde og foreningsaktiviteter generelt. Hvis de sociale medier bliver anvendt i tilknytning til de mere traditionelle deltagelsesformer, vil de kunne føre til mere effektiv politisk og social mobilisering af underrepræsenterede grupper i foreningslivet og til en højere grad af inklusion af de grupper, som historisk har været marginaliserede.

Den virtuelle kontakt gennem de sociale medier kan ikke stå alene. Der kan etableres kontakt, gives information og mobiliseres gennem de sociale medier, men udviklingen af fællesskaber og erfaringer i kollektive sociale processer indlæres først og fremmest gennem de klassiske foreningsaktiviteter. Det er i foreningslokalet, at de unge etablerer varige venskaber, og det er i foreningerne, at mødet mellem personer fra forskellige sociale lag finder sted, og man udveksler erfaringer, knytter venskaber m.v. Det er yderligere vigtigt at være opmærksom på, at brugen af de sociale medier bør knyttes stærkere sammen med de traditionelle foreningsaktiviteter, end tilfældet er i dag, hvis vi i fremtiden skal undgå, at de eksisterende forskelle i uddannelse og social baggrund for foreningsarbejde blandt unge ikke skal blive forstærket med negative konsekvenser for internettets demokratiske potentialer.

Diskussion: Betydningen af at være involveret i organisatorisk arbejde

De frivillige organisationer ses typisk som en medierende institution mellem staten og borgerne. I de seneste år har fokus været på rollen som leverandør af sociale ydelser i supplement til velfærdsstaten, men lige så vigtig er foreningslivets rolle som repræsentant for interesser organiseret omkring køn, ideologi, værdier, etnicitet eller religion. Når vi taler om de frivillige organisationers rolle som fortaler, er det i dag vigtigt at skelne mellem to forskellige former for inddragelse af de civile organisationer. På den ene side deres rolle som aktør i den politiske beslutningsproces i dialog med det etablerede politiske system og på den anden side deres rolle som vagthund uden for den politiske beslutningsproces, når borgernes civile, politiske og sociale rettigheder skal forsvares. I sidstnævnte betydning bliver organisationerne opfattet som en 'formidlende instans', der giver stemme til forskellige sociale grupper i samfundet, og som vitaliserer den offentlige deltagelse i de demokratiske institutioner. Når Danske Gymnasieelevers Sammenslutning tropper op på Rådhuspladsen for at demonstrere deres utilfredshed med nedskæringer, eller når LandboUngdom holder paneldebat op mod kommunalvalget om unges fremtid på landet, så gør de demokratiet levende for børn og unge.

Foreningslivet repræsenterer således borgernes kollektive handlinger. Det danner en slags modvægt til den fremherskende individualisme og udgør en modgift over for den kynisme og rationalitet, som så ofte præger moderne politik, samtidig med at det etablerer en balance i forhold til den omsiggribende indflydelse fra markedskræfterne (Edwards, 2005: 29-30). I begge sammenhænge er medborgerskab og deltagelse samt inddragelse af borgerne i centrale spørgsmål på den politiske og institutionelle dagsorden blevet helt fundamentalt for den demokratiske proces' legitimitet. Denne forståelse af den rolle, som

foreningerne har i det postmoderne samfund, er helt i tråd med den forståelse af det frivillige arbejde, som bliver udtalt af de unge i de citater, som er gengivet i artiklen. For de unge er frivillighed en vej til at komme ind i et fællesskab, at få venskaber, at få forståelse for andre menneskers vilkår, at blive engageret på egne præmisser m.v.

Den traditionelle forståelse af medborgerskabet har lagt vægt på at håndhæve rettigheder knyttet til at blive fuldgyldigt medlem af samfundet, hvilket har været forstået som dels retten til økonomisk tryghed og en ligelig fordeling af de økonomiske ressourcer og dels en anerkendelse af forskellighed i tilknytning til alder, køn, religion, etnicitet, ideologi m.v. Ifølge Nancy Frazer (2011) er fordeling af de sociale og økonomiske ressourcer og anerkendelsen af forskellighed imidlertid ikke nok til at sikre en retfærdighed i samfundet. Det må også omfatte, hvem som skal medregnes som borgere i samfundet, og hvilket samfund der er tale om i dagens globaliserede verden. I denne sammenhæng introducerer Frazer et krav om en tredje dimension – politisk repræsentation – som en forudsætning for, at medborgerskabet sikrer lige deltagelse af alle borgere i samfundets anliggender. Forudsætningen for denne politiske repræsentation er et aktivt medborgerskab, hvor alle samfundets borgere er inkluderet i sociale netværk og har mulighed for deltagelse i samfundets organisationer på lige vilkår.

Her har det civile samfunds mange og forskelligartede organisationer en central rolle. De kan, som de er beskrevet ovenfor, potentielt bidrage til at sikre, at den demokratiske beslutningsproces inddrager alle sociale grupper i samfundet, og sikre den nødvendige sociale integration af sårbare sociale grupper, hvilket hverken markedskræfterne eller velfærdsstaten har evnet. Det centrale i relationen mellem velfærdsstat og civilsamfund bliver således graden af demokratisk styring og kollektivt engagement inden for de enkelte organisationer – det være sig statslige eller private organisationer. I denne sammenhæng kan man således udmærket tale om velfærdsstatslige organisationer, som er funderet i civilsamfundet, for så vidt disse organisationer er styret af borgerne, bygget op nedefra med deltagelse af de borgere, som deres arbejde retter sig imod, og har en demokratisk styreform.

Ønsker man dette, så er det afgørende, at der udvikles nye institutionelle integrationsformer, som dels kan modvirke den sociale differentiering, der uvilkårligt vil opstå mellem sociale grupperinger inden for civilsamfundet i takt med den individuelle frisættelse, og dels kan dæmme op for den marginalisering, som kan opstå gennem arbejdsmarkedets segregeringsprocesser, og som de velfærdsstatslige støtteordninger ikke evner at forhindre, men som ofte bliver forstærket af de stadig mere differentierede sociale ydelser og rettigheder.

I dag foregår de civile aktiviteter ikke kun gennem de formelle organisatoriske kanaler, men også gennem de sociale medier. Disse medier har skabt helt nye kanaler for kommunikation og er i stigende grad blevet aktive i opbygningen af de sociale netværk i det civile samfund. De mest oplagte eksempler på de sociale mediers betydning for udviklingen af

sociale aktiviteter er det arabiske forår, som i høj grad blev initieret gennem den mediale kommunikation. I de vestlige kriseøkonomier har bevægelser som Occupy Wall Street (OWS), spanske Indinago m.fl. med stor succes benyttet de sociale medier i mobiliseringen af protester mod de sociale nedskæringer og de neoliberale løsninger på finanskrisen i 2008. Vi har indtil videre ikke set tilsvarende bevægelser i Danmark. En mulig forklaring kunne være, at socialt og økonomisk udsatte grupper i Danmark og i de øvrige nordiske lande synes at være mere aktive i udenomsparlamentariske, men legale politiske aktiviteter end i andre europæiske lande. I analyser har vi fundet en positiv sammenhæng mellem oplevede økonomiske problemer i befolkningen og deltagelse i udenomsparlamentariske aktiviteter i Norden. Dette mønster finder vi ikke i de øvrige europæiske lande. Forklaringen kan være, at nordiske borgere har større tillid til det etablerede politiske system og har et mere velfungerende politisk system, end vi finder i de andre europæiske lande (Ejrnæs & Boje, 2013).

Det er dog i alle de ovennævnte eksempler på de sociale mediers betydning vigtigt at understrege, at disse medier har haft en mere afgrænset betydning ved organiseringen af de politiske aktiviteter i form af institutionelle rammer. De sociale medier kan bruges til mobilisering og kommunikation, mens etableringen af mere permanente former for organisering stadigvæk primært er foregået gennem de etablerede sociale netværk og frivillige foreninger, hvor de nye medier kun vil have en kommunikativ rolle. Efter en periode med massemobilisering er de ovennævnte politiske aktiviteter overgået til de etablerede politiske institutioner, og kun i begrænset omfang har de mobiliserede sociale grupper formået at udvikle nye typer af organisationer. Dette illustrerer klart de sociale mediers begrænsede betydning og vigtigheden af at kombinere dem med formaliserede organisationer. I relation til at fremme de unges foreningsdeltagelse i kombination med deres brug af de sociale medier er det således vigtigt at kombinere de organisatoriske rammer med mere innovative aktionsformer og nærdemokratiske beslutningsprocesser.

Litteratur

Boje, Thomas P. (2013). "Civilsamfund, medborgerskab og social kapital" i: Heine Andersen & Lars Bo Kaspersen. *Klassisk og moderne samfundsteori.* Kapitel 28. København: Hans Reitzel.

Boje, Thomas P. & Anders Ejrnæs (2013). *Uligevægt. Arbejde og familie i Europa.* København: Nyt fra samfundsvidenskaberne.

Boje, Thomas P., Torben Fridberg & Bjarne Ibsen (2008). "Civilsamfundet/Den frivillige sektors aktualitet" i: Bjarne Ibsen, Thomas P. Boje & Torben Fridberg (red.). *Det frivillige Danmark.* Kapitel 1. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Center for frivilligt socialt arbejde. *Den frivillige sociale indsats*. Årsrapport 2010.

Edwards, Michael (2005). *Civil Society.* Cambridge: Polity Press.

Ejrnæs, Anders & Thomas P. Boje (2013). *Economic Deprivation and Political Participation in Europe during the Economic Crisis 2007-2010.* (paper, Roskilde Universitet).

Fridberg, Torben (2008). "Frivilligt arbejde og de unge" i: Bjarne Ibsen, Thomas P. Boje og Torben Fridberg (red.). *Det frivillige Danmark.* Kapitel 4. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Frazer, Nancy (2011). "Marketization, Social Protection and Emancipation: Towards a Neo-Planyian Conception of Capitalist Crisis" pp. 137-157 in: C. Calhoun & G. Derluguian (eds). *Business as Usual: The Roots of the Global Financial Meltdown.* New York: New York University Press.

Frivillighedsrådet (2012). *"Frivillighed blandt elever i 7.-9. klasse – Kendskab og holdninger".* Udarbejdet af Frivillighedsrådet på Frivillig Fredag 2012.

Ibsen, Bjarne, Thomas P. Boje & Torben Fridberg (red.) (2008). *Det frivillige Danmark.* Odense: Syddansk Universitetsforlag

Koch-Nielsen, Inger, Lars Skov Henriksen, Torben Fridberg & David Rosdahl (2005). *Frivilligt Arbejde: Den frivillige indsats i Danmark.* Socialforskningsinstituttet. København.

Marien, Sofie, Marc Hooghe & Ellen Quintelier (2010). "Inequalities in Non-Institutionalised Forms of Political Participation: A Multi-Level Analysis of 25 Countries". *Political Studies,* Vol 58, pp. 187-213.

Medborgerskab i Danmark 2011. Udgivet af Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration. København.

Norris, Pippa (2011). *Democratic Deficit: Critical Citizens Revisited.* New York: Cambridge University Press.

Ogris, Günther & Sabine Westphal (2006). *Indicators on Active Citizenship: The Political Domain.* SORA, Vienna.

Oser, Jennifer, Marc Hooghe & Sofie Marien (2013). "Is Online Participation Distinct from Offline Participation? A Latent Class Analysis of Participation Types and Their Stratification". *Political Research Quarterly*, Vol 66, No.1 pp. 91-101.

Pichler, F. & C. Wallace (2007). "Patterns of Formal and Informal Social Capital in Europe". *European Sociological Review*, Vol. 23 No. 4 pp. 423–435 (13 pages).

Schlozman, Kay L., Sidney Verba & Henry E. Brady (2010). "Weapon of the Strong? Participatory Inequality and the Internet". *Perspectives on Politics, June 2010*, Vol 8, No. 2 pp. 487-509.

Torpe, Lars (2013). *De stærke samfund. Social kapital i Skandinavien.* København: Frydenlund.

Demokratiets legeplads fik hans hjerte

Som barn vidste Kenni Leth mere om samfundet end de fleste børn og rigtig mange voksne. Han samlede på viden og ville så gerne have, at kammeraterne skulle forstå, hvorfor storpolitik og skolemælk var vigtigt at engagere sig i. Den forståelse fandt han, da han trådte ind ad døren i elevbevægelsen – og minderne om det fællesskab, han mødte, får stadig et bredt smil frem i dag.

AF JANNIE FJORDSIDE

Mejlgade 30. Står man på adressen, befinder man sig lige i hjertet af det aarhusianske latinerkvarter – og i det, der indtil april i 2013 udgjorde hovedåren for arbejdet i den danske elevbevægelse. En af dem, der som ganske ung har tilbragt vågne og sovende timer bag det gamle byhus' mure, er Kenni Leth.

I dag er det i hjertet af København, Kenni har sit daglige virke. Siden juni 2011 har han været pressechef for Danske Bank, og det er sjældent, at han finder tid til et smut til den østjyske hovedstad. Desværre, lyder det med et strejf af nostalgi. Men hver gang, hans veje indtil nu er slået forbi Aarhus, har han også fundet vej tilbage til Mejlgade 30.

Huset med alle minderne.

”Jeg må indrømme, at når jeg tager til Aarhus – og det sker desværre ikke så tit – så kan jeg ikke lade være med at gå forbi og lige se, at skiltet stadig er der. Det sted er forbundet med så mange følelser for mig, at det altid vil have en særlig plads i mit hjerte. Der er så mange gode timer, så mange mennesker, jeg har mødt, og så mange minder knyttet til Mejlgade 30, at stedet altid vil være noget helt særligt for mig. Og det tror jeg i øvrigt gælder for rigtig mange mennesker.”

’Unge Nyrup’ fra 5. klasse

Allerede som barn er Kenni dybt optaget af samfundet omkring sig. Han læser aviser, nærmest fra han har lært at læse, og at se nyhederne på TV er lige så selvfølgelig en del af hans hverdag som at gå ud og lege med kammeraterne, fortæller han.

”Jeg kan huske engang i 5. klasse, hvor vi havde besøg af fængselsinspektøren i Nyborg Statsfængsel, hvor han spurgte ud i klassen, om nogen kendte navnet på justitsministeren. Og jeg sad der med min arm oppe i vejret,” fortæller Kenni, og med den ene arm viftende over hovedet er han næsten tilbage til dengang i 5. klasse:

”Det er Erling Olsen!”

Klasselæreren, der ikke selv kendte svaret, spørger ham efter timen, hvor i alverden han ved den slags fra.

Kenni nærmest samler på den slags viden. Og det kribler i hans fingre for at være med der, hvor beslutningerne bliver truffet. Han har en holdning til alt fra skolemælk og kantinens mad til skoletimernes faglige indhold, og den ’Unge Nyrup’, som de andre elever på Søhusskolen i Odense kalder ham, er nærmest selvskreven til rollen som elevrådsformand.

En legeplads for ’nørderne’

Efter et års tid som elevrådsformand på Søhusskolen dumper en invitation til et møde i Folkeskoleelevernes Landsorganisation, FLO, ned i Kennis postkasse. Mødet skal holdes på Fyn, og det lyder spændende, så Kenni beslutter at tage med. I tilbageblikket på dette første møde overhaler den ene sætning nærmest den anden i ren og skær begejstring:

”Jeg tror altid, at jeg har haft en søgen efter et eller andet i mig, og da jeg kom ind ad døren hos FLO – jeg tænkte: Det var dét, der var svaret, og: Okay, der var nogle mennesker som mig derude.”

”Pludselig fandt jeg nogen, som havde den samme viden, som jeg gik rundt og samlede på, og som kunne udfordre mig. Her var et fællesskab, hvor man kunne diskutere emner som folketingsvalg og ens holdning til USA og Rusland uden at blive set som en nørd – for det var jo det, man blev opfattet som, når man sad i elevrådet.”

Den demokratiske ’legeplads’ er som formet efter Kennis hjerte: I FLO er der plads til diskussion, og når holdningerne er delte, er der enighed om at være uenige. Samtidig

er foreningen en platform, hvor Kenni føler, at han kan være med til at rykke noget ved samfundet.

”Fornemmelsen af at kunne starte noget i det små, som så blev stort, det var en fed fornemmelse. Dér fik jeg det kick, som andre sikkert får, når de scorer et mål til fodbold en søndag eftermiddag.”

Sommeren i Mejlgade 30

Det allerstørste kick får Kenni i sommeren 2000.

Han er netop blevet student fra Nordfyns Gymnasium og tiltrådt som landsformand for FLOs søsterorganisation, GLO, Gymnasieelevernes Landsorganisation. Sammen med fire andre unge fra GLOs bestyrelse tilbringer han de næste mange uger bag murene i Mejlgade 30 og arbejder på et oplæg til den gymnasiereform, der skal træde i kraft fem år senere. Målet er at få samfundsfag med som obligatorisk fag på skemaet for alle de kommende gymnasielinjer.

”Vi syntes, at det var enormt vigtigt, at alle børn lærte om demokrati, politikere og det politiske system for at kunne fungere som borgere, så det var helt galt, at man kunne gå igennem en hel gymnasieuddannelse uden at vide noget om samfundsfag. Det var vores kongstanke,” forklarer Kenni.

Om morgenen henter de brød ved bageren. Om aftenen er det pizza. Mens kammeraterne er på ferie med deres familier, bruger de fem unge samtlige vågne timer på at skrive deres oplæg og nætterne i forhusets treetagers køjeseng. Og det var sjovt, fortæller Kenni. Han gjorde det, fordi han syntes, det var vigtigt, og fordi det ”battede noget”.

”Man kunne få sin egen lille idé, dele den med en masse mennesker og finde ud af, at andre var enige, og pludselig var idéen skrevet ned et officielt sted. Tanken om, at vi var sammen om at påvirke samfundet, den tror jeg har været med til at udvikle mange mennesker, også mig selv,” fortæller Kenni.

Ærgrelsen over det ugjorte

Kennis fortælling om den personlige udvikling, han har gennemgået i elevbevægelsen, strækker sig helt fra hans første tale, hvor han går op til talerstolen med rystende ben og beder om ordet, til nu, hvor han som 33-årig er pressechef for Danske Bank. En chefstol, han ikke tror, at han havde siddet i, uden sine erfaringer fra blandt andet FLO og GLO.

”Der er jo spørgsmålet om, hvad der ligger i ens gener i forvejen. Siden jeg var 10 år, har jeg villet være journalist, og det blev jeg jo så. Men jeg tror bare, at min uddannelse kombineret med elevbevægelsen har betydet, at jeg rent faktisk har fået mulighed for at få nogle jobs, hvor jeg kan have indflydelse og være med, hvor det sker.”

I bakspejlet er det tydeligt for Kenni, at det ikke var den samme unge fyr, der gik ind ad døren til det første møde hos FLO og ud ad døren seks år senere. Han er blevet mere udadvendt og veltalende. Foreningen har lært ham at acceptere alle mennesker og

holdninger og tale med alle, uanset hvem de er. Og så har den givet ham et netværk, han stadig har personlig og faglig kontakt med.

En base, han altid kan vende tilbage til, fortæller han. Og det er, som om hans smil bliver bredere, jo mere han fortæller. Det var en god tid.

Nogle har måske fået deres tæv gennem tiden, for diskussionerne var mange og kunne godt gå højt. Men der var plads til alle – og de eneste tæv, Kenni selv har fået, er dem, han stadig giver sig selv over alt det, han ikke nåede. Alle de gymnasier, han kunne have besøgt. Taler, han kunne have holdt. Informationspjecer, han kunne have uddelt. Den forskel, han kunne have gjort, hvis bare han havde kunnet det dengang, han kan i dag. ■

Fællesskabet tryllede det musikalske talent frem

Da Henrik Engelbrecht som barn og ung teenager marcherede med Holbæk Garden gennem sin hjembys gader, var garderne i Tivoli de helt store idoler. Det var dem, han så op til, fortæller han. I dag er han selv musikchef i Danmarks mest magiske have, og vejen hertil fandt han i Holbæk Gardens fællesskab.

AF JANNIE FJORDSIDE

Med hurtige skridt hen over det sort-hvid-ternede gulv viser Henrik Engelbrecht vej gennem den smalle gang, dybere ind i en del af det maskineri, der holder hjulene i gang i Tivoli. Et skarpt knæk til højre og videre, hen forbi Pjerrot, der hænger i glas og ramme med førsteparket over kontorets tekøkken, og hen for enden. Her ligger Henriks, musikchefens, kontor.

Det ser ikke ud af meget. Pladsen er beskeden, og det samme gælder indretningen: et skrivebord med tilhørende kontorstol og to-tre gæstestole er kilet ind mellem to store reoler fyldt med bøger om musik.

”Jeg skal lige have genopfrisket, hvad det er, vi skal tale om.”

Hans kalender er sort af møder og interviewaftaler for tiden, fortæller Henrik og får på den måde talt sig selv frem til svaret: Han skal fortælle om Holbæk Garden!

Et fløjtetalent fødes

Henrik får en plads i Holbæk Gardens geledder, da han er otte-ni år gammel. Han havde set dem marchere gennem byen en dag og var blevet helt betaget: Den uniform, den var "skideflot". Sådan en ville han også gerne have.

Ikke længe efter annoncerer garden i avisen, at nye medlemskandidater kan komme til session. Henrik tropper op, og for at blive optaget i gardens grundskole må han vælge sig et instrument at spille på.

Fløjte – vælger han. Det var det eneste instrument, han kendte – han havde lært at spille blokfløjte i skolen.

"Jeg fik faktisk denne her," siger Henrik og hiver en stor, sølvfarvet tværfløjte frem fra vindueskarmen ved siden af skrivebordet.

"Den kan absolut overhovedet ikke spille – den var allerede dengang et fuldkomment vrag. Det er utroligt, at jeg overhovedet fik noget som helst ud af den," siger Henrik.

Men Henrik får altså toner ud af fløjten, og de kommer rigtigt ud. Helt rigtigt. Drengen, viser det sig, har talent.

Garden er fællesskab og frirum

Henrik stortrives i garden. Disciplinen passer ham godt, og han øver på livet løs. Den systematiske og ret nørdede dreng, som allerede i 2. klasse havde lånt "Grimbergs Verdenshistorie" af sin lærer og suget et nyt bind til sig hver dag, har endelig fundet et sted, hvor det ikke er socialt faux pas at være dygtig og stræbsom. Sådan som det er henne i skolen.

Henrik er dygtig i skolen. Han har tykke briller og tynde arme, og han kan ikke lide sport. Når de andre er ude for at spille fodbold, vil han hellere sidde og læse om det gamle Athen og de græske guder. Og det scorer ikke højt på den sociale konto i hans klasse på Tuse Skole.

"Jeg blev mobbet. Altså, systematisk mobbet. I dag ville man vel sige, at det var vold; det var ikke bare 'øv-bøv, du har grimme briller', men tæsk," fortæller Henrik.

I garden, derimod, finder Henrik venner og et hidtil uvant fællesskab.

"Garden var et socialt frirum. Det var okay at være god, men det var ikke engang det vigtigste – det var helt klart det sociale frirum. Tavlen blev visket ren, og jeg fik nye fantastiske venner. Johnny, Jes og jeg var en uadskillelig trio i de år," siger han.

Musikken bliver hans liv

I Holbæk Garden får Henrik ikke bare nye venner, han møder også det univers, han hører hjemme i: den klassiske musik og operaens verden. Det sker, da gardens daværende

dirigent, Flemming Hjort, inviterer Henrik hjem for at høre og spille musik. Beethoven, "Tryllefløjten", Pavarotti og Domingo rykker ind i Henriks liv.

"Jeg blev fuldstændig fejet væk," fortæller Henrik og trækker sin sætning, med eftertryk, men med sin stemmes vanlige elegance, så man næsten kan mærke suset, da musikken blæste benene væk under ham.

Snart fylder musikken det meste af Henriks hverdag og kommer til at definere, hvem han er.

På biblioteket i Holbæk låner han samtlige operaer i alfabetisk orden, fra Auber til Zemlinsky, og hører operaer om natten i stedet for at sove. Han øver i garden to gange om ugen, er til opvisning næsten hver weekend og besøger desuden Flemming Hjort og hans kone for at lytte til plader, diskutere musik og øve sit fløjte- og klaverspil – også et par gange om ugen. Henrik spiller med, når Flemming Hjort giver kirkekoncerter og tjener lommepenge ved at spille althorn ved sølvbryllupper. Som 14-årig bliver han assisterende dirigent i Holbæk Garden, og allerede i 12-13-års alderen står det klart: Henrik vil optages på Det Kongelige Danske Musikkonservatorium.

Det fælles projekt skaber plads til alle

På mindre end syv minutter har Henrik arbejdet sig igennem fortællingen om sin barndom og de unge teenageår: den hårde tid i skolen, Holbæk Garden og det, den kom til at betyde for ham.

"Jeg er ked af, hvis jeg lyder lidt som en maskine, men jeg har fortalt min historie så mange gange, at jeg næsten har en ordret måde at gøre det på nu," siger Henrik nøgternt, men uden den mindste snert af fortrydelse eller træthed.

For selv om Henrik har fortalt sin historie utallige gange, gør han det gerne igen; den er vigtig. Han har selv mærket, hvor meget fællesskabet i en ungdomsforening som Holbæk Garden kan betyde for børn og unges trivsel, og da han senere blev lærer i garden, kunne han genkende sin egen historie i flere af sine elever. Ligesom ham finder de en plads i foreningen, de ikke har fundet andre steder – og det skyldes netop det fællesskab, foreningen bygger på, mener han.

"Vi har et fælles mål. Vi er fælles om projektet – der skal kun én til, som spiller ad helvede til, for at det hele lyder ad helvede til. Du bliver bare nødt til at løfte i flok," siger Henrik.

Datidens toner hænger ved

Udenfor på H.C. Andersens Boulevard, på den anden side af H.C. Andersen Slottets tunge, røde mure, buldrer hverdagen løs med tung trafik, cyklister i stimer og kameraknipsende turister. Inde bag murene går snakken videre, stille og roligt, om den tid, der gjorde, at Henrik er havnet netop her.

Godt klædt på af de tusindvis af spilletimer, han har lagt i garden, og ikke mindst

hjemme hos gardens dirigent, bliver Henrik som 16-årig optaget på musikkonservatoriet og begynder, da han er 17. Det er tidligt; langt de fleste blæseinstrumentalister optages først i midten af 20'erne – i samme alder, hvor Henrik selv dimitterer.

Henriks professionelle karriere er godt i gang, allerede før han forlader konservatoriet. Men i 1993 lægger han tværfløjten og livet som professionel musiker på hylden til fordel for jobbet som operaredaktør på DR P2. Et job, han også er blevet rustet til gennem de mange faglige diskussioner, han har haft hjemme i stuen hos Flemming Hjort. Senere bliver han headhuntet til Det Kongelige Teater, og her sidder han så i dag, som Tivolis musikchef.

"Der er ikke noget af det her, der havde kunnet lade sig gøre, hvis jeg ikke havde bestemt mig for at spille fløjte i Holbæk Garden," siger Henrik.

I dag bliver tværfløjten kun sjældent taget i brug; Henrik spiller aldrig bare for sjov. Men når han hører de unge gardister i Tivoli Garden øve stykker, han selv har spillet op og ned ad Holbæks gader for så mange år siden, spiller fingrene stadig med, ubevidst. Tonerne fra dengang hænger ved, og det samme gør bevidstheden om det, Holbæk Garden kom til at betyde for ham:

"Ikke alene gjorde Holbæk Garden det for mig, at jeg laver det, jeg gør i dag – at hele mit liv kom til at handle om musik. Den reddede mig også fra en social 'dead end'." ■

2. SAMFUNDSENGAGEMENT

ISBN: 978-87-87486-45-3

Foreningsdeltagelse og samfundsengagement blandt unge

Af Lars Torpe, lektor, Aalborg Universitet.

Indledning

Samfundsengagement bliver almindeligvis forstået som politisk deltagelse i bred forstand. I det begreb indgår ikke blot valgdeltagelse, men også en række andre aktiviteter, hvorigennem der formidles interesser og holdninger til det omgivende samfund. Foreningsdeltagelse kan ses som en del af et samfundsengagement. Er man aktiv i en miljøorganisation, er det jo en måde, hvorpå man søger at påvirke det omgivende samfund. Foreningsdeltagelse kan samtidig betragtes som et springbræt til et bredere samfundsengagement. I det følgende belyses, i hvor høj grad foreningsdeltagelse hos danske unge påvirker det øvrige samfundsengagement.

Som regel anses et samfundsengagement som et demokratisk gode. Et velfungerende demokrati måles f.eks. på en høj valgdeltagelse. Det er dog ikke alle former for samfundsengagement, der demokratisk set er lige gode. Terror er jo også en form for samfundsengagement. Og selv et helt igennem lovligt og legitimt samfundsengagement kan være problematisk, hvis det udfoldes uden tanke på andre gruppers vilkår og interesser.

Jeg skal derfor i det følgende behandle to sider af samfundsengagementet: for det første det politiske engagement, som det udfoldes på en række forskellige dimensioner, og for det andet det sociale engagement forstået som det blik, de unge har for andre samfundsgruppers vilkår.

Problemstillingen er således følgende: Hvordan påvirker foreningsdeltagelse hos danske unge det øvrige samfundsengagement, både når det drejer sig om et politisk engagement og et socialt engagement?

Artiklen indledes med en generel diskussion af forholdet mellem politisk deltagelse og demokratisk kultur. Herefter diskuteres samspillet mellem foreningsdeltagelse og det øvrige samfundsengagement, og det skitseres, hvordan dette samspil kan undersøges. I den empiriske del belyses først foreningsdeltagelsens betydning for det politiske engagement og dernæst foreningsdeltagelsens betydning for det sociale engagement.

Politisk deltagelse og demokratisk kultur

For at demokratiet kan fungere, kræves et vist samfundsengagement, nemlig som minimum at borgerne holder sig informerede og tager stilling ved valgene. Men almindeligvis lægges der også noget mere ind i samfundsengagementet, nemlig at borgerne i ord og handling løbende forholder sig til fælles spørgsmål og problemer i både det lille og det store samfund. At personer og grupper via forskellige medier og kanaler kan komme til orde og gøre opmærksom på deres krav og interesser, anses som et demokratisk gode. Det kan være med til at oplyse en sag, udvide den politiske dialog og stimulere til et bredere engagement. Og flere vil også hævde, at det fører til bedre politiske beslutninger.

Det er dog ikke ethvert engagement, der har en sådan konstruktiv karakter. Et politisk engagement kan også være demokratisk destruktivt, som det var tilfældet med Anders Behring Breiviks aktioner i Oslo og på Utøya (2011), eller hvis man, uden sammenligning i øvrigt, er så optaget af sine egne interesser, at det kniber for andre at komme til. Selv om det sidste ikke er ulovligt, er det uforeneligt med de demokratiske normer, vi hylder. Det samme er tilfældet, hvis personer eller grupper uden om offentligheden presser politiske myndigheder til at tage særlige hensyn til deres interesser.

Mønsterborgeren er derfor ikke nødvendigvis et meget politisk engageret individ, men et individ, som formår at forene kamp for egne interesser og synspunkter med respekt for og hensyn til andre interesser og holdninger (Almond & Verba, 1963). Store tænkere i 1800-tallet som Alexis de Tocqueville og John Stuart Mill frygtede, at politisk lighed kombineret med voksende individualisme kunne resultere i et flertalsdiktatur, hvor der ikke tages hensyn til mindretallene. De mente derfor, at demokratiske rettigheder og institutioner skulle forankres i demokratiske normer og vaner i befolkningen eller med andre ord i en demokratisk politisk kultur. I Danmark er teologen og højskolemanden Hal Koch kendt for et lignende standpunkt. Han mente ligefrem, at demokratiets væsen ikke er bestemt ved afstemningen, men "ved samtalen, forhandlingen, ved den gensidige respekt og forståelse og ved den heraf fremvoksende sans for helhedens interesse" (Koch, 1981[1945]: 23).

Dette standpunkt har vist sin berettigelse. De over tid mest stabile demokratiske institutioner findes i samfund, hvor der har været blik for hinandens vilkår og behov, og hvor det er lykkedes at skabe en indbyrdes forståelse mellem forskellige sociale og etniske grupper. *Politisk engagement* er derfor kun én side af et demokratisk samfundsengagement. En anden side af engagementet er det *sociale engagement*, forstået som engagementet i eller interessen for andre menneskers og gruppers vilkår.

I langt de fleste studier af politisk deltagelse er det alene deltagelsens omfang, der beskrives og analyseres, og mere eller mindre eksplicit ses størrelsen af denne som udtryk for, hvor god en demokratisk kultur der findes. Omfanget af deltagelse bliver tilmed set som et pejlemærke på demokratiets tilstand: "Jo mere deltagelse, jo bedre demokrati".

Det skyldes bl.a., at mange deltagelsesstudier, herunder en række danske (Andersen et al., 1993; Goul Andersen, Torpe og Andersen, 2000; Goul Andersen, 2003) i forlængelse af 1970'erne var påvirket af den demokratiteori, der kaldes for "deltagerdemokratiet" (Pateman, 1972; Barber, 1984). Ifølge denne teori vil det ikke blot styrke den demokratiske kultur, men også den demokratiske styring, at folk deltager aktivt i de politiske beslutninger. Ganske vist havde disse studier også blik for, at der kunne være en ikke konstruktiv side af deltagelsen, at deltagelsen f.eks. kunne motiveres af snævre brugerinteresser eller lokalinteresser, men der manglede i disse undersøgelser variabler, der kunne vise graden af socialt engagement. Det prøver denne undersøgelse at råde bod på.

Foreningsdeltagelse og øvrigt samfundsengagement

Alexis de Tocqueville var som nævnt betænkelig ved politisk lighed, fordi han frygtede, at det kombineret med en større opmærksomhed på egne interesser kunne resultere i et flertalsdiktatur. Han mente dog ikke, at det behøvede at gå sådan, og han så bl.a. i aktiv foreningsdeltagelse en mulighed for, at individet i stedet ville kunne se sig selv som del af et fællesskab. Han sagde:

"Når borgerne er nødt til at beskæftige sig med offentlige sager, bliver de tvunget til at træde uden for deres egen interessesfære og til blandt andet at tænke på andre end kun sig selv. Fra det øjeblik, da fællessager bliver behandlet i fællesskab, opdager hver enkelt, at han ikke er så uafhængig, som han troede, og han bliver klar over, at han selv må hjælpe sine medmennesker, hvis han skal kunne regne med hjælp fra dem" (Tocqueville, 2002: 486, oversat af Østergaard, 1988).

Foreninger som skoler i demokrati

Tocqueville står således fadder til den opfattelse, at individet gennem foreningsdeltagelse kan få skærpet blikket for andre gruppers vilkår og behov, hvilket er vigtigt for at undgå den flertalsmajorisering, som ethvert demokratisk system rummer risiko for. Afgørende er i den forbindelse ikke, at deltagelsen foregår i et politisk parti, i en sangforening eller på en villavej. Afgørende er, at man "tvinges" til at beskæftige sig med anliggender, der er fælles for en bredere kreds af mennesker. Det er som sådan, foreningerne tænkes at danne "skoler i demokrati".

En sådan antagelse om foreningernes demokratiske betydning ser vi ganske mange eksempler på op gennem det 20. århundrede, f.eks. hos den senere socialdemokratiske finansminister Poul Hansen, der i 1943 i en bog om de danske folkelige bevægelser, skriver:

"Foreningen melder man sig selv ind i, det falder naturligt at underordne sig dens regler – rettigheder og forpligtelser er nære og overskuelige – og fra oplevelsen af fællesskabet i det små går vejen naturligt til forståelsen for fællesskabet i det store" (Hansen, 1943: 94).

Videnskabeligt set blev opfattelsen af foreningen som "en skole i demokrati" bekræftet i det første egentlige empiriske studie af demokratisk kultur, nemlig Almond og Verbas klassiker fra 1963: "The Civic Culture". Senere blev den gentaget i et andet klassisk værk, nemlig Putnams bog om social kapital, "Making Democracy Work", hvor han siger, at foreningsdeltagelse udvikler samarbejdsvaner, solidaritet og samfundssind (Putnam, 1993: 89-90).

Som opfattelsen af foreninger som "skoler i demokrati" er blevet udlagt, kan foreningen både spille en demokratisk *mobiliserende* rolle ved at motivere deltagerne til et bredere politisk engagement og en demokratisk *socialiserende* rolle ved at udvikle værdier om samarbejde og fælles hensyn (Deth, 1997; Putnam, 1993). Som "skoler i demokrati" kan foreningerne således tænkes både at påvirke deltagernes politiske engagement og deres demokratiske sindelag, herunder deres blik for andre samfundsgruppers vilkår.

Unge som genstand for test på hypotesen om foreninger som skoler i demokrati

Denne opfattelse af foreningerne som "skoler i demokrati" er i de senere år blevet udsat for en del kritik, både teoretisk og empirisk (Armingeon, 2007; Torpe, 2013). Noget af kritikken er berettiget, men dele af den hviler også på et forkert grundlag. Det antages nemlig, at påstanden kan testes ved at belyse den statistiske sammenhæng mellem variabler om frivilligt arbejde og variabler om øvrigt samfundsengagement. Det er også muligt. Problemet med den hidtidige fremgangsmåde er imidlertid, at der ikke tages højde for, at en påstået effekt af foreningsaktiviteten formodentlig er varig, hvorimod selve aktiviteten skifter gennem livsforløbet. En mere korrekt fremgangsmåde vil derfor være at afgrænse undersøgelsesgruppen til de personer, om hvem man kan formode, at foreningsdeltagelsen vil lægge grunden til et fremtidigt samfundsengagement, nemlig de unge.

Et andet problem, der opstår i forbindelse med undersøgelsen af sammenhængen mellem foreningsdeltagelse og øvrigt samfundsengagement, er, at årsagsretningen kan være usikker. Ligesom foreningsdeltagelse kan tænkes at udløse et bredere samfundsengagement, kan det omvendte også være tilfældet, nemlig at et bredere samfundsengagement udløser foreningsdeltagelse.

Foreningsformer – formål og sammenspil

Det problem kan vi prøve at tage højde for i en diskussion af tre forhold omkring foreningsdeltagelse, som, jeg antager, kan være af betydning for et bredere samfundsenga-

gement. For det første selve *foreningsformen*, fordi denne ideelt set danner rammen om et møde om fælles anliggender mellem deltagere, der står på lige fod. For det andet *foreningens formål*, fordi idébestemte foreninger eller foreninger med alment humanitært sigte i større udstrækning end foreninger, der ikke har et sådant formål, vil kunne tænkes at stimulere til et bredere samfundsengagement. Endelig for det tredje samspillet mellem *foreningslivet og samfundets politiske institutioner*, fordi foreningerne udgør en platform for borgerinddragelse og indflydelse.

I undersøgelsen af selve foreningsformens betydning vil det styrke antagelsen om foreningernes demokratiske betydning, at der er en sammenhæng mellem foreningsdeltagelse og øvrigt samfundsengagement i foreningstyper, som ikke er orienteret mod politik, forstået på den måde, at de ikke har som et af deres formål at påvirke samfundet eller samfundsudviklingen. Det vil f.eks. være en indikator på foreningsdeltagelsens betydning, at der findes en sammenhæng mellem foreningsdeltagelse og øvrigt samfundsengagement i foreninger, som organiserer en bestemt aktivitet (også kaldet interessebestemte), f.eks. idrætsforeninger.

I undersøgelsen af betydningen af *foreningens formål* vil det styrke antagelsen om foreningernes demokratiske betydning, at der i idébestemte foreninger er en stærkere sammenhæng mellem foreningsdeltagelse og øvrigt samfundsengagement end i interessebestemte foreninger, hvor formålet er at organisere bestemte aktiviteter eller varetage særlige interesser. Et afgørende kriterium vil igen være, at sammenhængen mellem foreningsdeltagelse og øvrigt samfundsengagement ikke kun findes i de foreninger, som søger politisk indflydelse, men også i foreninger, som arbejder på et ide- eller værdimæssigt grundlag uden at være direkte involveret i politik, sådan som det f.eks. er tilfældet for spejderforeninger, religiøse organisationer og nogle kulturelle foreninger.

I undersøgelsen af betydningen af samspillet mellem foreningerne og de politiske institutioner vil det styrke antagelsen om foreningernes demokratiske betydning, at der er en stærkere sammenhæng mellem foreningsdeltagelse og øvrigt samfundsengagement i Danmark, hvor der er en langvarig tradition for at inddrage foreningerne i offentlig politik, end i lande, hvor denne tradition står svagere.

Holdbarheden af disse antagelser undersøges for de unge mellem 18 og 25 år. Er sammenhængen mellem foreningsdeltagelse og øvrigt samfundsengagement stærkere hos de unge end hos de ældre, vil det være en indikator på, at der hos de unge er en effekt af foreningsdeltagelse på det øvrige samfundsengagement. Vi har nemlig ikke nogen grund til at formode, at relationen den modsatte vej – fra samfundsengagement til foreningsdeltagelse – er stærkere hos de unge end hos de ældre.

I det følgende undersøges effekterne af de unges foreningsdeltagelse på begge sider af det øvrige samfundsengagement, både når det drejer sig om det politiske engagement, og når det drejer sig om det sociale engagement.

Data og operationalisering

De data, undersøgelsen bygger på, hentes fra tre undersøgelser, nemlig i første række den europæiske værdiundersøgelse fra 2008 til 2010 og dernæst fra to undersøgelser foretaget af Gallup for DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd i henholdsvis 2012 og 2011.

I værdiundersøgelsen indgår 49 lande, heriblandt alle nuværende EU-lande. Undersøgelsen udmærker sig ved både at rumme variabler om frivilligt arbejde i tilknytning til foreninger og variabler om det øvrige samfundsengagement. Desuden giver undersøgelsen den klare fordel, at danske resultater kan sammenholdes med resultater fra andre europæiske lande. Data er indsamlet ved besøgsinterview. Størrelsen af den danske stikprøve var 2950 personer, og der blev gennemført 1507 interviews (Christensen & Gundelach, 2011).

Foreningsdeltagelse belyses i denne undersøgelse ved hjælp af et spørgsmålsbatteri, hvor respondenterne er blevet bedt om at angive, om de inden for de foreninger, de tilhører, eller som de på anden måde er knyttet til, laver frivilligt arbejde. Det drejer sig om følgende 16 foreningskategorier: foreninger for socialt arbejde, religiøse foreninger, foreninger for kultur og uddannelse, fagforeninger, politiske partier, foreninger for den tredje verden eller menneskerettigheder, foreninger for beskyttelse af natur og miljø, herunder dyrebeskyttelse, faglige foreninger, foreninger for ungdomsarbejde, beboergrupper, idrætsforeninger, kvindegrupper, foreninger for fred og sikkerhed, foreninger for sundhed og andre foreninger. De personer, der i det følgende kaldes for foreningsaktive, er dem, der i mindst én af disse foreningssammenhænge har udført frivilligt arbejde. Frivilligt arbejde kan i den forbindelse være mange forskellige ting lige fra at give en hånd med i rengøringen af klubhuset over at deltage i en indsamling for en humanitær organisation til at være bestyrelsesmedlem i foreningen.

Data om politisk engagement

Den første dimension af det øvrige samfundsengagement, nemlig politisk engagement, belyses via værdiundersøgelsen på seks områder:

- *Valgengagement* på et spørgsmål, om man vil stemme, hvis der var folketingsvalg i morgen.
- *Interesse for politik* på et spørgsmål om, hvor interesseret man er i politik (meget, noget, kun lidt, slet ikke).
- *Information om politik i medier* på et spørgsmål om, hvor ofte man følger med i politik i medierne (hver dag, flere gange om ugen, én eller to gange om ugen, sjældnere, aldrig)
- *Politisk diskussion* på et spørgsmål om, hvor ofte man diskuterer politik med venner (ofte, af og til, aldrig).
- *Politisk aktivisme* på et batteri af spørgsmål, om man nogensinde har deltaget i følgende handlinger:

- en underskriftindsamling
- en boykot
- en lovlig demonstration
- en besættelse af bygninger eller fabrikker

Yderligere data om politisk engagement og politiske tillidsposter

Variablerne på disse områder giver dog ikke en fyldestgørende dækning af det politiske engagement. Dels mangler der oplysninger om andre former for engagement end politisk aktivisme, f.eks. mødeengagement, kontakter til politikere etc., dels mangler der oplysninger om politiske tillidsposter.

Jeg har derfor suppleret med data fra en undersøgelse fra 2012 foretaget af Gallup for DUF (Gallup, 2012). Stikprøvens størrelse er 1.830 personer, og der blev i alt gennemført 1.482 interviews. Foreningsdeltagelsen belyses her ved et spørgsmål, om man er aktiv i følgende organisationer: ungdomsorganisationer, sociale og humanitære organisationer, udviklingsorganisationer, sundhedsorganisationer, idrætsorganisationer, politiske organisationer, kirkelige organisationer og andre organisationer.

Politisk engagement belyses på to områder:

- *Politisk engagement* på et batteri af spørgsmål omhandlende:
  - demonstrationer
  - underskriftindsamlinger
  - læserbreve
  - debat på nettet
  - henvendelse til politiker
  - engagement i et politisk arrangement
  - deltaget i et debatmøde
  - foretaget aktive politiske indkøb
  - doneret penge til politisk aktivitet
  - kontaktet medier
  - deltaget i politiske Facebook-grupper
- *Engagement i bestyrelser, råd og udvalg* omfattende*:*
  - menighedsråd
  - kommunalbestyrelse
  - regionsråd
  - kommunale råd og udvalg
  - skole-/institutionsbestyrelse
  - andels-/grundejerforening o.l.
  - domsmand/nævning
  - andet

Som supplement til denne undersøgelse inddrages en undersøgelse fra 2011, også foretaget af Gallup for DUF (Gallup, 2011). I denne undersøgelse er politisk engagement målt på omtrent samme måde som i Gallup-undersøgelsen fra 2012. Denne undersøgelse inddrages, fordi den giver mulighed for at belyse det politiske engagement blandt medlemmerne af en række ungdomsorganisationer.

Data om socialt engagement

Den anden dimension af det øvrige samfundsengagement, nemlig det sociale engagement, belyses via et spørgsmål i værdiundersøgelsen om, i hvor høj grad følgende gruppers levevilkår kommer én ved (i høj grad, en hel del, til en vis grad, ikke særlig meget, slet ikke):

- ældre mennesker
- arbejdsløse
- indvandrere
- syge og handikappede
- børn i fattige familier

Hensigten med dette spørgsmålsbatteri er at få belyst, i hvor høj grad man som samfundsborger er bevidst om og føler medansvar for disse gruppers vilkår. Eftersom partierne har en forskellig stilling til det spørgsmål, må vi påregne, at respondenternes partivalg kan influere på svaret. Hypotesen er imidlertid, at foreningsdeltagelse på tværs af partivalg bidrager til at øge interessen for andre gruppers vilkår. For at tage højde for den eventuelle partipolitiske påvirkning vil effekten af foreningsdeltagelse på det sociale engagement blive kontrolleret for partipolitisk placering på en højre-venstre-skala.

I værdiundersøgelsen er de unge defineret som dem, der i undersøgelsesåret 2008 var fyldt 18 år, men endnu ikke 25 år. I alt 153 respondenter befinder sig i denne gruppe. Eftersom dette antal er relativt beskedent, vil indbyrdes forskelle skulle have en vis størrelse for at være statistisk signifikante. I det følgende vil forskelle, hvor sandsynligheden for en tilfældig sammenhæng er mindre end 10 procent, blive accepteret som signifikante. I de to Gallup-undersøgelser er de unge defineret som de 16-25 årige. Den forskellige aldersmæssige afgrænsning spiller dog ingen praktisk rolle. Det er i denne sammenhæng også uden betydning, at de forskellige surveys er gennemført med flere års mellemrum, da sigtet med undersøgelsen er at belyse foreningsdeltagelsens betydning for det øvrige samfundsengagement, og det ændrer sig ikke fra det ene år til det andet.

I analyserne inddrages forskellige kontrolvariabler. Det drejer sig for begge surveys om uddannelse, idet vi formoder, at der er en sammenhæng mellem uddannelse og såvel foreningsdeltagelse som øvrigt samfundsengagement. Vi har desuden mulighed for i forbindelse med værdiundersøgelsen at vurdere hjemmets betydning for de unges politiske engagement, nemlig via variable, der belyser, i hvilken grad respondenten har diskuteret

politik med far og mor, da han/hun var 14 år. Endvidere inddrages spørgsmålet om partipolitisk placering på en højre-venstre-skala samt et spørgsmål om tilfredshed med livet som indikator på personligt overskud/underskud.

De unges foreningsdeltagelse og deres øvrige samfundsengagement

Foreningsdeltagelse blandt unge belyses i det følgende som andelen, der laver frivilligt arbejde i tilknytning til én eller flere af de foreninger, de tilhører (værdiundersøgelsen). I de to Gallup-undersøgelser benyttes formuleringen: "aktivt medlem" (Gallup, 2012) og "er aktiv og udfører frivilligt arbejde" (Gallup, 2011). Disse forskellige formuleringer skønnes dog ikke i denne sammenhæng at være væsentlige.

Ifølge den seneste værdiundersøgelse (2008) angiver 39 procent af danske unge at have deltaget i frivilligt arbejde. Det ligger på linje med gennemsnittet for alle aldersgrupper og viser en pæn fremgang i de unges frivillige foreningsdeltagelse siden 1990 (Torpe, 2011). Den danske andel af unge, der arbejder frivilligt, ligger også et pænt stykke over EU-gennemsnittet. I EU som helhed er det kun 23 procent af de unge, der er engageret i frivilligt arbejde. I de følgende to underafsnit belyses først betydningen af de unges foreningsdeltagelse for det politiske engagement og derefter betydningen af foreningsdeltagelsen for de unges sociale engagement.

Foreningsdeltagelse og politisk engagement

Vi belyser først sammenhængen mellem unges foreningsdeltagelse og unges politiske engagement på følgende fem områder: interesse for valgengagement, interesse for politik, information om politik i medier, politisk diskussion samt politisk aktivisme. Som det fremgår af Tabel 1, er billedet ret ens for unge fra 18 til 25 år og ældre, som her er personer på 25 år og derover. Billedet er imidlertid også ret ens for frivillige og ikke-frivillige unge. Kun hvor det drejer sig om interesse for politik, er der en signifikant forskel mellem de foreningsaktive unge og andre unge og dermed en mulig effekt af foreningsdeltagelse på interessen for politik.

Vi skal derfor underkaste denne sammenhæng en nærmere granskning for at belyse, om det er foreningsdeltagelse, der fremkalder denne interesse. I første omgang kontrolleres der for andre mulige bagvedliggende faktorer: for det første skoleuddannelse, idet personer med længere skolegang kan tænkes både at arbejde mere frivilligt og være

Tabel 1 Alder, foreningsdeltagelse og politisk engagement. Pct.-andele.

	Interesse for valgengagement	Interesse for politik *	Information om politik i medier **	Politisk diskussion ***	Politisk aktivisme ****	N
Unge	95	62	65	25	72	153
Ældre	97	67	83	27	73	1349
Frivillige unge	93	70	68	27	75	60
Ikke frivillige unge	96	56	63	23	70	93
Frivillige ældre	98	73	87	35	78	488
Ikke frivillige ældre	97	64	81	22	71	861

* andelen, der siger 'meget eller noget interesseret'
** andelen, der følger politik i medier hver dag eller flere gange om ugen
*** andelen, der ofte diskuterer politik med venner
**** andelen, der har gjort mindst et af følgende: deltaget i en underskriftindsamling, deltaget i en boykot, deltaget i en demonstration eller besat en bygning

mere politisk interesserede. For det andet påvirkning fra hjemmet: Kommer man fra et politisk interesseret hjem, hvor det var normalt at diskutere politik med mor og far, kan det have lagt grunden til et bredt samfundsengagement, som både inkluderer foreningsdeltagelse og interesse for politik. For at undgå, at resultatet påvirkes af det ret beskedne antal respondenter i aldersgruppen fra 18 til 24 år, udvides gruppen af unge med de 25-29-årige.

Resultatet af disse kontroltests fremgår af Tabel 2, og som det ses, spiller uddannelsen en rolle (Model 2). Der er dog fortsat en signifikant effekt af foreningsdeltagelse. Den

Tabel 2 Foreningsdeltagelse og politisk interesse blandt unge (18-29 år). Standardiserede regressionskoefficienter.

	Model 1	Model 2	Model 3
Foreningsdeltagelse	0,14 *	0,13 **	0,09
Uddannelse		0,14 **	0,09
Diskuteret politik i hjemmet			0,41 *
R2	0,024	0,043	0,20

* signifikant på 0,01
** signifikant på 0,05
*** signifikant på 0,10

forsvinder imidlertid, når den anden kontrolvariabel inddrages, nemlig påvirkning fra hjemmet. Her er der, som det ses, en stærk effekt. Det betyder således meget for de unges interesse for politik, at der har været diskuteret politik i hjemmet. Sammenholdt hermed har foreningsdeltagelsen kun marginal betydning. Det ændrer ikke noget, hvis vi alene ser på idébestemte foreninger. Det vil i denne sammenhæng sige politiske partier, foreninger for den tredje verden eller menneskerettigheder, foreninger for beskyttelse af natur og miljø, foreninger for ungdomsarbejde, kvindegrupper og foreninger for fred og sikkerhed.

Værdiundersøgelsen giver som nævnt ikke et fuldt dækkende billede af borgernes politiske engagement. Den undersøgelse, som Gallup udarbejdede for DUF i 2012, kan supplere værdiundersøgelsen på to dimensioner, nemlig dels vedrørende politisk engagement mere generelt, dels vedrørende politiske tillidsposter i form af repræsentation i bestyrelser, råd og udvalg. Vi medtager desuden interesse for politik, som er målt på stort set samme måde i Gallup 2012 som i værdiundersøgelsen. Gallup 2012 giver samtidig mulighed for at udskille ungdomsorganisationerne som en særlig kategori.

Som det fremgår af Tabel 3, er de aktive foreningsmedlemmer mere politisk engagerede, når det drejer sig om interesse for politik, politisk engagement og offentlige tillidsposter end ikke aktive unge. Det gælder mere generelt, men det gælder i særlig grad de aktive i ungdomsorganisationerne. En kontrol for uddannelse rykker ikke stort ved disse forskelle, men i modsætning til værdiundersøgelsen har vi ikke mulighed for at kontrollere for hjemmets betydning. Vi kan derfor ikke udelukke, at påvirkning fra hjemmet er en mere udslagsgivende faktor end foreningsdeltagelsen, også når det drejer sig om politisk engagement.

I første omgang uddybes sammenhængene på de to første dimensioner, nemlig politisk interesse og politisk engagement. Som det ses, er forskellen mellem foreningsaktive og foreningspassive større hos de unge end hos de ældre, både når det drejer sig om politisk interesse og om politisk engagement. Det taler alt andet lige for, at der er en effekt af

Tabel 3 Alder, foreningsdeltagelse og politisk engagement. Pct.-andele.

	Politisk interesse	Politisk engagement	Offentlige tillidsposter	N
Aktive i en ungdomsorg. (16-25 år)	79	74	30	43
Foreningsaktive unge i alt	72	63	23	118
Foreningspassive unge	58	46	11	174
Foreningsaktive ældre	81	44	41	662
Foreningspassive ældre	70	39	16	875

foreningsdeltagelse hos de unge, og at sammenhængene ikke alene bunder i, at politisk engagerede unge også er mere foreningsaktive.

Hvori kan en sådan effekt i givet fald bestå? Som beskrevet indledningsvis kan det tænkes at være en effekt af selve foreningsformen – at unge mødes med andre unge i foreningerne for at drøfte og tage stilling til fælles anliggender, hvilket antages at være befordrende for et mere generelt politisk engagement. Men forholder det sig sådan, må vi også forvente, at aktive medlemmer af selv relativt upolitiske foreninger som idrætsforeninger, sundhedsorganisationer og kirkelige foreninger udviser et større politisk engagement end unge, der ikke er foreningsaktive. Det er imidlertid ikke tilfældet. Vi kan derfor se bort fra, at foreningsformen i sig selv skulle være udslagsgivende.

Nogle foreninger fremmer politisk engagement

En anden mulig forklaring på forskellen i det politiske engagement mellem foreningsaktive og foreningspassive unge på disse dimensioner er, at aktive medlemmer af idébestemte foreninger bidrager til at trække det politiske engagement op. Det er så meget desto mere nærliggende, som der er en klar overvægt af idébestemte foreninger i Gallup-undersøgelsen.

Blandt de idébestemte foreninger finder vi de politiske partier, og det kan selvfølgelig ikke undre, at der blandt disse foreningers aktive medlemmer er en overvægt af politisk engagerede. Det er desuden sandsynligt, at medlemmer af disse foreninger er blevet aktive som følge af et forudgående politisk engagement. Skal vi derfor kunne teste, om det har selvstændig betydning for det politiske engagement at være aktivt involveret i en idébestemt forening, må vi se bort fra de politiske partier og koncentrere opmærksomheden om foreninger, som på den ene side er idébestemte, men som på den anden side ikke har helt den samme tætte tilknytning til politik. En sådan test viser, at det politiske engagement blandt aktive medlemmer af sociale og humanitære foreninger og af udviklingsorganisationer ligger på linje med eller over gennemsnittet for alle foreningsaktive personer. Desuden viser den, at de aktive medlemmer af kirkelige/religiøse foreninger er mere politisk engagerede end foreningspassive unge. For de to første foreningstyper kan vi dog ikke udelukke, at det politiske engagement ligger forud for foreningsdeltagelsen. Det er derimod ikke så oplagt, når det drejer sig om aktive medlemmer af kirkelige/religiøse foreninger. Men her er antallet af aktive til gengæld for lille til, at der kan drages egentlige konklusioner.

Vi har derfor behov for at inddrage flere organisationer i analysen, som er kendetegnet ved på den ene side at være idébestemte og på den anden side ikke er involveret i politisk arbejde. Det rummer den undersøgelse, Gallup foretog for DUF i 2011, mulighed for, idet det dels er muligt at udskille idébestemte foreninger som spejderforeninger, kirkelige ungdomsorganisationer og kulturelle ungdomsorganisationer, dels er muligt at belyse såvel foreningsdeltagelse som politisk engagement på et lignende batteri som det, der blev anvendt i 2012.

Resultatet af denne test viser, at det betyder noget for det politiske engagement at være aktiv i en idébestemt ungdomsorganisation, også selv om dette sigte ligger fjernt fra politik. Knap 30 procent af medlemmerne i spejderforeninger, kirkelige ungdomsorganisationer og kulturelle ungdomsorganisationer anfører at være aktive og frivillige (N = 224). Af disse opgiver 63 procent at have deltaget i en politisk aktivitet. For de ikke foreningsaktive unge er andelen 45 procent. En kontrol for uddannelse påvirker ikke denne forskel.

Foreningsdeltagelse giver politiske tillidsposter

Vender vi os herefter mod politiske tillidsposter, er der på dette område ikke den samme tvivl om årsagsretningen. Det er mere troligt, at man erhverver sine offentlige tillidshverv i kraft af et foreningsengagement, end at det modsatte er tilfældet. Men selv om vi ikke helt kan udelukke, at personer med offentlige tillidshverv i større udstrækning end andre vil angive et foreningsengagement, er det velkendt, at foreningerne fungerer som rekrutteringsbase for politisk repræsentation. I ungdomsorganisationerne angiver knap 1/3 af de aktive at have et offentligt tillidshverv (Tabel 3). Men også i andre foreninger er der en klar overrepræsentation af personer med tillidshverv blandt de foreningsaktive. Det drejer sig i den forbindelse ikke kun om aktive i idébestemte foreninger. F.eks. opgiver hver femte aktive unge medlem af en idrætsorganisation at have et offentligt tillidshverv.

Det er især i kommunale råd og udvalg, skole- og institutionsbestyrelser samt andels-/grundejerforeninger o.l., at de foreningsaktive unge er repræsenterede. Via denne repræsentation bindes foreningslivet og de politiske institutioner sammen på lokalt plan. Et sådant samspil mellem foreningsliv og lokale institutioner er ikke nyt, men det er i løbet af de sidste 40 år blevet mere formaliseret. Der er næppe tvivl om, at vi i dette samspil finder den vigtigste årsag til, at så mange aktive unge foreningsmedlemmer har offentlige tillidshverv.

Danske unge mest aktive i EU

Ser vi på sammenhængen mellem alder, frivillighed og politisk engagement i EU (Tabel 4), kan vi iagttage en række forskelle mellem Danmark og de øvrige EU-lande. For det første er danske unge generelt mere politisk aktive end unge i de fleste andre EU-lande. Også i relativ forstand, idet unge i EU generelt er mindre politisk aktive end ældre, hvorimod danske unge er lige så aktive som danske ældre. Der er ingen tvivl om, at danske unge trækkes op af et generelt højere samfundsengagement i Danmark end i de fleste andre EU-lande, men der er også sket en vækst i de unges politiske engagement i Danmark i 2010'erne (Torpe, 2011). I modsætning til i Danmark er de frivillige unge i EU som helhed også mere politisk engagerede end de ikke-foreningsfrivillige unge. Det giver dog ikke anledning til en antagelse om, at foreningsdeltagelsen i andre EU-lande fører til et større politisk engagement. Hertil er forskellene trods alt for små.

Tabel 4 Alder, frivillighed og politisk engagement Danmark og EU. Pct.-andele.

	Vil stemme ved valg		Politisk interesse		Følger politik i medierne		Politisk diskussion		Politisk aktivisme	
	DK	EU	DK	EU	DK	EU	DK	EU	DK	EU
Unge	97	73	62	37	65	49	25	9	72	41
Ældre	93	81	67	49	83	71	27	15	75	47
Frivillige unge	96	80	70	47	68	56	27	13	75	55
Ikke frivillige unge	98	71	56	34	63	46	23	8	70	37

Alt i alt kan vi på de fleste områder af det politiske engagement ikke dokumentere, at selve foreningsformen har en effekt. Det er da næppe heller foreningsformen, der resulterer i et større antal offentlige tillidsposter blandt de foreningsaktive unge. Det er snarere det tætte og i noget omfang formaliserede samspil mellem foreningerne og de politiske institutioner og de muligheder, der herigennem er skabt for repræsentation i det politiske system. Desuden tyder meget på, at idébetonet foreningsvirksomhed bidrager til at trække det politiske engagement op. Et tegn herpå er, at det politiske engagement ikke blot er større blandt de aktive medlemmer af idébestemte foreninger generelt set, men at det også er større blandt de aktive medlemmer af idébestemte foreninger, som ikke er direkte involveret i politisk virksomhed, og hvor en effekt den modsatte vej – fra politisk engagement til foreningsdeltagelse – er usandsynlig.

Foreningsdeltagelse og socialt engagement

Som nævnt bør foreningsdeltagelsens betydning for det øvrige samfundsengagement ikke måles alene på dens betydning for det politiske engagement, men også på spørgsmålet, om foreningsdeltagelsen er forbundet med et større socialt engagement. I værdiundersøgelsen er respondenterne blevet spurgt, i hvilken grad en række andre gruppers levevilkår kommer dem ved, og som det fremgår af Tabel 5, siger relativt flere over 24 år end under 24 år, at andre gruppers levevilkår kommer dem ved. Mindst er forskellen, når det drejer sig om børn i fattige familier. Størst er forskellen, når det drejer sig om arbejdsløse.

Mere interessant i denne sammenhæng er imidlertid, at foreningsfrivillige unge på alle fem områder føler et markant større socialt engagement end ikke-foreningsfrivillige unge. Denne forskel mellem frivillige og ikke-frivillige unge modsvares ikke af en tilsvarende forskel mellem frivillige og ikke-frivillige ældre, idet forskellene blandt de ældre kun er små og i ingen tilfælde statistisk signifikante.

Tabel 5 Alder, foreningsdeltagelse og socialt engagement i Danmark. Pct.-andele.

	Ældre mennesker *	Arbejdsløse *	Indvandrere *	Handikappede og syge *	Børn i fattige familier *	Gns. skala
Unge	59	26	31	54	54	68
Ældre	77	47	39	71	64	74
Frivillige unge	68	38	45	73	68	74
Ikke frivillige unge	52	18	21	42	44	64
Frivillige ældre	76	49	42	70	66	74
Ikke frivillige ældre	77	46	38	71	63	75

* Andel, der svarer 'i høj grad' og 'en hel del', lagt sammen.

Inden der drages konklusioner, skal der dog først foretages en kontrol for bagvedliggende faktorer. For det første skoleuddannelse, idet såvel det foreningsfrivillige engagement som det sociale engagement kan være påvirket af uddannelsens længde. For det andet politisk orientering, idet ikke mindst det sociale engagement kan være præget af politisk ståsted. For det tredje påvirkning fra hjemmet. Som det var tilfældet for interessen for politik, kan det have påvirket det sociale engagement, at der blev diskuteret politik i hjemmet. Endelig kan man forestille sig, at der kan være andre individuelle ressourcer på spil end formel uddannelse. Såkaldte ressourcestærke unge kan på en gang være mere involverede i foreningsfrivilligt arbejde og give udtryk for et større socialt engagement. I værdiundersøgelsen er der spurgt om, hvor tilfreds man er med livet. I mangel af bedre kan en sådan variabel stå som indikator på, hvor stort et overskud man føler, man har.

I Tabel 6 vises resultaterne af disse på hinanden følgende kontroltests, og som det fremgår, påvirkes effekten af den frivillige foreningsdeltagelse kun en smule af kontrolvariablerne. Det ser derfor ud til, at de unges foreningsdeltagelse har en selvstændig betydning for deres sociale engagement. En sådan konklusion underbygges af, at der ikke findes en tilsvarende effekt blandt de ældre, og at der desuden kun på to områder, nemlig på det sociale område og på sundhedsområdet, vil kunne forventes effekter den modsatte vej – fra socialt engagement til foreningsdeltagelse. Og disse områder fylder kun ganske lidt i den samlede frivillighed.

Bevæger vi os op på EU-niveau, finder vi ikke den samme sammenhæng mellem foreningsdeltagelse og socialt engagement (Tabel 7). Kun helt marginalt er foreningsfrivillige unge mere socialt engagerede end ikke frivillige unge på europæisk plan. Heller ikke blandt de ældre er der her den store forskel.

Alt i alt ser det ud til, at foreningslivet udvider danske unges blik for andre sam-

Tabel 6 Foreningsdeltagelse og socialt engagement blandt unge (18-24 år). Standardiserede regressionskoefficienter.

	Model 1	Model 2	Model 3	Model 4	Model 5
Foreningsdeltagelse	0,29 *	0,25 *	0,27 *	0,24 *	0,24 *
Uddannelse		0,25 *	0,21 **	0,15 ***	0,15 ***
Partipolitisk orientering			0,14 **	0,18 **	0,18 **
Diskuteret politik i hjemmet				0,12	0,13
Tilfredshed med livet					0,06
R2	0,08	0,13	0,14	0,15	0,15

* signifikant på 0,01
** signifikant på 0,05
*** signifikant på 0,10

fundsgruppers vilkår, men da den samme effekt af foreningsdeltagelse ikke findes uden for Danmark, må der gøre sig noget særligt gældende her i landet. Det er dog næppe foreningsformen, der gør forskellen, for her afviger Danmark ikke stort fra andre europæiske lande (Torpe & Ferrer Fons, 2007). Forklaringen kan derimod ligge i det tættere samspil mellem foreningerne og de politiske institutioner i Danmark. Gennem dette samspil etableres en social infrastruktur, som mindsker afstanden mellem de særlige interesser, der varetages i en foreningssammenhæng, og det helhedssyn, der præger politikerne i en lokal eller landspolitisk sammenhæng. Derfor bidrager foreningsdeltagelsen i Danmark til at styrke den sociale sammenhængskraft.

Tabel 7 Alder, foreningsdeltagelse og socialt engagement i EU. Pct.-andele.

	Ældre	Arbejdsløse	Immigranter	Syge	Fattige børn	Gns. skala
Unge	47	31	19	48	53	64
Ældre	63	40	21	58	61	68
Frivillige unge	47	32	22	52	54	66
Ikke frivillige unge	47	31	18	47	53	64
Frivillige ældre	66	40	24	61	64	70
Ikke frivillige ældre	62	40	20	55	60	68

Konklusion

Foreningsdeltagelsens demokratiske betydning blandt danske unge er i det foregående blevet analyseret på begge sider af et samfundsmæssigt engagement, nemlig på både det politiske engagement og det sociale engagement.

For så vidt angår det *sociale engagement*, viser analysen en effekt. De unge, der er engagerede i foreningslivet, har et større blik for andre samfundsgruppers vilkår end andre unge. Denne forskel i det sociale engagement bliver stående efter en række kontroller, heriblandt kontrol for uddannelse, for politisk orientering, for tilfredshed med livet og for påvirkning fra hjemmet.

Der er imidlertid ikke tale om nogen generel effekt af foreningsdeltagelsen, da den ikke findes i de fleste andre EU-lande. Forklaringen på denne effekt må derfor findes i nogle særlige forhold i Danmark. Et oplagt bud vil da være det samme, som kan forklare det relativt store antal offentlige tillidshverv blandt unge foreningsfrivillige, nemlig et stærkt samspil mellem foreningerne og det offentlige, ikke mindst på lokalt plan. Om en sådan forklaring holder, er imidlertid op til en nærmere efterprøvning.

For så vidt angår det *politiske engagement*, kan vi aflive den påstand, at foreningsformen i sig selv bidrager til at øge det politiske engagement. Derimod er der næppe tvivl om, at foreningerne virker som rekrutteringsbase for offentlige tillidshverv, hvilket må ses i sammenhæng med det tætte samspil, der er mellem foreningerne og det offentlige i Danmark. Vi har desuden en klar indikation på, at aktiv deltagelse i idébestemte foreninger smitter af på politisk engagement mere generelt. Afgørende er her, at der også i idébestemte foreninger, der ikke er involveret i politik, er en klar sammenhæng mellem foreningsdeltagelse og politisk engagement.

Litteratur

Almond, G.A. & Verba, S. (1963). *The Civic Culture*. Princeton: Princeton University Press.

Andersen, J., Christensen, A.D., Langberg, K., Siim, B. & Torpe, L. (1993). *Medborgerskab. Demokrati og politisk engagement*. Aarhus: Systime.

Armingeon, K. (2007). "Political participation and associational involvement", pp. 358-383 in: van Deth, J.W., Montero, J.R. & Westholm, A. (red). *Citizenship and Involvement in European Democracies*. London/New York: Routledge.

Barber, B. (1984). *Strong Democracy. Participatory Politics for a New Age*. Berkeley: University of California Press.

Christensen, R.S. & Gundelach, P. (2011). "Bilag" pp. 284-291 i: Gundelach, P. *Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981*: København: Hans Reitzels Forlag.

Goul Andersen, J. (2004). *Et ganske levende demokrati*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Goul Andersen, J., Torpe, L. & Andersen, J. (2000). *Hvad folket magter. Demokrati, magt og afmagt*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

Gundelach, P. & Torpe, L. (1997). "Social Reflexivity, Democracy and New Types of Citizen Involvement" pp. 24-46 in: van Deth, Jan W. (ed.) *Private Groups and Public Life. Social Participation, Voluntary Associations and Political Involvement in Representative Democracies*. London: Routledge.

Hansen, P. (1943). "Danmarks ungdom" pp. 86-102 i: Ib Kock Olsen (red.), *De danske folkerørelser*. København: Nyt Nordisk Forlag.

Koch, H. (1981[1945]). *Hvad er demokrati?* København: Gyldendal.

Morales, L. & Guerts, P. (2007). "Associational involvement", pp. 135-157 in: van Deth, J.W., Montero, J.R. & Westholm, A. *Citizenship and Involvement in European Democracies*. London: Routledge.

Pateman, C. (1970). *Participation and Democratic Theory*. Cambridge: Cambridge University Press.

Putnam, R.D. (1993). *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press.

Tocqueville, Alexis de (2002/1830-1840). *Democracy in America*. Chicago/London: The University of Chicago Press.

Torpe, L. & Kjeldgaard, T.K. (2003). *Foreningslivets sociale kapital. Danske foreninger i et europæisk perspektiv*. Magtudredningen. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.

Torpe, L. & Ferrer-Fons, M. (2007). "The internal structure of associations", pp. 96-117 in: Maloney, W.A. & Rossteutscher, S. *Social Capital and Associations in European Democracies*. London/New York: Routledge.

Torpe, L. (2011). "Demokratiske engagementsformer blandt unge" pp. 169-184 i: *Demokrati for fremtiden. Valgretskommisionens betænkning om unges demokratiske engagement*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.

Torpe, L. (2011). "Foreningsdanmark" pp. 221-239 i: Gundelach, P. (red). *Små og store forandringer. Danskernes værdier siden 1981*. København: Hans Reitzels Forlag.

Torpe, L. (2013). *De stærke samfund. Social kapital i Skandinavien*. København: Frydenlund.

Wollebek, D. & Selle, P. (2007). "Origins of social capital: Socializations and institutionalization approaches compared". *Journal of Civil Society*, Vol 3, no. 1 pp. 1-24.

Østergaard, U. (1988). "Er republikanske dyder det egentligt "amerikanske" ved amerikanerne? Tocqueville og de moderne analyser af den amerikanske nationalkarakter og politiske kultur", pp. 145-202 i: Zetterholm, S. (red). *Alexis de Tocqueville. Seks samtaler med en klassiker*. København: Nyt fra samfundsvidenskaberne.

EU's grønne ildsjæl har altid spejderånden med sig

Som EU's klimakommissær kæmper Connie Hedegaard for at påvirke international politik i en retning, der tager klimaet alvorligt. Med hele verden som sit arbejdsfelt er hun muligvis den mest berejste blandt danske politikere, og som en fast del af sin bagage har hun et utrætteligt engagement og en ansvarsfølelse, som slog rod, da hun som ganske ung trådte ind i fællesskabet hos KFUK-Spejderne.

AF JANNIE FJORDSIDE

"Som menneske er du forpligtet ud over dig selv. Vi har fået noget, som skal gives videre i samme stand til dem, der kommer efter os."

Ordene er Connie Hedegaards og stammer fra et interview, hun gav til Danmarks Naturfredningsforening tilbage i 2012. Og det er måske svært at forestille sig nogen anden, der ville være en mere oplagt afsender af budskabet om, at vi skal hanke alvorligt op i vores ansvar for kloden og klimaet. I hvert fald er hun både herhjemme og internationalt blevet synonym med et langvarigt, vedholdende engagement i at fremme bæredygtig klimapolitik.

Connies drivkraft til at engagere sig i samfundet og hendes respekt for naturen slog sine første rødder, da hun blev aktiv i KFUK-Spejderne (fra 2003 kaldt De grønne pigespejdere), og hun har haft værdierne med i sin personlige og professionelle bagage lige siden.

Spejdertid med spirende klimabevidsthed

En torsdag i 1968 bliver Connie hevet med til spejder af sin mor. Hun er netop fyldt otte år, som dengang var aldersgrænsen for yngste medlemmer hos KFUK-Spejderne i Holbæk. Hendes mor har selv haft gode oplevelser i foreningen og mener, at det også må være noget for datteren.

I begyndelsen virker det lidt mærkeligt, det, der foregår henne hos spejderne. Men Connie giver det en chance, og det varer ikke længe, før interessen for spejderlivet brænder sig fast. Aktiviteterne på den ugentlige spejderdag hos den lokale gruppe er sjove og interessante. Og de store landslejre er noget helt særligt.

"Fornemmelsen af at være en del af det fælleskab er meget stærkt. At sidde dér, 10.000 mennesker omkring et fælles lejrbål og se fælles underholdning og på et fælles værdigrundlag, det er nok nogle af de stærkeste indtryk, jeg har fået gennem spejderårene," fortæller Connie.

Det fællesskab, Connie oplever hos spejderne, hviler på et solidt fundament. Grundtanken er, at alle må bidrage, for at de sammen kan lave spændende aktiviteter. Man lærer at byde ind, og man lærer at tage ansvar – for sig selv, for sine kammerater og for naturen. At man skal behandle naturen godt, er en del af den grundtanke, bevægelsen bygger på:

"Som spejder bliver man bevidst om, at naturens ressourcer skal bruges med respekt og ikke omgås, som om de er uden begrænsninger," siger Connie; samarbejd med spejderne, lyder opfordringen til FN-delegationerne og regeringerne.

Konservative Studerende – en modvægt til marxismen

Connie ender med at blive i bevægelsen i godt og vel 10 år, indtil hun bliver student fra Stenhus Gymnasium i 1979 og flytter fra Holbæk for at læse videre. Under studietiden på Litteraturvidenskab på Københavns Universitet bliver hun aktiv i Konservative Studerende (KS).

Med to politisk engagerede forældre, som begge er medlemmer af Det Konservative Folkepartis vælgerforening, kan Connies indmeldelse i KS let tolkes som en helt naturlig afsmitning fra barndomshjemmet. Som ganske ung er hun dog meget bevidst om ikke at lægge sig fast på ét politisk ståsted – og hun er klar over, at hvis hun først melder sig ind i en politisk ungdomsorganisation, vil hendes synsvinkel blive præget af det. Da hun melder sig ind i KS, sker det for at skabe balance til den politiske linje på det nye studium.

"Da jeg begyndte at læse litteraturvidenskab, som ifølge dem selv dengang var det mest marxistiske fag på Københavns Universitet, så tænkte jeg, at det nok var godt at få lidt

modvægt, og så meldte jeg mig ind i foreningen, som hvilede på et konservativt grundlag, men ikke som sådan var en del af partiet."

Kanal til indflydelse og engagement

Hos spejderne har Connie haft det frirum fra politisk stillingtagen, hun hidtil har ønsket; det var bevægelsens styrke, at borgere fra alle samfundslag og med alverdens politiske holdninger mødtes på kryds og tværs, fortæller Connie. Unge fra fjordvillaer og højhuse i forenet trop. Målet var at skabe gode oplevelser sammen.

I KS vil de unge medlemmer også være medskabere – af samfundsdebatten og de politiske beslutninger, der bliver truffet fra højeste sted. Og Connie oplever, at vejen til højeste sted hverken var så lang eller ufremkommelig, som man kunne tro.

"I Konservative Studerende fandt vi ud af, at vi kunne tænke nogle tanker og kanalisere dem ind hos en folketingsgruppe, eller hvor det nu var, inspirere nogen og se, at det blev taget op. Vi fik oplevelsen af, at selvom det da godt kunne tage lang tid, var det faktisk muligt at blive hørt og sætte bare et lillebitte fingeraftryk på de beslutninger, der træffes," fortæller Connie.

Og hun er helt overbevist om, at andre dele af foreningslivet – også de upolitiske grene – har samme effekt: at de skaber en formaliseret kanal til magthaverne, så beslutningsprocesser rykker tættere på, og borgerne får en forståelse af, at det nytter noget at engagere sig.

Spejderne er med i bagagen

Under og efter tiden i KS har Connie kunnet sætte mere end blot fingeraftryk på de politiske beslutningsprocesser.

I 1984 bliver hun valgt ind for Det Konservative Folkeparti i en alder af 23 år – det yngste medlem, Folketinget hidtil havde haft. Da hun i 1990 skifter løbebane fra politik til journalistik, har hun nået at bestride posterne som forsvarspolitisk ordfører og politisk ordfører i partiet. Og da Connie i 2004 vender tilbage til politik, kommer klimaet for alvor i fokus. I de fem år, der følger, sidder hun først som miljøminister, så klima- og energiminister samt minister for FN's klimatopmøde i København i 2009, indtil hun i 2010 indtager posten som EU's første klimakommissær.

Gennem tiden i spejderbevægelsen og KS har Connie tilegnet sig nogle kompetencer, som bestemt har været en håndsrækning i den videre karriere; hun har lært at organisere, strukturere og ikke mindst have modet til at påtage sig nye opgaver. Så selv om der ikke kan spores nogen direkte linje fra foreningsaktiv til toppolitiker, har foreningstiden været en hjælp på vejen.

"Man får nogle erfaringer, som danner et grundlag for nogle af de andre ting, man så sidenhen tør give sig i kast med," lyder svaret. Det falder prompte, men uden at være forhastet; nuancerne skal være på plads, fornemmer man.

Foreningsårene har samtidig sat helt tydelige aftryk på, hvem hun er som person – det er en solid del af hendes bagage, som hun selv kalder det. Det samme aftryk, som spejderlivet satte i hende, har hun siden kunnet genkende i andre, der ligesom hun selv har rødder i bevægelsen: et gåpåmod og en lyst til at smøge ærmerne op, handle og engagere sig i samfundet.

Portrættet er baseret på et personligt interview og desuden følgende kilder:

- CV: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/hedegaard/about/docs/cv_en.pdf
- EU-Kommissionen, baggrund: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/hedegaard/about/biography/index_da.htm
- http://mariamedia.dk/danmarks-naturfredningsforening/dks-naturfredningsforening-portraetinterview-med-connie-hedegaard-klimakommissaer.html

Sønderjyden bygger bro med sit engagement

Bjarke Friis er en mand med sine meningers mod – han har en holdning til samfundet, og siden han var teenager, har han gennem foreningslivet sat sit aftryk på verden omkring sig. Hvad enten han engagerer sig i foreningsprojekter i ulande eller Esbjerg, drømmer han om at bygge bro over kløften mellem rig og fattig – og så fælder han en tåre, når unge gennem hans forening rykker sig væk fra uligheden.

AF JANNIE FJORDSIDE

"Du må da have en mening!"

Sådan lød det jævnligt fra Bjarke Friis' far, og ordene kunne lige så vel falde til venner og bekendte som til sønnen. I det lille, sønderjyske landhjem var den enkeltes bidrag til gode diskussioner ikke bare en dyd, men noget nær en pligt.

Diskussionerne bølgede hen over familiens køkkenbord, men meget længere kom de sjældent. Det samme gjaldt familiens politiske bevidsthed; man vidste, hvem man holdt med og ikke holdt med, og der var gode diskussioner, men i et lukket forum. Holdninger

blev sjældent forankret i konkret engagement eller politisk medlemskab.

Det mønster brød Bjarke, da han som 18-årig meldte sig ind i Kristeligt Folkepartis Ungdom (KFU), som fem år senere, i 2003, fulgte moderpartiets navneskifte og blev til Kristendemokratisk Ungdom (KDU).

To af Bjarkes tidligere klassekammerater var i forvejen medlem af KFU, og dem kunne han, som han selv siger, godt se sig som en del af et fællesskab med. Det blev Bjarkes dør ind til den politiske ungdomsorganisation – og dermed var vejen banet til et engagement, hvor han vil gøre sit for at forandre verden gennem flere af foreningslivets afkroge.

Iver efter at bruge de politiske muskler

En stille sønderjyde, der kom med i KFU og hurtigt blev dygtigere og dygtigere.

Sådan bliver Bjarke beskrevet af folk, der har kendt ham siden den spæde start i den politiske ungdomsorganisation. Og sporene fra den stille person anes stadig i måden, Bjarke reagerer på, da han præsenteres for beskrivelsen: Han nikker, kan godt genkende sig selv, men han serverer anerkendelsen af sine egne evner med en pæn portion ydmyghed.

"Nu skal du høre min livshistorie," lægger Bjarke ud. Stemmen klinger af en let selvironisk distance, som om han lige skal tage et mentalt tilløb for at kunne forholde sig til, at vi rent faktisk skal tale om ham.

Bjarke vinder hurtigt fodfæste i KFU. Kort efter sin indmeldelse i 1998 indtager han en plads i organisationens lokalbestyrelse i Haderslev, hvor han senere bliver formand, og fem år senere kan han desuden skrive posterne som amtsformand, lokalforeningskonsulent, landssekretær, politisk næstformand og kasserer på CV'et.

Efter små 10 års medlemskab i KFU/KDU skifter ungdomsorganisationens moderparti til en linje, Bjarke ikke kan følge. I 2008 melder han sig derfor ud af såvel ungdomsorganisationen som partiet.

Ordet 'pligt' sniger sig endnu en gang ind i samtalen.

For Bjarke er det at være borger i samfundet uløseligt forbundet med pligten til at tage aktiv stilling til politik og tage del i det repræsentative demokrati; det kan måske lyde lidt 'støvet' – og på mange måder virker den 34-årige familiefar med det lidt drengede udseende også ældre, end han er. Alligevel er det ikke med en løftet pegefinger, at han taler om pligten som samfundsborger. Men han er overbevist om, at han gennem aktiv deltagelse i foreningslivet kan sætte sit fingeraftryk på samfundet.

Derfor melder han sig også ind i et andet parti et par år efter bruddet med Kristendemokraterne – denne gang dog kun som støttemedlem. Hans politiske kræfter og iver efter at engagere sig i samfundet omkring sig er kommet i spil et helt andet sted, nemlig i KFUM og KFUK i Danmark.

Interesserne smelter sammen

Bjarkes engagement i KFUM og KFUK går helt tilbage til tiden, før han blev politisk ak-

tiv. Barndomshjemmet i Sønderjylland var et kristent hjem, hvis kirkelige ståsted befandt sig i spændet mellem KFUM og KFUK og Indre Mission. I 9. klasse begyndte han på Sommersted Efterskole, som også var tilknyttet KFUM og KFUK, og siden har foreningen været en del af Bjarkes hverdag, lige meget hvor i landet han har boet.

I begyndelsen er foreningen mest et mødested og fællesskab med andre unge, men efterhånden tager aktiviteterne og Bjarkes eget engagement fart. Det sker for alvor, da Bjarke oplever, hvordan aktiviteterne i Kristeligt Folkepartis Ungdom og KFUM og KFUK begynder at smelte sammen.

I KFU er han i tiden op til årtusindskiftet optaget af Jubilee 2000-kampagnen, hvor kristne organisationer verden over lobbyerede for en frigivelse af ulandenes gæld.

Ulandsproblematikken har altid berørt Bjarke dybt. Han får en klump i halsen, når han tænker på de mange mennesker, som ikke er født til de samme livsmuligheder som så mange andre. Og han blev rørt til tårer, da han for år tilbage så "Blood Diamond" og "Hotel Rwanda" i biografen.

KFUM og KFUK var også lettere engageret i Jubilee-kampagnen, og Bjarke ser sit snit til at sætte ulandsproblematikkerne lidt mere på dagsordenen, end foreningen ellers havde tradition for.

Interessefællesskabet er kul på Bjarkes engagement – og i takt med, at han lader sig involvere dybere i KFUM og KFUK, bliver det tydeligt for ham, hvordan hans engagement her og i KFU spiller sammen og giver lyst til og mod på mere: I KFUM og KFUK sidder han med i en række mindre udvalg, og erfaringerne med at lægge programmer og lave arrangementer er med til at give en selvtillid, han har kunnet trække på siden. I KFU udviklede han til gengæld en forståelse for politik, som han har brugt aktivt i sit arbejde i KFUM og KFUK lige siden.

Finder gejst i at gøre en forskel

I dag er Bjarke ansat som landssekretær og informationsmedarbejder i KFUMs Soldatermission, som har hovedkontor i Fredericia, og han er frivillig i KFUM og KFUK i Esbjerg, hvor han bor med sin kone og deres to børn.

"Jeg droslede lidt ned, efter vi fik vores første barn, og synes selv, at jeg har haft en ret stille periode. Men nu er børnene tre og fem år, og det giver lidt frirum til det frivillige arbejde," fortæller han.

Det frirum bruger han blandt andet som formand for Ungdomscafeen, en KFUM og KFUK-forening i Esbjerg, der står for aktiviteter rettet mod unge under 25 år. Og som formand for foreningens arbejdsgiverudvalg, som medlem af udvalgene for fundraising og kommunikation samt et par andre tillidsposter.

Bjarke tæller sammen. 10 timer om ugen, det har han nok brugt i KFUM og KFUK den seneste tid.

10 timer om ugen, hvor han gør sit for at udføre, hvad han selv kalder for 'det muliges

kunst': at lave det politiske og organisatoriske benarbejde for, at KFUM og KFUK i Esbjerg kan blive endnu bedre til at bidrage til en mere fair verden – også selvom blikket er rykket fra det globale til det lokale.

"Jeg er i stigende grad blevet bevidst om, at social ulighed ikke kun handler om den rige versus den fattige del af verden. Det handler sådan set også om, at der inden for vores eget lille Danmark er forskelle på, hvilke forudsætninger man har for et godt liv," siger Bjarke.

I hjembyen Esbjerg oplever Bjarke de forskelle på klos hold. Byen er skarpt delt op i de billige boligkarréer i Østbyen, som tidligere har figureret på ghettolisten, og en helt anden økonomisk liga med villaer og folkeskoler med eliteklasser i den anden ende af byen, fortæller han.

Det er den kløft i samfundet, forskellen i børnenes livs- og handlemuligheder, Bjarke arbejder for at bygge bro over.

"I KFUM og KFUK oplever jeg enkeltindivider, som virkelig rykker sig. Det kan godt få mig til at fælde en tåre. Det er det, der giver mig gejst." ■

3. UDDANNELSE OG ERHVERVSEVNE

ISBN: 978-87-87486-46-0

Foreningsengagement og ledelseskompetencer

Af Klaus Levinsen, lektor, Syddansk Universitet.

Indledning

Mange danskere har erfaring med deltagelse i foreningslivet – både som medlemmer, aktive udøvere og for nogles vedkommende også som frivillige trænere, bestyrelsesmedlemmer og ledere. Som det også fremgår af flere af de øvrige kapitler i denne bog, så er det en central antagelse, at foreningsengagement bidrager positivt til vedligeholdelsen og udviklingen af et levende demokrati (Putnam, 1995, 2000; McFarland & Thomas, 2006). I dette kapitel vendes blikket imidlertid mod nogle andre mulige konsekvenser af foreningsengagement, nemlig udviklingen af individuelle ledelseskompetencer samt muligheden for, at foreningsengagement spiller en rolle i forbindelse med jobansættelser.

Ledere af både offentlige og private virksomheder forventes i stigende omfang at have papir på deres erhvervede uddannelsesmæssige kompetencer. Dette kan være i form af relevante videregående uddannelser, og det kan være i form af korte eller længerevarende kursusforløb. Både uddannelsesinstitutionerne og lederne er de første til at bekræfte, at det er nyttigt at have en relevant uddannelse, når man søger en lederstilling, og når man skal håndtere komplekse ledelsesudfordringer på jobbet. Ledelseskompetencer kan erhverves gennem formaliserede uddannelsesforløb, men naturligvis også gennem de professionelle erfaringer, man får i virksomhederne. Med udgangspunkt i en spørgeskemaundersøgelse blandt danske erhvervsledere sættes der fokus på betydningen af de uformelle ledelseserfaringer, som erhverves uden for uddannelsessystemet og uden for det professionelle liv, nemlig i de frivillige foreninger.

Formålet er nærmere bestemt at undersøge: 1) hvilken betydning erfaring med ledelsesopgaver i det frivillige foreningsliv har for ledelseskarriere i erhvervslivet, 2) hvilke typer af kompetencer fra det frivillige foreningsliv lederne vurderer som væsentlige for deres egen karriere og 3) om ledere tillægger foreningserfaring en særlig betydning i forbindelse med rekruttering og ansættelse af nye medarbejdere.

Den grundlæggende forventning er, at *praksiserfaringer* fra frivillige organisationer kan bidrage med kompetencer, som også kan bruges i forbindelse med en senere erhvervs- og

ledelseskarriere. Personer, der er aktive i foreningslivet, er vant til at planlægge aktiviteter sammen med eller for andre og opnår derved erfaringer med samarbejde, selvstændig opgaveløsning, konflikthåndtering og kommunikation osv.

De praksiserfaringer, som potentielt kan erhverves gennem et foreningsengagement, kan bestå af mange forskellige elementer. Først og fremmest kan nævnes de specifikke kompetencer, som relaterer sig til foreningens genstandsfelt: Er man udøvende gymnast, vil man sandsynligvis udvikle sine kropslige og motoriske kompetencer, og er man medlem af Ungdommens Røde Kors, vil man få erfaring med forskellige former for socialt hjælpearbejde. Men herudover kan også nævnes andre, mere generelle kompetencer og ressourcer. I litteraturen om social kapital fremhæves især betydningen af ressourcer i form af sociale netværk. Kort fortalt handler det om, at sociale kontakter og venskabsrelationer kan bruges i en række forskellige sociale sammenhænge (Coleman, 1988). Amerikansk forskning har eksempelvis dokumenteret en positiv sammenhæng mellem omfanget af folks sociale netværk og deres beskæftigelses- og karrieremuligheder (Granovetter, 1974; Lin & Dumin, 1986; Lin, 1999). Sociale netværk kan betragtes som en ressource, der både afhænger af og bidrager til at skabe andre ressourcer, f.eks. i form af uddannelse og økonomi. Vores evner til at danne og vedligeholde sociale netværk bestemmes til dels af vores individuelle personlighed, men det er også noget, vi lærer og udvikler i de sociale miljøer, vi færdes i.

Det antages, at mennesker gennem deres foreningsengagement udvikler en række sociale kompetencer, som også kan bruges uden for den specifikke foreningssammenhæng, eksempelvis i familielivet og på jobbet. Nogle af disse kompetencer handler om at skabe og vedligeholde sociale relationer og at kunne kommunikere, koordinere og organisere aktiviteter i samarbejde med andre. Selvom disse kompetencer kan siges at være almene menneskelige kompetencer, så indgår de faktisk også som vigtige komponenter i moderne definitioner af godt lederskab, som fremhæver, at ledelse handler om at kunne inspirere og påvirke andre medlemmer af en gruppe eller organisation til at samarbejde om at nå fælles mål. Den amerikanske politolog Joseph Nye definerer eksempelvis ledere som *"de mennesker, som hjælper en gruppe med at skabe og nå fælles mål. Nogle forsøger at påføre dem deres egne mål, mens andre udvikler dem i gruppen, men fælles for ledere er, at de bidrager til at mobilisere folk til at nå målene."* (Nye, 2010:xviii).

Foreningsengagement og uformel læring

I uddannelseslitteraturen anvendes undertiden begrebet "uformel læring" (informal learning) som betegnelse for den læring, som finder sted uden for uddannelsessystemets institutioner og rammer, og som dermed ikke indgår som en del af et bestemt uddan-

nelsesprogram. Selvom det naturligvis kan være vanskeligt at 'indhegne' forskellige læringsarenaer og -former, så fremhæver forskningen på dette område, at debatten om uddannelse og læring på mange måder er mangelfuld, fordi man primært fokuserer på de etablerede uddannelsesinstitutioners rolle. Argumentet er derfor, at der også er brug for at rette blikket mod andre områder af samfundslivet, hvor borgerne har mulighed for at lære og udvikle sig. Et af disse områder er foreningslivet.

I modsætning til den formelle uddannelsessektor ved vi ikke ret meget om, hvilke former for læring der finder sted i foreningslivet og den frivillige sektor (Livingstone, 2013). Det er givet, at mange af de store idrætsforeninger og ungdomsorganisationer har deres egne, mere eller mindre formaliserede uddannelses- og kursusforløb, men størstedelen af de kompetencer, der udvikles hos medlemmer og frivillige, kan bedst karakteriseres som uformelle og praksisbaserede kompetencer, der ikke nødvendigvis er præget af nogen form for intentionalitet. I en vis forstand kan man også hævde, at den læring, som finder sted i store dele af foreningslivet og den frivillige sektor, er kendetegnet ved at være mere fri og spontan end i den formelle uddannelsessektor, netop fordi den er selvvalgt og frivillig.

Et af de centrale spørgsmål handler om, hvorvidt de kompetencer, som erhverves i foreningslivet, kan overføres og bruges i en professionel sammenhæng. Har erfaringer og kompetencer, som erhverves i foreningslivet, med andre ord en særlig "transfer"-værdi? Den amerikanske litteratur om social kapital og frivilligt arbejde ("volunteering" og "service learning") giver anledning til, at vi som udgangspunkt må forvente, at foreningsdeltagelse og frivilligt arbejde kan have langtidseffekter med hensyn til en række forskellige værdier og sociale kompetencer. For mange gælder det, at erfaringerne i ungdomslivet har afgørende indflydelse på deres senere udvikling som aktive borgere. Således har undersøgelser af unge, som har bidraget med frivilligt arbejde i løbet af deres high school-tid, vist, at de flere år senere fortsætter med at være mere engagerede i samfundslivet. Det fremhæves også i nogle af disse undersøgelser, at praksiserfaringer uden for skolelivet, som f.eks. frivilligt arbejde, kan give de unge ledelseskompetencer, bl.a. fordi de herved opbygger et personligt selvværd, som gør dem i stand til at engagere og involvere andre i at nå fælles mål (Holland & Andre, 1987; March, 1992; McFarland & Thomas, 2006).

Selvom nærværende undersøgelse ikke giver mulighed for at påvise, at der på befolkningsniveau findes sådanne effekter af frivilligt arbejde og foreningsengagement, så kan den bidrage til at kaste lys over, hvilke foreningserfaringer nuværende danske erhvervsledere har haft, og hvordan de selv opfatter betydningen af deres foreningserfaring for deres karriere. Efter en kort præsentation af data i næste afsnit skal der i de efterfølgende analyser ses nærmere på, i hvilket omfang erhvervslederne har erfaringer med frivilligt foreningsarbejde. Dernæst undersøges, hvordan de selv vurderer betydningen af foreningsengagement for egen og andres karriere.

Data og metode

Undersøgelsen i dette kapitel er baseret på data fra en – i dansk sammenhæng – enestående survey-undersøgelse, som omfatter 301 erhvervsledere fra danske offentlige og private virksomheder. Alle respondenter er blevet spurgt om deres tidligere erfaringer med frivilligt arbejde og om betydningen af frivilligt foreningsengagement for beskæftigelses- og erhvervsmuligheder. Respondenterne i undersøgelsen er udvalgt ved et simpelt tilfældigt udtræk af erhvervsledere fra virksomheder med mere end 20 ansatte fra databasen Købmandsstandens Oplysningsbureau (KOB-basen). Brancherne landbrug, fiskeri og private husholdninger var udeladt af udtrækket. Respondenterne fordeler sig på forskellige ledelsestyper, men hovedparten er administrerende direktører eller indgår i den øvrige topledelse (59 procent). Der er nogenlunde lige mange erhvervsledere, som kommer fra den offentlige sektor (47 procent) som fra den private sektor (53 procent). Det gennemsnitlige antal ansatte i ledernes virksomheder er 370, men omkring halvdelen af lederne kommer fra virksomheder med 20-49 ansatte (49 procent) (se Bilagstabel 1).

Undersøgelsen blev gennemført som telefoninterview af TNS Gallup for DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd i perioden 21. juni-8. juli 2013. Svarprocenten i undersøgelsen var 73 procent, hvilket er ganske højt for denne type undersøgelser.

Ledernes foreningserfaring

Indledningsvis skal vi se nærmere på, hvor stor en andel af lederne som faktisk har erfaringer fra det frivillige foreningsliv, og hvilke typer af foreninger de har været aktive i. Som det fremgår af Tabel 1, har 79 procent af erhvervslederne været aktive i én eller flere frivillige foreninger, inden de var fyldt 30 år. Heraf har flertallet af lederne, svarende til 56 procent, denne erfaring fra en idrætsorganisation, 20 procent har været med i en ungdomsorganisation, mens 13 procent har deltaget i en social/humanitær organisation, og 15 procent har været med i en politisk organisation. Foreningsaktiviteten har primært fundet sted på lokalt niveau, og som det fremgår af Tabel 2, har 84 procent af de aktive været engageret i almindelige medlemsaktiviteter, og omkring halvdelen har desuden været aktive som ledere eller trænere på lokalt niveau.

Det fremgår af Tabel 3 (se side 78), at foreningsaktiviteten blandt erhvervslederne fordeler sig nogenlunde jævnt på tværs af forskellige grupper af ledere. Dog bemærkes det, at en større andel af de mandlige ledere (85 procent) har været aktive i foreningsarbejde sammenlignet med kvinderne (73 procent). Vi finder dog ingen statistisk signifikante kønsforskelle, når det gælder erfaring med foreningsledelse. Det fremgår desuden, at de

Tabel 1 Lederes foreningsaktivitet i forskellige typer af organisationer. Procent.

	Erhvervsledere Aktiv inden 30 år	Erhvervsledere Aktiv i dag
Ungdomsorganisation	20	3
Social/humanitær	13	8
Udvikling	3	2
Sundhed	3	2
Idræt	56	29
Politik	15	4
Kirkelige/religiøse	6	2
Andre	15	13
Har været aktiv	79	51
Har ikke været aktiv	21	49
N	301	237

Tabel 2 Lederes foreningsaktivitet i forskellige typer af funktioner. Procent.

Deltager i medlemsaktiviteter	84
Leder eller træner på hold eller gruppe	54
Aktiv i ledelsen på lokalt plan	49
Aktiv i ledelsen på regionalt plan	8
Aktiv i ledelsen på nationalt plan	5
Aktiv i ledelsen på internationalt plan	1

Note: Procentandelen er baseret på de ledere, som var aktive (N = 237)

offentlige ledere har været lidt mere foreningsaktive end lederne fra det private erhvervsliv, men denne forskel er ikke statistisk signifikant.

En relativt høj andel af erhvervslederne har ifølge Tabel 2 været foreningsledere eller trænere på gruppeniveau (54 procent) og deltaget i ledelsen af foreningen på lokalt plan (49 procent). Som det ses i Tabel 3, gælder dette især de to yngste grupper af ledere under 55 år, hvor andelen af respondenter, som har været ledere eller trænere på gruppeniveau, er højere end blandt de ældste respondenter. Ud over foreningsledelse på hold- og grup-

Tabel 3 Tidligere og nuværende erfaring med foreningsaktivitet. Procent.

	Aktiv inden 30 år	Var aktiv som leder eller træner på gruppeniveau	Aktiv i forening i dag	Aktiv i dag som leder eller træner på gruppeniveau
Køn	*	ns	ns	ns
Mænd	85	56	54	13
Kvinder	73	51	49	17
Alder	ns	*	ns	*
-45	75	61	49	25
46-55	78	60	56	18
56-	85	40	48	5
Uddannelse	ns	ns	ns	ns
Ikke akademisk	76	52	49	15
Akademisk	83	55	54	16
Sektor	ns	ns	49	15
Offentlig	82	53	54	16
Privat	76	55	49	15
Antal ansatte	ns	ns	ns	ns
-29	80	54	51	16
30-49	81	47	60	14
50-99	91	68	40	18
100+	64	38	56	6
Alle	79	54	49	15
N	301	237	237	237

Note: *Signifikant forskel: $p < 0{,}01$; ns = ikke signifikant

peniveau samt lokalt plan er der også en mindre andel af de medvirkende i undersøgelsen, som har været aktive i ledelsen på regionalt plan (8 procent), nationalt plan (5 procent) og internationalt plan (1 procent) (se Tabel 2).

Det ses også af Tabel 3, at erhvervsledernes foreningsaktivitet er betydeligt lavere i dag, end da de var unge (under 30 år), hvilket dog ikke er overraskende ud fra den betragtning, at de i dag er i stillinger, som typisk er meget tidskrævende. Godt halvdelen af deltagerne i undersøgelsen svarer, at de i dag er aktive i en forening, mens 15 procent desuden er aktive som ledere eller trænere på foreningsniveau. Der er ingen store forskelle på tværs af de forskellige grupper af ledere. Dog finder vi her den højeste andel af aktive ledere eller trænere i de yngste grupper af ledere (under 55 år). En mulig forklaring på denne forskel er, at der blandt de yngste også er en højere andel, som har hjemmeboende børn, og som derfor bidrager frivilligt i foreninger relateret til børnenes fritidsaktiviteter.

Betydningen af foreningsdeltagelse

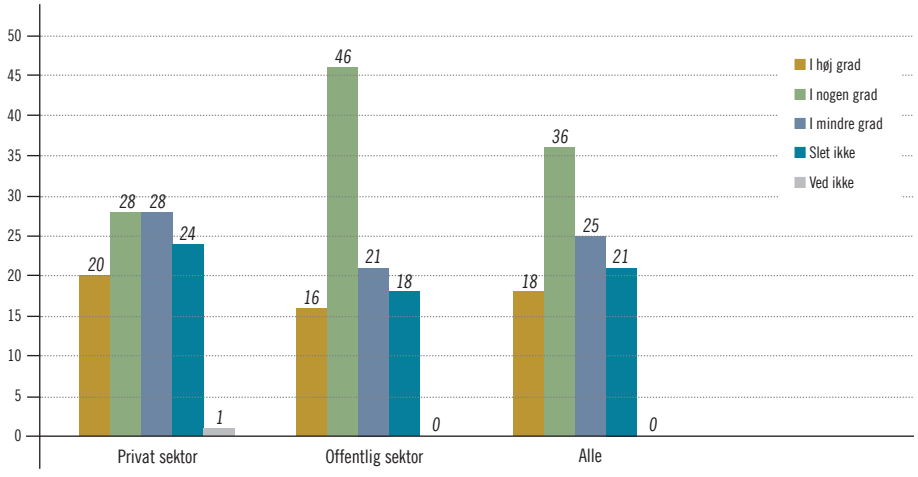
Næste del af analysen handler om, hvilken betydning lederne tillægger foreningserfaring, dels i forhold til egen karriere og egne lederegenskaber, dels i forhold til rekruttering af nye medarbejdere. Langt hovedparten af lederne opfatter foreningsengagement som noget positivt, især fordi det vurderes at bidrage med en række kompetencer, der anses som nyttige i erhvervs- og karrieresammenhæng.

I undersøgelsen har vi spurgt lederne, i hvilken grad de mener, at foreningserfaring har bidraget til deres karriere. Som det fremgår af Figur 1, er det 54 procent af alle lederne i undersøgelsen, som mener, at foreningserfaring "i høj grad" eller "i nogen grad" har bidraget til karrieren. Sammenlignes lederne på tværs af sektorer, ser vi imidlertid også, at offentlige ledere (62 procent) tillægger foreningserfaringen en større betydning for karrieren, end de private ledere gør (48 procent).

I multivariate analyser (se Bilagstabel 2) har vi desuden undersøgt, hvilke andre forhold som har betydning for erhvervsledernes vurdering af, om foreningserfaring har bidraget til deres egen karriere. Vi finder ingen signifikante effekter af baggrundsvariablene køn, alder og uddannelse. Derimod ser vi, at varigheden af egen foreningserfaring har en positiv effekt. Jo længere tid lederne selv har været foreningsaktive, jo større betydning tillægges erfaringen for karrieren. De erhvervsledere, som selv har været ledere på hold- eller gruppeniveau, viser sig også at være mere tilbøjelige til at vurdere bidraget til karrieren positivt, og analyserne tyder desuden på, at denne 'nære' ledelseserfaring åbenbart har en stærkere effekt end foreningsledelse på mere overordnede niveauer (regionalt, nationalt og internationalt). Der skal dog her tages forbehold for, at det kun er en relativt lille andel,

Figur 1 Sektorbaggrund og foreningserfarings bidrag til karriere. Procent.

Spørgsmål: I hvilken grad mener du, at din foreningserfaring har bidraget til din karriere?

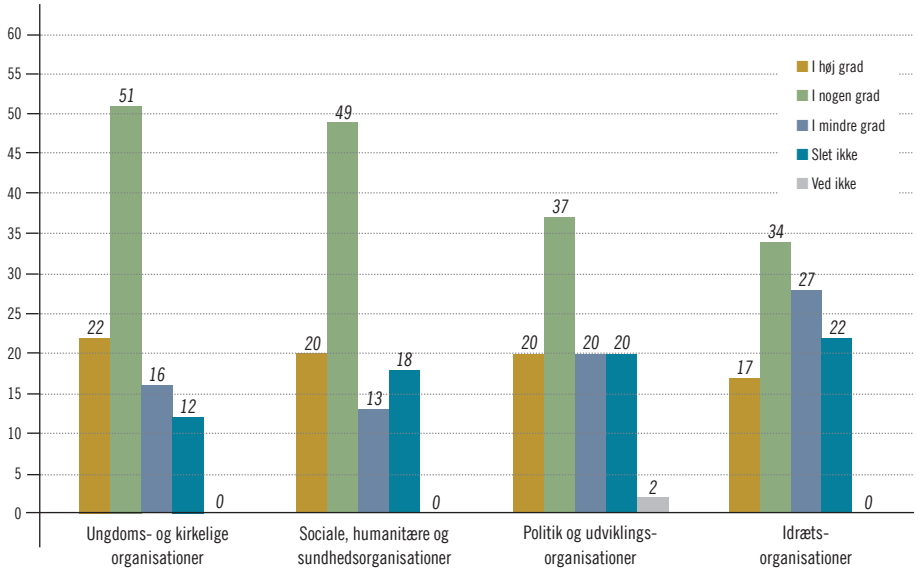

som har deltaget i forenings- og organisationsrelateret ledelse på regionalt, nationalt og internationalt niveau.

Man kan også forestille sig, at foreningstypen kan have en betydning for, i hvilket omfang erfaringen vurderes til at bidrage til karrieren. Vi finder her nogle interessante forskelle, som er illustreret i Figur 2, hvor organisationerne er grupperet på baggrund af andelen af overlappende medlemskaber[1]. Det fremgår her, at erhvervsledere, som har erfaringer fra ungdomsorganisationer og kirkelige organisationer samt organisationer for socialt og humanitært arbejde og sundhedsorganisationer, tillægger deres foreningserfaring større betydning for karrieren end dem, som har erfaring fra politiske foreninger og udviklingsforeninger samt idrætsforeninger. Vi kan kun gisne om årsagerne til disse forskelle. En mulig forklaring kan være, at foreninger og organisationer, som er mere værdiprægede, har en stærkere indflydelse på erfaringsdannelsen, fordi medlemmerne her har oplevet en større grad af normativ og social identifikation.

Figur 2 Erhvervslederes foreningserfaring og bidrag til karriere. Procent.

Spørgsmål: I hvilken grad mener du, at din foreningserfaring har bidraget til din karriere?

Erhvervslederne er også blevet spurgt om, i hvilken grad de mener, at erfaringerne fra foreningslivet har gjort dem til bedre ledere. Dette er en mere direkte måde at spørge på, selvom vi ikke hermed får noget at vide om, hvad de selv forstår ved godt lederskab. Det er vigtigt at være opmærksom på, at der er tale om en personlig vurdering. Resultaterne

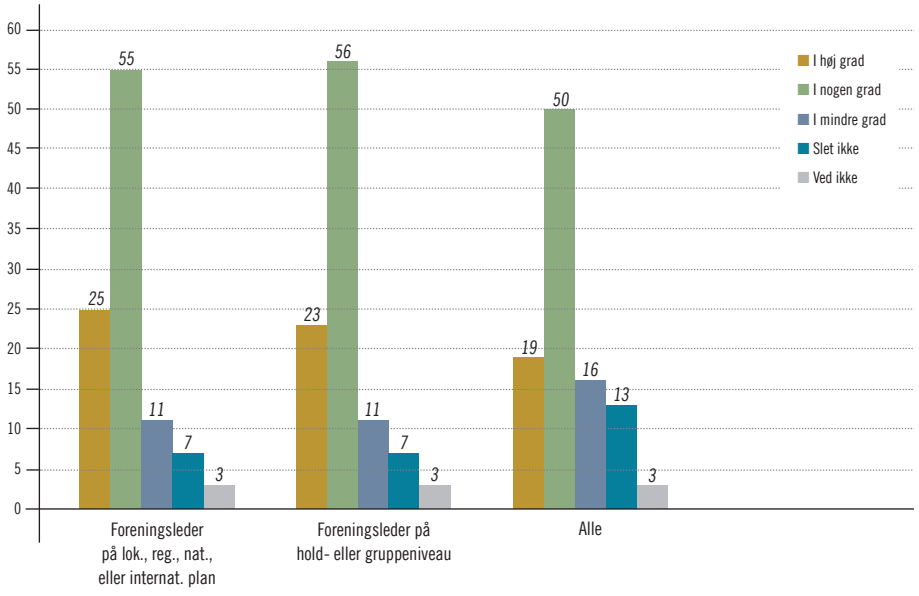
1 Med overlappende medlemskaber menes, at én person er medlem af flere organisationer. Således er der f.eks. flere overlappende medlemskaber mellem ungdomsorganisationerne og de kirkelige organisationer.

viser her, at størstedelen, svarende til 69 procent af erhvervslederne, mener, at foreningserfaringer i høj grad eller i nogen grad har gjort dem til bedre ledere. Uddybende multivariate analyser (se Bilagstabel 3) indikerer, at køn, alder, uddannelse og sektortilknytning (offentligt eller privat ansat) ikke spiller nogen rolle for ledernes vurdering.

Ikke overraskende finder vi, at varigheden af ens foreningserfaring samt tidligere erfaringer med foreningsledelse (hold- og gruppeniveau samt ledelse på regionalt, nationalt og internationalt niveau) har en positiv indflydelse på erhvervsledernes vurdering af, om erfaringen fra foreningslivet har gjort dem til en bedre leder (se Figur 3). Desuden tyder resultaterne på, at ledere med baggrund i politiske og udviklingsorganisationer har en lidt mere positiv vurdering af foreningserfaringens bidrag til deres lederegenskaber end ledere med baggrund i de øvrige grupper af foreninger (se Bilagstabel 3).

Figur 3 Erfaring med foreningsledelse og vurdering af egen ledelse. Procent.

Spørgsmål: I hvilken grad mener du, at din foreningserfaring har gjort dig til en bedre leder?

Vurdering af erhvervsrelaterede kompetencer

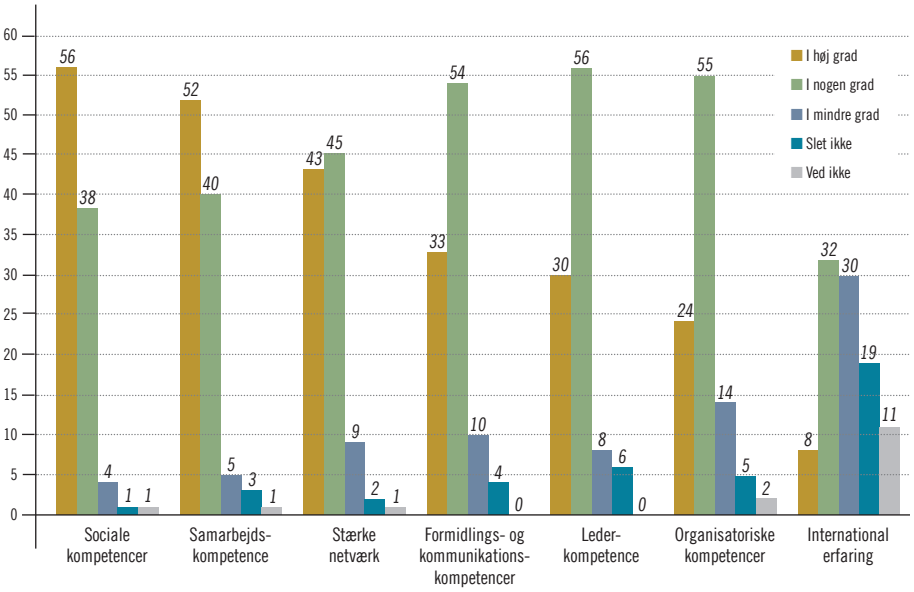
Et vigtigt aspekt vedrørende de former for uformel læring, som finder sted gennem frivilligt arbejde, er spørgsmålet om overførbarhed til andre dele af folks liv. Litteraturen på området peger på, at folk, som yder frivilligt arbejde, både tilegner sig viden om deres felt og opnår en række sociale færdigheder, som også kan bruges på andre områder i deres

liv. Herudover diskuteres det også, i hvilket omfang foreningsengagement bidrager til at udvikle en større grad af åbenhed over for andre, hvilket udmønter sig i øget tolerance og social tillid. Endelig tyder det også på, at det engagement, som folk udviser i frivillige foreninger, smitter af på engagementet i andre dele af samfundslivet (Schugerensky, 2013).

Metodisk set er det imidlertid relativt krævende at dokumentere, at bestemte former for uformel læring finder sted, ligesom det er vanskeligt at føre bevis for overførbarheden af bestemte kompetencer fra en kontekst til en anden. Ideelt set forudsætter det studier, hvor individer og kontrolgrupper følges over tid og udsættes for gentagne målinger. I nærværende undersøgelse har vi blot spurgt de udvalgte erhvervsledere om, hvorvidt de mener, at erfaringer fra foreningslivet bidrager til en række forskellige erhvervsrelevante kompetencer og ressourcer, der omfatter henholdsvis sociale kompetencer, samarbejdskompetencer, stærke netværk, formidlings- og kommunikationskompetencer, lederkompetencer, organisatoriske kompetencer og international erfaring.

Figur 4 Foreningserfaring og kompetencer. Procent.

Spørgsmål: I hvilken grad mener du, det at være aktiv i frivillige foreninger kan give ...

Det samlede billede viser, at erhvervslederne er ganske positive, når det gælder foreningserfaringens kompetencemæssige potentialer. Som det fremgår af Figur 4, er det sociale kompetencer, samarbejdskompetencer og stærke netværk, som vurderes at have størst betydning. Omkring halvdelen af de medvirkende erhvervsledere vurderer således, at foreningslivet i høj grad bidrager til disse kompetencer. Dernæst kommer formidlings- og kommunikationskompetencer, som godt en tredjedel mener, har en høj grad af betyd-

ning, mens knap en fjerdedel placerer de organisatoriske kompetencer i denne kategori. Den laveste "score" får de internationale kompetencer, og det er da også her, vi finder den største variation i besvarelserne.

Nærmere analyser viser, at der ikke er særlig stor variation i besvarelserne på tværs af forskellige baggrundsfaktorer. Erhvervsledere, som tidligere selv har været aktive i foreningslivet, har – ikke overraskende – en lidt mere positiv vurdering af kompetencer med hensyn til ledelse, samarbejde, organisatoriske kompetencer og kommunikationskompetencer end ledere, der ikke har været foreningsaktive. Offentlige ledere har en lidt mere positiv vurdering af foreningserfarings bidrag til samarbejdskompetencer end ledere fra det private erhvervsliv.

Erhvervsledernes positive vurderinger af de potentielle kompetencer, som kan opnås gennem foreningsengagement, afspejles også i deres vurdering af, hvorvidt de anser det for erhvervsfremmende for unge at være aktive i frivillige foreninger: 42 procent af de medvirkende i undersøgelsen mener, at det "i høj grad" er erhvervsfremmende, og 50 procent mener, at det "i nogen grad" er erhvervsfremmende. Ligeledes mener i alt 87 procent, at det enten er "meget positivt" eller "positivt", hvis en potentiel ny medarbejder har ledererfaring fra det frivillige foreningsliv. Ledere, der selv har erfaring med foreningsledelse på hold- eller gruppeniveau, har generelt en lidt mere positiv vurdering end ledere uden denne erfaring. Endelig finder vi også, at ledere med baggrund i ungdomsorganisationer og kirkelige foreninger har mere positive vurderinger end ledere med erfaring fra de øvrige foreningstyper. Dette kan muligvis skyldes, at de også har repræsenteret nogle mere værdistyrede organisationer, og at erfaringerne fra disse foreninger står klarere i ledernes erindring. Det skal dog bemærkes, at betegnelsen ungdomsorganisationer dækker relativt bredt over en række forskellige organisationstyper.

Konklusion og diskussion

Dette kapitel har fokuseret på et relativt underbelyst område i foreningslitteraturen, nemlig hvilken rolle foreningsengagement har for udviklingen af ledelseskompetencer, og på, hvorvidt foreningserfaring har betydning i forbindelse med rekruttering og ansættelse af nye medarbejdere.

Første del af analysen viser, at en forholdsvis stor andel (79 procent) af erhvervslederne har været foreningsaktive i løbet af deres ungdom, og at ganske mange af dem også har fungeret som ledere eller trænere på gruppeniveau og lokalt plan (54 procent). Der er en lille tendens til, at en lidt større andel af de mandlige ledere end de kvindelige har erfaringer fra foreningslivet. Vi finder dog ingen kønsforskelle, når det gælder erfaringer med foreningsledelse.

I anden del af analysen var der fokus på erhvervsledernes vurdering af, hvilken betydning erfaringerne fra foreningslivet havde haft for deres egen karriere. I alt svarer 54 procent af lederne i undersøgelsen, at foreningserfaring "i høj grad " eller "i nogen grad" har haft betydning for karrieren. Offentlige ledere viser sig at være mere positive i deres vurderinger end private ledere, og desuden har varigheden af foreningserfaring og foreningsledelse på hold- eller gruppeniveau indflydelse på, hvordan man vurderer det karrieremæssige udbytte. Det er desuden interessant at konstatere, at ledere med erfaringer fra ungdomsorganisationer og kirkelige organisationer har en mere positiv vurdering af, om deres foreningsbaggrund har gjort dem til bedre ledere, end ledere med erfaringer fra de øvrige organisationer. Analyserne viser også, at størstedelen af erhvervslederne (69 procent) mener, at foreningserfaringen "i høj grad" eller "i nogen grad" har gjort dem til bedre ledere. Også her viser det sig, at varigheden af foreningserfaringen og erfaringer med foreningsledelse har indflydelse på besvarelserne.

Det samlede billede viser også, at erhvervslederne overvejende har ret positive vurderinger af de forskellige kompetencer, som nævnes i undersøgelsen. Når det handler om, hvilke kompetencer erhvervslederne har fået med sig fra foreningslivet, finder vi, at det især er sociale kompetencer og samarbejdskompetencer, som vurderes højt. Dette ses også i deres vurderinger af, hvorvidt foreningserfaring er erhvervsfremmende for unge, der er aktive i frivillige foreninger. Langt hovedparten af erhvervslederne mener således, at det både er erhvervsfremmende og positivt, at nye potentielle medarbejdere har erfaringer fra foreningslivet.

Afslutningsvis bør det nævnes, at vi kun kan forholde os til ledernes egne vurderinger og erfaringer. Disse vurderinger giver i sig selv nogle interessante resultater, som er væsentlige at forholde sig til, men undersøgelsens data og metoder har selvsagt også nogle begrænsninger. Det kan ikke udelukkes, at der er en række andre vigtige forhold og sammenhænge, der gør sig gældende, når det handler om at forklare erhvervsledernes erfaringer og kompetencer. Eksempelvis må det formodes, at lederegenskaber og sociale kompetencer ikke kun skyldes socialisering og læring i foreningerne, men også, at lederne allerede inden deres engagement i foreningslivet var i besiddelse af eller havde et potentiale for at udvikle disse kompetencer. En tilbundsgående undersøgelse af potentielle læringseffekter stiller store krav til det empiriske materiale, fordi det ideelt set forudsætter, at der genereres data for grupper (og kontrolgrupper) af mennesker over et længere tidsrum – fra deres ungdom frem til senere beskæftigelse og erhvervskarriere.

Disse forbehold og begrænsninger ændrer dog ikke ved, at denne undersøgelse bidrager med en række vigtige informationer og viden om offentlige og private erhvervslederes foreningsengagement og de kompetencer, som de selv vurderer at have udviklet. Forhåbentlig kan denne viden bidrage til at udbrede og udvide debatten om betydningen af uformel læring i foreningslivet og om den positive betydning, som foreningserfaring kan have for nuværende og kommende ledere.

Litteratur

Coleman, James S. (1988). "Social Capital in the Creation of Human Capital," pp. S95–S120. *American Journal of Sociology*, vol. 94.

Duguid, Fiona, Karsten Mündel & Daniel Schugurensky (eds.) (2013). *Volunteer Work, Informal Learning and Social Action*. Rotterdam: Sense Publishers.

Flanagan, Constance A. (2004). "Volunteerism, Leadership, Political Socialization, and Civic Engagement" pp. 721-745 in: Richard M. Lerner and Laurence Steinberg (eds.). *Handbook of Adolescent Psychology*. John Wiley & Sons.

Granovetter, Mark. (1974). *Getting a Job. Chicago*, IL: University of Chicago Press.

Holland, Alyce & Thomas Andre (1987). "Participation in Extracurricular Activities in Secondary School: What is Known, What Needs To Be Known," pp. 437-466. *Review of Educational Research*, vol. 57.

Lin, Nan & Mary Dumin (1986). "Access to Occupations Through Social Ties," pp. 365-385. *Social Networks 8.*

Lin, Nan (1999). "Social Networks and Status Attainment," pp. 467-487. *Annual Review of Sociology*, vol. 25.

Livingstone, David Walker (2013). "Preface" in: Duguid, Fiona, Karsten Mündel & Daniel Schugurensky (eds.) (2013). *Volunteer Work, Informal Learning and Social Action*. Rotterdam: Sense Publishers.

Marsh, Herbert (1992). "Extracurricular Activities: Beneficial Extension of the Traditional Curriculum or Subversion of Academic Goals," pp. 553-562. *Journal of Educational Psychology*, vol. 84.

McFarland, Daniel A. & Reuben J. Thomas (2006). "Bowling Young: How Youth Voluntary Associations Influence Adult Political Participation," pp. 401-425. *American Sociological Review*, vol. 71.

Nye, Joseph S. (2010). *The Powers to Lead*. New York: Oxford: Oxford University Press.

Putnam, Robert D. (1995). "Bowling Alone: Americas Declining Social Capital," pp. 65-78. *Journal of Democracy*, vol. 6.

Putnam, Robert D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.

Schugerensky, Daniel (2013). "Introduction" in: Duguid, Fiona, Karsten Mündel & Daniel Schugurensky (eds.) (2013). *Volunteer Work, Informal Learning and Social Action*. Rotterdam: Sense Publishers.

Bilagstabeller

Bilagstabel 1 Respondenternes fordeling på position, sektor, antal ansatte, region og køn.

	Antal respondenter	Procent
Position i virksomheden		
Administrerende direktør	120	40
Øvrig topledelse	76	25
Mellemledelse	85	28
Anden ledelsesfunktion	20	7
Sektor		
Offentlig	141	47
Privat	160	53
Antal ansatte i virksomheden		
20-49	148	49
50-99	68	23
100-249	39	13
250+	46	15
Region		
Hovedstaden	66	22
Sjælland	49	16
Sydjylland	58	19
Midtjylland	69	23
Nordjylland	59	20
Køn		
Mand	151	50
Kvinde	150	50

Bilagstabel 2 Foreningserfarings bidrag til karriere. Logistisk regression.

	B	S.E.	Exp(B)
Køn	-.529	.336	.589
Alder	-.024	.020	.976
Uddannelse (akademisk)	-.120	.324	.887
Sektor (offentlig eller privat)	-.646*	.329	.524
Antal år i forening	.051***	.013	1.052
Ungdoms- og kirkelige organisationer	.897**	.330	2.453
Politik- og udviklingsorganisationer	.351	.359	1.420
Sociale, humanitære og sundhedsorganisationer	1.076**	.394	2.934
Idrætsforening og andre (ref.)			
Foreningsleder el. træner på hold- eller gruppeniveau	1.247***	.320	3.481
Foreningsledelse lok., reg., nat., internat.	.334	.252	1.397
Konstant	.788	1.385	2.199

Nagelkerke R Square = .371.

Note: Den afhængige variabel er omkodet til en binær variabel: I hvilken grad mener du, at din foreningserfaring har bidraget til din karriere? Svar: I høj grad + I nogen grad = 1; I ringe grad + Slet ikke = 0.
* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Bilagstabel 3 Foreningserfarings bidrag til bedre leder. Logistisk regression.

	B	S.E.	Exp(B)
Køn	-.217	.328	.805
Alder	-.017	.020	.983
Uddannelse (akademisk)	-.051	.320	1.052
Sektor (offentlig eller privat)	.013	.324	1.013
Antal år i forening	.024*	.012	1.029
Ungdoms- og kirkelige organisationer	.408	.333	1.503
Politik- og udviklingsorganisationer	.855*	.399	2.352
Sociale, humanitære og sundhedsorganisationer	.649	.396	1.915
Idrætsforening og andre (ref.)			
Foreningsleder el. træner på hold- eller gruppeniveau	.851**	.316	2.341
Foreningsledelse lok., reg., nat., internat.	.701*	.281	2.016
Konstant	.187	1.379	1.205

Nagelkerke R Square = .233

Note: Den afhængige variabel er omkodet til en binær variabel: I hvilken grad mener du, at din erfaring fra foreningslivet har gjort dig til en bedre leder? Svar: I høj grad + I nogen grad = 1; I ringe grad + Slet ikke = 0.
* $p < .05$; ** $p < .01$; *** $p < .001$.

Madgeni fik råvarernes historie ind med spejderlivet

Thorsten Schmidt bliver fremhævet som en af Danmarks dygtigste og mest innovative kokke. Han kreerer ikke bare retter, der får sanserne til at synge. Han fortæller historier. Naturen er hans udgangspunkt for at bryde gastronomiske grænser, og det har den været, siden han som barn hoppede i uniform og som blå spejder indtog skoven.

AF JANNIE FJORDSIDE

Ni år gammel og med et spritnyt legosæt i hånden; en dreng, der har en opgave at løse, et puslespil at sætte sammen, et værk, der skal bygges op fra grunden. Sådan har Thorsten Schmidt det, når han laver mad. Han har vist vej til et tomandsbord placeret i passende afstand til frokostgæsterne, som har fundet vej til Kählers restaurant i Tivoli.

Sammen med sin kone, Rikke Malling-Schmidt, er han manden bag det aarhusianske gourmetkoncept Malling & Schmidt, der første gang slog dørene op for servering i 2005. Efter et års tids tænkepause genåbnede de restauranten i en ny fortolkning og nye om-

givelser i samarbejde med Kähler Design, og i juli 2013 blev samarbejdet udvidet med restauranten i Tivoli.

Men det er i virkeligheden slet ikke dét, Thorsten skal fortælle om i dag. Han skal fortælle om vejen hertil; om inspirationen til at formidle naturen, råvarerne og deres fortælling på en helt ny måde. Og vejen – den tager sin begyndelse i Det Danske Spejderkorps på Nordals.

Slaraffenland for kreative hænder og hoveder

Thorsten bliver blå spejder, da han som 10-årig kommer til Danmark. Han er født i Sydtyskland, syd for Frankfurt, men da hans forældre, en tysk far og en dansk mor, bliver skilt, beslutter hans mor sig for at rejse tilbage til sit hjemland sammen med sønnen.

Thorsten kommer til Danmark med et ordforråd, der består af 'ja', 'nej' og 'lastbil', og han skal finde et sted, hvor han kan lære sproget og finde nye kammerater. Spejderne bliver det helt naturlige valg; i Tyskland har han allerede gået til spejder i et års tid, så her er et fællesskab, han kender til.

"Nogle af dem henne i skolen, som jeg kunne ret godt med, gik også til spejder, så der var noget socialt, som trak mig derhen," fortæller Thorsten.

Noget andet, der trækker ved spejderne, er den praktiske tilgang, de har til alt. Thorstens hænder er skruet godt på – siden forældrene blev skilt, har han været 'manden i huset' og vidst, hvor værkstøjskassen stod – og hos spejderne får han lov at bruge dem. Her er der plads til at være kreativ og finde sine egne løsninger, og her er den ordblindhed, han kæmper med i skolen, ikke en hæmsko.

"Hos spejderne var jeg jo nærmest fremme i skoene, og hvis der er nogle kloge hoveder, som har læst psykologi, som vil kigge tilbage på det, så blev jeg jo nok så bidt af spejderne, fordi jeg dér havde noget, jeg kunne bidrage med," siger Thorsten.

Har spejderne med sig – hver dag

Thorsten var aktivt medlem hos spejderne i seks-syv år, men spejderen sidder stadig dybt i ham i dag. Hvis han ikke kan sove, lukker han øjnene og forestiller sig, at han skal lave en fælde, bygge et shelter eller rigge et bål til. Trin for trin går han gennem en af de opgaver, han plejede at løse som spejder, og efterhånden finder han roen til at sove.

Og på sit arbejde bruger han hver eneste dag de erfaringer, han gjorde sig som spejder.

I spejdergruppen lærer Thorsten at klare sig i naturen og bruge den, og det, mener han, har givet ham et umiskendeligt forspring i forhold til mange kolleger. Og det er her, han finder den inspiration, der senere skal blive noget nær hans varemærke som kok: at lave mad over bål. Smagen af røg, forkullet træ, fri luft og socialt samvær. En "ur-smag", kalder han det.

Eksemplerne på, hvad Thorsten har taget med sig fra spejderlivet, falder som perler på

en snor: Han har lært at samarbejde og holde gejsten oppe, selv hvis tingene driller – hvis soveposerne er våde, eller der er en kok for lidt på arbejde. Han har lært selv at finde en løsning og bygge nye remedier, hvis han får ideer, som sprænger de almindelige køkkenredskabers formåen. Og endelig har han lært, at forberedelse er en dyd, man ikke kan tillægge for stor betydning.

"Du kan ikke bare tage af sted på spejderlejr og så bagefter spørge, om der var nogen, der huskede at tage maden eller teltet eller værkstøjskassen med. Du bliver nødt til at lære at forberede dig," siger Thorsten.

Og så kommer skældsordet. Sjusket.

Hans misbilligelse er udtalt, nærmest til at tage og føle på. Det nytter bare ikke noget at være sjusket. Thorsten er "kampperfektionist", som han selv kalder det, og derfor skal alt forberedes. Plan to, tre og fire skal ligge på rygraden, hvis den første skulle fejle.

Hele verden gemte sig i kokkebogen

Det har muligvis været indlejret i Thorstens DNA, at han skulle være kok – da han som 20-årig genskaber kontakten til sin far, viser det sig i hvert fald, at hele den mandlige side af hans familie altid har lavet mad. Men faget var aldrig en bevidst drengedrøm – Thorsten vidste bare, at han skulle have sig en uddannelse, hvor han kunne bruge sine hænder og være kreativ.

"Jeg fandt ud af, at jeg skulle være kok … da jeg var … det var først sent, faktisk, omkring 8.-9. klasse," siger han, og med de to sjældne tænkepauser virker han selv helt overrasket over, at gastronomien ikke har været given siden barnsben.

Da Thorsten slår op i de første kokkebøger, åbner en helt ny verden sig for ham; pludselig hænger det hele sammen: maden, naturen, fysik- og kemitimerne i skolen, som han har været glad for, og historielæsningen, som han indtil nu ikke har haft den store fidus til:

"Handelsveje, den gyldne trekant, krydderierne, og vupti: Så er vi allerede i mad, ikke? Nærmest ALT, hvad vi gør, mange af krigene og konflikterne, har noget med ressourcer og mad at gøre. Nu slugte jeg bøgerne, og pludselig kom det med læsningen helt af sig selv. Alt det, jeg syntes var lidt kedeligt, kunne jeg hænge op på gastronomi. Og så kunne jeg huske det," smiler han.

Innovativ mad med rod i traditionen

Et kort øjeblik går samtalen lidt i stå, forstyrret af noget, som pusler på den anden side af restaurantens gennemsigtige glasvægge.

"Jeg har tænkt på at lave en aprilsnar med de fugle der og sætte stegt påfugl på menuen og se, hvad der sker," siger Thorsten og bryder ud i et grin, varmt og hjerteligt.

Spøgen ville nok kunne narre de fleste, for Thorsten er alt andet end bleg for at sprænge rammerne og udfordre opfattelsen af, hvad man kan spise og hvordan. Så længe der er

en balance mellem at servere noget, folk genkender, og give dem nye opdagelser, kan det meste lade sig gøre, fortæller han.

Thorsten lever af at turde kaste sig ud i nye smagsoplevelser – noget, han lærte allerede hos spejderne, hvor ristede melorme og bænkebidere med jævne mellemrum stod på menuen.

"Hvis jeg serverede ristede bænkebidere for dig her, ville du tænke stegte rejer," siger Thorsten.

Dermed ikke sagt, at alverdens kryb og kravl finder vej til tallerkenerne; Thorstens mad skal have en mening, et budskab, en historie at fortælle. Den skal have en rod i traditionerne – og netop derfor er det ikke så oplagt at sætte insekter på gourmetkortet herhjemme, som det – for eksempel – er på brasilianske D.O.M.[1], hvor befolkningen er vant til at leve i og af Amazonas, forklarer han.

Og fra Amazonas tilbage til de gamle, danske skove:

"Jeg har lavet en is på friskhøvlet egetræ, som smager fantastisk – og egetræet er vores nationaltræ, som englænderne snuppede 90 procent af, da vores konge ikke var så fandens god der i 1807 til politik og tabte hele flåden," svarer Thorsten på spørgsmålet om en ret, han er særligt stolt af.

Historiefortælleren fornægter sig ikke.

1 Restauranten D.O.M. ligger i São Paulo og er ifølge S. Pellegrino "World´s 50 Best Restaurants" den 6. bedste restaurant i verden. http://domrestaurante.com.br

Grønne foreningsspirer gav mod til at gro

Ellis Marie Jensen havde aldrig troet, at hun skulle læse videre fra sin HG og uddannelse som blomsterdekoratør. Det virkede bare ikke rigtigt oplagt, selv om hun længe havde drømt om det. Drømmen fik endelig den rette næring, da hun blev aktiv i LandboUngdom.

AF JANNIE FJORDSIDE

Helt derude, hvor duften af rapsblomster kildrer sødt i næseborene, og hvor fuglekvidderen kun sjældent overdøves af gennemkørende trafik, bor 25-årige Ellis Marie Jensen sammen med sin kæreste. Hjemmet er en restaureret staldbygning til en gammel herregård og nu omlagt til avlsgården Skullerupholm, som ligger få kilometer fra Ledreborg Slots skjulested i Midtsjællands kurvede landskab.

Fra stuen er der udgang til træterrassen, som hun og kæresten er ved at lægge sidste hånd på, og ude fra køkkenet falder en kommentar fra Ellis om de to blommetræer, hun netop har plantet i haven, der breder sig lysegrønt i hele staldhusets længde. På væggen bag spisebordet er to hylder fyldt med bøger med titler som "Creating a Forest Garden",

”Gør byen lidt vildere” og ”Den nye komplette håndbog i selvforsyning”. Ikke mindre end to eksemplarer af ’Politikens Store Havebog’ har fundet vej til hylderne; Ellis er en pige, der er født på landet – og bliver på landet.

Men derfor kan man jo godt rykke sig, i livet såvel som geografisk. Inspirationen og modet til at flytte fra fødeøen Bornholm og kaste sig ud i drømmeuddannelsen fik hun selv, da hun blev aktiv i LandboUngdom Bornholm.

Madholdets vej til LandboUngdom

Ellis havde ikke hørt ”så sørens meget” om LandboUngdom, før hun i 2010 blev medlem. Hun havde været inde i en periode med konstant arbejde. Hun var netop færdiguddannet som blomsterdekoratør, og der skulle nogle penge på bordet. Arbejdet fik lov at sluge al tiden til fritidsinteresser og venner, indtil hendes onkel en dag sagde stop. Hun skulle ud og socialiseres lidt – og han vidste præcis hvor.

I efterhånden 10 år havde onklen, der kun er et par år ældre end Ellis, gået til ’bøfhold’ – en madlavningssammenkomst hver torsdag i vintermånederne, der blev arrangeret af LandboUngdom, men var åben for alle. Ellis sagde ja med en vis skepsis – og kravet om, at han skulle betale for hende. For hvad skulle hun egentlig med sådan en ’aften med jordspekulationer over en omgang frikadellefars’?

Efter den første omgang ’fritids-bøf’ var Ellis’ skepsis gjort til skamme. Bøfholdet viste sig at være rigtig hyggeligt, og hun blev ved med at komme på holdet. Gennem kurset fik hun et rabattilbud på at blive medlem af LandboUngdom.

Det blev hendes indgangsbillet til foreningen.

Et springbræt til personlig udvikling

I LandboUngdom finder Ellis et sted, hvor hun kan dyrke sin interesse for livet på landet sammen med andre unge, og snart optager traktortræk, bedriftsbesøg og bestyrelsesarbejde en fast del af hendes fritid. Det er sjovt, og derfor lader hun det frivillige arbejde fylde meget.

Gennem LandboUngdom får Ellis bekræftet, at hendes liv skal leves på landet. Men selvom hun nyder aktiviteterne i LandboUngdom på Bornholm, kan hun mærke noget trække i sig. Et ønske om at lave noget, der går ud over traktortræk, pløjning og halmkørsel.

”Jeg tænkte, der må være noget mere heri. Jeg var nødt til at prøve noget andet, og jeg brugte utrolig mange kræfter på at tænke over, hvad jeg ville bruge mit liv på,” siger Ellis.

Hun har længe været interesseret i tankerne om bæredygtig brug af naturens ressourcer og om at bruge naturen som et redskab til terapi og healing, men føler ikke rigtigt, at hendes ideer vinder genklang hos andre på den lille ø i Østersøen.

I januar 2013 tager hun skridtet og flytter fra Bornholm for at forfølge drømmen om

at uddanne sig til landskabsarkitekt med speciale i permakultur – et dyrkningssystem, der tager hensyn til såvel mennesket som naturen. Og hun er sikker på, at LandboUngdom har været nøglen til den selverkendelse og det mod, der skulle til.

”Det var LandboUngdom, der fik mig videre. Jeg har brugt foreningen som et springbræt, fordi jeg har udviklet mig meget ved at lære at planlægge arrangementer og tale med nye mennesker, sponsorer og så videre,” siger Ellis.

Samtidig har foreningen givet hende et netværk, hun stadig holder fast i – nære venner, som er en god støtte, når omvæltningerne en gang imellem føles lidt for store. Derfor er hun fortsat medlem af LandboUngdoms bornholmske lokalforening – og det bliver hun ved med. Det er dér, hun har sine foreningsrødder.

Ansvar er stort i foreningslivet

Ellis skænker sig samtalens anden kop te og lader honningskeen klirre et par runder i koppen. Skålen med småkager, som hun har sat frem, står stadig urørt – med undtagelse af de par stykker, hendes kæreste var inde at nuppe tidligere. Der er altid småkager, når Ellis får gæster. Ligesom forkærligheden for landlivet er det en af de dyder, hun har med sig hjemmefra; småkager skal man altid have i huset.

Småkagerne – og måden, hun præsenterer sig på med efternavn i mobiltelefonen – giver et indtryk af en kvinde noget ældre end de 25 og står i finurlig kontrast til hendes røde kinder og kække, korte frisure. Og på nogle måder føler Ellis sig også selv ældre end sine 25 år. Gennem LandboUngdom har hun skabt sig så mange erfaringer, at hun føler sig bedre rustet end mange af sine jævnaldrende.

”Alt det, jeg har lavet i LandboUngdom og som underviser i blomsterbinding, har nok givet mig større ansvarsfølelse. Ansvarlighed er en rigtig stor ting i foreningslivet, for lover man at lave noget uden at gøre det, så bliver folk skuffede, og det kan jeg sandelig godt forstå,” siger Ellis.

Ansvarsfølelsen har Ellis taget med sig til enkeltfagsstudierne, der senere skal bane vejen for hendes kvote 2-adgang til universitetet.

”Det kan kun komme mig til gode, at jeg har været flittig. Jeg skal ikke bruge et godt karaktergennemsnit til min kvote 2-ansøgning, men det gode arbejde hævner sig ikke. Den person, der i fremtiden skal vurdere min ansøgning, vil jo kunne se, at jeg har lavet en masse i min fritid,” siger Ellis og remser op:

Fritidsarbejde siden 7. klasse. Frivillig undervisning. Foreningsarbejde. Været del af LandboUngdoms Marokkoprojekt ...

”Selvfølgelig er det bedre end en, der bare har gået i skole og ikke engang har fået et ordentligt gennemsnit. Selvfølgelig er det bedre,” ræsonnerer hun.

Et netværk for fremtiden

Hvordan jobmarkedet ser ud, når Ellis om en håndfuld år er kommet ud på den anden

side med en kandidatgrad i landskabsarkitektur, kan hun kun gisne om. Hun er dog sikker på, at hun gennem LandboUngdom har oparbejdet et netværk, hun altid vil kunne bruge.

”Når jeg har talt med sponsorer, for eksempel, vil de jo altid huske, hvordan jeg var. Og når jeg hører, at andre har spurgt ind til mig ved arrangementer, hvor jeg ikke selv har været der, så må det da betyde en vis form for interesse,” siger Ellis.

Vel ovre interviewet er Ellis så småt på vej over til et arrangement på Ledreborg Slot. Trods varmen trækker hun i et par solide støvler, der er som bygget til det landlige terræn. Hun rejser sig igen, og kæden med den lille sølvkvinde, hun har om halsen, falder tilbage på sin plads. Det er Moder Jord, forklarer hun. Og som figuren hænger dér, minder den om den inspiration fra naturen og LandboUngdom, som fik Ellis videre mod sit drømmestudium. ■

4. INKLUSION

ISBN: 978-87-87486-47-7

Ungdomsorganisationers inkluderende praksis – et godt tilbud for marginaliserede børn og unge?

Af Karsten Mellon, adjunkt, University College Sjælland, og ph.d.-stipendiat, Roskilde Universitet, og Stine Jensen, udviklingskonsulent, cand.scient.soc.

"Empati er ikke bare viktig, det er det viktigste. Det at ville høre på andre […] Det er ikke nok at vi kjenner etter og kan svinge med andres følelser og leve oss inn i deres situasjon, det avgjørende bliver at vi kjenner at vi må gjøre noget." Magne Raundalen, 1996 (norsk børnepsykolog, tidl. præsident for UNICEF i Norge).

Indledning

Livet uden for skole og arbejde betegnes som fritid, en således "fri" tid. Ifølge mange af oldtidens græske filosoffer kunne man ikke leve livet rigtigt og blive et helt menneske, uden at man brugte tid på selvudvikling, på at lære gennem kropslige, kunstneriske, filosofiske, politiske og kreative aktiviteter. Det oldgræske ord for fritid var "scholea", det, vi i dag kalder skole, men som har fået en bestemt institutionel betydning. I dag er idealet ikke, at vi kun dannes og uddannes gennem fritidslivet, men læring og kompetenceudvikling sker i hele livet gennem det, vi i det senmoderne samfund benævner med termen *livslang læring*. I et EU-memorandum for *livslang læring* er målene i år 2000 aktivt medborgerskab, der handler om at give plads til det enkelte menneske og forstå:

"[…] hvorvidt og hvordan mennesker deltager i alle sfærer inden for det sociale og økonomiske liv, til de chancer og risici, de støder på i forsøget herpå, og i hvilket omfang de derfor føler sig hjemme i og har en rimelig indflydelse på det samfund, de lever i." (Jarvis, 2005).

Deltagelse kan derfor være mange ting, og læring er ikke blot noget, der sker i institutionelle rammer, men i mange sammenhænge.

Selvom der er sket en stigende anerkendelse af realkompetencer – kompetencer, der erhverves gennem hele livet i mange sammenhænge – fremmer samfundet og især uddan-

nelsesinstitutionerne legitim, formel læring. Læring, der kan eksamineres i. Ikke-formel og uformel læring er knap så anerkendt, men der synes altså at komme en øget forskningsmæssig interesse i de senere år.

Det lader sig vanskeligt anfægte, at unges deltagelse i ungdomsorganisationers aktiviteter er en relevant læringsarena, der medvirker til øget grad af viden, færdigheder og kompetenceudvikling. Social deltagelse i forskellige typer af aktiviteter, der har fokus på at lette adgangen til sociale lærende fællesskaber, medvirker i positiv retning, således at den unge kan bruge og udvikle sin viden og sine færdigheder og dermed øge sin sociale anerkendelse. Unge, der har oplevet sig marginaliseret i sammenhænge uden for ungdomsorganisationen, og hvor det også har medført, at de er blevet tillagt en negativ identitet, blomstrer op i ungdomsorganisationen. Det sker i en kontekst af positive forventninger, måske på andre og mere motiverende måder, uagtet at ungdomsorganisationen har identificeret eller fortolket de unge som marginaliserede eller ej.

Fra at unge har oplevet sig ekskluderet i forskellige sociale sammenhænge, ændres denne oplevelse i fritidslivets engagement i ungdomsorganisationen – den nye kontekst – til en oplevelse af at være inkluderet og være et såkaldt legitimt og betydningsfuldt medlem med lige ret til deltagelse. På den måde understøtter deltagelse de unges identitetsdannelse i ungdommen, der i forvejen er en sårbar livsfase. Kompetenceudvikling hos unge er netop centralt i denne fase i livet, fordi der er en nær sammenhæng mellem kompetence- og identitetsudvikling (Illeris, 2011).

Den modning, der finder sted hos de unge, understøtter givetvis de unges selvforståelse og handlemuligheder, hvilket medvirker til dannelse af det fundament, deres voksenliv til en vis grad vil hvile på.

Det er artiklens antagelse, at de tilværelseskompetencer, som unge erhverver sig gennem deltagelse i ungdomsorganisationers aktiviteter:

"… drejer sig om selvværd, om at se sig selv som en helhed og med et samlende perspektiv […] det, der sætter mennesket i stand til at udfolde sig, optræde, handle og succesrigt træffe vigtige afgørelser, sætter mennesket i stand til at opnå social gennemslagskraft og en tydelig respekt og anerkendelse fra omgivelserne som tilbagemelding på de valg, der træffes, og de handlinger, der gennemføres." (Schultz Jørgensen, 2001).

Artikelbidraget har til formål at undersøge og diskutere, hvorledes man kan forstå ungdomsorganisationers inkluderende praksis, og hvorledes disse sociale værdier, kulturer og praksisser understøtter marginaliserede børn og unges kompetenceudvikling.

Gennem teoretiske perspektiver, diskussioner og inddragelse af udsagn fra interviews med ledere og børn og unge fra ungdomsorganisationer peger artiklen på perspektiver for inkluderende praksisser for marginaliserede børn og unge og på, hvorledes organisationerne fremadrettet kan understøtte sådanne processer. Samtidig rettes optikken mod

vigtigheden af, at ungdomsorganisationer har noget særligt at tilbyde samfundet og herunder dets uddannelsesinstitutioner, der nok i højere grad bør inddrages som en mere legitim og aktiv part i arbejdet med marginaliserede børn og unge.

Inklusion – ret til deltagelse

Selvom begrebet inklusion synes at være blevet et modeord i den danske pædagogiske debat inden for mange områder, er det imidlertid ikke en ny tænkning; der er snarere tale om en relancering af begrebet, der har forskellige ophav og begrundelser. Inklusionsbegrebet blev i Danmark stadfæstet i 1994 i forbindelse med tilslutningen til Salamancaerklæringen[1] og andre internationale hensigtserklæringer, f.eks. OECD i 1994, WHO i 1999, FN's Børnekonvention i 1991 og FN's Handicapkonvention i 2007. Grundlæggende handler disse erklæringer om, at samfundet skal give det enkelte menneske ret til deltagelse i samfundet bl.a. gennem uddannelse, bekæmpelse af diskrimination og deltagelse i trygge fællesskaber, for blot at nævne enkelte centrale aspekter.

"… Inklusion handler om social retfærdighed og individets ret til deltagelse i samfundet og dets fællesskaber. Samfundsmæssigt set handler det om, at vi ikke bare kan ekskludere det, som ikke passer ind, hvor det i folkeskolen viser sig f.eks. i eksklusionen af bl.a. børn med adfærdsproblemer, børn med diagnoser og børn med generelle indlæringsvanskeligheder." (Kristensen, 2011).

Indtil for få år siden har særligt folkeskolen haft en praksis, hvor elever blev ekskluderet fra den almene klasse eller skole til forskellige typer af specialtilbud, i form af specialklasser eller på specialskoler, ud fra forskellige pædagogiske argumentationer. Det kunne f.eks. dreje sig om socialt udsatte børn og unge med lavt fagligt niveau og en adfærd, der ikke var forenelig med kravene i den almene klasse eller skole. Selvom denne pædagogiske tænkning med støtte til den enkelte elev var fuld af gode hensigter, var det med et grundlæggende perspektiv, der handlede om at "rette op" på eleven, så han/hun på et senere tidspunkt kunne tilpasse sig klassens eller skolens rammer.

Fra begyndelsen af 1960'erne har man i folkeskolen beskæftiget sig med begrebet integration, der handler om at træne individet i at kunne deltage på systemets eller skolens præmisser. Derved blev integration et spørgsmål om det enkelte barns tilpasningsdueli-

1 *[Vi tror på, at] de, der har særlige uddannelsesmæssige behov, skal have adgang til almindelige skoler, som skal være i stand til at imødekomme deres behov ved at anvende en pædagogik, der er centreret omkring det enkelte barn,*
[Vi tror på, at] almindelige skoler, som har denne inklusive orientering, er det mest effektive middel til at bekæmpe diskrimination, skabe trygge fællesskaber, bygge det inklusive samfund og opnå uddannelse for alle; desuden giver de langt de fleste børn en ordentlig uddannelse og forøger dermed hele uddannelsessystemets effektivitet og ressourceudnyttelse. Citat fra Salamancaerklæringen. Kilde: Undervisningsministeriet (2013).

hed. Efterhånden viste forskningen, at elever, der forsøgtes integreret i skolen, ikke oplevede det positivt. I Danmark som i andre andre skandinaviske lande introduceres herefter et nyt pædagogisk fokus, der i højere grad er rettet mod læringsmiljøet og dets betydning for succesfuld inkluderende praksis.

Siden Danmark og en lang række andre landes tiltræden af den før omtalte Salamancaerklæring synes der at være sat en milepæl i forhold til den pædagogiske tilgang bl.a. i folkeskolen. I dag er der sket et stort skred i forhold til inkluderende pædagogik i folkeskolen med det resultat, at færre børn og unge kommer i specialtilbud, og nye pædagogiske praksisser introduceres. Det springende punkt handler om, hvordan inklusionsidealerne omsættes til praksis, så alle børns behov imødekommes, siger "inklusions"professor fra Aarhus Universitet Susan Tetler (i: Mehlsen, 2013). Ifølge Dyssegaard (2011), der er forsker i inklusion, er der dog lang vej fra ideal til praksis i inklusionsarbejdet. Problemet, der måtte være, skal ikke placeres i barnet, men forstås i den kontekst, aktiviteten foretages i.

Det handler om *lige ret til deltagelse*, som Salamancaerklæringen udtrykker det, hvilket er essensen i inklusionstænkning som i alle livets aspekter. Når f.eks. marginaliserede unge oplever vanskeligheder i de aktiviteter, de deltager i, skal ungdomsorganisationen være bevidst om de processer, der er i spil. I den inkluderende praksis er det ikke barnet og den unge, der skal tilpasse sig systemet, men derimod systemet, der skal tilpasse sig mangfoldigheden og forskelligheden af børn og unge med henblik på at undgå eksklusion og reducere den latente risiko. Samtidig bør der være fokus på det sprog, man bruger i omgangen med børnene. Der findes ikke børn *med* problemer, men børn *i* problemer.

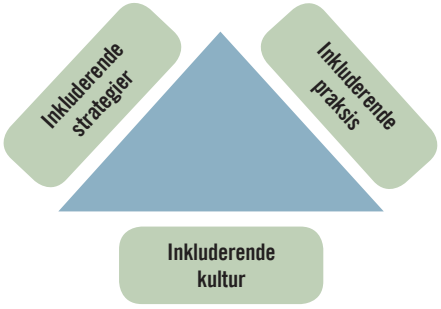
Fokus på inklusionsprocesser handler i vid udstrækning om at kunne vurdere og udvikle ungdomsorganisationens praksis. *The index for inclusion* er et vurderings- og udviklingsværktøj, der oprindelig er udarbejdet med henblik på en metodisk tilgang til inklusionsarbejdet inden for skoleområdet (Booth et al., 2002). Inklusionsmodellen er ikke alene et skoleperspektiv og -værktøj, men også relevant i forhold til inklusionsprocesser i mange typer af praksisfællesskaber. Den kan derfor appliceres i relation til vurderings- og udviklingsarbejdet inden for ungdomsorganisationer og kan her anvendes i arbejdet med at understøtte værdibaserede fremgangsmåder.

De værdier, ungdomsorganisationerne er baseret på, er ofte beskrevet i organisationers formål. Et konkret eksempel ses her fra DUF-medlemsorganisationen *Landsforeningen Bifrost*, der primært beskæftiger sig med rollespil og har omtrent 5000 medlemmer:

"Bifrost har til formål at udvikle børn og unge til hele, kreative og sociale individer, at give børn og unge en forståelse for andre mennesker og kulturer gennem styrkelse af empati, refleksion og indlevelse, at udvikle børn og unges engagement i samfund og omverden ved at lære dem at samarbejde, tage initiativ og udvise ansvarsfølelse, samt at udforske kreativitet, udfordre eksisterende virkelighedsopfattelser og udvikle nye politiske og kunstneriske udtryksformer." (Landsforeningen Bifrost, 2013).

Dette eksempel på en formålsbeskrivelse rummer en række centrale værdier for ungdomsorganisationen, bl.a. med perspektivet på, at de unge skal lære at samarbejde, tage initiativ og udvise ansvar. Allerede i formålsbeskrivelsen defineres således organisationens inkluderende værdigrundlag. Fælles værdier skabes af og udgøres af medlemmerne i organisationen og medvirker til en bestemt kultur – en bestemt måde, man er sammen på i organisationen, og realiseres gennem praksis på forskellig vis. *The index for inclusion* peger på tre dimensioner, hvorved organisationens inklusionstilgang kan vurderes og udvikles: kultur, strategier og praksis.

Figur 1 The index for inclusion

Kilde: Booth et al., 2002.

Alle tre dimensioner er nødvendige for at udvikle den inkluderende ungdomsorganisation. Ungdomsorganisationens fælles værdier er en forudsætning for inkluderende praksis. De fælles værdier og den kultur, som organisationens medlemmer har været med til at opstille, er fundamentet for udarbejdelse af strategier, som ofte skriftliggøres og definerer praksis. Praksis, der ikke er inkluderende, viser sig, når den unge fortæller om sin oplevelse af, at aktiviteten er for svær, en oplevelse af at føle sig uden for praksisfællesskabet eller slet og ret manglende anerkendelse fra lederne. Professor Tony Booth (et al.) formulerer disse eksklusionsmekanismer i praksis således:

"Like inclusion, exclusion is thought of in a broad way. It refers to all those temporary or longer lasting pressures which get in the way of full participation. These might result from difficulties in relationships or with what is taught, as well as from feelings of not being valued. Inclusion is about minimizing all barriers in education for all…" (Booth et al., 2002).

I det perspektiv handler det for ungdomsorganisationer om at minimere barrierer for marginaliserede børn og unges deltagelse i aktiviteter.

Ungdommen som identitetsdannelsens livsfase

Ungdommen er en væsentlig og dynamisk livsfase og kan f.eks. forstås ud fra en social og en kulturel konstruktion. På den ene side er der en idealforestilling om ungdom som værende noget positivt. Denne opfattelse er omgærdet med forestillinger om uforpligtethed, lethed og lykke og ses ofte fremstillet i reklamer. På den anden side har vi et mere negativt og samfundsmæssigt perspektiv, der italesætter ungdom som en kilde til en række problematikker, f.eks. med ungdomskriminalitet og unges svigtende og ligegyldige engagement i uddannelsessammenhænge. Når en bestemt adfærd eller særlige situationer betegnes som et ungdomsproblem, ligger der oftest en forståelse af, at det er noget, der har med livsfasen at gøre og noget, man forhåbentlig "vokser fra" (Nielsen et al., 2004). Der er dog en risiko forbundet med denne ønsketænkning, som man også kunne kalde en form for benægtelse af realiteterne, fordi den aktive og forebyggende indsats i forhold til marginaliserede unge udelades og i bedste fald reduceres.

Mange unge er bekymrede over fremtiden, de valg, de er stillet over for, og de tydeligt skærpede uddannelseskrav. De oplever typisk tidspres i forhold til lektier, deltagelse i fritidsaktiviteter og samvær med familie og venner (Nielsen et al., 2004; Grube, 2011; Grube og Østergaard, 2013).

Identitetsdannelsen er en livslang proces, der er under konstant forandring. I puberteten og i de tidlige ungdomsår sker der det, som professor ved Aarhus Universitet Carsten René Jørgensen (2009) kalder en acceleration og radikalisering i forbindelse med arbejdet omkring det at finde sig selv og vinde andres accept af identiteten. Disse identitetsprocesser er intimt forbundet med kompetenceudvikling, fordi de forskellige kompetencer, der tilegnes og udvikles, er med til at præge, udvikle og omforme identiteten. Især i ungdomsårene sker der en opsplitning af læringsarenaerne. Den unge indgår i flere forskellige læringsrum, der forøger transferprocesserne – overførsel af viden og færdigheder fra én kontekst til en anden, hvilket er særdeles energikrævende (Illeris, 2011; Wahlgren og Aarkrog, 2012). Disse lærings- og identitetsdannelsesprocesser bliver særligt udfordrende for marginaliserede unge, der i forvejen kæmper med det faktum, at de er "på kanten".

Marginalisering

Marginalisering er et sociologisk begreb, der betegner en form for ekskludering fra et eller flere sociale fællesskaber. Oprindelig blev begrebet anvendt i forhold til at forstå og definere grupper, der arbejds- og uddannelsesmæssigt var i periferien af fællesskaberne, og hvor udstødte kunne forstås som værende absolut udenfor.

Når man som ung er marginaliseret, kan det have sin forklaring i en eller flere årsager.

Forskningen peger på, at unge ofte slås med flere marginaliseringsfaktorer samtidig, f.eks. kan de både være på kanten af uddannelsessystemet og socialt marginaliserede.

Marginalisering kan ske selv i det små, ved at unge bliver sat uden for fællesskabet i perioder, hvilket resulterer i tabt faglighed og følelsesmæssigt negative oplevelser samt begrænset socialt grundlag (Struve, 2009). Ofte kan denne form for mere eller mindre subtil eksklusion være vanskelig at identificere i den daglige praksis. Marginalisering sker ikke alene i enkelttilfælde, men kan også ske over tid.

"Social udsathed opstår, når risikofaktorer i bestemte kombinationer optræder over lang tid." (Niels Ploug, 2007).

Manglende sociale resurser, dvs. manglende evne til at indgå i sociale relationer, kan hos marginaliserede unge opleves som vanskeligt at bryde med, og en årsag kan være den såkaldte negative sociale arv:

"Negativ social arv knytter sig til den kendsgerning, at de socioøkonomiske vilkår ikke er ens for alle, men er ligeledes forbundet til den marginalisering, som socialt udsatte ofte oplever. De to former for negativ social arv kan gensidigt forstærke hinanden. Når en marginaliseringsproces først er i gang, er det vanskeligt at bryde den. Processen fører ofte videre fra generation til generation, blandt andet på grund af et mangelfuldt socialt netværk og på grund af manglende personlige ressourcer hos de involverede. Det er disse processer, der ofte beskrives som 'onde cirkler'." (Nygren, 2006-2007)

De hårde odds skal også ses i lyset af unges fritidsvaner, f.eks. hvor meget tid der anvendes på tv og computerspil. En nyere undersøgelse af fritidsvaner hos 1005 børn og unge i en middelstor dansk kommune peger på, at en stor del af tiden går med at se tv, spille computerspil, høre musik, lave lektier og være på de sociale medier som f.eks. Facebook (Grube, 2011). I 2008 angav 25,1 procent af børn og unge, at de var sammen med venner i det fysiske rum, i 2012 er tallet faldet til blot 10,7 procent (Grube og Østergaard, 2013). Især i den tid, børn og unge bruger i de virtuelle rum, der er en voksenfri arena, er risikoen, at socialiseringsprocessen uden voksne rollemodeller og i det hele taget et manglende socialt netværk, medfører, at marginaliseringen fortsætter.

International forskning peger ligeledes på sammenfald mellem høj grad af medieforbrug og risiko for det, forskere benævner som antisocial adfærd. Et resultat fra Malaysia (Rahim et al., 2011) viser, at unge fra udsatte boligområder i deres fritid bruger mere tid på forskellige former for medier end på fysiske aktiviteter så som sport, 'community work'/foreningsliv eller kulturelle aktiviteter. Undersøgelsen er interessant, fordi den påviser en signifikant årsagssammenhæng mellem højt medieforbrug og såkaldt vandalisme – altså hærværk – hos udsatte unge i udsatte boligområder.

En række danske undersøgelser viser, som de internationale, at børn og unges fritidsvaner på forskellig vis er i opbrud, og at der er brug for en kvalitativ indsats for at bryde de marginaliserede unges vilkår.

Analyse af marginaliserede unges tilværelseskompetencer

I undersøgelsen af, hvorledes ungdomsorganisationer formår at inkludere marginaliserede unge, fremkommer en række centrale aspekter, her benævnt *tilværelseskompetencer*. Overordnet ser det ud til, at ungdomsorganisationernes inkluderende praksis understøtter børn og unges evne til medbestemmelse og selvbestemmelse og samtidig modvirker forskellige former for eksklusion.

Det handler overordnet set om, at marginaliserede unges deltagelse, gennem demokratiske processer, muliggøres i kraft af ungdomsorganisationers værdimæssige og praksisbaserede tilgang. Deltagelse i det lærende praksisfællesskab medvirker ikke blot til udvikling af marginaliserede unges kompetencer i den specifikke organisations eller den enkelte gruppes aktiviteter, men også til udvikling af det, vi her samlet kalder for tilværelseskompetencer, som er beslægtet med begreber som livsduelighed og livsfærdigheder. Evnen til at forstå mekanismerne i at udvikle og organisere sit liv er kernen i tilværelseskompetencer. Ligeledes evnen til at forstå betydningen af sine handlinger og de konsekvenser, de får for andre – kammeraterne i gruppen såvel som borgerne i samfundet.

De inkluderende praksisser, som ungdomsorganisationer tilbyder, er således defineret gennem begrebet tilværelseskompetencer[2], og kategoriseret inden for fire felter. Disse felter er henholdsvis faglig, refleksiv, følelsesmæssig og social tilværelseskompetence. Kompetencebegrebet kan langtfra dækkes af disse fire kategorier, men de er anvendelige, idet de hver især repræsenterer væsentlige dimensioner i forhold til det at kunne begå sig i tilværelsen og udvikle identitet og kompetencer.

I det følgende præsenteres empiriske eksempler kategoriseret gennem de fire nævnte tilværelseskompetencer for at kunne uddrage ungdomsorganisationers særkender i forhold til at kunne inkludere marginaliserede børn og unge.

2 Tilværelseskompetence er et begreb hentet fra og inspireret af Tønnesvang og Hedegaards (2012) artikel "Kvalificeret selvbestemmelse". I denne artikel er forfatternes fire grundlæggende tilværelseskompetencebegreber anvendt og tilpasset artiklens fokus og anvendt til inspiration og forståelse af forskellige tilegnelsesdimensioner i ungdomsorganisationers inkluderende praksis.

Faglig tilværelseskompetence

At begå sig i tilværelsen fordrer en evne til at "gøre noget":

"[…] altså førstehjælp kan du altid bruge. Hvis du f.eks. er et sted, hvor du har brug for at lave et bål, så ved du, hvordan du kan, også selvom det (træet) er vådt." (pige, 13 år).

Deltagelse i en ungdomsorganisations arbejde forudsætter faglige kompetencer. Det drejer sig om kropslige færdigheder og viden om, hvordan "man gør det". Citatet herover illustrerer den unge spejder, der har lært om principperne i førstehjælp og har trænet dette i forskellige situationer, og det mener hun er en erhvervet kompetence, der ligger i dvale, parat til at kunne tages i brug, hvis en situation kræver det. Det andet eksempel er evnen til at lave et bål, men samtidig have kendskab til, hvordan også vådt træ kan anvendes til formålet.

Dette kan karakteriseres gennem det første af fire felter af tilværelseskompetencer. Det er den faglige tilværelseskompetence, der både har et vidensaspekt og et handleaspekt. Ofte kaldet for viden og færdigheder.

På den ene side er det tvingende nødvendigt for den unge at erhverve sig grundlæggende viden for at kunne begå sig i samfundet. Det kan være alt fra faglig viden i skolen, der kan omhandle matematik, dansk og dimensioner som krop og sundhed, kendskab til trafikregler og håndtering af egen økonomi. På den anden side findes handleaspektet, der kan vise sig i form af de konkrete fysiske tiltag, der skal anvendes i forbindelse med eksempelvis informationssøgning via IT-teknologier, træning af fag i skolen, at kunne bevæge sig sikkert igennem trafikken eller være i stand til at håndtere de elektroniske krav i forhold til bankopgaver. Kort og godt forudsætter faglig tilværelseskompetence en viden om at kunne begå sig og evnen til at handle på baggrund heraf.

De praktiske erfaringer, som aktiviteterne giver, er udviklende, men kan samtidig have utilsigtede konsekvenser, men er noget, man også lærer af, nævner to pigespejdere. Den ene siger bl.a.:

"Du får lov til at fjolle rundt, lege med ild. Vi lavede fireball-show, satte ild til nogle bolde og kastede dem, og det får man jo ikke lov til hjemme. Da vi lavede fireball, var der én, der brændte sig, fordi den der fireball røg op. Så kan man jo lære, at det er farligt. Så man skal virkelig passe på, men grunden til, at vi får lov til det, er sikkert, at de har styr på det og har prøvet det før, og vi ikke er 10 år gamle." (pige, 14 år).

Den formelle læringsaktivitet var primært at sætte ild til de nævnte fireball-bolde og kaste med dem, men der foregik samtidig ikke-intenderet læring, idet en deltager brændte sig og lærte noget af det. Det gav anledning til en refleksion. Dette er en væsentlig læringsmæssig dimension. Det er en del af praksis, at aktiviteterne ikke altid går fuldstæn-

dig som planlagt. Samtidig med hændelsen påpeger pigen, at de oplever tillid, at der er "styr på det" fra ledernes side, og at de rent faktisk må foretage handlingen, fordi de har en vis alder, hvilket legitimerer aktiviteten. Unge fortæller, at dele af aktiviteterne i ungdomsorganisationerne netop er noget, man må i det regi, men ikke derhjemme.

I rollespil findes en række eksempler på, hvorledes de konkrete rollespilsaktiviteter tilrettelægges på sådan en måde, at der er adgang for alle. En ung dreng (14 år) kalder denne aktivitetsform for "begyndervenlig", for selv om man endnu ikke har lavet eget kostume, bliver man tilbudt et.

Selv om unge nytilkomne deltagere ikke helt kender fortællingen i rollespillet, der skal udspille sig i skoven, bliver de tilknyttet en gruppe, der støtter den nytilkomne, og det er op til den enkelte, hvorvidt han vil kaste sig ud i de såkaldte rollespilsslåskampe eller kontakte og forhandle med andre hold – som er en del af rollespilsaktiviteterne.

"Der er fleksibilitet i rollespilsdagene, hvor der dels foregår udvikling af fortællinger og udstyr, og der er lejlighed til at vælge sig på hold, der interesserer den unge. Der er forskellige steder at spille rollespil, der også passer til den respektive grad og måde, de unge har ansvar på." (leder, rollespil).

Især de mere erfarne unge lærer at begå sig inden for en ramme, som de selv er meget klar over hvad indebærer, og de er ofte optaget af, at ansvar følger med, når man er en del af aktiviteten. Men det er op til den enkelte deltager at bestemme, hvordan man vil deltage.

En anden leder påpeger en mulighed for, at der foregår en overføring mellem det, der læres i ungdomsorganisationen, og de tilværelseskompetencer, der er nødvendige i dagligdagen. Han siger følgende om de unge:

"Når de skal lære at pakke rygsæk, når vi skal på ture, så lærer de også at holde orden hjemme, og at det er vigtigt at prioritere de ting, man skal have med, for man skal selv bære dem på ryggen senere hen. Hvis vi laver mad over bål, så lærer de, hvordan man skal have en god personlig hygiejne, for ellers får man rasende ondt i maven dagen efter." (leder, spejder).

Ansvar er et nøglebegreb, der italesættes eksplicit af lederne og de unge, og det er ikke kun ansvar for den enkelte selv, men handler også om ansvar i forhold til de øvrige deltagere og om et samfundsmæssigt aspekt på samme tid:

"… og man skal lære alle de praktiske ting, man skal lave nogle indkøbslister og tage højde for, hvor mange der skal spise, for ellers er der nogle, der bliver meget sultne, eller der er alt for meget mad, der skal smides væk. Når vi er ude i naturen, lærer vi om den, at vi skal passe på den, for ellers kan vi ikke komme derud om 10-20 år, for så er den væk." (leder, spejder).

Marginaliserede unge, og særligt de, der er fagligt marginaliserede, kan drage fordel af dette faglige tilværelseskompetenceaspekt i ungdomsorganisationernes praksis, der netop understøtter sammenhængen mellem faglig viden og handling gennem adgangen til aktiviteterne, der netop er "begyndervenlige" og båret af anerkendende principper om medbestemmelse og selvbestemmelse på forskellig vis.

Refleksiv tilværelseskompetence

Viden om den måde, man har omtanke for sig selv og andre på, er kernen i refleksiv tilværelseskompetence. Kompetence tilegnes gennem kognitive læreprocesser – udvikling af tankeskemaer. At "være med andre" og handle i verden kræver evne til at se mening og bestemme relevans – det, der er vigtigt og betyder noget. Denne form for selvreferentiel tilgang kan forstås ud fra, hvorledes den unge evner at forstå betydningen af f.eks. at gå i skole, lære i forskellige sammenhænge, fordi det vil give kompetence til at agere på nye måder i livet og dermed opnå mål og drømme. Det gælder også evnen til at forstå relevans i aktiviteterne i ungdomsorganisationen, og hvilken rolle man spiller i forhold til de andre deltagere. En ung siger:

"Ja, det synes jeg faktisk, du lærer at tage ansvar, f.eks. vi bruger jo rimelig tit dolke og økser, så du lærer at tage ansvar med, at du ikke bare skal fjolle rundt med de der ting, for det er faktisk pænt farligt." (pige, 13 år).

Den unge pige reflekterer over, hvorledes aktiviteterne kalder på en form for ansvar, for sig selv og for andre, fordi dolke og økser er, som hun siger, pænt farlige.

Undersøgelsen viser endvidere, at der er læringseksempler i rollespilsaktiviteterne på, at de unge først i fællesskab skal konstruere fortællinger og efterfølgende i selve rollespillet i skoven, der er hovedaktiviteten, deltager i en form for opsamling eller evaluering, hvor fortællingen og rollespilshandlingerne analyseres og diskuteres. Dette er medvirkende til refleksiv kompetenceudvikling, der understøtter de unges forståelse af sig selv i forhold til de andre deltagere. En leder siger, at det handler om følgende:

"[…] at man spiller sammen om at skabe en god oplevelse for nogle andre, samtidig med at man også spiller for sig selv." (leder, rollespil).

Disse processer er karakteriseret ved metatænkning, der retter sig mod både en form for samfundsrelevans og en egen-relevans.

Evnen til at kunne overskue og skabe forbindelser på tværs af kontekster er essentiel

og knytter samtidig an til evnen til at kunne vurdere egne kompetencer. Refleksivitet, forstået som indsigt, omtanke og empati for andre mennesker, er ligeledes en væsentlig kompetence, som opnås gennem aldersmodning og social praksis og forbereder den marginaliserede unge på voksenlivet.

Følelsesmæssig tilværelseskompetence

Ungdomsorganisationer bidrager også til de unges emotionelle udvikling, der handler om selvindsigt og om at være i kontakt med sig selv. Dette er en væsentlig tilværelseskompetence, der også hænger sammen med integritet, sund dømmekraft og udtryksevne. Denne kompetence indeholder såvel et videns- som et handleaspekt, relateret til forståelse af egne følelser, og hvorledes de påvirker adfærd og evne til at handle ud fra denne viden. En ung pige siger følgende:

"Ja, fordi på en eller anden måde er det sjovere her, end hvis man kommer fra en matematiktime i skolen, hvor man har kedet sig – det gør man jo ikke her. Der finder man på noget sjovt […] Vi laver, i fællesskabet, vi laver nogle sjovere ting end i skolen, vi havde nogle bolde med ild i, cirkusting og sådan." (pige, 13 år).

Der er således aktiviteter, der føles sjovere end aktiviteterne i skolen. De unge deltagere har ofte eksempler på, hvordan ungdomsorganisationen tilbyder "noget andet" end i folkeskolen, og det forklares med konkrete praktiske forskelle, men er også knyttet til en eller flere følelser. De unge er optaget af, hvad det "gør ved dem". Følelsesmæssig tilværelseskompetence er netop derfor et handle- eller værensaspekt, der indeholder måder at forholde sig til disse følelser på. Det handler om at mærke efter og forstå egen lyst, interesser og motivation.

Der er også mulighed for at lege med sine følelser i forbindelse med rollespil. En dreng fortæller med ivrig stemme, at rollespil betyder, at man kan:

"[…] tage forskellige karakterer, at kunne spille noget andet, end man er i hverdagen." (dreng, 14 år).

Gennem legen får den unge en helt særlig mulighed for at opleve sig inkluderet i fællesskabet og samtidig undersøge egne følelsesmæssige tilstande. Muligheden for at lege og påtage sig en bestemt ønsket rolle giver anledning til at undersøge følelser på nye og motiverende måder. Der er rollespil, der eksempelvis omhandler begravelsestemaer. Således giver det de unge deltagere mulighed for alene og i fællesskab at tilegne sig nye fø-

lelsesmæssige kompetencer, der f.eks. kommer til udtryk som evnen til at opleve empati. Deltagelse i forskellige typer af aktiviteter medfører uden tvivl, at den marginaliserede unge kommer i kontakt med følelser, tanker og fantasi.

Et følelsesmæssigt aspekt i deltagelse er modstand, der kan vise sig ved, at den unge ikke gider, bliver irriteret eller går fra aktiviteten uden begrundelse. Når den unge reagerer med det, lederne kan opfatte som negativt, som modstand, kan det bunde i så vel følelsesmæssige som tankemæssige årsager. Modstand er en reaktion, der af og til opfattes negativt, hvilket kan være reelt og have forskellige begrundelser. Modstand har dog også positive kognitive betydninger, idet unge nemlig bliver i stand til at udtrykke deres uenighed og derved styrker deres evne til selvbestemmelse og integritet. Derved kan modstand opfattes som et vigtigt læringsaspekt, der ikke skal underkendes, men anerkendes.

Ungdomsorganisationernes ledere er klar over, at de unges følelsesmæssige kompetenceudvikling er i spil gennem aktiviteterne. En leder siger bl.a.:

"At se ungernes julelys i øjnene, første gang det lykkes at snurre en pind rundt, så der kommer ild, det er guld værd." (leder, spejder).

For ledere handler det derfor om at være opmærksom på, hvordan den unge er motiveret og i kontakt med egne følelser, og hvorledes disse udtrykkes og understøttes. Ligeledes om den unge forstår og handler passende på egne følelser og behov. Disse aspekter er medvirkende faktorer til at styrke unge marginaliseredes følelsesmæssige tilværelseskompetence.

Social tilværelseskompetence

Sociale relationer er et livsvilkår. Vi dannes og uddannes i tæt samspil med andre, med omverdenen, og på den måde udgør fællesskabet med andre deltagere en læringsarena for social tilværelseskompetence. Den unge skal i den forbindelse evne både at have viden om og indsigt i at kunne indgå i sociale relationer, men også i forskellige samværsformer evne at kunne regulere egen adfærd. Dette aspekt knytter an til en form for selvbestemmelse eller selvledelseskompetence, der handler om evnen til at forstå og handle i rummet imellem individualitet og fællesskab. Denne handlen drejer sig også om at kunne tale sin egen sag og forhandle mening. At komme til orde er en vigtig del af den sociale proces, som ungdomsorganisationernes aktiviteter medvirker til.

Social tilværelseskompetence styrker den enkelte marginaliserede unge til på eget initiativ at kunne beslutte og gennemføre handlinger i forskellige kontekster. Dette kan forbilledligt eksemplificeres gennem denne leders udsagn:

"Når de så bliver store spejdere fra 12 til 17 år, kan de begynde selv at tage på patruljeture, først på endagsture og så på weekend, hvor der ikke er voksne med. Der er så en voksen, der vil komme ud på et tidspunkt i løbet af weekenden lige og tilse dem og se til, at alt er i orden, og de kan ringe til nogen. Men de er selv på en masse kurser, hvor de lærer, hvordan det er at lede andre og motivere andre, så er det dem selv, der står for arbejdet med denne helt lille gruppe mennesker, der er sammentømret og lærer af hinanden." (leder, spejder).

Gennem den form for uddelegeret ansvar, som ungdomsorganisationens ledere overdrager gruppen – praksisfællesskabet – skabes grundlag for et unikt læringsmiljø. De sociale aspekter eksemplificeres bl.a. i forbindelse med, at de unge lærer at tage ansvar for hinanden i forbindelse med klatreøvelser. Det handler om respekt for de andre deltagere. De unge skal, som en del af øvelserne, evne at stå i kø og forholde sig stille, alt imens andre deltagere løser særlige ansvarsopgaver.

Til spørgsmålet om, hvorfor de unge tager ansvaret på sig, siger en pige følgende:

"Det tror jeg, man gør, fordi det er noget, man oplever, det er jo også farligt i stedet for 'nu skal I alle sammen lige stå stille', så tager man ikke så meget ansvar, her kan der jo godt gå noget galt – det kan der jo også i skolen, men ikke på samme måde." (pige, 14 år).

Social tilværelseskompetence handler blandt andet om, at den unge får viden om og kendskab til forskellige typer af sociale forhold i sine omgivelser. Gennem invitation til deltagelse får den unge mulighed for at udvikle medbestemmelseskompetence, som også kan forstås som en *demokratisk kompetence*.

Ungdomsorganisationens ledere skal ud over selv at invitere de unge til deltagelse også have fokus på, hvorledes den unge marginaliserede befinder sig i praksisfællesskabet. Om den unge inkluderes, som værdierne foreskriver, og om den unge også selv evner at invitere andre ind i gruppen. Der er ikke én bestemt måde eller metode, hvorpå de unges selvbestemmelse og medbestemmelse understøttes, og derfor er en differentieret tilgang en erfaring, der anvendes med gode resultater.

" … og det er selvfølgelig ikke sådan, at der bliver stillet de samme krav til en på 25 som en på 13, men de skal begynde at blive opmærksomme på, at hele verden ikke handler om dem, men de også skal give noget igen til de andre." (leder, rollespil).

De unge oplever nogle aktiviteter som befriende, fordi der ikke vurderes på, om de udføres rigtigt eller forkert. En dreng (14 år) siger for eksempel, at man i rollespillene ikke kan gøre noget direkte forkert, men man kan blive bedre til aktiviteten. Dvs. de unge selv er optaget af egne og andres potentialer og formår herigennem selv at sætte mål. F.eks. nævner en dreng (14 år) i forbindelse med rollespil i skoven, at det handler om at kunne

forudsige de andre rollespilsgruppers handlinger, ikke kun i forhold til den store fortælling, men også når man står to og to over for hinanden i kampscenerne. Socialiseringsprocesser foregår således på mange forskellige måder gennem aktiviteterne.

Marginaliserede unge har som alle andre et grundlæggende behov for "at høre til" og være sammen med andre, hvilket deltagerne også selv eksplicit udtrykker. Der er tale om en orientering mod fællesskabet. De sociale praksisser, der finder sted gennem deltagelse i ungdomsorganisationerne, udvikler identitet og tilværelseskompetence, der betyder, at den marginaliserede unge i højere grad får tillid til sig selv og sine omgivelser. Derved øges den sociale anerkendelse. Tønnesvang og Hedegaard (2012b) uddyber dette afgørende sociale behov:

"Den fælleskabshenførende rettethed handler om 'at høre til' blandt/med andre og kan udtrykkes som et 'lad mig høre til ligesom dig'. Den fællesskabshenførende rettethed vedrører det grundlæggende menneskelige behov, som vi alle har for at indgå i nære sociale relationer og at være en del af identitetsfællesskaber, hvor vi oplever tilhør og tolerance." (Tønnevang og Hedegaard, 2012b).

Netop gennem det lærende fællesskab forstås muligheder og konsekvenser af medbestemmelse, og herunder udvikles selvbestemmelse. I forbindelse med udvikling af tilværelseskompetencer er der således tale om komplekse læreprocesser, der er nødvendige at forstå i forbindelse med ungdomsorganisationernes inkluderende praksis.

Læreprocesser i ungdomsorganisationen

Når vi forsøger at begribe, hvorledes vi med et læringsperspektiv kan understøtte den marginaliserede unges læring, handler det først og fremmest om at indtage en teoretisk position. Det er relevant i forhold til at blive bevidst om, hvordan vi mennesker lærer, og i forhold til de efterfølgende didaktiske overvejelser om, hvad der skal læres, hvordan det skal læres, og hvorledes vi skal evaluere på det lærte.

Læring er et komplekst og omdiskuteret begreb. Ifølge professor Knud Illeris (2009, 2011) er læring ikke kun en indre psykisk proces, der alene foregår i individet, som klassisk indlæringspsykologi har hævdet, og læring er ej heller udelukkende en social proces, som socialkonstruktionisterne hævder. Illeris mener, at læring foregår som et dynamisk samspil mellem individet og omverdenen. En stor del af den læring, vi mennesker tilegner os, sker i en vekselvirkning mellem forskellige læringsarenaer, f.eks. gennem formelle sammenhænge, dvs. uddannelsessystemet, i uformelle sammenhænge, f.eks. kurser og fritidsliv, samt i ikke-formelle sammenhænge, dvs. utilsigtede tilegnelser i hverdagen. Et

naturligt læringsbillede foregår for de fleste mennesker i en vekselvirkning mellem de tre tilgange, hvilket også gør sig gældende i den enkelte ungdomsorganisation. Her finder ligeledes en række intenderede og ikke-intenderede læringsprocesser sted. Den uformelle læreproces, der ikke er intenderet, er det, vi også kalder for realkompetence, hvilket er kompetencer, som opnås gennem hele livet, og som der i de senere år er kommet større forskningsmæssigt fokus på. Den sociale sammenhæng, som læreprocesserne finder sted i, kan danne udgangspunkt for tilrettelæggelse og vurdering af læring i ungdomsorganisationen, som er skitseret på følgende måde (se Figur 2):

Figur 2 Karsten Mellon, 2013, inspireret af Colardyn og Bjørnavåld, 2004

Praksisfællesskab	**Hvorvidt læringen er intenderet eller ej:**		
Den sociale sammenhæng, som læreprocesserne i ungdomsorganisationen finder sted i:	Læringen er intenderet	Læringen er intenderet	Læringen er ikke intenderet
Planlagt aktivitet (læring/træning) – i en organiseret og struktureret kontekst	Formelle læreprocesser		
Planlagt aktivitet, der ikke eksplicit er tilrettelagt som læring/træning (uden bestemte læringsmål)		Ikke-formelle læreprocesser	
Ingen planlagt aktivitet (f.eks. pauser, før og efter aktiviteter)			Uformelle læreprocesser

Læring er, ifølge læringsteoretiker og antropolog Etienne Wenger (2008) *"livsopretholdende og uundgåelig, og vi er ret gode til det – hvis vi får chancen?"* (Wenger, 2008). Hans udgangspunkt er en social teori om læring, der er baseret på læring som et fundamentalt socialt fænomen, hvor fællesskabet forstås i en praksis, hvor vores forskellige handlinger defineres som værende værd at udføre. Det skal give mening både individuelt og kollektivt – i praksisfællesskabet. Det sker næsten af sig selv, men kræver ledere, der formår at sætte rammer for aktiviteterne og at målsætte dem – dele heraf sammen med deltagerne.

En af flere årsager til marginalisering af unge og dermed en såkaldt "ond cirkel" har bl.a. rod i de forforståelser, som mennesker eller organisationer har af den unge. Negative forventninger til unges viden, færdigheder og kompetencer betyder, at den unge risikerer at føle sig ekskluderet, og det er sandsynligvis medvirkende til langsommere læring (ibid.). Der sker en slags opbremsning af læring, når det ikke er muligt for den unge at opleve sig anerkendt, forene egne erfaringer med praksisfællesskabet, eller hvis aktiviteten er for vanskelig at deltage i. Det kan forstås som et transferproblem, hvis det, den unge kan i forvejen, ikke kan bringes i spil i den givne aktivitet.

Det handler derfor om, at ungdomsorganisationerne er bevidste om, at læring finder sted i mange sammenhænge, både i forbindelse med de intenderede aktiviteter, der har særlige læringsmål, og i de mindre klare og definerede aktiviteter samt i de sfærer, der ligger uden for de konkrete aktiviteter. Denne bevidsthed og samtidig teoretiske og praktiske viden vil muligvis kunne medvirke til en styrket samfundsmæssig legitimitet som relevant læringsarena og derved medføre en endnu større rolle i arbejdet med marginaliserede unge.

Spørgsmålet er, om ungdomsorganisationen qua sit formål og praksis formår at "sætte den unge fri", hvor der ikke er nogen diskrepans mellem værdier og handling. Svaret synes at være, at ungdomsorganisationer med de eksplicitte værdier formår at omsætte dem til handling, som blandt andet viser sig gennem de unges positive oplevelser af deltagelse og handlingsmuligheder, og som samtidig er i overensstemmelse med ledernes intentioner og oplevelser.

Med et kritisk blik må ungdomsorganisationerne konstant evaluere deres praksis. Ellers er risikoen, at noget væsentligt overses. F.eks. hvis der ikke foregår målrettet intenderet læring, risikerer organisationen, at muligheder for udvikling af vigtige tilværelseskompetencer går tabt. Inden for undervisningsverdenen er man optaget af begreber som *social arv, habitus* og *skjult læreplan* og af, at disse kan tjene til, at man aktivt diskuterer værdier som frihed, det gode liv, demokrati og ligeværd (Christiansen, 2011). *Skjult læreplan* betyder, at selvom der er et læringsmål, så foregår der alle mulige andre, ofte subtile, disciplinerings- og værdimæssige påvirkninger i praksisfællesskabet. Det kan være, at lederne, de voksne og de opgaveansvarlige unge, end ikke ænser, at de "gør noget andet" end det, værdierne i ungdomsorganisationen foreskriver – og det, som man i fællesskab er enige om at gøre i praksis. Derfor må ungdomsorganisationerne udfordre den såkaldte *skjulte læreplan*. Det betyder, at værdier, strategier og praksis løbende må diskuteres. De forhold og aktiviteter, der finder sted i ungdomsorganisationen, skal demaskeres, tematiseres og genformuleres, så de ikke forbliver usagte og uimodsagte med den risiko, at forskellige handlemønstre fastholder den unge i marginaliserende situationer stik imod formål og intention.

Ungdomsorganisationen kan noget andet end skole og idræt

Det er særdeles komplekst, og en næsten uløselig opgave, at holde ungdomsorganisationers inkluderende praksisser op imod praksisser i skolelivet og idrætslivet. Det betyder dog ikke, at dette fuldstændig bør undgås. Der synes imidlertid at være en række forskellige træk, som peger på, at ungdomsorganisationer kan "noget andet" og mere end

folkeskolen og idrætslivet.

Folkeskolen har historisk set og til en vis grad været domineret af det, Dyssegaard (2011) kalder en fejlfindingsmodel, baseret på antagelsen om, at grunden til, at eleven ikke lærer som forventet, må findes i og hos barnet selv. Den anden og modsatrettede tilgang, som ungdomsorganisationer ofte er baseret på gennem deres værdier, strategier og udlevede praksis, er den såkaldte sociale model, der hævder, at de vanskeligheder, der er i forhold til børn og unges deltagelse og læring, må forstås som samfundsskabte. Derved rettes optikken i denne model mod institutionen eller organisationen med henblik på at fjerne forhindringer for deltagelse og læring.

En spejderleder svarer på spørgsmålet om, hvorledes ungdomsorganisationen arbejder med at tage hensyn til andre, og hvad det er, der gør, at de kan rumme marginaliserede unge:

"For det første så er aktiviteterne ikke konkurrenceprægede, vi forsøger at tilrettelægge det program, det stof, vi har, så det passer til de aktuelle mennesker, vi har på et givent tidspunkt." (leder, spejder).

Denne tilpasning til de aktuelle deltagere er ikke nødvendigvis særegen, den foregår også i skolen og i idrætslivet – differentierede tilgange, men forskellen er formålet og de kompetencer, der tilegnes. Et eksempel er en pige (13 år), der siger, at hun en kort overgang gik til håndbold, men havde den opfattelse, at træneren næsten forventede, hun skulle ønske OL-deltagelse, hvorfor hun stoppede igen. Her var trænerens eksplicitte italesatte krav, konkurrenceelementet og de sportslige kompetencer i fokus, hvilket i udstrakt grad kendetegner idrætsforeningerne og i nogle henseender kan være begrænsende for social læring, deltagelse og inklusion, forstået som deltagerens oplevelse af at føle sig "fuldt ud" inkluderet i den givne praksis. Denne ekskluderende oplevelse hos den unge deltager kan imidlertid også forekomme i ungdomsorganisationernes praksis, og det er vigtigt at identificere og handle på.

Set i lyset af ungdomsorganisationernes forcer med hensyn til inkluderende praksis kan samarbejdet med skolerne med fordel udvikles. Det handler i højere grad om at udnytte og dele viden i relation til de forskellige inkluderende læringsarenaer, så marginaliserede børn og unge kan understøttes i at bringe positive erfaringer fra én arena til en anden. I en antologi om unge, "Unges motivation og læring", anbefaler professor Birgitte Holm Sørensen skolerne at ændre fokus og gøre følgende:

"Styrk deltagerperspektivet. Udvid elevernes mulighed for selv at styre læreprocesserne, og giv dem mulighed for selv at skabe noget." (Sørensen et al., 2013).

Det er netop væsentlige aspekter, som ungdomsorganisationerne har erfaring med og kan bidrage med i samarbejdet med folkeskolerne og i det hele taget med mange andre institutioner.

I forhold til folkeskolereformen, der effektueres ved skolestart august 2014, vil der antagelig blive længere skoledage for de fleste elever, hvilket kan betyde begrænset tid til fritidsaktiviteter. Denne problematik kunne sagtens medføre, at ungdomsorganisationerne tog initiativ til nye samarbejdsformer med folkeskolen. Det kunne være ved f.eks. at tænke lektier på nye måder eller ved at inddrage elevernes aktiviteter efter skoletid (Mellon, 2011).

Perspektiver for voksenlivet

Gennem undersøgelserne kan der peges på tre dimensioner, hvor ungdomsorganisationernes inkluderende praksis er understøttende i forhold til marginaliserede unge, men det er perspektiver, der fortsat kan udvikles.

For det første synes der i ungdomsorganisationerne at være en bevidsthed om, at fokus på diagnoser og problemfortællinger er medvirkende til at ekskludere de unge i større eller mindre grad. De unge "ses, som de er," gennem deltagelse i praksisfællesskabet. Den anerkendende og ikke-kategoriserende måde, ungdomsorganisationerne taler om de marginaliserede unge på, har resulteret i et differentieret normalitetsbegreb. Ingen ung ønsker at blive defineret som et problem. Fokus er ændret fra en fejlfindingstænkning til en inddragende social tænkning gennem eksempler, som viser, at det handler om at se forskellighed som resurser, både i et værdimæssigt perspektiv og i den konkrete aktivitet.

For det andet, at der er plads til alle. De unge motiveres ikke kraftigt gennem vindermentalitet eller åben deltagelse, hvor "alt er tilladt". Derimod er værdier, strategier og praksis anlagt gennem et reduceret syn på konkurrence og øget fokus på den enkelte unges mulighed for at meddefinere og udvikle dele af aktiviteternes indhold. Marginaliserede unge antages at få styrket deres tilværelseskompetencer på flere områder, hvilket grundlæggende gør dem i stand til at indgå i fællesskaber og tage del i medbestemmelsesprocesser. Samtidig opnås evnen til at reflektere og handle i relation til egne tanker og følelser, hvilket her defineres som selvbestemmelse.

For det tredje formår ungdomsorganisationerne i særlig grad at omsætte de centrale og inkluderende værdier til strategier og praksis. Der er flere eksempler på, at det samfundsengagerende formål tydeligt kommer til udtryk gennem de konkrete aktiviteter. Både de adspurgte børn og unge og lederne peger på værdier som ansvar og "plads til alle" som grundlæggende faktorer i praksisfællesskaberne. Dette understøtter i høj grad de fire nævnte tilværelseskompetencer, herigennem selvbestemmelse og medbestemmelse.

Meget tyder på, at den læring og de mangefacetterede tilegnede tilværelseskompetencer, den marginaliserede unge udvikler, får en positiv betydning i voksenlivet. De muligheder, de marginaliserede unge får gennem alternative aktiviteter uden for skolelivet, er med til at modne og danne individet i en vigtig livsfase, nemlig i ungdommen. Derved understøttes et livsfundament og kernen i livslang læring-perspektivet, nemlig at mennesker lærer af at "gøre noget" og sammen med andre.

"Dybest set er det vores interesse at få de unge mennesker og børnene væk fra gadehjørnerne, hvis vi på nogen måde kan bidrage til, at de får en sund og god opvækst, og de får lært nogle ting, som de kan bruge senere hen, så er det vores hovedformål. Til hvert eneste møde forsøger vi at lære dem et eller andet, og uanset hvor mærkeligt det end lyder, de ting, vi lærer dem, så er det noget, de kan bruge senere hen." (leder, spejder).

Særlig tak til landsformand Anders Berner, Landsforeningen Bifrost, formand Steen Mærkelund, Børne- og Ungdomsorganisationernes Samråd i Greve (BUS), børn og unge fra ungdomsorganisationer samt professor Jan Tønnesvang, Aarhus Universitet.

Litteraturliste

Booth, T. & Ainscow, M. (2002). *Index for Inclusion. Developing Learning and Participation in Schools*. England: Centre for Studies on Inclusive Education.

Colardyn, D. & Bjørnevåld, J. (2004). "Validation of Formal, Non-Formal and Informal Learning: policy, and practices in EU Member States". *European Journal of Education*, Vol 39, No. 1.

Christiansen, R.B. (2011). *Skolens skjulte læreplan*, i: Kristensen og Laursen, *Gyldendals Pædagogikhåndbog*. Gyldendal.

Dyssegaard, C. (2011). *Inkluderende pædagogik – den svære vej fra idealer til praksis*. Dafolo.

Grube, K. (2011). *Unges perspektiver på fritidsliv, kultur og sundhed i Holstebro Kommune*. Center for Ungdomsstudier og Religionspædagogik (CUR).

Grube, K. & Østergaard, S. (2013). *Børneliv version 2.0 – perspektiver på tweens, fritidsliv og trivsel*. Ungdomsanalyse.nu.

Illeris, K. (2011). *Kompetence – hvad, hvorfor, hvordan*. Samfundslitteratur.

Illeris, K. og samarbejdspartnere (2009). *Læring i arbejdslivet*. Roskilde Universitetsforlag.

Jarvis, P. (2005). "Livsbred lærings betydning for livslang læring", i: Illeris, K. og Berri, S. (red.). *Tekster om voksenlæring*. Roskilde Universitetsforlag.

Jørgensen, C.R. (2009). Identitet. *Psykologiske og kulturanalytiske perspektiver*. Hans Reitzels Forlag.

Jørgensen, P.S. (2001). *Kompetence – overvejelser over et begreb*. Nordisk Psykologi, nr. 3.

Kristensen, V. (2011). *Inklusion – fra individ til fællesskab og helhed*. www.eva.dk.

Mehlsen, C. (2013). *Er inklusion et problembarn?* Aarhus Universitet, Asterisk, Nr. 67, september.

Mellon, Karsten (2011). *Lektier – så la' da vær'*. Kronik, nr. 27, Folkeskolen.

Nielsen, J.C.; Højholdt, A. & Simonsen, B. (2004). *Ungdom og foreningsliv. Demokrati – fællesskab – læreprocesser*, Roskilde Universitetsforlag.

Nygren, P. (2006-2007). *Socialt udsatte børn og unge i et handlekompetenceperspektiv*. Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, www.forlag.dpu.dk.

Ploug, N. (2007). *Socialt udsatte børn. Identifikation, viden og handlemuligheder i dag-institutioner*. SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Rahim, S.A, Kadir, N.B.A., Mahmud, W.A.W., Mohamed, R.H. og Kee, C.P. (2011). "Media Time vs Active Time: Leisure Time among the Youth in Disadvantaged Community". *International Journal of Human and Social Sciences*, 6:3, www.waset.org.

Raundalen, Magne (1996). *Det viktigste i barneoppdragelsen*. Pedagogisk Forum.

Struve, K. (2009). *Inklusion, ideal og virkelighed*. VIASystime.

Sørensen, Niels Ulrik, Hutters, Camilla, Katznelson, Noemi & Juul, Tilde Mette (2013). *Unges motivation og læring. 12 eksperter om motivationskrisen i uddannelsessystemet*. Hans Reitzels Forlag.

Tønnesvang, J. & Hedegaard, N.B. (2012a). *Kvalificeret selvbestemmelse – en introduktion og vejledning*. Forlaget Klim.

Tønnesvang, J. & Hedegaard, N.B. (2012b). *Vitaliseringsmodellen – en introduktion*. Forlaget Klim.

Wahlgren, B. & Aarkrog, V. (2012). *Transfer - kompetence i en professionel sammenhæng*. Aarhus Universitetsforlag.

Wenger, E. (2008). Praksisfællesskaber. *Læring, mening og identitet*. Hans Reitzels Forlag.

Andre kilder

Landsforeningen Bifrost, www.rollespil.dk

Uddannelseskommissionens anbefaling: *13 års uddannelse til alle*, 2009, rapport, www.socialdemokraterne.dk

Undervisningsministeriet, *Fakta om inklusion; Salamancaerklæringen*, www.uvm.dk

Frivilligheden åbnede Khalids døre til samfundet

Khalid Akrami har kun været i Danmark et års tid længere, end hans flugt hertil varede. Alligevel taler han bedre dansk, end han selv vil vedkende sig, og alligevel er han med i bestyrelsen i den vestjyske del af DFUNK, hvor han giver andre unge en hjælpende hånd ind i det danske samfund.

AF JANNIE FJORDSIDE

Khalid Akrami forlader sin hjemby, en lille landsby i det sydøstlige Afghanistan, gemt væk i et hulrum i en lille lastbil. For at tjene penge til sig selv og sin familie har Khalid haft arbejde som køkkenmedhjælper og vagt for de amerikanske militærstyrker, men nu sender jobbet ham på flugt. Khalid kan ikke længere være i sikkerhed for Taliban.

Rutens første stop er Kandahar, og herfra lader Khalid sig smugle til Herat-provinsen, der grænser op til Iran. På den anden side af den iranske grænse kommer han videre til Tyrkiet og dernæst Grækenland, Frankrig og Tyskland. I marts 2010, omtrent to år efter at han flygtede fra sin hjemby, ankommer Khalid til det land, der skal vise sig at blive hans endelige stop. Danmark.

Vejen fra Sandholm til opholdstilladelse

Khalids første møde med Danmark bliver gaderne omkring Københavns Hovedbanegård, hvor han flakker lidt rundt for at finde ud af, hvad han nu skal gøre. Hvordan han kan søge om opholdstilladelse. Her kommer han i kontakt med nogle folk, der ligesom ham selv taler persisk, og med deres hjælp finder Khalid vej til Sandholmlejren.

Efter omtrent en måneds tid i Sandholm bliver Khalid flyttet til Sigerslev Centret i Store Heddinge på Sjælland. Her tilbringer han de næste fem måneder, indtil han får midlertidig opholdstilladelse.

"Jeg var en af de heldige, for jeg havde dokumentation med fra den amerikanske hær, der viste, at jeg havde arbejdet for dem og ikke længere kunne blive i Afghanistan," siger Khalid.

Khalid har været glad for sin hverdag på Sigerslev Centret, og han har fået flere venner, mens han har boet her. Men han kan ikke blive på Sjælland. Når asylansøgere tildeles midlertidig opholdstilladelse, er det op til Udlændingeservice at afgøre, hvilken kommune de skal flytte til. I Khalids tilfælde falder afgørelsen på Ikast-Brande Kommune, der ligger i Vestjylland. Det er tid at flytte igen.

Nedbryder barrierer som frivillig

I begyndelsen føler Khalid sig utryg i sin nye by, Ejstrupholm. Når han tager bussen eller går rundt i byen, føler han, at mange kigger undrende på ham, og han har det dårligt med at skille sig ud fra mængden. I dag, hvor han er flyttet til Herning, mærker han de samme barrierer, men er blevet ligeglad.

Og han gør, hvad han kan, for at få dem nedbrudt.

Khalid er aktiv i foreningen DFUNK, Dansk Flygtningehjælps Ungenetværk. Her er han med til at arrangere aktiviteter, hvor lokalområdets unge flygtninge og indvandrere kan mødes med hinanden og andre lokale unge.

Khalid hører første gang om DFUNK, da tre af foreningens medlemmer besøger den sprogskole, han går på i Herning. Hans første tanke er, om de tre unge mennesker, der bruger deres tid på frivilligt arbejde, mon ikke er lidt skøre; hvorfor vil de bruge deres tid på at lave frivilligt arbejde?

Ikke desto mindre synes han, at aktiviteterne lyder spændende. Muligheden for at være sammen med andre unge over et spil bowling eller billard lokker, og Khalid bliver hurtigt bidt af hyggen og den gode stemning. Det er lettere at komme ud i byen, når man er del af en større gruppe.

Efterhånden begynder Khalid at forstå, hvorfor andre vælger at bruge deres tid på at hjælpe andre frivilligt, og han lader sig involvere mere i DFUNKs aktiviteter. Han kommer med på foreningens nyoprettede foldboldhold, DFUNK FC – et hold, der både tæller spillere fra Afghanistan, Iran, Irak og Danmark. Holdet er rykket op fra serie seks til fem, fortæller Khalid. Og det er åbent for alle.

”Jeg kan faktisk godt lide at være frivillig. Du møder mange folk og snakker med dem, så du slipper for at være alene derhjemme og være ked af det hele tiden,” fortæller Khalid.

I juli 2012 udmønter Khalids engagement sig i en post som bestyrelsesmedlem i DFUNK Vestjylland. Han bliver valgt ved foreningens generalforsamling – og selvom han følte sig 'helt blank', beslutter han at give bestyrelsesarbejdet en chance.

En plads i bestyrelsen

Som bestyrelsesmedlem har Khalid blandt andet ansvaret for at arrangere og koordinere foreningens billardaftener, der bliver holdt to gange om måneden. En del af arbejdet består i at ringe rundt og opfordre folk til at komme med – og det giver pote, at det netop er Khalid, de unge får i røret. Der kommer ofte flere med, når det er Khalid, der ringer.

Bestyrelsesarbejdet er dog ikke uden udfordringer. Efter at Khalid blev aktiv i DFUNK, er hans dansk blevet meget bedre, end da han forlod sprogskolen i Ejstrupholm, men sproget er stadig en stor mundfuld at mestre, synes han. Bestyrelsens andre medlemmer er gode til at give tid og plads, så Khalid får mulighed for at give sit besyv med. Men det kan være vanskeligt, når diskussionerne går højt til bestyrelsens møder.

Netop i bestyrelsesmøderne har Khalid bidt mærke i en af de mange forskelle, der er på den danske og den afghanske kultur.

”Når vi diskuterer et emne i bestyrelsen, fortsætter vi, til vi bliver enige. I vores afghanske kultur er det sådan, at folk bliver sure og ikke kan tåle hinanden, når de diskuterer. Og så kommer der ikke nogen løsning,” forklarer Khalid.

Derimod savner han den venlighed og åbenhed, han er opdraget til i Afghanistan. Han savner de varme og høflige håndtryk, der plejede at byde ham velkommen blandt hans afghanske venner, og han savner, at folk, han kender, hilser på ham på gaden i stedet for bare at kigge. Det kan godt virke lidt koldt i Danmark, fortæller han.

Drømmer om ingeniøruddannelse

Noget af den kulde er DFUNK med til at tø op, så mennesker og kulturer kan komme tættere på hinanden. Tilbage i december 2012 holdt foreningen en 'kramme-kampagne', hvor foreningens frivillige indtog Hernings gader og uddelte krammere og information om DFUNK til folk, der gik forbi.

”Nogle blev lidt forbavsede, men mange blev også glade, og så faldt vi i snak med dem og kunne fortælle, hvad DFUNK laver,” siger Khalid.

De seneste fem måneder har Khalid sat sine aktiviteter i bestyrelsen lidt på standby, for han har haft brug for ekstra tid til skolen og sine lektier. Hans drøm er at komme på universitetet og læse til elektroingeniør, men først skal han godt igennem 10. klasse på VUC for at blive bedre til dansk, matematik og engelsk. 9. klasse har han netop overstået – med et 10-tal i dansk efter blot tre år i landet.

Nu, hvor sommerferien står for døren, bliver der igen tid til tjanserne i DFUNK. Og han glæder sig. Det er dejligt at være frivillig.

Spejderne viste vejen fra tæsk til tryghed

Som lille voksede Karina Olsen op i konstant bevidsthed om, at de næste skældud og øretæver kunne falde når som helst. Tævene fik en ende, da hun kom med i De grønne pigespejdere og fandt voksne, som havde tiden til at lytte og modet til at gribe ind.

AF JANNIE FJORDSIDE

Karina Olsen husker vinterdagen for så mange år siden helt tydeligt. Det er den 22. december i 1993. Hun ved, at dommen om, hvor hun fremover skal bo, vil falde klokken 12 – det har hendes far fortalt hende. Moren har slet ikke talt om det.

Telefonen ringer, og Karinas mor tager røret. Det er morens advokat, dommen er faldet.

Karina får besked på at pakke sine skolebøger og alt, hun ellers kan have, ned i sin skoletaske og komme med. Hun når ikke at sige farvel til sine tre yngre søskende, før hun bliver kørt ned på Dalmose Station, hvor hun skal tage bussen til Flakkebjerg, hen til sin far.

”Så satte min mor mig af og sagde 'du må have det godt'. Hun gav mig faktisk også

en 10'er til billetten," fortæller Karina.

Derefter kører moren sin vej, og i det samme kommer hendes far rundt i svinget; Karina havde fået besked på at ringe til ham og fortælle, hvilken bus hun ville komme med. I stedet kommer han selv for at hente sin datter på stationen.

"Da vi når ned ad hovedgaden …" siger Karina, men holder en kort pause for at få sin stemme tilbage i kontrol, før hun fortsætter:

"Så siger han 'nu må du godt græde, Karina'… og det gør jeg så. Han kunne jo godt se på mig, at jeg var fuldstændig forvirret."

Karinas øjne er blevet blanke, og hendes fingre finder North State-pakken på bordet og fisker en cigaret frem. Hun tager et par sug og undskylder, lidt forlegent, mens hun tørrer øjenkanten. Hun er ikke ked af, at hun blev fjernet og kom til at bo hos sin far, men af måden, det skete på: forvirringen, at hun ikke fik sagt farvel til sine søskende, og at hendes mor ikke lod faren hente hende i hjemmet, i ro og mag, over en kop kaffe. Hun er heller ikke ked af at fortælle sin historie – ikke længere.

En voksen at tale med

Øretæverne hænger løst i Karinas barndomshjem. Selv de mindste forseelser, som hvis skoletasken ikke bliver fjernet fra gangen, kan afføde en lussing eller hårde greb i armen. Den lille pige går ofte rundt med kæmpestore blå mærker på armene.

Karinas forældre går fra hinanden, da hun er fire år gammel, og børnene bor alene med deres mor et par år, indtil hun finder en ny mand. Stedfaren kan også godt tage hårdt fat og give en øretæve en gang imellem, men han er sjældent hjemme, fortæller Karina. De fleste tæv og skældud kommer fra hendes mor.

"Når jeg ser tilbage, kan jeg godt se, at hun altid har været syg på en eller anden måde, men det var først i 2009, at det bryder ud, og vi får hende indlagt – hun er skizofren og manisk depressiv," siger Karina.

I årene efter forældrenes skilsmisse besøger Karina sin far hver anden weekend, og der har hun det godt. Der slapper hun af. Men hun tør ikke fortælle sin far, hvad der foregår derhjemme.

"Jeg var bange for, at han ville blive ked af det, og så var jeg også lidt bange for, at han så måske ikke ville se mig mere – det var sådan nogle ting, der gik rundt i hovedet på mig."

I skolen er der heller ingen, Karina følte, hun kunne dele problemerne med. Alle mobber alle, der er intet sammenhold i klassen, og lærerne virker for optagede af at få børnene lært en masse til at tage sig af det sociale.

Men hos spejderne er det anderledes; her oplever Karina det frirum og fællesskab, hun har manglet i hjemmet og skolen. Og det er hos spejderne, hun for første gang betror sig til en voksen og fortæller, hvordan hun har det.

Karina bliver pigespejder, da hun er 10 år gammel. En veninde havde spurgt, om hun havde lyst til at komme med, og Karina har været aktiv i bevægelsen lige siden. Det er

blevet til lidt over tyve år i foreningen, først i Dalmose-gruppen og siden i Kalundborg, hvor hun også selv er blevet leder.

”Det var bare mig,” siger Karina.

Et simpelt spørgsmål vender alt

Hos spejderne er der plads til at være forskellige, uden at nogen bliver mobbet, fortæller Karina. Og her bliver der lagt mærke til, at Karina altid gør, hvad der bliver sagt, og aldrig stiller sig på bagbenene – at hun måske er en lidt for stille pige.

På landslejren i 1992, kort tid efter at Karina er begyndt som spejder, bliver hun udvalgt som den eneste fra sin gruppe til at komme med en af lederne på en dagsudflugt til Hjerl Hede. Hun tager af sted med en leder, som hun i forvejen kender ret godt, fordi hun som barn gik i dagpleje hos hendes mor. På et tidspunkt spørger lederen, hvordan det går derhjemme. Og Karina bryder i gråd.

Spejderlederne kontakter Karinas far og går videre med det, hun har fortalt. Han kører sagen videre, og over de næste knap halvandet år ruller den indtil decemberdagen i 1993, hvor Karinas far får den fulde forældreret.

En bevidst håndsrækning

Under lejren tænker Karina ikke over, at udflugten til Hjerl Hede kan være arrangeret specielt for hende.

”Jeg talte med en af gruppens andre ledere senere, og hun sagde ’den tur, den var til dig, Karina, for vi var nødt til at gøre et eller andet’. Og der er ingen tvivl om, at jeg på det tidspunkt har været oppe på nogle af deres grupperådsmøder,” siger Karina.

Hun har stor respekt for det skridt, hendes gruppeledere tog dengang – et skridt, som gav hende muligheden for en barndom, som hendes søskende aldrig fik; Karina har sidenhen læst i sin fars papirer over sagen, at han også kæmpede for at få forældremyndigheden over sine andre børn, men uden held. Muligvis, fordi der ikke var nogen udefra, der råbte op og pressede på.

Derfor vil Karina gerne dele sin historie i dag – så flere kan se, hvor meget spejderlivet og ledernes overskud har betydet for hende. Det har givet en indre ro at få talt ud, fortæller hun.

Med tryghed vokser mod

Med tiden får Karina lagt afstand til opvæksten hos sin mor. Hun har det godt hos sin far. De tager på ture, og hun får lov at prøve nye ting af. Det er trygt.

Den samme tryghed finder Karina fortsat hos spejderne. Nok til, at hun har oparbejdet modet og selvtilliden til at svare ja, da hun i 2006 bliver opfordret til at stille op til regionsledelsen. Her ender hun med at sidde i næsten seks år, og i den tid er der fuldt tryk på arbejdspresset.

Siden har hun måttet drosle lidt ned, også på aktiviteterne i gruppen i Kalundborg, selv om det ikke rigtig passer hende.

Men hvor der er en sprække i hverdagens program med aftenarbejde og to børn, der sørger Karina for at presse spejderlivet ind – og om bare to dage skal hun på lejr. Den grønne spejderjakke med blåt firkløverlogo hænger til tørre udenfor – hun er ved at gøre det sidste klar.

"Når jeg stiger ind i bussen på søndag, så er jeg SPEJDER – eller, det er jeg jo altid. Men så slapper jeg helt af." ■

* Artiklen er baseret på Karina Olsens egen beretning. Redaktionen kender navnene på Karina Olsens tidligere spejderledere, men har af hensyn til historiens karakter valgt at holde disse samt Karina Olsens nuværende bopæl anonymt.

5. SAMFUNDSVÆRDI

ISBN: 978-87-87486-48-4

Ungdomsorganisationernes samfundsværdi

Af Hans Bay, ekstern lektor, Københavns Universitet.

Indledning

De samfundsengagerende ungdomsorganisationer i Danmark er en del af et vidt forgrenet foreningslandskab. Organisationerne i DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd bidrager gennem knap 5.000 lokalforeninger med aktiviteter og fritidstilbud til omkring 600.000 danskere. Langt de fleste aktiviteter er båret af frivillige ledere og unge aktive, som bruger deres fritid på at skabe gode rammer for børn og unge. De færreste vil sikkert betvivle, at det at være medlem af en forening, der mødes regelmæssigt til fælles aktiviteter, har stor værdi for det enkelte barn eller den enkelte unge. Det er dokumenteret i talrige undersøgelser (Grube og Østergård, 2010; Center for Ungdomsforskning, 2004a; Socialministeriet, 1998). Denne artikel vil dels undersøge, hvordan vi kan tale om ungdomsorganisationernes samfundsværdi, og dels hvilken værdi indsatsen i foreningerne kan siges at have.

I de senere år er diskussionen om det frivillige foreningsliv i stigende grad blevet udfoldet i forhold til at styrke den frivillige sektors rolle som velfærdsaktør, der kan supplere den offentlige indsats over for sociale udfordringer (Frivilligrådet, 2013). I debatten om foreningslivets udvikling bliver de frivillige hænder ofte oversat til kroner og øre. I Frivillighedsundersøgelsen fra 2006 er den samlede værdi af den frivillige sektor således opgjort til 9,6 procent af Danmarks bruttonationalprodukt svarende til kr. 134,5 mia. (Boje & Ibsen, 2006). Konferencer med oplægsoverskrifter som "Frivillig ledelse og foreningslivets værdi i samfundet", "Foreningslivet og pengene" og "Værdisætning af det frivillige arbejde" er ikke længere et særsyn (DIF, 2013; FUF, 2010).

Disse diskussioner om foreningslivets fremtidige udvikling og rolle i velfærdssamfundet fremhæver på hver sin vis de foreningsfrivilliges bidrag til samfundet set ud fra en samfundsøkonomisk optik. Som følge af markedsorienteringen af den offentlige sektor kan debatten være berettiget, fordi det frivillige foreningsliv modtager statslige midler og dermed forventes at levere "*noget*" igen. Men hvordan dette "*noget*" kan gøres op, hvordan det skal gøres op – eller hvorvidt det skal gøres op – er omdiskuteret. Giver det overhovedet mening at omregne frivillige ildsjæles bedrifter til kroner og øre i statskassen? Og i så fald: Hvordan? Formålet med denne artikel er at belyse denne problemstilling. Undersø-

gelsesspørgsmålet for det følgende lyder således: Hvordan ser ungdomsorganisationernes samfundsmæssige regnskab ud – hvad kan gøres op i kroner og øre, og hvad kan ikke?

Omdrejningspunktet for artiklen er en undersøgelse af, hvilken økonomisk værdi de mere end 100.000 frivillige i de samfundsengagerende og idébestemte børne- og ungdomsorganisationer har for samfundet. Disse beregninger bygger på nye analyser af antallet af frivillige i DUF-paraplyens organisationer (DUF, 2013) samt analyser fra TNS Gallup af aktivitetsniveauet i de frivillige børne- og ungdomsorganisationer (Gallup, 2012). Disse beregninger anskuer ungdomsorganisationernes værdi som *skjult beskæftigelse*, dvs. en omregning af den foreningsfrivillige indsats til arbejdskraft til gavn for samfundet.

Artiklen lægger ud med at præsentere nogle tendenser i medlemsudviklingen i DUF-paraplyen – dvs. i de organisationer, der er medlemmer af Dansk Ungdoms Fællesråd, hvorefter den introducerer, hvordan ungdomsorganisationernes samfundsværdi ved hjælp af statistiske beregninger kan opgøres som skjult beskæftigelse. Dernæst redegør artiklen for, hvordan vi kan estimere omfanget af frivilligt arbejde i ungdomsorganisationerne på tværs af forskellige organisationstyper, og det vurderes, hvilke udfordringer der ligger i at fastsætte et gennemsnitligt antal frivillige timer til brug i beregningerne. Dette følges af en analyse af den frivillige indsats i ungdomsorganisationerne og den skjulte beskæftigelse heri. De statistiske beregninger af den frivillige indsats i forskellige organisationstyper bliver perspektiveret med konkrete eksempler.

Artiklen vil fremføre, at det vil være for ensidigt kun at opgøre foreningslivets nytte for samfundet i økonomiske termer. Baggrunden herfor er nyere lykkeforskning og anbefalinger fra FN, der peger på anvendelsen af andre parametre end økonomi for at vurdere foreningslivets samfundsværdi. Derfor er beregningerne suppleret med nyere forskning af borgeres lykkeniveau og undersøgelser, der retter opmærksomhed mod parametre som tilfredshed med livet, kompetencer og trivsel blandt foreningsaktive i de idébestemte børne- og ungdomsorganisationer, sammenlignet med ikke-foreningsaktive danskere. Artiklen bliver afrundet med et blik på andre mulige afledte værdier af indsatsen i de samfundsengagerende foreninger for børn og unge, som peger frem mod videre studier.

Medlemsudvikling i unges foreninger

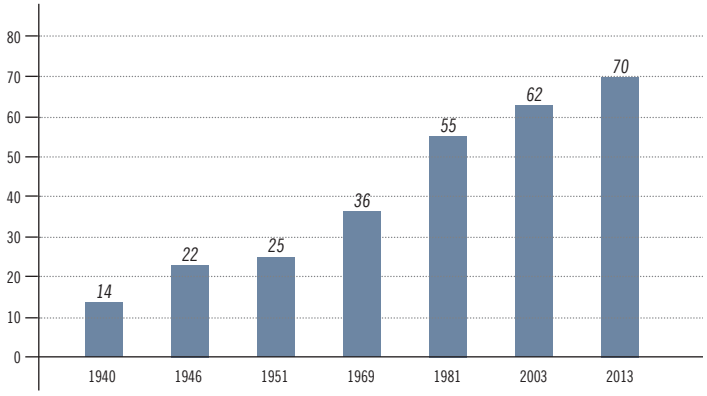
Organisationerne i DUF-paraplyen betegnes under ét som de samfundsengagerende børne- og ungdomsorganisationer. Historiske nedslag i medlemsudviklingen og nuværende opgørelser af antallet af aktive i DUF-organisationerne vidner om, at paraplyen både før og nu repræsenterer et omfangsrigt netværk af foreninger for børn og unge. At rækkevidden for de samfundsengagerende ungdomsorganisationer er signifikant, understøttes

af en undersøgelse foretaget af TNS Gallup i 2012, som viser, at 48 procent af den danske befolkning er eller har været medlem af en DUF-organisation. Til sammenligning har 24 procent af befolkningen været medlem i landets sociale eller humanitære organisationer, mens 11 procent af befolkningen har været en del af en udviklingsorganisation (Gallup, 2012).

Et tilbageblik på Fællesrådets historiske udvikling viser, hvordan en tiltagende volumen og diversitet er vokset frem i gruppen af medlemsorganisationer. De historiske nedslag bidrager til forståelsen af, hvorfor så stor en del af danskerne har baggrund i en ungdomsorganisation, og dermed hvorfor det er relevant at behandle spørgsmålet om ungdomsorganisationernes værdi for samfundet som helhed.

Historiske nedslagspunkter af medlemmerne i DUF i 1941, 1946, 1951, 1969 og 1981 viser, at mangfoldigheden på tværs af politiske, religiøse og værdimæssige skel i de repræsenterede organisationstyper gennem de knap 75 år er bevaret, endog forstærket (opgørelserne over medlemsorganisationerne i de respektive år er indsat i slutnoterne). Selvom landets store idrætsorganisationer ikke – som i paraplyens første år – længere er en del af DUF, så kan ungdomsorganisationerne siges at repræsentere danske unge på tværs af samfundet. Samtidig viser den nyere medlemsudvikling, at både antallet af lokal-

Figur 1 Antal af medlemsorganisationer i Dansk Ungdoms Fællesråd

Se slutnoterne for en oversigt over medlemsorganisationerne i 1940, 1946, 1951, 1969 og 1981.

Dansk Ungdomssamvirke (DU) blev i 1940 stiftet for at oplyse, engagere og oplære unge til demokrati.[i] Efter 2. verdenskrig bliver samvirket i 1946 omorganiseret og omdøbt til Ungdomsorganisationernes Fællesråd. Der bliver ved overgangen lagt vægt på, at rådet skal være fællesrepræsentant for den samlede organiserede ungdom. Fællesrådet bliver herfra tænkt som samlingssted for organisationer for børn og unge, der arbejder i folkeoplysningens og folkeopdragelsens tjeneste. Per 1. februar 1946 har 22 organisationer[ii] tilsluttet sig Ungdomsorganisationernes Fællesråd (Ungdomsorganisationernes Fællesraad, 1946: 63-66). Efter endnu et navneskift til den nuværende betegnelse Dansk Ungdoms Fællesråd i 1951 tæller paraplyen 25 medlemmer[iii] (DUF, 1951). I DUFs Årsberetning 1969-1970 fremgår det, at Fællesrådet har 36 medlemmer.[iv] I 1981 er 55 organisationer[v] medlemmer af Dansk Ungdoms Fællesråd (Arskog, 1981). Nyeste opgørelse fra DUF viser, at antallet af medlemmer er vokset fra 62 i 2003 til 70 i 2013.

foreninger og individuelle foreningsaktive i paraplyen er stigende.

I skrivende stund tæller Dansk Ungdoms Fællesråd 70 idébestemte landsorganisationer, der laver samfundsengagerende aktiviteter for børn og unge. Alene i det seneste årti har udvidelsen af paraplyen været betydelig. En opgørelse fra DUF over medlemsudviklingen fra 2003 til 2013 viser, at DUF-fællesskabet i denne periode er blevet udvidet med yderligere syv medlemsorganisationer med individuelle medlemmer, dvs. hvor organisationens medlemmer tæller enkeltpersoner, og endnu en medlemsorganisation med kollektive medlemmer, dvs. hvor organisationens medlemmer tæller elevråd, studieråd eller en anden form for demokratisk valgt organ, der repræsenterer én skole, ét gymnasium, én gruppe af studerende eller lignende. For perioden 2003-2013 ses en betydelig stigning i antallet af lokalforeninger på landsplan og samtidig en stigning i det samlede antal individuelle medlemmer under 30 år – en forskel, som dog dækker over varierende udviklingstendenser på tværs af organisationer.

Antallet af organisationer og dermed antallet af individuelle medlemmer i de unges foreninger er vokset. Fra 2003 til 2013 steg medlemstallet med 36.803 personer – fra 277.683 til 314.486 individuelle medlemmer under 30 år. Dette overordnede tal dækker over interne forskelle, hvor nogle organisationer over en årrække oplever et gradvist fald i antallet af medlemmer, mens andre organisationer på ganske få år oplever en betydelig vækst. Eksempelvis er antallet af unge, der laver frivilligt foreningsarbejde, næsten fordoblet eller ligefrem mere end tredoblet i henholdsvis Ungdommens Røde Kors og i de politiske ungdomsorganisationer. I Ungdommens Røde Kors voksede antallet af unge foreningsfrivillige således fra 1.800 i 2006 til over 3.500 i 2011 – en fremgang, der er fortsat sidenhen, hvorfor organisationens lokalforeninger i dag tilsammen tæller 4.500 frivillige (Ungdommens Røde Kors, 2013). Fra 2004 til 2012 er antallet af unge, som er medlem af en politisk ungdomsorganisation, steget med 51 procent (DUF, 2012).

Selv om det er vanskeligt at generalisere den nuværende udvikling i DUF-organisationernes medlemstal, tyder opgørelsen på, at den lokale forankring af paraplyens børne- og ungdomsorganisationer er øget. Ungdomsorganisationernes antal af lokalforeninger er samlet set steget med 1.215 lokalforeninger i samme årrække: Fra 3.776 lokalforeninger i 2003 til 4.991 lokalforeninger i 2013 (DUF, 2013). Lokalforeningerne i landets kommuner tæller i alle knap 5.000 tilfælde en frivillig bestyrelse og en gruppe af foreningsfrivillige, som løfter foreningens aktiviteter for børn og unge i deres fritid.

Foreningernes lokale tilstedeværelse betyder, at organisationerne kommer tættere på medlemmerne, og at de demokratiske organer, som lokalafdelingerne udgør, får mulighed for at blive en integreret del af de foreningsaktives hverdag. Tilvæksten af lokalforeninger må således alt andet lige have indflydelse på antallet af frivillige timer, som ungdomsorganisationerne bidrager med. Det er primært denne lokale, frivillige indsats, som bliver omdrejningspunktet for det følgende, som omhandler den skjulte beskæftigelse i foreningslivet.

Frivilligt arbejde som skjult beskæftigelse

En statistisk metode til at beregne foreningslivets samfundsværdi kan bero på en omregning af den foreningsfrivillige indsats til arbejdskraft til gavn for samfundet. Det er denne type beregning, der er udarbejdet i forbindelse med denne artikel. Regnestykket leder frem til et billede af den skjulte beskæftigelse, der gemmer sig omkring eksempelvis de frivillige bestyrelsesborde, i landets spejderhytter, lektiecaféer, klubhuse og elevråd. Tallene for skjult beskæftigelse forholder sig til frivilligt arbejde i egenskab af egentlige frivillige *funktioner* i foreningerne – og ikke til de mange tilfælde, hvor medlemmerne også yder en frivillig indsats gennem foreningernes aktiviteter. Dette vil blive uddybet i det følgende.

Det skønnes, at der i Danmark er cirka 100.000 frivillige foreninger på tværs af idrætsforeninger, ungdomsforeninger, miljøforeninger, sundhedsforeninger osv. Ser man på de egentlige ansatte i foreningslivet, er tallet ikke prangende. Disse frivillige foreninger beskæftiger nemlig omkring 200.000 danskere, som er aflønnet af foreningerne, og som derfor er en del af den officielle og registrerede beskæftigelse i Danmark. En stor del af de 200.000 personer er deltidsansatte, og omregnes disse til fuldtidsbeskæftigede, får man cirka 140.000 stillinger (Boje, Fridberg & Ibsen, 2006).

Det er tilsvarende skønnet, at det frivillige og ulønnede arbejde, der udføres i foreningslivet, svarer til cirka 110.000 fuldtidsstillinger – altså kun 30.000 fuldtidsjobs færre end dem, der er egentlig ansat i landets foreninger. De frivillige danskere, der er foreningsaktive i deres fritid – og for manges vedkommende ved siden af et lønnet job – tæller altså oversat til fuldtidsstillinger knap samme mængde 'manpower' som A.P. Møller-Mærsk på verdensplan (Mærsk, 2013). De frivillige foreninger i Danmark bidrager i denne optik til en skjult beskæftigelse, og det er værdien af denne skjulte beskæftigelse, som i det følgende vil blive uddybet, eksemplificeret og diskuteret.

Den frivillige indsats i DUFs medlemsorganisationer

For at kunne beregne værdien af den skjulte beskæftigelse i de idébestemte børne- og ungdomsorganisationer har DUF udarbejdet et estimat af antallet af frivillige i de organisationer, som nu er medlem af DUF. Tallene er anført i Tabel 1 (se næste side), hvor medlemsorganisationerne i DUF i forbindelse med estimatet er kategoriseret efter organisationstyper, da dette vurderes at have betydning for andelen af foreningsfrivillige (se slutnoter for detaljer om, hvilke organisationer de respektive kategorier tæller). Det er i denne forbindelse værd at notere, at DUF-paraplyen består af organisationer med både individuelle og kollektive medlemmer. I den sidste kategori kan for eksempel tælles elevbevægelsens organisationer som Danske Skoleelever og Danske Gymnasieelevers Sammenslutning, hvor de frivillige kun tæller de aktive, som er valgt til tillidsposter i skolernes elevråd. Her udgør den procentvise andel af frivillige selvsagt kun en lille del af medlemmerne. Den gennemsnitlige procentandel af frivillige i elevbevægelsen anslås her til at være

1,23 procent. I Ungdomsringen, som til dette formål er i kategorien for 'andre organisationer med individuelt medlemskab', og som repræsenterer 140.000 børn og unge i landets fritidsklubber, er de frivillige i for eksempel organisationens ungeråd også en relativt lille andel.

Afhængigt af organisationstype er der således stor variation i andelen af medlemmer, der påtager sig frivilligt arbejde. På grund af disse forskelle i organisationstyper og medlemskab er det samlet set mere end hver niende, nemlig 11,57 procent af medlemmerne i DUFs medlemsorganisationer, der udfører frivilligt arbejde. Som det fremgår af Tabel 1, dækker tallet imidlertid over betydelige forskelle i den gennemsnitlige andel af frivilligt aktive blandt foreningernes medlemmer: Det anslås, at 75 procent af 80.977 medlemmer i de 38 ungdomsforeninger i DUF-paraplyen er aktive frivillige, mens 20 procent af børneforeningernes 104.084 medlemmer kan medregnes i opgørelsen over frivillige.

Et blik på aktiviteterne i DUFs medlemsorganisationer viser, at det er vanskeligt at lave en klar definition af det at være frivillig i en ungdomsforening, hvorfor antallet af frivillige i Tabel 1 må anses som et forsigtigt skøn. Beregningerne er baseret på egentlige frivillige funktioner i foreningerne som den lokale fodboldtræner, spejderleder eller bestyrelsesformand. I de idébestemte børne- og ungdomsorganisationer er den stereotype frivillige imidlertid ikke alene om at løfte foreningens aktiviteter. Derimod deltager ungdomsorganisationernes medlemmer aktivt i aktiviteter og foreningsdrift, hvorfor skellet mellem

Tabel 1 Oversigt over medlemstal og andel af frivillige fordelt på foreningstype

	Antal foreninger	Medlems-tal	Procentandel af medlemmer, der udfører frivilligt arbejde	Antal frivillige
Ungdomsorganisationer[vi]	38	80.977	75	60.733
Børneorganisationer[vii]	17	104.084	20	20.817
Elevbevægelsens organisationer (kollektivt medlemskab)	6	710.608	1,23	8.740
Andre organisationer med kollektivt medlemskab [1] [viii]	5	42.846	100	42.846
Andre organisationer med individuelt medlemskab[ix]	4	373.340	5	18.667
I alt	*70*	*1.311.855*	*11,57*	*151.803*

Se slutnoterne for en oversigt over organisationerne i tabellens kategorier.

1 De estimerede tal fra organisationer med kollektivt medlemskab i denne række stammer fra organisationernes indberetninger af antal deltagere i deres aktiviteter til DUFs tipsadministration i 2012.

det at være foreningsfrivillig eller foreningsmedlem kan være svært at placere. Vi kan i alle cirka 5.000 lokalforeninger identificere den stereotype foreningsfrivillige: spejderlederne og de aktive bestyrelsesmedlemmer. Andre foreningsfrivillige laver informationsmaterialer, opkræver kontingenter, holder styr på regningerne, vedligeholder klubhuset eller fundraiser penge til aktiviteter.

Men også medlemmerne i ungdomsforeningerne udfører i flere sammenhænge frivilligt arbejde af forskellig karakter: Mange spejdergrupper bruger tid på at indsamle aviser og gamle møbler til genbrug eller lave juledekorationer til de gamle på plejehjemmet. Foreningsaktive unge i Red Barnet Ungdom og Ungdommens Røde Kors tilbyder lektiehjælp i belastede kvarterer og laver anti-mobbe-kampagner i skolerne. Unge, børn og deres forældre i foreninger som Natur & Ungdom rydder op i naturen, og politisk aktive unge laver ulandsarbejde eller organiserer debatarrangementer for skoler i lokalområdet.

Et konkret eksempel kunne være den 12-årige Peter, som sammen med hundredvis eller tusindvis af andre børn og unge hver sommer tager på spejderlejr. I løbet af en uge hjælper han ligesom de øvrige medlemmer i spejdergruppen med at opbygge lejrens faciliteter og aktiviteter: Han anlægger måske en bålplads, bygger køkkenbord af rafter, planlægger orienteringsløb og hjælper med madlavningen. Kan vi beskrive Peters indsats som frivilligt arbejde? I så fald er tallet for den skjulte beskæftigelse markant højere end først antaget, og eksemplerne viser, at de statistiske beregninger kun viser en del af billedet. De følgende beregninger tager ikke højde for, at også mange af medlemmerne i ungdomsorganisationerne skaber værdi gennem deres frivillige indsats. Mange af disse medlemmer vil ligeledes heller ikke selv betegne deres hverdagsaktiviteter i foreningen som "frivilligt arbejde", hvis de blev spurgt, da mange af disse aktiviteter indgår som en naturlig del af foreningsfællesskabet og det at "gå til spejder", "være i fritidsklubben" eller "tage ud i naturen med klubben".

De medlemmer af ungdomsorganisationerne, som gennem deres funktioner i foreningerne kan betegnes som foreningsfrivillige, yder et højt antal af frivillige timer, viser en undersøgelse fra 2012 (Gallup, 2012). Analysen viser desuden, at de foreningsfrivillige i DUFs medlemsorganisationer er mest aktive, sammenlignet med andre typer af frivillige organisationer og ikke-foreningsaktive danskere.

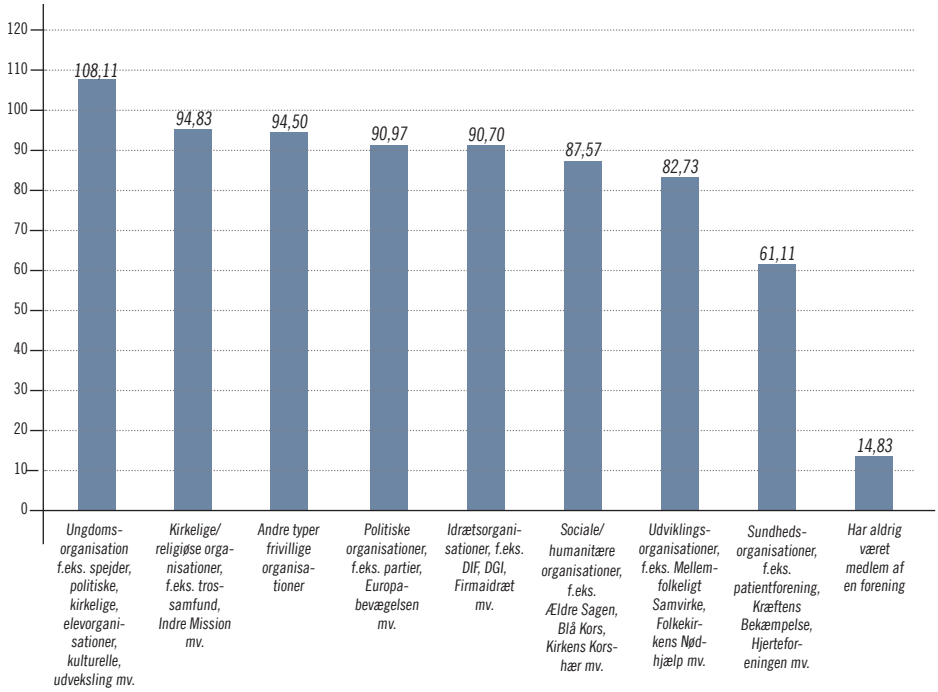
Den del af befolkningen, der er eller har været aktive i ungdomsorganisationerne, bruger mest tid på frivilligt arbejde. 20 procent af de adspurgte med primær baggrund i ungdomsorganisationerne leverer over 16 timers frivilligt arbejde om måneden. Til gengæld udfører næsten 80 procent af de danskere, der aldrig har været medlem af en forening, ingen former for frivilligt arbejde.

Mere end hver tredje frivillig i en ungdomsorganisation lægger over ni timers arbejdsindsats hver måned. Det overgår den frivillige indsats i både de landsdækkende idrætsorganisationer, udviklingsorganisationer, sociale og humanitære organisationer samt sundhedsorganisationer.

De foreningsfrivillige i DUF-organisationerne er således relativt set mere aktive end frivillige i andre typer organisationer. Dette er illustreret i Figur 2.

På baggrund af ovennævnte Gallup-analyse af aktivitetstimerne i DUF-organisationerne i 2012 er det vurderet, at de medlemmer i ungdomsorganisationerne, der aktivt foretager frivilligt arbejde, i gennemsnit bruger to timer per uge. Dette gennemsnit er således uafhængigt af foreningstype. Selv om der er stor variation i timeforbruget blandt andelen af medlemmer, der udfører frivilligt arbejde, så anses det gennemsnitlige timetal for det frivillige arbejde som det samme på tværs af organisationer i DUF-paraplyen. Denne præmis gør sig altså gældende i de eksempler på skjult beskæftigelse, som artiklen i det følgende folder ud. Den statistiske formel antager, at de frivillige i DUFs medlemsorganisationer er frivillige to timer om ugen, 9 timer om måneden og 108 timer om året.

Figur 2 Det gennemsnitlige frivillige timeantal per år for forskellige organisationstyper

Kilde: TNS Gallup 2012.

Ungdomsorganisationernes samfundsmæssige regnskab

I det følgende opstilles det samfundsmæssige regnskab for ungdomsorganisationernes skjulte beskæftigelse. Med andre ord – hvordan ville bidraget til samfundsøkonomien se ud, hvis ledere og andre frivillige skulle have gennemsnitsløn? I 2013 blev værdien af det frivillige foreningsarbejde i Danmarks Idrætsforbund (DIF) udregnet, og det blev i den forbindelse skønnet, at timeprisen for det frivillige arbejde skal sættes mellem kr. 175,4 og kr. 281,1.[2] Som anført i Tabel 2 har beregningerne af det frivillige arbejde i de idébestemte børne- og ungdomsorganisationer gjort brug af tilsvarende timepriser. Her er således tale om to udregninger, som er baseret på samme antal frivillige personer og timer, jf. forrige afsnit, men forskellige hypotetiske lønniveauer.

Tabel 2 Beregning af frivilligt arbejde ved forskellige timepriser

Timeløn	Antal timer per år	Antal timer per måned	Personer	Omregnet til fuldtidsbeskæftigede (1924 timer per år)	Værdi i mio. kr.
281,1	108	9	151.803	8.521	**4.609**
175,4	108	9	151.803	8.521	**2.876**

Som det ses af Tabel 2, svarer det angivne antal frivillige timer og den anslåede andel af aktive frivillige i ungdomsorganisationerne til cirka 8.500 fuldtidsbeskæftigede. Ifølge de timepriser, som artiklens omregningsnøgle bygger på, kan den frivillige indsats videre omregnes til en samfundsværdi på hhv. kr. 2,9 milliarder og kr. 4,6 milliarder afhængigt af, hvilket lønniveau skønnet baseres på.

Værdien baseret på den laveste af de to timelønninger, dvs. kr. 175,4, svarer til mere end det beløb, som landets 11 mest befolkningsrige kommuner tilsammen allokerede til idræt og fritid på deres årlige budgetter i 2012 (Økonomi- og Indenrigsministeriets Kommunale Nøgletal, 2013).[3]

Eksempler på økonomisk merværdi i udvalgte DUF-organisationer

I denne artikel er udregnet eksempler på den økonomiske merværdi af tre af de 70 organisationer i DUF-paraplyen. Eksemplerne er interessante. Ikke blot fordi her er tale om

2 Timelønnen på kr. 281,1 er hentet fra Danmarks Statistik lønstatistik. Løngruppen er 'træner, instruktør og dommerarbejde inden for sport'. Timelønnen på kr. 175,4 er tilsvarende hentet fra løngruppen 'forefaldende arbejde'.

3 København: kr. 831.887.280, Aarhus: kr. 494.914.794, Aalborg: kr. 282.385.824, Odense: kr. 338.784.240, Esbjerg: kr. 138.406.353, Vejle: kr. 117.640.906, Frederiksberg: kr. 119.067.843, Randers: kr. 111.752.148, Viborg: kr. 111.973.271, Kolding: kr. 110.332.992, Silkeborg: kr. 136.520.688.

tre vidt forskellige organisationstyper, men også fordi eksemplerne illustrerer indsatsen i nogle af de idébestemte ungdomsorganisationer, som sjældent bliver fremhævet som typiske cases i debatten om foreningslivet. Organisationerne Afrika InTouch, Adventistspejderne i Danmark og Operation Dagsværk er tilfældigt udvalgt og vil blive præsenteret i det følgende.

Tabel 3 viser beregningerne for hver organisationstype, og som det fremgår, er antallet af frivillige timer per år (108 timer) udregnet uafhængigt af foreningstype på baggrund af tallene fra Gallups analyse i 2012. Det generiske antal af frivillige timer i de følgende regneeksempler tager således ikke højde for den førnævnte store variation blandt andelen af medlemmer, der udfører frivilligt arbejde på tværs af DUFs medlemsorganisationer.

Den økonomiske merværdi for de tre ungdomsorganisationer er desuden estimeret med udgangspunkt i en timepris på kr. 175,4, dvs. den laveste af de foreslåede timelønssatser. Timelønnen er ligesom antallet af frivillige timer den samme for alle tre organisationseksempler.

Tabel 3 Merværdi af frivilligt arbejde for udvalgte ungdomsorganisationer

Type	Navn	Medlemstal	Andel af frivillige i procent	Antal frivillige	Antal timer per år per frivillig	Omregnet til fuldtidsbeskæftigede	Merværdi af foreningen i mio. kr.
Ungdomsforeninger	Afrika InTouch	1.918	75	1.439	108	81	27,2
Børneforeninger	Adventistspejderne i Danmark	688	20	138	108	8	2,6
Andre kollektive	Operation Dagsværk	1.800	100	1.800	108	101	34,1

Eksempel 1: Afrika InTouch

Den folkekirkelige organisation Afrika InTouch (AIT) har i alt 1.918 medlemmer (DUF, 2013). Afrika InTouch samarbejder blandt andet med afrikanske partnere om at udsende danske unge volontører til Afrika.

De frivillige i organisationens danske lokalforeninger – børne- og familiegrupper, efterskolegrupper og ungdomsgrupper i forskellige danske regioner – besøger danske skoler og klubber og oplyser om de frivilliges indsats i Afrika, arrangerer lejre og weekendophold for danske børn og unge samt studieture, projektbesøg mv. i de afrikanske partnerskabslande. Afrika InTouch udsender hvert år volontører til længerevarende ophold hos organisationens partnere i Afrika (Afrika InTouch, 2011).

Af artiklens beregning fremgår, at 75 procent af organisationens medlemmer, dvs.

1.439 personer, i gennemsnit hver bruger 108 timer årligt på frivilligt arbejde. Det svarer til, at organisationens unge frivillige tilsammen udfører 155.412 timers frivilligt arbejde om året.

Analysen beror på, at en fuldtidsbeskæftiget person arbejder 1.924 timer om året, forudsat en arbejdsuge på cirka 40 timer. Ud fra dette tal nås frem til, at den frivillige indsats i Afrika InTouch modsvarer 81 fuldtidsbeskæftigede personer. Omregnet på basis af timeprisen på kr. 175,4, som er den mest konservative af analysens timetakster, producerer organisationens frivillige en merværdi på kr. 27,2 millioner om året.

Eksempel 2: Adventistspejderne i Danmark

Adventistspejderne udspringer af Adventistkirken, som er en protestantisk frikirke. Kirken har eksisteret i Danmark siden 1880, og spejderkorpset blev organiseret i 1931. Organisationen tæller 688 medlemmer fordelt på ca. 15 lokalforeninger (tropper) over hele landet. Tropperne mødes ca. en gang om ugen til spejder, hvor frivillige tropsførere står for spejderaktiviteter for børn i alderen 7-15 år. De lokale frivillige arrangerer desuden flere weekendture året rundt, ligesom organisationen på landsplan arrangerer stævner, ledertræning, børnelejre og en uges spejderlejr hver sommer. Adventistspejderne er målt på antallet af medlemmer et af Danmarks mindste spejderkorps, og i gennemsnit består hver trop lokalt af ca. 46 medlemmer, og heraf ni frivillige – ifølge artiklens beregninger: 138 frivillige på landsplan, der – ud fra præmissen om, at hver spejderleder gennemsnitligt er aktiv i to timer om ugen – tilsammen yder en frivillig indsats på 14.904 timer om året. Det frivillige arbejde i denne ungdomsorganisation kan omregnes til 8 fuldtidsbeskæftigede og en merværdi på kr. 2,6 millioner om året.

En større spejdergruppe eller -division fra et af de medlemstunge spejderkorps i Danmark i en typisk dansk provinsby som f.eks. Kolding kan tænkes at have 150 medlemmer og 45 unge og voksne foreningsfrivillige. Et sådant eksempel på lokalniveau vil efter artiklens beregningsmetode, hvor hver foreningsfrivillig gennemsnitligt er aktiv i to timer om ugen, bidrage med en skjult beskæftigelse til samfundet svarende til 2,5 fuldtidsbeskæftigede og kr. 852.444 om året.

Eksempel 3: Operation Dagsværk

Operation Dagsværk er en oplysnings- og solidaritetsorganisation etableret i 1984, som oppebæres af aktiviteter hos eleverne på de danske ungdomsuddannelser. De unge frivillige i organisationen udvikler og gennemfører årligt en oplysningskampagne målrettet eleverne på de danske ungdomsuddannelser. Kampagnen munder ud i Dagsværkdagen, hvor omkring 20.000 elever på de danske ungdomsuddannelser frivilligt giver et dagsværk til fordel for årets udviklingsprojekt. I 2012 indsamlede Operation Dagsværk kr. 4.428.890 til et uddannelsesprojekt i Irak (Operation Dagsværk, 2013).

Operation Dagsværk er en udpræget græsrodsorganisation, som består af grupper af

aktive elever på de danske ungdomsuddannelser. De såkaldte Dagsværkgrupper er selvbestemmende og laver forskellige former for kampagnearbejde til fordel for det valgte projekt ude på de enkelte skoler. Siden 1985 har Operation Dagsværk i alt samlet ind til 25 projekter svarende til mere end kr. 140 mio. (Operation Dagsværk, 2013).

Anskuer vi organisationens frivillige indsats som skjult beskæftigelse, lyder formlen således: 1.800 frivillige medlemmer i organisationen modsvarer på basis af 108 timers frivilligt arbejde per person 101 fuldtidsbeskæftigede eller en skjult beskæftigelse på kr. 34,1 mio.

Regnestykket her medtager udelukkende organisationens frivillige medlemmer og tager altså ikke højde for de aktive skoleelever, som tilsammen arbejder en dag om året. I 2010 var her tale om 25.000 skoleelever, som arbejdede på Dagsværksdagen. Omregnet til fuldtidsmedarbejdere svarer de i alt 25.000 gange 7,4 timers arbejdsdag til 96,2 fuldtidsbeskæftigede (185.000 timer delt med 1.924 timer), i kroner og øre kr. 32,4 mio.

Når vi dykker ned i eksempler fra tilfældige DUF-organisationer, er det tydeligt, at ungdomsorganisationernes samfundsmæssige regnskab godt kan gøres op i kroner og øre. Beregningerne viser, at foreningerne i en samfundsøkonomisk optik leverer et anseligt bidrag, når vi vælger at anskue frivillighed som produktivitet. Disse cases understreger dog også behovet for at medtage andre parametre, når samfundsværdien af de foreningsfrivilliges indsats afvejes. I det følgende vil vi vende blikket mod andre værktøjer i vurderingen af ungdomsorganisationernes værdi for samfundet.

Lykke som parameter for samfundsværdi

Det er som nævnt indledningsvist relevant at inddrage andre perspektiver, som ifølge undersøgelser er relevante for vurderingen af samfundsværdi generelt og specifikt foreningslivets betydning for samfundet. Specielt afledt af senere års lykkeforskning har lande som Frankrig, England, Canada ligesom FN og senest også en dansk region som den første i verden rettet opmærksomhed mod anvendelsen af et andet indeks for et samfunds værdi end dets produktivitet, BNP (Mikkelsen, 2012; Region Syddanmark, 2012; Institut for lykkeforskning). FN vedtog i 2011 en resolution, der opfordrer lande til at inddrage lykke i den måde, fremskridt måles på. Navnlig lyder anbefalingerne, at borgernes velbefindende og lykke – herunder menneskers fysiske og psykiske helbred, deres balance mellem søvn og arbejde, samt hvor aktive de er i lokalsamfundet – bør have større opmærksomhed som redskab til at vurdere samfundsværdi.

Samfundet kan høste en række socioøkonomiske gevinster ved at fokusere mere på borgernes lykkeniveau:

"Lykke har som nævnt en positiv effekt på helbredet for den enkelte og reducerer sundhedsudgifterne for samfundet. Samtidig peger lykkeforskningen på en sammenhæng mellem lykke og tilbøjeligheden til at udføre frivilligt arbejde. Denne sammenhæng rummer en mulighed for at styrke den frivillige sektor og dens bidrag til at løfte samfundets opgaver. Samtidig har lykke vist sig at være god for produktiviteten" (Institut for Lykkeforskning, 2013: 59).

Således konkluderer World Happiness Report udgivet af FN i 2012: "Det giver med andre ord lige så meget mening at udvikle politikker, der øger det nationale lykkeniveau, som de, der øger nationalindkomsten." (Institut for Lykkeforskning, 2013: 59).

Region Syddanmark arbejder med et indeks for "det gode liv", hvor alle regionens kommuner vurderes ud fra borgernes opfattelse af det gode liv. Her suppleres økonomiske tal som for eksempel beskæftigelse med borgernes holdning til, hvad der giver livskvalitet (Hansen, 2013; Region Syddanmark, 2012). Argumentet er her, at livskvalitet også har samfundsværdi som kilde til vækst. Målingen i Syddanmark viser, at borgerne i de såkaldte yderområder på flere punkter er mere tilfredse med deres liv end folk i traditionelle vækstområder, hvilket kan skyldes faktorer som et stærkt foreningsliv eller en storslået natur. Ser regionen kun på tallene for økonomi og job, fås et anderledes negativt billede af områdets udvikling og regionens attraktivitet (Hansen, 2013).

Gennem de seneste 40 år har Danmark haft et stabilt højt lykkeniveau, og ifølge World Happiness Report, der blev lanceret af FN i 2012, er danskerne verdens lykkeligste folk. De fleste målinger af livskvalitet i Norden viser ifølge professor Bent Greve på Institut for Samfund og Globalisering ved Roskilde Universitet, at borgerne søger tryghed, meningsfulde sociale relationer og deltagelse som afgørende for et godt liv (Greve, 2010).

Civilsamfundet og borgernes deltagelse i foreningslivet spiller en nøglerolle for danskernes trivsel, sociale relationer og deltagelsesmuligheder, kort sagt: lykkeniveauet for den enkelte dansker og samfundet (Institut for Lykkeforskning, 2013: 50). Sådanne analyser peger på, at foreningslivet har en nytteværdi i sig selv, og ikke alene i, hvilke frivilligt bårne indsatser der umiddelbart kan måles og evalueres. Værdien af foreningslivet og civilsamfundets rolle i dannelsen af demokratiske, aktive medborgere kan ikke aflæses i en statistik på kort sigt: "Den kompetenceberigelse, der sker ved at deltage aktivt i foreningslivet, rækker ind i både arbejds- og privatliv, den enkeltes sociale netværk og personlige udvikling." (Dansk Folkeoplysnings Samråd, 2013).

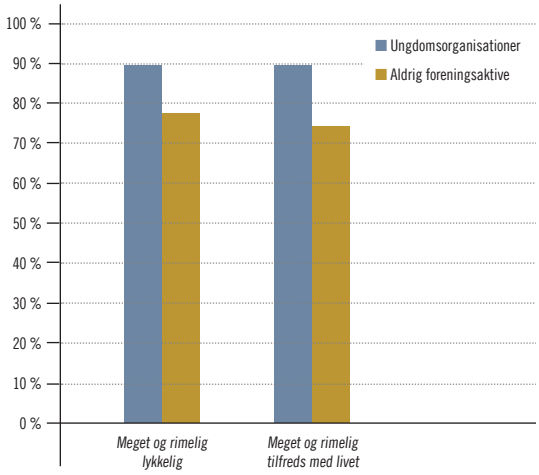
En væsentlig årsag hertil er, at frivilligt arbejde har en positiv effekt på danskernes sociale relationer. Når vi som borgere bliver mere tilfredse med vores sociale relationer, stiger vores lykke (Institut for Lykkeforskning, 2013: 46-48).

"International lykkeforskning peger på, at der er en sammenhæng mellem lykke og frivilligt arbejde. Personer, der arbejder som frivillige, er generelt mere lykkelige. (…) En af forklaringerne er, at frivilligt arbejde styrker de sociale relationer, som er afgørende for folks lykkeniveau." (Institut for Lykkeforskning, 2013: 50)

De frivillige organisationer er "en arena for aktivitet og en social mødeplads, hvor man kan lære gennem erfaring, at andre er til at stole på, bygge sociale netværk og kompetencer og få interesse for samfundsspørgsmål", og heri ligger foreningslivets vigtigste betydning, betoner forskere i Danmark (Wollebæk & Selle, 2002, i: Ibsen, 2009). Med reference til de velfærds- og markedsdiskurser, artiklen nævner indledningsvis, er ungdomsorganisationernes samfundsværdi altså ikke kun et spørgsmål om, hvilke samfundsmæssige opgaver det sociale frivillige arbejde kan løfte. Ligeledes har idébestemte fællesskaber som DUF-organisationerne væsentlig betydning – ikke mindst som ressource for lokalsamfund – som ikke kan lade sig indfange i produktivitetstal. Nyere undersøgelser af danskernes trivsel og kompetencer viser, at ungdomsorganisationerne netop styrker danskernes sociale relationer (Gallup, 2012).

- 88 procent af medlemmerne i danske ungdomsorganisationer mener, at deres deltagelse giver dem en følelse af fællesskab.
- 70 procent af danskere, der har været medlem af en ungdomsorganisation, mener, at foreningsdeltagelsen har givet dem en større vennekreds, som de ses med privat.
- 75 procent af danskere med baggrund i en ungdomsorganisation mener, at medlemskabet har givet dem en øget lyst til at involvere sig i andre mennesker og hjælpe dem.

Figur 3 Livskvalitet målt på følelse af lykke og tilfredshed med livet

Kilde: TNS Gallup 2012.

Ungdomsorganisationernes indflydelse på de sociale relationer afspejler sig i danskernes livskvalitet: 89 procent af personer med baggrund i ungdomsorganisationerne opfatter ifølge Gallup-målingen sig selv som hhv. rimelig eller meget lykkelige og tilfredse med livet. Samme svar giver kun henholdsvis 78 og 77 procent af de danskere, der aldrig har været aktive i en forening – se Figur 3 (Gallup, 2012).

Afledte værdier på andre sektorer

Beregningerne af den skjulte beskæftigelse i foreningslivet belyser ikke, hvilke øvrige afledte værdier arbejdet i ungdomsorganisationerne har for andre sektorer i samfundet. Ligesom landets store idrætsorganisationer kan udarbejde turistøkonomiske effektanalyser og evalueringer i forbindelse med større internationale idrætsbegivenheder i Danmark, kunne man forestille sig lignende studier med fokus på de afledte værdier af ungdomsorganisationernes aktiviteter (Sport Event Denmark, 2013).

Ungdomsorganisationerne i Danmark består af 5.000 lokalforeninger med hver en bestyrelse, grupper af frivillige, deltagende forældre og unge. De mange snitflader, som disse frivillige i foreningens dagligdag har med det nære lokalsamfund som forældre, skole, kommune og erhvervsliv, kan bidrage til at nuancere de lokale foreningers samfundsværdi: Forældre på tværs af samfundslag mødes, når børnene skal hentes, og når foreningen laver familieaktiviteter som arbejdsdage i weekender, fællesspisning eller opvisninger af børnenes teater eller koncerter. Dette understøttes af forskning, som peger på, at foreningerne er en vigtig arena for social integration, blandt andet fordi befolkningsgrupper mødes på tværs af økonomi og social status (Center for Ungdomsforskning, 2004b).

Lokalforeninger samarbejder i mange tilfælde med deres kommune, som eksempelvis kan benytte sig af spejdernes hyttefaciliteter, eller som sammen med foreningerne kan tilbyde fritidsaktiviteter for børn fra udsatte familier (DUF Fokus, 2013). Som forrige afsnit viser, har foreningerne en ikke ubetydelig indflydelse på lokalområders attraktivitet gennem deres bidrag til styrkede sociale relationer og lokal sammenhængskraft. Med økonomiske briller kunne man tænke sig, at det frivillige engagement kunne aflæses på indbyggertal og dermed den kommunale bundlinje.

På det sociale område tilfører ungdomsorganisationerne værdi ved eksempelvis at supplere det offentliges tilbud til børn med diagnoser. Mens børn og unge med diagnoser i andre sammenhænge ville have bekostelige specialtilbud, inkluderer ungdomsorganisationerne dem uden ekstra omkostninger i deres aktiviteter. De mange lektiecaféer og klubber for børn og unge, som ungdomsorganisationerne driver på ugentlig basis, bidrager til at gøre bogligt svage elever bedre rustede til årene på skolebænken. På uddannelsesområdet vil det desuden være relevant at stille skarpt på, hvordan ungdoms-

organisationerne supplerer den formelle læring i skolerne med uformel læring gennem deres deltagelse i foreningerne. Børn og unge tilegner sig i organisationer som de politiske ungdomsorganisationer, spejderne, natur- og miljøorganisationer, kulturelle og sociale organisationer kompetencer, som de kan bruge i og ved siden af skolen, f.eks. ledelseserfaring, projektstyring samt formidlings- og samarbejdsevner. Et sidste eksempel er foreningernes evne til at give langtidsledige en mere indholdsrig hverdag som frivillige, hvilket kan styrke deres selvværd og potentielt gøre dem mere egnede til at vende tilbage til arbejdsmarkedet. Listen over mulige afledte værdier er lang.

Der er indtil nu ikke foretaget undersøgelser af ungdomsorganisationernes samfundsværdi på basis af deres positive samspil med eller supplement til andre sektorer i samfundet. En af årsagerne er måske, at ungdomsorganisationernes værdi på mange måder er en størrelse, der fordrer en helhedsbetragtning og ikke kun sættes på økonomisk formel. Et bredere blik på foreningernes indirekte gevinst for det omgivende samfund vil kunne afføde nogle interessante studier, om end det ikke vil være muligt at omsætte alt til kroner og øre.

Konklusion

Artiklen har undersøgt, hvordan det er muligt at opgøre ungdomsorganisationernes samfundsværdi. Knap hver anden dansker er eller har været medlem af en DUF-organisation, og medlemsskaren og mangfoldigheden er tiltaget gennem Fællesrådets snart 75-årige historie. Den nyere medlemsudvikling viser, at både antallet af lokalforeninger og individuelle unge medlemmer har været stigende, i takt med at yderligere otte organisationer er blevet en del af paraplyen fra 2003 til 2013. Mens udviklingen i ungdomsorganisationernes medlemstal som en samlet størrelse dækker over interne forskelle, ser vi en tilvækst i antallet af lokalforeninger på omkring en fjerdedel. Den lokale forankring gennem 5.000 frivillige foreninger for børn og unge er det bærende for undersøgelsen af ungdomsorganisationernes skjulte beskæftigelse.

Ungdomsorganisationernes samfundsøkonomiske regnskab svarer til en skjult beskæftigelse til en værdi af mellem kr. 2,9 milliarder og kr. 4,6 milliarder. Det mindste beløb svarer til mere end den sum, som landets 11 mest befolkningsrige kommuner tilsammen afsatte til sport og fritid på deres årlige budgetter i 2012. Eksempler fra tilfældigt udvalgte medlemsorganisationer i DUF bidrager til et mere nuanceret billede af aktiviteterne i ungdomsorganisationerne, hvilket viser, at formlerne for den skjulte beskæftigelse ikke kan stå alene i estimatet for foreningernes samfundsværdi.

Konklusionerne bygger på en opgørelse over frivilligt arbejde, hvor godt hver niende aktive i ungdomsorganisationerne tæller med, hvilket må siges at være et meget forsigtigt

estimat. Tallet dækker over organisationstyper med både kollektive og individuelle medlemskaber, og analyser viser, at de frivillige i ungdomsorganisationerne relativt set lægger markant flere frivillige timer end andre typer af frivillige organisationer. Også den flydende distinktion mellem frivillige og medlemmer i ungdomsorganisationer taler for, at den skjulte beskæftigelse i disse foreninger er betragteligt større end antaget i beregningerne.

Nyere lykkeforskning i både udlandet og i Danmark understøtter sammen med anbefalinger fra FN argumentet om, at ungdomsorganisationernes samfundsværdi ikke alene lader sig indfange i produktivitetstal. Den frivillige indsats i foreningerne for børn og unge har en positiv effekt på danskernes sociale relationer og dermed niveauet af lykke for den enkelte og for samfundet. Nye undersøgelser viser, at ungdomsorganisationerne styrker danskernes sociale relationer, hvilket kan aflæses i en markant højere følelse af lykke og tilfredshed med livet blandt danskere med baggrund i en ungdomsorganisation sammenlignet med personer, som aldrig har været aktive i en forening.

Den skjulte beskæftigelse i ungdomsorganisationerne er betydelig, men selvom det er tilfældet, så handler de frivillige børne- og ungdomsforeningers samfundsværdi om andet og mere end kroner og øre. Der er derfor god grund til at udvide det antal af parametre, hvormed vi vurderer foreningernes bidrag til samfundet som helhed frem for ensidigt at fokusere på de foreningsfrivilliges bidrag til samfundet ud fra en samfundsøkonomisk optik.

Litteratur

Arskog, N.P. (1981). *At politisere ungdommen, Dansk Ungdoms Fællesråd 1940-1980.* Dansk Ungdoms Fællesråd, København.

Boje, T. & Bjarne Ibsen (2006). *Frivillighed og nonprofit i Danmark – omfang, organisation, økonomi og beskæftigelse.* København: Socialforskningsinstituttet, rapport 06:18.

Boje, T., Torben Fridberg & Bjarne Ibsen (2006). *Den frivillige sektor i Danmark – omfang og betydning.* København: Socialforskningsinstituttet, rapport 06:19.

Center for Ungdomsforskning (2004a). *Frivillighed – engagement og forpligtelse.* Udgivet af Center for Ungdomsforskning.

Center for Ungdomsforskning (2004b). *Ungdom og foreningsliv.* Udgivet af Center for Ungdomsforskning.

Dansk Ungdomssamvirke (1941). *Lederbladet. Meddelelser fra Dansk Ungdomssamvirke.* 1. Aargang. Dansk Ungdomssamvirke. København.

Greve, Bent (2010). *Et lykkeligt land – hvad skal der til – og kan velfærdssamfundet bidrage.* København, Nyt fra Samfundsvidenskaberne.

Grube, K. & Østergaard, S. (2010). *Aktiviteter tiltrækker. Relationer fastholder. Måske.* Frederiksberg: Ungdomsanalyse.nu.

Hansen, Jesper Løvenbalk (2013). *Lykke er ... eller hvad ER det gode liv?* Dagbladet Information, pp. 6-7, 2. sep. 2013.

Ibsen, Bjarne (2009). "Foreningslivets mangfoldighed" pp. 21-34 i: G. Lind Haase Svendsen (red.), *Foreningslivet i Danmark – Under udvikling eller afvikling?* Syddansk Universitet, Esbjerg: Syddansk Universitet, IFUL, Esbjerg.

Institut for Lykkeforskning (2013). *Der er et lykkeligt land – en kortlægning af årsagerne til danskernes lykke.* Udgivet af Institut for Lykkeforskning i samarbejde med Danica Pension.

Mikkelsen, Morten (2012). *Dansk lykkemåling vækker international opsigt.* Kristeligt Dagblad, p. 1, 30. juli 2012.

Region Syddanmark (2012). Syddanmark i TAL. Udgivet af Region Syddanmark. Nr. 19, april 2012.

Socialministeriet (1998). *Betænkning om frivilligt socialt arbejde i fremtidens velfærdssamfund.* Udgivet af Udvalget om frivilligt socialt arbejde, Socialministeriet.

Ungdomsorganisationernes Fællesraad (1946). *Lederbladet. Udgivet af Ungdomsorganisationernes Fællesraad.* 6. Aargang. Ungdomsorganisationernes Fællesraad. København.

Andre kilder

Afrika InTouch. *Årsrapport 2011.* Udgivet af Afrika InTouch: http://www.afrikaintouch.dk/uploads/media/AIT_AArsrapport_2011.pdf

A.P. Møller-Mærsk, www.maersk.com

Danmarks Idræts Forbund (2013). *Værdisætning af det frivillige arbejde i DIF-foreninger.* Udviklingskonference den 28. januar 2013.

Dansk Folkeoplysnings Samråd (2013). *DFS Positionspapir – Frivillighed:* http://www.dfs.dk/media/359945/dfs-positionspapir-frivillighed.pdf

DUF (1970). *DUFs årsberetning 1969-70.* Udgivet af Dansk Ungdoms Fællesråd. April 1970. København.

DUF (1951). "Høringssvar til Forfatningskommissionen underbilag e." pp. 3894 i: *Bilag til forslag til Danmarks Riges Grundlov.*

DUF (2012). *Medlemstal for de politiske ungdomsorganisationer.* www.duf.dk

DUF (2013). *Opgørelse over medlemmer og lokalforeninger i medlemsorganisationer 2003-2013.* Dansk Ungdoms Fællesråd, København.

DUF Fokus (2013). "Kommuners støtte til foreningslivet betaler sig". *Magasinet DUF Fokus*, maj. Udgivet af Dansk Ungdoms Fællesråd.

Frederikshavn Ungdommens Fællesråd (2010). *Fritidskonference den 30. januar 2010:* http://www.fuf.nu/nyheder/fritidskonference/powerpoint-og-oplaeg

Frivilligrådet, www.frivilligraadet.dk/om-frivilligraadet

Institut for lykkeforskning. *Lykken er landet i Region Syddanmark:* http://www.lykkeforskning.dk/lykke-skal-tiltraekke-borgere/4570571266

Operation Dagsværk, www.od.dk

Sport Event Denmark (2013). *Beregn effekt af event:* http://sporteventdenmark.com/da/Analyser.aspx

Ungdommens Røde Kors, www.urk.dk

Slutnoter

i Følgende 14 organisationer var medlemmer efter stiftelsen i 1940: De danske Gymnastikforeninger, De danske Ungdomsforeninger, Danmarks socialdemokratiske Ungdom, Danmarks Retsforbunds Ungdom, Konservativ Ungdom, Venstres Ungdom, Radikal Ungdom, Studenterforeningen, Studenterraadet, Studenterkredsen, Afholdsbevægelsens Ungdoms Fællesraad, Dansk Kvindesamfunds Ungdom, Kvindeligt Idrætsforbund og Dansk Haandbold-Forbund (Dansk Ungdomssamvirke, 1941).

ii Medlemmer i Ungdomsorganisationernes Fællesråd per 1. februar 1946: Afholdsungdommens Fællesråd, Danmarks Kommunistiske Ungdom, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, Danmarks Retsforbunds Ungdom, Danske Folkedansere, Dansk Kvindesamfunds Ungdom, Dansk-Nordisk Ungdomsforbund, Dansk Samlings Ungdomsgrupper, Dansk Vandrelaug, De Danske Gymnastikforeninger, De Danske Ungdomsforeninger, Faglig Ungdom, Frivillig Dansk Arbejdstjeneste, Grænseforeningernes Ungdomsudvalg, KFUM og KFUK i Danmark, Konservativ Ungdoms Landsorganisation, N.I.O.G.T.s Ungdomsforbund, Radikal Ungdoms Landsforbund, Sct. Georgs Gilderne i Danmark, Venstres Ungdom, Danmarks Kristelige Studenterbevægelse, Frivilligt Drengeforbund (Ungdomsorganisationernes Fællesraad, 1946).

iii Medlemmer i Dansk Ungdom Fællesråd 1951: Afholdsungdommens Fællesråd, Danmarks Kristelige Studenterbevægelse, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, Danmarks Unge Katolikker, Dansk Kvindesamfunds Ungdom, Dansk-Nordisk Ungdomsforbund, Dansk Samlings Ungdomsgrupper, Dansk Vandrelaug, Danske Folkedansere, Danske studerendes Fællesråd, De danske Gymnastikforeninger, De danske Ungdomsforeninger, De Unges Idræt, Frivillig dansk Arbejdstjeneste, Frivilligt Drengeforbund, Grænseforeningens Ungdomsudvalg, KFUM og K, KFUM-spejderne i Danmark, Konservativ Ungdom, Radikal Ungdom, Studenterforeningen, Studenterkredsen, St. Georgs Gilderne i Danmark, Venstres Ungdoms Landsorganisation, Ungdommens Sydslesvigmøder (DUF, 1951).

iv Disse 36 organisationer var medlem af Dansk Ungdoms Fællesråd i 1969: Afholdsungdommens Fællesråd, Danmarks Kommunistiske Ungdom, Danmarks Konservative Studerende, Danmarks Kristelige Studenterbevægelse, Danmarks LandboUngdom, Danmarks Retsforbunds Ungdom, Danmarks Unge Katolikker, Dansk Amatør Teater Samvirke, Dansk Samlings Ungdomsgrupper, Dansk Ungdoms Røde Kors, Dansk Vandrelaug, Danske Baptisters Ungdomsforbund, Danske Studerendes FN-forbund, De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger, Det Danske Pigespejderkorps, Det Danske Spejderkorps, Det Unge Grænseværn, Elevgruppen i Dansk Sygeplejeråd,

én Verdens Ungdom, FDB's Oplysningsforbund, Frivilligt Drenge-forbund, Frivilligt Pige-forbund, HK's Ungdomsgrupper, Konservative Gymnasiaster, Konservativ Ungdom, KFUM og KFUK i Danmark, KFUK-spejderne i Danmark, KFUM-spejderne i Danmark, Landsforbundet DUI, Landsforeningen af højskoleelever, Landsforeningen "Ungdomsringen", Liberale Gymnasiaster, Radikal Ungdom, Studenterforeningen, Sønderjyske Ungdomsforeningernes Fællesråd, Venstres Ungdoms Landsorganisation (DUF, 1970).

v Medlemmer i Dansk Ungdoms Fællesråd i 1981: Afholdsungdommens Fællesråd, Danmarks Kommunistiske Studenter, Danmarks Kommunistiske Ungdom, Danmarks Konservative Studerende, Danmarks LandboUngdom og 4H, Danmarks Retsforbunds Ungdom, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, Danmarks Unge Katolikker, Dansk Amatør Teater Samvirke, Dansk American Field Service (i dag AFS Interkultur, red.), Dansk Blindesamfunds Ungdom, Dansk CISV, Dansk Vandrelaug, Danske Baptisters Ungdomsforbund, Danske Baptisters Spejderkorps, Danske Kibbutzvenner, De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger, De Unges Idræt/DUI - LEG og VIRKE, Det Danske Spejderkorps, Det Unge Grænseværn, Europæisk Ungdoms Forum/Europæisk Ungdom i Danmark, Folkeskoleelevernes Landsorganisation, Foreningen for Mellemfolkelige Kontakter, Frelsens Hærs Ungdomsgrupper/Frelsens Hærs Børne- og Ungdomsarbejde i Danmark, Fremskridtspartiets Ungdom, Frivilligt Drengeforbund, Frivilligt Pigeforbund, Gymnasieelevernes Landsorganisation, HK Ungdomsgruppe/HK Ungdom, Internationalt Forum, KFUM og KFUK i Danmark, KFUK-Spejderne i Danmark, KFUM-Spejderne i Danmark, Kirketjenesten i Danmark, Konservativ Ungdoms Landsorganisation, Kristeligt Folkepartis Ungdom, Landsforeningen af Højskolelever, Landsforeningen af Vanføres Ungdomskreds, Lærerstuderendes Landsråd, Lærlingenes Landsorganisation, Musik og Ungdom, Natur og Ungdom, Pædagogstuderendes Landsråd, Radikal Ungdoms Landsforbund, Sammenslutningen af Konservative Uddannelsessøgende, Sammenslutningen af Tværpolitiske Studenterorganisationer, Socialistisk Folkepartis Ungdom, Sydslesvigs Danske Ungdomsforeninger, Sygeplejeelevernes Fællesråd, The Experiment in International Living, Ungbo, Ungdommens Røde Kors, Ungdomsringen, Venstres Ungdoms Landsorganisation, Youth for Understanding.

vi Kategorien 'ungdomsorganisationer' tæller i dette estimat følgende medlemsorganisationer i DUF: Afrika InTouch, AFS Interkultur, Landsforeningen Bifrost, CISV Danmark, Danmarks Folkekirkelige Søndagsskoler, Danmarks Konservative Studerende, Danmarks Kristelige Gymnasiastbevægelse, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, Danmarks Unge Katolikker, Dansk Blindesamfunds Ungdom, Dansk Flygtningehjælps Ungenetværk, Dansk Folkepartis Ungdom, Dansk Handicap Forbund – Ungdomskredsen, Dansk ICYE, Danske Døves Ungdomsforbund, Foreningen for

Unge Nydanskere, Internationalt Forum, Israelsmissionens Unge, Konservativ Ungdoms Landsorganisation, LandboUngdom, Landsforeningen for Kristne Ungdomsforeninger, Landsforeningen Natur og Ungdom, Landsgardeforeningen - Sammenslutningen af Danske Garder, Luthersk Missions Unge, Radikal Ungdom af 1994, Red Barnet Ungdom, Socialistisk Folkepartis Ungdom, Socialistisk Ungdoms Front, The International Medical Cooperation Committee, Ungdommens Røde Kors, Venstres Ungdoms Landsorganisation, Youth for Christ Danmark, Youth for Understanding Danmark, Økumenisk Ungdom, Liberal Alliance Ungdom, Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger, Europæisk Ungdom, Dansk Anatolien Ungdom.

vii Kategorien 'børneorganisationer' tæller i dette estimat følgende medlemsorganisationer i DUF: 4H, Adventistspejderne i Danmark, Apostolsk Kirkes Børn og Unge, Baptisternes Børne- og Ungdomsforbund, Børne- og UngdomsOase, Danske Baptisters Spejderkorps, De grønne pigespejdere, De Gule Spejdere i Danmark, Det Danske Spejderkorps, Frelsens Hærs Børne- og Ungdomsarbejde, Frivilligt Drenge- og Pigeforbund, KFUM og KFUK i Danmark, KFUM-Spejderne i Danmark, Landsforbundet DUI – LEG og VIRKE, Metodistkirkens Børne- og UngdomsForbund, Missionsforbundets Børn og Unge, Pinsekirkernes Børne- og Ungdomsforening.

viii Kategorien 'andre organisationer med kollektivt medlemskab' tæller i dette estimat følgende medlemsorganisationer i DUF: Netværket af Ungdomsråd, Operation Dagsværk, Sammenslutningen af Unge Med Handicap, Ungdommens Naturvidenskabelige Forening, Musik & Ungdom.

ix Kategorien 'andre organisationer med individuelt medlemskab' tæller i dette estimat følgende medlemsorganisationer i DUF: Danske Børne- og UngdomsFilmklubber, DATS – landsforeningen for dramatisk virksomhed, Ungdomsringen, LO Ungdom.

Livsprojektet, der tog form blandt 'de store røde'

Et livsprojekt. Sådan beskriver Henrik Sass Larsen sin tid i DSU, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, og den efterfølgende politiske karriere, foreningsengagementet dannede grundlaget for.

AF JANNIE FJORDSIDE

På væggen til venstre for døren til Henrik Sass Larsens kontor hænger et stykke papir, der skulle komme til at forme hans liv. Det er brevet fra hans indmeldelse i DSU, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom, i 1982 – diskret, men pænt indrammet. Henrik har i sin politiske karriere gået under mange navne – fra 'Netværkeren' til 'Kongemageren' og 'fighter', men 'nostalgiker' er ikke et prædikat, man er vant til at forbinde ham med.

Men indmeldelsesbrevet, det har han gemt.

Længere henne ad væggen, bag Henriks skrivebord, tårner hans forgænger, DSUs første formand og senere statsminister H.C. Hansen, sig op i noget nær fuld størrelse. Klædt i jakkesæt med vest og slips og cigar i den ene hånd. En myndig herre, som Henrik selv kalder ham.

Et livsprojekt begynder

Henrik melder sig ind i DSU som 15-16-årig. Hjemme følger han med i medierne og er interesseret i, hvad der sker i samfundet.

I skolen opstår diskussioner blandt klassekammeraterne, som for alvor sætter skub i den unge Henriks politiske stillingtagen. En stor del af Henriks klassekammerater melder sig ind i Konservativ Ungdom – det "kom på mode", som han selv siger.

Men konservativ, det er Henrik i hvert fald ikke. For at finde den politiske hylde, hvor han selv hører hjemme, rekvirerer han materiale fra forskellige politiske partier og fra ungdomsorganisationerne.

"Jeg hældede jo nok til, at jeg holdt med Anker Jørgensen, og så satte jeg mig ned og læste materialet igennem – og fandt frem til, at DSU nok var det mest fornuftige for mig at melde mig ind i," siger han.

I begyndelsen er Henrik kun løst tilknyttet aktiviteterne i DSU. Han har travlt med studierne – og for en fyr i midten af teenageårene er det lidt af en mundfuld at være i selskab med ambitiøse unge så meget ældre end ham.

"Så sidder der nogle på 23-24 år, og de var nogle gamle nogle, syntes jeg dengang. Så bliver man sådan lidt nervøs."

Men en dag møder Henrik en af de andre aktive fra DSU på biblioteket og bliver opfordret til at kigge forbi DSU igen – det er jo ved at være noget tid siden sidst. Henrik husker dagen som startskuddet til, at hans engagement i ungdomsorganisationen for alvor tager fart. Snart bliver al hans fritid brugt i og for organisationen.

"Da jeg for alvor blev aktiv i DSU, var det altopslugende og altomfattende i forhold til, hvad jeg brugte min fritid på. Jeg blev jo så også ansat, og så var det arbejde i døgndrift. Jeg møder min daværende kæreste og senere kone, som jeg får barn med, i DSU. Utrolig mange af de venner, som jeg har i dag, fik jeg i DSU. At være aktiv og bruge al min tid i DSU blev et fuldstændigt livsprojekt," fortæller han.

Livsprojektet i DSU kulminerer, da Henrik som 26-årig bliver valgt som forbundets nye formand. Det sker i 1992. Året efter kommer Nyrup-regeringen til magten, og Henrik husker stadig, hvordan det var at træde ind på den nybagte socialdemokratiske leders kontor efter ti et halvt år med en regering under Poul Schlüter.

Det var stort, fortæller han.

Mødet med de helt store

Den videre fortælling om Henriks tid som DSU-formand er en fortælling om mødet med mange af den politiske arenas helt store navne. Yitzak Rabin og Francois Mitterand nævnes blandt dem, Henrik mødte, da han som formand deltog i Socialdemokratiets store internationale kongresser. Og Bettino Craxi, ikke mindst – lederen af det italienske socialistparti, Partito Socialista Italiana, og premierminister i to omgange fra 1983 til 1987.

"Det lykkedes Bettino Craxi og hans delegation at vælte kaffe ned ad ryggen på mig,"

fortæller Henrik og ler, mens han fortsætter historien:

”Han tog sig rigtig pænt af mig efterfølgende, og så fik jeg snakket med ham og blev hevet ud foran tv'et som hans nye bedste ven. Jeg optrådte mange gange på italiensk tv, og jeg anede ikke, hvad de sagde, men det var meget morsomt.”

På spørgsmålet om, hvordan det var som helt ung at omgås 'de store kanoner', falder svaret prompte.

”Scary,” siger han. Med det ene øjenbryn hævet og eftertryk, der lader fornemmelsen af et udråbstegn hænge i luften lidt tid.

Noget af det, Henrik husker som skræmmende, var at skulle begå sig på et engelsk, hvis vendinger og fagtermer ofte lå milevidt fra det engelsk, han havde med sig fra Mosedeskolen eller gymnasietiden. Der var intet andet at gøre end at kaste sig ud i det og lære det. Og det gjorde han så.

Har lavet alle fejl – og lært af dem

DSU var dog mere end et sted, hvor man lærer at omgås den politiske arenas store kanoner. Det var også et sted, hvor Henrik lærte sig selv og sine holdninger at kende, hvor han lærte at tage ansvar, og hvor han fik lov at begå fejl uden vidtrækkende konsekvenser.

Henrik mener selv, at han har begået dem alle. Lige fra de lavpraktiske fodfejl, når man første gang arrangerer større møder eller konferencer, til fejl i økonomistyring og rollen som leder.

”Du godeste! Jeg har begået fejl i forhold til at styre økonomien i en valgkamp, så vi fik underskud, og jeg måtte ned til partiforeningen og tigge om penge. Jeg kom ud og skulle have ansvar for personale i begyndelsen af 20'erne uden nogen forudsætninger herfor og har begået alle de fejl, man kan, i omgangen med personale. Jeg har deltaget i debatter, hvor jeg har brugt mit temperament forkert. Alle de typer fejl, ledere begår, dem har jeg begået i DSU og lært af,” siger Henrik.

Foreningernes unægtelige samfundsværdi

Det danske foreningsliv skaber en merværdi for samfundet, som man ikke kan komme uden om, mener Henrik.

”Den foreningskultur og -struktur, vi har i Danmark, er ufattelig vigtig. At folk, som arbejder hårdt og har stressende arbejdstider, gør en frivillig indsats for at få spejdernes weekend til at fungere, eller hvad nu der er tale om, er jo helt fænomenalt. Vi må gøre alt, hvad vi kan, for at forbedre de rammer – så længe vi stadig insisterer på, at det er frivilligt arbejde,” siger han.

Og foreningstiden har utvivlsomt haft personlig værdi for Henrik selv.

Spurgt direkte har han svært ved at svare entydigt på, om han ville have siddet på sit kontor på Christiansborg i dag, med den cigarrygende H.C. Hansen hængende bag sig, uden tiden i DSU. En politisk karriere er helt sikkert mulig, selv om man ikke har slået

sine folder i en politisk ungdomsorganisation – det gælder for eksempel for omkring halvdelen af dem, der sidder i den socialdemokratiske gruppe i dag, fortæller han. Gennem tilbageblikket på sine egne fejl og erfaringer kommer han dog svaret lidt nærmere.

”Hvis jeg var startet i dansk politik uden den erfaring, så var jeg jo færdig,” siger han.

Tiden i DSU har givet Henrik et fællesskab og venskaber, der stadig varer ved, og erfaringer, der har hjulpet ham til tops i dansk politik. Det har han ingen tvivl om. Få måneder efter at interviewet har fundet sted, når han sin politiske karrieres hidtidige højdepunkt: Han rykker fra sit kontor og posten som statsrevisor og gruppeformand, da han i august 2013 tiltræder som erhvervs- og vækstminister.

Og mon ikke, at indmeldelsesbrevet fra 1982, der hang på hans tidligere kontor og mindede om tiden i DSU, også har fået en plads i de nye rammer? ■

Portrættet er baseret på et personligt interview og desuden følgende kilder:

- http://www.b.dk/politiko/henrik-sass-larsen-netvaerkeren
- http://www.b.dk/politiko/portraet-kongemageren-henrik-sass
- Wikipedia, http://da.wikipedia.org/wiki/Bettino_Craxi

Ulveungen, der blev bidt af det fælles ansvar

Lejrene, ansvaret over for hinanden og de frie rammer. Det er noget af det, Lars Løkke Rasmussen fremhæver fra sin tid som KFUM-Spejder. Og selv om det er over 25 år siden, han officielt sagde farvel til bevægelsen, vil han altid være spejder i sit hjerte. For ham er spejderne noget helt unikt.

AF JANNIE FJORDSIDE

Frivilligheden og ansvaret er uløseligt forbundet med hinanden i den danske foreningstradition. Det er selve foreningslivets kerne, og det skal vi stå vagt om. Sådan lyder det fra den anden side af mødebordet på Lars Løkke Rasmussens kontor på Christiansborg. Han har taget tid ud af et spækket program og sidder nu og fortæller om dengang, han selv var aktiv i det danske foreningsliv.

Det første skridt indenfor tog han i sommeren 1971, hvor KFUM-Spejderne i Græsted fik en ny ulveunge i flokken.

Familien Løkke Rasmussen var netop flyttet fra Vejle til Græsted i Nordsjælland – en mindre by, hvor fritidstilbuddene ikke ligefrem stod i kø, mindes Lars. Man kunne gå til

4H, dyrke idræt eller blive spejder. For Lars var det spejderlivet, der blev de næste mange års fritidsbeskæftigelse.

"Jeg tror, at mine forældre tænkte, hvad de nu skulle gøre, for at jeg kunne få nogle nye legekammerater. Men det står faktisk ikke helt lysende klart for mig, hvorfor jeg mødte op første gang – om det var noget, mine forældre fandt på, eller det var noget, jeg havde talt med mine venner om. Det er tabt af historien," fortæller Lars med et lille grin.

Kammeratskabet var unikt

Lars bliver grebet af det kammeratskab, han finder hos spejderne. Her er byens drenge sammen på en helt anden måde end ovre i skolen; de er sammen på tværs af alder, og status og øgenavne fra skolen bliver glemt. Her er det lige meget, om ens fars bil er større end de andres, for hvis man får vabler under fødderne på en 100 kilometer lang gåtur, har man stadig brug for kammeraternes hjælp. Man hjælper hinanden, bidrager med det, man kan, og løfter i flok.

"Spejderne er måske er den bedste lederuddannelse, man kan få, for det giver en forståelse af, at man selvfølgelig skal arbejde for at kunne noget hver især og lære at morse, lave knob og bruge kompas, men i sidste ende kan man jo ikke det hele selv. Det kræver, at alle er med."

Foreningslivets ekstra dimension

Mens minderne om de allerførste år hos spejderne er gledet en smule i glemslen, husker Lars derimod tiden som seniorspejder rigtig godt. En af de helt store begivenheder var norgesturen.

Lars og hans spejderkammerater i seniorpatruljen drømte om en tur til Norge – bare dem, uden andre patruljer og uden 'rigtige voksne', som Lars kalder det. De havde bare ikke råd til rejsen. Men af sted ville de, så teenagedrengene slog kræfterne sammen om at sælge juleneg og indsamle aviser og skrabede på den måde penge sammen til turen.

"Det fede ved det var, at vi gennem spejderne kunne gøre nogle ting, som vi gerne ville, og at der var nogle muligheder at gøre det med. Det var frie rammer under ansvar, og det kunne jeg godt lide."

Netop individets ansvar over for fællesskabet er noget af det, Lars hele tiden kredser om i sin beretning om spejdertiden: den enkeltes ansvar for at bidrage.

"Man kan spørge sig selv, hvorfor man skal gå til spejder, når man bare kan ringe til et bureau og købe en rejse til Kilimanjaro, så man kan komme ud og trekke – eller hvorfor du skal være med i en idrætsforening, hvis du bare kan gå ned i et fitnesscenter. Men foreningslivets ekstra dimension ligger i ansvarligheden og i, at man ikke bare er kunde," siger Lars.

Som spejder er du ikke bare med på lejr, du er med til at skabe lejren, forklarer han. Og det er præcis her, han ser foreningslivets store force: Foreningslivet kræver noget

af den enkelte. Udbyttet i den anden ende er mennesker, som engagerer sig i deres samfund.

Et "røvkedeligt" første møde med VU

Lars' vante gang hos spejderne faser stille og roligt ud, i takt med at hans politiske karriere tager til.

Som 21-årig bliver Lars valgt ind i byrådet i den daværende Græsted-Gilleleje Kommune, men allerede i 1.g tager han de første skridt, som skal vise sig at føre til en lang politisk løbebane, da han melder sig ind i Venstres Ungdom (VU).

Hans første møde i den politiske ungdomsorganisation er ikke nogen succes. Han er blandt de yngste til mødet, omkring 16 år gammel, og kan ikke forholde sig til det, de andre diskuterer. Det er så abstrakt og gammelklogt. Lars har en virketrang, der ikke harmonerer med al den snak; han er typen, som tager hammeren i egen hånd, da skolen mangler en frugtbod – og som går forrest og spørger skolens rektor, om ikke klassen må bruge sin påskeferie på at male det nedslidte klasselokale, når nu der ikke er råd til professionelle malere.

Derfor tager Lars hjem og glemmer oplevelsen, indtil han en dag får et opkald fra Venstres formand i Græsted-Gilleleje. Han har hørt, at Lars har været med til et møde i VU og vil lige følge op.

Mødet var "røvkedeligt", lyder meldingen fra Lars.

Du kan jo bare lave din egen forening, er svaret tilbage.

Og det gør Lars så; han får fat i nogle kammerater fra gymnasiet, og sammen stifter de VUs lokalforening i Græsted-Gilleleje. En forening, Lars drister sig til at kalde 'sådan lidt aktivistisk'.

"– Altså, ikke aktivistisk på dén måde," afklarer han hurtigt og forklarer, at fokus i den lille lokalforening hele tiden lå på at ændre forholdene i hverdagslivet, helt lokalt.

Ægtheden må ikke gå tabt

Gennem sin tid hos spejderne og VU, som han blev formand for i 1986, har han selv gjort sig erfaringer og fået redskaber, som har hjulpet ham godt på vej til den stol, hvor han sidder i dag; på sit kontor på Christiansborg som formand for Venstre på fjerde år.

Og han er overbevist om, at foreningslivet – og særligt spejderne, indskyder han – rummer noget helt unikt, som kan hjælpe andre godt på vej. Det gælder også børn og unge, som ikke har de bedste forudsætninger for at komme godt fra start.

"Jeg tror, at der er masser af muligheder for foreningslivet for at flytte nogle ting og bidrage til, at den enkelte kan bryde den sociale arv. Jeg har selv set eksempler på folk, som har rejst sig, fordi de har fået selvværd og en stærk identitet."

Når foreningslivet hjælper børn og unge godt på vej, afføder det også værdi til samfundet som helhed. Den værdi skal vi værne om, mener Lars.

Det gør vi bedst ved ikke at trække store krav om samfundsbidrag ned over hovedet på foreningerne – det må aldrig blive deres hovedformål. Ifølge Lars udspringer den merværdi, foreningslivet bidrager med, af selve foreningskulturen: at den enkelte tager ansvar og bidrager til fællesskabet.

Heri ligger foreningslivets kerne, dets ægthed, og den skal vi stå vagt om. ■

6. INTERNATIONALT UDSYN

ISBN: 978-87-87486-49-1

Samlæring mellem unge i en foranderlig verden

Af Niels Larsen, ph.d., kultursociolog BA og konsulent i Kijani Institute.

Indledning

Denne artikel handler om unge i en globaliseret verden og DUF – Dansk Ungdoms Fællesråds internationale arbejde med at forene, motivere, udvikle demokratisk dannelse og guide de unge gennem deres organisationer.

Artiklen har et nysgerrigt, kritisk og åbent blik for, hvilke læringsaspekter der kan være forbundet med unges udsyn til en global verden, der forandrer sig mere end nogensinde, og hvor flere og flere, i for eksempel Afrika, er unge.[1]

Med DUFs første formand, Hal Kochs, forståelse af demokrati som livsform og samvirket som et politisk projekt kan der argumenteres for, at unges forståelse af demokrati bør ses som en samtidighed i forhold til det individuelle, det lokale og det internationale. Det betyder, at unge ikke kun ser sig selv som individer, men også som en del af et lokalsamfund og samtidig som en del af en global international verden. Det er denne samtidighed og oplevelse af, at dit liv deles med andre, der gør den internationale orientering nødvendig og dynamisk.

Det er samtidigheden i det lokale og det globale og forståelsen af denne samtidighed, der er en af tidens vigtigste læringsforståelser. Det er ikke en formel læringsproces, der finder sted, men en uformel. Den uformelle læringsproces om denne samtidighed finder ofte sted, når der foregår en dialog i projekter mellem unge i Nord og i Syd. Dialogen forudsætter, at de unge taler om hinandens erfaringer, da erfaringer kun kan gennemleves individuelt. Derfor vil globale perspektiver etableres gennem dialoger, hvis de unge skal lære af hinanden. Det er tidligere undersøgt, hvordan unge i klubber og på fritidsområdet ved hjælp af uformelle læreprocesser kan lære gennem oplevelse og erfaringer, som de kan bringe videre i deres senere liv (Larsen, 2007).

Arbejdsspørgsmålet for det følgende er, hvilke former for formelle og uformelle læreprocesser en organisation som DUF kan rammesætte i bestræbelserne på at udvikle dialog, demokrati og mellemfolkelig forståelse gennem det internationale arbejde.

1 I denne artikel har jeg ikke inddraget den øgede brug af sociale medier, som har betydning for de unge i store dele af verden efterhånden. Se for eksempel Africa Renewal 2013 eller Danidas tidsskrift Udvikling, september 2013.

Forståelsen af andre kulturer blev tidligere opfattet som u-samtidig og som adskilt fra den vestlige verden. Det betød en etnocentrisk forståelse af verden, hvor DE andre blev betragtet som anderledes end OS. I dag er vi mere forbundet med hinanden, og ofte kan unge fra forskellige kulturer spejle sig i hinanden, for eksempel gennem de sociale medier (Udvikling 4, 2013). Samtidig er der forskellige måder at opfatte og erfare verden på. Artiklen vil anskue denne samtidighed i forhold til unges identitetsudvikling, den nationale danske forståelse af demokrati som livsform og den kosmopolitiske forståelse af globalt medborgerskab med DUF som ramme, facilitator og inspirator for en række danske ungdomsorganisationer.

I det følgende vil der kort blive redegjort for DUFs arbejde med det internationale, som det ser ud i dag, herunder hvordan unges deltagelse kan forstås i forskellige projekter. Dernæst følger et afsnit, hvor artiklens mere teoretiske tilgange synliggøres. Her vil jeg blandt andet hente inspiration hos Ove Korsgaard om det *kosmopolitiske* og Anthony Giddens om *det refleksive og globale medborgerskab* samt hos forskere, der arbejder med begrebet *samlæring* (oversat fra engelsk: *co-learning*). Samlæring betyder, at vi kan lære af hinanden, når vi udvikler noget sammen *med* hinanden i stedet for om hinanden.

Med baggrund i denne forståelse redegøres der kort for den historiske udvikling af det internationale globale arbejde i DUF. For at perspektivere det historiske afsnit vil to tidligere konsulenter og den nuværende leder af den internationale afdeling blive interviewet.

Dernæst vil et afsnit omhandle DUFs medlemsorganisationers opfattelse af det internationale arbejde. Det sker gennem interview af tre tilfældigt udvalgte repræsentanter fra medlemsorganisationerne i DUF, der arbejder med internationale projekter.

Til slut vil det historiske og begrebet om samlæring blive knyttet til de dilemmaer og udfordringer, der er i DUFs internationale arbejde.

Artiklens metode er analytisk med et kritisk perspektiv, der både bruger historiske kilder, teoretiske referencerammer, kvalitative tilgange og mere beskrivende afsnit – alt sammen for at komme tættere på DUFs arbejde med unges udsyn og læring til en foranderlig og kompleks global verden.

DUFs internationale arbejde i dag

Formålet med DUFs internationale arbejde er at engagere unge i Danmark, Mellemøsten, Nordafrika og udviklingslandene i at udvikle demokratiet og arbejde for børn og unges indflydelse. Det sker gennem DUFs internationale programmer, som støtter samarbejdet mellem børne- og ungdomsorganisationerne i Danmark og ungdomsorganisationer i udviklingslandene, Mellemøsten og Nordafrika.

DUF er således rammesættende for en mangfoldig gruppe af foreninger og organisationer i Danmark og deres samarbejde med deres medlemsorganisationer og grupper i Norden, Europa, Mellemøsten og Nordafrika (MENA-regionen), en række udviklingslande og det mere multilaterale arbejde gennem FN.

Denne artikel vil dog primært have fokus på DUFs arbejde i MENA-regionen og specielt de afrikanske udviklingslande.

'Settings' som en særlig fortælling om et sted

Den geografiske spredning i lande, som DUF arbejder sammen med, handler om forskellige steder og 'settings'. Med begrebet 'settings' anslås en bredere forståelse af et geografisk sted. 'Settings'-begrebet er hentet fra filmens verden om et bestemt miljø, som et sted, hvor filmen udspilles. Inden for sundhedspædagogik er 'settings' et sted, en arena eller en kontekst for handling. Når 'settings'-begrebet bruges her, er det, fordi DUF og de frivillige ungdomsorganisationer arbejder bestemte steder i verden, der har en særlig fortælling. Det indebærer blandt andet en strategisk position: at stedet vælges, fordi der kan udvikles dialoger om politisk demokratisk deltagelse. Samtidig indebærer 'settings'-begrebet, at stedet er valgt, fordi det bidrager til en fortælling i historisk tid og sted om, at lokalitetens unge bør og skal støttes, fordi det bidrager til en bedre verden, hvor dialog, kommunikation, frihed, ansvar og deltagelse er vigtige elementer i denne fortælling.

"For DUF er det internationale engagement vigtigt af to grunde. Dels fordi DUF ønsker at tage medansvar for at støtte op om unges demokratiske deltagelse, indflydelse og organisering i lande, hvor unge langtfra har de samme privilegier som i Danmark. Og dels fordi DUF ønsker at styrke danske unge og ungdomsorganisationernes internationale muligheder, udsyn og erfaringer". (DUF Internationalt 2012-2014).

Med begrebet 'settings' iscenesættes også en dialog mellem forskellige unge fra forskellige kulturer og med forskellige historier og erfaringer på den ene side. Men også forskellige for-forståelser, der i værste fald kan ende som stereotypier. Det er her, DUF kan virke som moderator, facilitator og 'ice breaker' for nu at bruge nogle mere internationale begreber. Italesættelsen af normer, konflikter og måder at mægle på; måder at skabe forum for samtale og dialog på indgår derfor i DUFs arbejde med de danske og udenlandske organisationer. Alt sammen med det formål at etablere mere åbne eller transparente former for demokratiske fora, hvor unge får en 'stemme'.

De danske ungdomsorganisationer, der får støtte gennem DUFs internationale arbejde, er fra civilsamfundet. Det vil sige den sektor, der styres af frivillighed og igennem en demokratisk foreningsdannelse, hvor dialog og organisering om et fælles tema, der giver mening for medlemmerne, er det væsentligste.

Og hvad er det, der giver mening og skaber dén forskel, der gør, at medlemmerne synes, det er vigtigt at bruge deres fritid på det? Et blik på DUFs medlemsliste afslører lidt. Alt fra politiske, kirkelige, natur- og miljø-, kulturelle, spejder-, landbo-, handicap-, elev- og studenter- til udviklingsorganisationer osv.

Ungdomsorganisationerne i DUF er præget af diversitet og mange forskellige organisationsformer. Det betyder også forskellige indgange til det internationale arbejde. I en opgørelse fra DUF (DUF Internationalt 2012-2014) hedder det, at der i 2010-2011 var 25 organisationer ud af de godt 70, der var engageret i det internationale arbejde. Der var 75 forskellige projekter i gang, og det involverede 20 forskellige lande.

Unge som sociale aktører

DUFs arbejde er væsentligt, når vi ser på den demografiske situation for unge i en globaliseret verden. For eksempel bor godt 86 procent af alle verdens unge i udviklingslandene i Afrika syd for Sahara, hvor godt halvdelen af den samlede befolkning er under 18 år (Valentin & Christiansen, 2007). Afrika har den yngste befolkning i verden. Samtidig lyder en slående overskrift i et af de seneste numre af Africa Renewal (May 2013): "*Africa's youth: a 'ticking time bomb' or an opportunity*". Meningen med denne overskrift er tydelig nok. For der kommer flere og flere – ofte veluddannede unge – i udviklingslandene. Ofte vil de ind til byerne, fordi de regner med, at der er job at få. Når de først er endt i storbyerne, er risikoen for ungdomsarbejdsløshed enorm. Unge udvikler i nogle tilfælde alternative måder at overleve på. Det sker gennem andre læringsformer end den formelle, de unge har lært i skolen. Ikke formelle læringsformer kan være den oplæring, der finder sted, når unge bliver medlem af en dansegruppe eller en fodboldklub, eller når andre unge – uden betaling – gennemgår en mesterlære på et bilværksted i Ghana (Larsen, 2009). Der finder altså to forskellige læringsformer sted for at overleve; den formelle i skolen og den uformelle ved siden af. Ofte vil de mest kreative unge overleve gennem den uformelle.

Unge udgør 60 procent af de arbejdsløse i Afrika, og samtidig kan denne gruppe opfattes som talentfulde, energiske, kreative og dermed et potentiale i det samfund, de er en del af. Men det kan også ende med at blive en tikkende bombe, hvor marginalisering og mere ekstreme og fundamentalistiske livsværdier får grobund.

Derfor vil et vigtigt udgangspunkt for arbejdet med unge i andre og mere fattige dele af verden være at lytte til disse unge:

"Anerkendelsen af børn og unge som sociale aktører med kompetencer til at reflektere og udtrykke ideer og holdninger til egne liv er nært knyttet til det metodiske udgangspunkt, nemlig at indfange børn og unges erfaringer og synspunkter." (Valentin & Christiansen 2007: 11).

I mange af de samfund, som DUFs medlemsorganisationer samarbejder med i MENA-regionen og udviklingslandene, opfattes ungdommen som en periode, der helst skal

overstås så hurtigt som muligt. Dermed forstås aldersgruppen ikke som en selvstændig kategori med egne meninger og holdninger. Det er ofte en af de store udfordringer, ungdomsorganisationerne står over for, når de med DUF som rammesætter skal i gang med samarbejde gennem dialog og udvikling af demokrati.

Eksempler på DUFs internationale aktiviteter

DUFs internationale arbejde er i dag finansieret af Udenrigsministeriet. Det er inddelt i to større programmer: dels et strategisk partnerskab under Det Arabiske Initiativ, dels en miniprogramaftale om indsatsen i udviklingslandene. I begge programmer findes puljer til støtte for medlemsorganisationernes projekter. DUFs sekretariat står desuden for rådgivning og læringsaktiviteter, der understøtter medlemsorganisationernes projekter.

I MENA-regionen har mere end 1.200 unge danskere været involveret i forskellige projekter siden 1995.

Et par eksempler, der er helt tilfældigt valgt, kan belyse arbejdet:

Danske LandboUngdom har gennem et partnerskabsprojekt med unge i Marokko udviklet unge landbrugsmedhjælpere i Danmark og Marokko. På landbrugsskolen Maison Familiale Rurale i Ouled Said, Marokko, er der skabt forbindelse til unge landbrugsmedhjælpere i Danmark. Meningen er at støtte de unge på landet og modvirke, at de flytter ind til byernes arbejdsløshed. Det sker gennem demokratisk deltagelse i læringsaktiviteter som for eksempel klovbeskæring og svejsning, kartoffelavl og business management. De danske unge kan gennem projektet få mere selvtillid, samtidig med at projektet motiverer de danske unge for at engagere sig internationalt, også med den arabiske verden. (DUF nyhed 5. juli 2012).

Under Projektpuljen har Red Barnet Ungdom samarbejdet med forskellige organisationer i Rwanda med fokus på fortalervirksomhed og organisationssamarbejde. I fortalervirksomhedsprojektet hjælper unge frivillige de lokale gadebørn ved at advokere for børns rettigheder igennem radio og netværk. Ud over gadebørn arbejder organisationerne sammen med prostituerede om at øge samarbejdet med lokale autoriteter og skoleledere. Gennem styrkelse af unge mødre, der kan blive rollemodeller for andre i samme situation, bliver det muligt at styrke opmærksomheden og skabe respekt for børns rettigheder i lokalsamfundet. (DUFs hjemmeside).

Under Projektpuljen støttes Radikal Ungdom af 1994's samarbejde med ungdomsorganisationen Youth Initiative i Nepal. Unge frivillige fra forskellige dele af det nepalesiske foreningsliv har modtaget intensiv træning i dialog- og demokratiaktiviteter og er derefter blevet i stand til at gennemføre demokratifremmende aktiviteter i lokalområdet. For eksempel et tværpolitisk seminar om kvinder i politik og en gadefestival om demokrati i Kathmandu. De frivillige fra Radikal Ungdom af 1994 har været aktivt involveret i træningen af de nepalesiske unge fra partnerorganisationen.(DUFs hjemmeside).

Ved at skabe rammerne for samarbejde og dialog støtter DUF danske ungdomsorganisationer i at starte og udvikle projekter, der fremmer foreningslivet og unges demokratiske deltagelse i Mellemøsten, Nordafrika og udviklingslandene.

Unges deltagelse gennem DUF

Begrebet 'deltagelse' er en væsentlig del af perspektivet for det globale arbejde i DUF. Ikke som en blot og bar tilstedeværelse, og dermed symbolsk deltagelse, men en deltagelse, der er knyttet til andre begreber som 'empowerment' og bæredygtighed. Her ses deltagelse som en del af en lokal, politisk, kulturel og økonomisk proces, hvor de unge igennem forskellige udviklings- og dialogprojekter bliver en reel, aktiv og mere autentisk del af et lokalt samfund og dets videre udvikling.

Miljøpsykologen Roger Hart, der har arbejdet globalt med at se på børn og unges deltagelse i forhold til miljøprojekter og miljøundervisning, har udviklet en efterhånden klassisk metafor for deltagelse, nemlig deltagelsesstigen (Hart, 1992: 97). Stigemetaforen kan bruges til at sammenligne forskellige måder at indgå i et samarbejde med unge om projekter, hvor idealet og målet vil være at nå de højeste trin på stigen.

Figur 1 Ladder of Youth Voice

Adopted by Adam Fletcher (2011) from work by Roger Hart, et al. (1992).

Deltagelsesstigen (Fletcher, 2011) er inddelt i otte trin, hvor de nederste tre trin betyder ikke-deltagelse. Trin 1 står for den manipulerende deltagelse, hvor voksne bruger børn og unge til at fremme deres egen opfattelse. I DUF-sammenhæng ville det betyde, at en organisation arbejder for egen interesse *gennem* de unge. Det samme er tilfældet på trin 2, hvor børn og unge bruges som dekoration eller optræder for at fremme en voksen sag. Trin 3 står for den legitimerende eller symbolske form for deltagelse, hvor en organisation kan bruge de unge som påskud til at få fat i midler fra forskellige puljer, men i virkeligheden ikke inddrager de unge selv.

Først fra trin 4 sker der en øget og mere reel deltagelse og involvering af de unge. På trin 4 udpeges og informeres de unge blot gennem en invitation fra de voksne, hvorimod de unge konsulteres i mere omfattende grad på trin 5. Først på trin 6 får de unge medindflydelse og medbestemmelse og dermed indflydelse, selvom det stadig beror på vokseninitiativer eller organisationsinitiativer. På trin 7 er det de unge selv, der tager initiativet, organiserer og styrer uden voksen indblanding. Endelig er det på trin 8 ikke alene børn og unge, der tager initiativet, men også de voksne involveres på børnenes eller de unges præmisser.

Fra trin 4 til trin 8 er der tale om egentlig deltagelse og dermed samarbejde *med* de unge.

Med DUF som ramme kan medlemsorganisationer gennem danske unges dialog med lokale unge og deres organisationer være med til at dele deres erfaringer fra reel deltagelse i danske sammenhænge. Det vil derfor altid være et mål for DUF at nå op på trin 8, som betyder reel og ligeværdig deltagelse på de unges præmisser. Med ægte deltagelse vil det med Roger Harts stigemetafor betyde, at medlemsorganisationernes unge indgår i en dialog og i et projektsamarbejde med unge fra andre dele af verden ved ikke blot at udføre noget, andre har planlagt og bestemt, men selv er med til at få ideer om, planlægge, udføre og dermed skabe et grundlag for forandring i deres eget perspektiv. Perspektivet om reel deltagelse vil senere blive knyttet til begrebet om co-learning (samlæring).

Internationalt projektparadigme

DUFs støtte til organisationernes internationale arbejde indebærer forskellige strategier og præferencer. Her er der både tale om kapacitetsopbygning, fortalervirksomhed, organisationsudvikling, styrkelse af frivillighed og deltagelse, partnerskabsopbygning, ledelsesopbygning og netværksdannelse. Ofte er der tale om, at Danida og de internationale projektparadigmer går igen i de mange projekter. Her kan vi identificere begreber som 'kapacitetsopbygning', 'fortalervirksomhed', 'civilsamfundsstrategi', 'indikatorer', 'Logical Framework Approach', 'omkostningseffektivitet', 'SWOT-analyser' osv.

Begreberne kan på den ene side være med til at formalisere den internationale tankegang igennem de forskellige projekter. Et eksempel kan være Logical Framework Approach, hvor unge i en lokal landsby i Afrika skal tænke ind i de rationalistiske planlægningsbegreber og indviklede 'træer', der skal foregive at være en planlægning ét år frem.

På den anden side er det vigtigt, at projekter i andre lande italesættes gennem et professionelt sprog og en organisatorisk ramme, når der skal udvikles demokratiske internationale ungdomsprojekter med deres særlige læringsprofil. Ud over et internationalt projektparadigme vil der ofte i DUFs projekter være behov for at sætte særligt fokus på deltagelse, handlekompetence og demokrati. Lokale unge er eksperter på eget liv og er ofte interesserede i at dele meninger, holdninger og synspunkter med andre om nye muligheder for deres fremtid. Ifølge repræsentanterne fra DUFs medlemsorganisationer

(se senere) ser det ud til, at de har stor tillid til DUFs faglige, professionelle og strategiske sparring, når de skal ud i verden og etablere projekter eller finde egnede partnere.

Hvad er det så, DUF og medlemsorganisationerne kan tilbyde de lokale unge fra andre kulturer? Arven fra Hal Koch om demokrati som en livsform, der gennemsyrer hele den måde, hvorpå danske unge opfatter dialog med andre og rammer for denne dialog, kan være en af de værdier. Her gælder samtalen, som indbefatter det, vi kan blive enige om. Men også en sensibilitet i forhold til, at vores demokratiopfattelse kan være en overordnet værdi, medens lokale opfattelser af demokrati skal forstås kontekstuelt og måske meget pragmatisk som retten til jord og vand (Dahl, 2010).

Uanset om vi har forskellige holdninger og interesser, vil accepten af at håndtere andres holdninger og prioritere dialogen være en vigtig forestilling og fortælling, når DUF og medlemsorganisationerne møder en verden, der er i konstant bevægelse og forandring. Den tilgang til demokrati, som Hal Koch repræsenterede, er den guldåre, som danske unge kan bringe ind i andre globale organisationer.

Demokrati som livsform i en globaliseret verden med samlæring

For at forstå DUFs rammesættende rolle i en globaliseret verden kan vi perspektivere den ved hjælp af mere analytiske tilgange. Hermed kommer det følgende afsnit til at handle om at forstå verden i dag og de ændringer, der finder sted.

I slutningen af Ove Korsgaards interessante bog om "Kundskabskapløbet" (Korsgaard, 1999) skelner han mellem tre kræfter for skolens udvikling i dag: den økonomiske globalisering, den politiske europæisering og den kulturelle renationalisering. Det er specielt den sidste, der kan være interessant i DUFs sammenhæng, fordi disse kræfter også præger det frivillige foreningsarbejde. I forlængelse af Kochs evne til at styrke forestillingen om folket som 'ethnos', hvor folkeoplysning handler om folkets kultur, dets sprog, historie, traditioner og mentalitet, kommer den kulturelle renationalisering til at handle om, hvordan den nationale fortælling kan være en del af – ikke kun den europæiske – men også den globale fortælling. Herunder danske unges forhold til andre unge i specielt udviklingslandene. Den nye fortælling kommer dermed til at handle om at være dansker – og ung dansker – på en kosmopolitisk måde.

Tidligere var begrebet 'mellemfolkelig' forståelse mere anvendt i u-landsarbejdet. Forskellen til det kosmopolitiske kan være, at der i mellemfolkelig forståelse er en erkendelse af kun at forstå 'den anden', medens der i det kosmopolitiske, og specielt hvis det sammenstilles med medborgerbegrebet, bliver en mere forpligtende måde at forstå 'den anden' på. Nemlig som en del af den samme verden med en fælles forpligtelse til at vide-

regive denne verden til den næste generation med de samme muligheder som den forrige generation.

Den kosmopolitiske tænkning skaber nye forudsætninger for at lære at være sammen.

I bogen "How Globalization is Reshaping our Lives" eller på dansk "En løbsk verden" beskriver den engelske sociolog Anthony Giddens, hvordan verden er ved at blive aftraditionaliseret. Samtidig har Giddens øget vores opmærksomhed på refleksivitetens betydning, hvor viden hele tiden ses i kredsløb mellem den enkelte, organisationer, teoretikere, politikere og andre aktører. Det skaber muligheden for at se vores liv sammen med andre på nye måder. Det globale kosmopolitiske samfund er ved at bryde frem.

Den øgede refleksivitet, som Giddens peger på, betyder, at mange samfund i dag er forbundet lokalt, nationalt og globalt – ikke mindst gennem medierne. Samtidigheden i at se det lokale, nationale og globale, som der blev peget på i indledningen, skaber også en øget refleksivitet i forhold til, hvordan det globale og internationale påvirker os hele tiden.

Isolation, fundamentalisme og nationalisme kan være nogle af resultaterne. Modløshed kan være et andet. Ved offensivt at reagere imod indelukkethed, isolation og magtesløshed over for magthavere har unge kosmopolitiske verdensborgere mulighed for at finde sammen med andre og komme i dialog om, hvad de vil med samfundet.

Refleksiviteten og samtidigheden mellem det individuelle, det institutionelle og det globale er kendetegnende for den nye globale verdensborger, sådan som Giddens opfatter det.

Co-learning: samlæring

Begrebet co-learning eller samlæring kan være en mulighed for at udvikle den unge kosmopolitiske verdensborger gennem aktiv, autentisk dialog. Med begrebet co-learning menes der en ægte dialog mellem de unge, som DUF vil prøve at rammesætte og derigennem skabe en læringsforståelse for demokrati.

Co-learning er forbundet med social læring, som er den læring, der sker, når individer indgår i fællesskaber og omgang med hinanden i forskellige sociale kontekster og 'settings'. Igennem social læring foregår en demokratisk læring i kraft af samfundets sociale institutioner. Det er her, samfundets borgere og især de unge kan lære at håndtere sociale og økologiske forandringer til gavn for den nuværende og den kommende generation (Glasser, 2007: 47).

Ifølge Glasser kan der være tale om to former for social læring: den passive og den aktive. Den *passive* sociale læring er karakteriseret ved, at den ikke nødvendigvis indebærer en aktiv kommunikation mellem individer. Det sker for eksempel gennem avislæsning, ved at se fjernsyn, se en film eller ved at færdes på internettet. Det kan også ske ved at overvære en tale eller en undervisning, hvor undervisningen foregår envejs og derfor ikke indeholder dialog med tilhørerne eller eleverne. Glasser sammenligner denne form for

læring med 'trial and error'-læring. Altså en meget simpel form for læring, hvor den lærende ukritisk vil forsøge at få mening i det, der observeres eller bliver talt om.

Den *aktive* sociale læring er karakteriseret ved interaktion og direkte kommunikation mellem mindst to individer. Her sker der en aktiv dialog. Ifølge Glasser kan den aktive læring inddeles i mindst tre forskellige kategorier, der er relateret til de værdier, den kyndighed og de magtrelationer, der er mellem individer og fællesskabet. De tre kategorier er:

- Hierarkisk læring: baseret på en deterministisk, ikke-fleksibel relation mellem lærerne og eleverne.
- Ikke-hierarkisk læring: baseret på tovejslæring, hvor hver deltager som ekspert med sine egne rettigheder deler viden og erfaringer med de andre.
- Samlæring (co-learning): baseret på en ikke-hierarkisk relation, samarbejde, tillid, ægte og fuld deltagelse samtidig med en fælles deling af oplevelser. (Glasser, 2007: 51).

De to første former for social læring bruges i mange læringssammenhænge og uddannelser til at sprede eksisterende viden.

Samlæring forudsætter en åben, opdagende, nysgerrig tilgang og findes ofte i de lærings- og vidensmiljøer, der bygger på den amerikanske uddannelsesforsker John Deweys begreb 'learning by doing'. Her bliver der tale om at arbejde med et motiverende engagement omkring noget fra det virkelige liv, der er væsentligt for deltagerne. Ofte er der et innovativt, nyskabende element, hvor resultatet ikke er givet på forhånd, men hvor alle ender med at få værdi ud af proces og produkt. Samlæring støtter forandring – ofte positiv forandring – ved ifølge Glasser at være kapacitetsopbyggende på i hvert fald tre måder: gennem en kritisk vurdering af eksisterende viden og problemer, udvikling af viden og ikke mindst brug af denne nye viden i politiske sammenhænge, praktiske sammenhænge og hverdagslivet.

Idealet for DUFs internationale arbejde skal i denne artikel forstås som samlæring. DUF er rammesætter for organisationer, der langt hen ad vejen bygger på aktiv læring blandt sine medlemmer i de former, der her er betegnet som ikke-hierarkiske og som samlæring.

I forhold til DUF vil den egentlige samlæring – forhåbentlig – opstå i selve mødet mellem de unge. Her er der mulighed for den gensidige tillid og opbygning af social kapital, der i bedste fald kan berige begge organisationer.

Den ikke-hierarkiske ramme, der faciliterer det direkte møde mellem de unge, skabes af medlemsorganisationerne og DUF i fællesskab. Den hierarkiske ramme fastlægges i kommunikationen om midler og puljer fra Danida til DUF.

Der kan være mindst to svagheder ved aktiv social læring, som den foregår både internt i DUFs medlemsorganisationer eller mellem medlemsorganisationerne og DUF

selv. Den ene svaghed kan bestå i, at stærke kræfter i en organisation kan iværksætte destruktive former for konflikter (politiske, etniske eller religiøse). En anden svaghed kan være, at succes afhænger af effektiv kapacitetsopbygning. Det vil sige, at initiativer fra organisationen skal forberedes og være åbne for alle og deles af medlemmer og have accept fra samfundet. De såkaldte ildsjæleprojekter og mere aktivistiske projektformer skal derfor have en solid forankring i organisationen, og videre skal de kunne legitimeres og valideres i det omgivende samfund.

Med samlæringsbegrebet vil der være tale om, at DUF og medlemsorganisationernes samarbejde med andre lande går fra læring *om* de andre (fremmede) til læring *med* andre unge i den globale verden. Dermed sker der et skifte fra kun at være oplysende til også at ville komme i dialogisk handling (co-learning).

Denne bevægelse kan også anskueliggøres i DUFs historie.

Historisk: Fra oplysning til handling

Igennem DUFs historie kan der identificeres forskellige paradigmer eller tendenser mod DUFs og medlemsorganisationernes udsyn til verden, som ikke kun viser en samfundstendens, men også præger medlemsorganisationerne og deres arbejde i samfundet.

Allerede fra starten markerede DUF sig som en politisk faktor i samfundsudviklingen. Det var Hal Kochs fortjeneste, der allerede i januar 1941 som Dansk Ungdomssamvirkes formand mente, at det skulle bygge på frihed og være optaget af virkeligheden samt vækkelse af folket til en "*levende Bevidsthed om denne Virkelighed, saa den former Sindet, staalsætter Viljen, skaber Daaden, og Dansk Ungdomssamvirke vil bygge paa dansk Friheds Grund*." (Lederbladet 1. årgang 1941). I samme artikel beskriver Hal Koch den danske kultur, som skal styrkes gennem arbejdet med Dansk Ungdomssamvirke. En klar 'kulturnational' tilgang, som blev styrket i den politiske kamp under krigen, er udgangspunktet for Hal Koch. Der står ikke meget om det internationale i de første numre af Lederbladet. Men allerede fra starten af det, der senere blev skabt som DUF, er der tale om en normativ tilgang, der er politisk og dansk, men også frivillig og demokratisk. Allerede i november 1945 sender Dansk Ungdomssamvirke en delegation til London for at være med i World Federation of Democratic Youth, hvor Danmark blev repræsenteret med 16 deltagere. Senere meldte man sig ind i Verdensforbundet.

I vedtægterne fra Dansk Ungdoms Fællesråd i 1951 står der, at DUF skal repræsentere de tilsluttede organisationer i ind- og udland. Ét af de steder var i FNs organisation for undervisning, uddannelse og kultur, UNESCO. Allerede her arbejder man med udveksling, studieophold, frivillige arbejdslejre og oplysning.

I løbet af 1950'erne kommer der større og større opmærksomhed på verdenssamfun-

det. I Lederbladet fra 1954 (Dansk Ungdoms Fællesråd, 1954) nævnes begrebet 'opdragelse til verdensborgere' i en artikel om UNESCO. Her nævnes også forskellige måder at arbejde med det internationale og globale på, som fremstilling og udgivelse af bøger og pjecer til grundlag for studierejser, kurser og deltagelse i ungdomslejre for ledere.

På det globale område kan der igennem de historiske kilder spores forskellige perioder: en dansk national periode i starten, en mere repræsentativ periode i efterkrigstiden, hvor DUFs medlemsorganisationer bliver mere synlige i de transnationale institutioner, og en periode i 1950'erne og starten af 1960'erne, hvor opmærksomheden på udviklingslandene eller ulande, som de kaldes, bliver større og større.

Ulande får større opmærksomhed

I 1960'erne fører DUFs engagement for udviklingslandene blandt andet til oprettelsen af Danida. I samme periode sker der en mere aktivistisk form for globalt arbejde med blandt andet solidaritetsarbejde og klar politisk stillingtagen til modstand mod apartheidstyret i Sydafrika. Den 'setting', der vælges som basis for solidaritetsarbejdet, har hentet inspiration fra ungdomsoprøret i de sene 1960'ere.

Uffe Torm, der nu er gået på pension, men stadig er aktiv i miljøet, var med til at starte DUFs ulandsarbejde i begyndelsen af 1970'erne og var i en periode mellem 1976 og1981 medlem af U-landsstyrelsen og oplysningsudvalg som repræsentant for DUF.

For Uffe Torm handlede arbejdet i DUF om at kunne afbalancere forskellige politiske holdninger. Fronterne var på dette tidspunkt trukket hårdt op mellem for eksempel Konservativ Ungdom og Kommunistisk Ungdom, hvilket nødvendiggjorde en smidig forståelse af en multipolitisk organisation som DUF, fortæller han (interview med Uffe Torm, april 2013). Denne balancegang lykkedes på mange måder, og både konservative og kommunister deltog eksempelvis i ungdomsudvekslinger i Sovjetunionen såvel som i Østeuropa.

Det er medlemsorganisationernes orientering mod udviklingslandene, der er vigtig, understreger Uffe Torm, og det skal helst være hele organisationen frem for enkeltpersoner, der er med. DUF kan godt være et forum for politiske personligheder, men hvis der ikke er en basis i den frivillige organisation, kan det blive en ulempe.

DUFs internationale arbejde indeholdt op igennem 1970'erne og 1980'erne ifølge Uffe Torm en del oplysningsmateriale, som havde en klart kritisk tilgang til Danmarks forhold til globale forhold. Blandt andet den globale og økonomiske verdensorden. En række debatskabende hæfter gik i dybden med bistanden, Ny Økonomisk Verdensorden og Nord-Syd-dialog for at nævne nogle temaer (Dansk Ungdoms Fællesråd, 1975; Dansk Ungdoms Fællesråd, 1976; Dansk Ungdoms Fællesråd, 1980).

DUF som konsensussøgende ramme

I kølvandet af ungdomsoprøret i slutningen af 1960'erne og specielt i 1970'erne sker der en polarisering af specielt de politiske ungdoms- og studentermiljøer, hvor arbejdet

i DUF bliver mere konsensussøgende, og hvor solidaritet bliver et vigtigt perspektiv. I 1980'erne fortsætter det solidariske perspektiv og en øget opmærksomhed på mere aktive formidlingsformer, hvor unge skulle være direkte sammen med andre unge omkring projekter. Det direkte møde fik specielt betydning i de 'integrerede ulandsindslag', hvor oplevelser i fællesskab omkring en aktivitet eller et projekt er med til at åbne unges øjne for et mere globalt fællesskab. Det fortsætter i 1990'erne med en større og større grad af professionalisering af arbejdet med udviklingslande.

Lars Normann Jørgensen, der i dag er generalsekretær i Amnesty International, var med til at præge rammerne i slutningen af 1980'erne, hvor han var ulandskonsulent for DUF (maj 1985-maj 1990). Lars Normann Jørgensen kom ind i DUFs arbejde via studentermiljøet i midten af 1970'erne.

Opdelingen mellem Øst og Vest prægede noget af arbejdet, men det kørte mest sit eget liv, nævner Lars Normann Jørgensen (interview den 6. august 2013). Ulandsarbejdet var noget andet. Der lå en stor folkeoplysningsudfordring i dette arbejde. Her handlede det om at formidle viden om verden og dens problemer, og hvad der kunne gøres ved det. Det var også en udfordring at formidle på en ny måde, som skulle være en mere levende formidling. Man ville gå væk fra trykte materialer og film. Det direkte møde med en afrikaner eller det at snakke med en afrikaner for dermed at komme tættere på andre unge i den tredje verden skete gennem forskellige projekter. Det betød også en anden form for budskab, hvor det ikke bare skulle handle om at give til "de stakkels fattige afrikanere". Det nye perspektiv var, at vi alle sammen har noget at lære af hinanden og derigennem skal vise gensidig respekt, mener Lars Normann Jørgensen. Det blev en vigtig ingrediens i ulandsarbejdet. Den levende formidling blev en måde at skabe nye former for kommunikation om ulandsarbejdet på i DUF fra midten af 1980'erne.

Det var specielt de ikke partipolitiske – herunder den store folkelige idrætsorganisation som DDGU (i dag DGI) og eksempelvis spejderne, DUF samarbejdede med, påpeger Lars Normann Jørgensen. Her var der startet ulandsgrupper, og det betød, at der var folkelig opbakning bag DUFs arbejde. Samtidig kunne den store idrætsorganisation trække afrikanere til Danmark, samtidig med at danske unge kom til Afrika. Den kulturelle gensidighed og synspunktet om, at vi alle har noget at give hinanden, blev sat på dagsordenen i stedet for en 'nødhjælpsattitude'.

Det politiske arbejde med udviklingslandene drejede sig også om at lave lobbyarbejde via de forskellige organisationer i DUF. Her havde DUF en stor indflydelse på debatten om for eksempel en Ny Økonomisk Verdensorden.

Arbejdet i DUF dengang og i dag handler om at styrke unges organisering og skabe et bredt og levende foreningsliv som forudsætning for et sundt demokrati, hvor unge har indflydelse.

For at sikre den organisatoriske forankring af specielt den levende formidling blev DUFs ramme også en læringsramme. Det betød, at unge igennem deres organisationer

oplevede det levende kulturmøde, som de derefter kunne bruge i det videre udsyn til verden gennem deres arbejde – uanset om det var politisk, humanitært, religiøst eller kulturelt. Det samme gjorde sig gældende for de unge i Syd, som dog var mere knyttet til regeringsarbejdet, som for eksempel de tanzaniske ungdomsråd. I dag er det mere folkelige og uafhængige ungdomsorganisationer, der styrkes.

"Der hvor mennesker mødes, flytter tingene sig på en helt anden måde end for eksempel gennem et foredrag. Og der har man jo fået nogle fantastiske muligheder med Skype, så du ikke behøver at sende folk rundt i verden. Du kan opnå nogle meget effektfulde ting på denne måde. Kulturel gensidighed og respekt for mennesker og ikke en opfattelse af afrikanerne som ofre, men nogle, der kan give til dig, er noget af det, jeg prioriterede i DUF." (Interview med Lars Normann Jørgensen, august 2013).

Gensidig læring, hvor det individuelle møde giver læring både til den unge i Danmark og de unge i Syd samt hele organisationen, er stadig vigtige elementer i DUFs arbejde.

DUFs store betydning i dag ligger ifølge de to interview med de tidligere konsulenter i, at ungdomsorganisationerne i paraplyen insisterer på, at den store globale dagsorden kan og skal løses i fællesskab og gennem demokratisk deltagelse for i sidste ende at kunne tage fælles ansvar.

Mere komplekse udfordringer

Tendensen til den øgede professionalisering af det internationale arbejde øges op igennem 00'erne. Ikke mindst i lyset af den hastige forandring af den globale politiske situation med øget kompleksitet og øget forståelse af, at verden både skal ses lokalt og globalt på samme tid.

Det er således et styrket DUF, der går ind i dette årtusinde, hvor det globale udsyn har fået en fast og forankret plads i DUFs arbejde. Nye lande kommer med, specielt landene i Mellemøsten og Nordafrika med indsats omkring det Det Arabiske Initiativ i 2003. I den forstand er der her tale om en 'setting' for aktiviteter, der udgør en højaktuel fortælling om at skabe fred mellem parter, der er i konstant konflikt.

Med projekt- og MENA-puljen finansieret af Udenrigsministeriet bliver det muligt for DUFs medlemsorganisationer at få projekt- og partnerskabsbevillinger til at samarbejde med andre ungdomsorganisationer i udviklingslandene.

For den nuværende leder af international afdeling, Helene Horsbrugh, handler DUFs opgave meget om at støtte og klæde foreninger og organisationer i DUF på til en verden, der er i konstant forandring.

"Civilsamfundets unge skal anerkendes som synlige og selvstændige aktører, hvor DUF kan være rammesættende og støttende i forhold til processer, produkter og værktøjer, når

medlemsorganisationernes unge tager ud og møder andre unge i de forskellige partnerskabsprojekter". (Interview med Helene Horsbrugh, august 2013).

Som rammesættende organisation for internationale aktiviteter er der konstante udfordringer imellem en udviklingsfaglighed og engagement. Udviklingsfagligheden er den faglighed, der vedrører de forandringer, der finder sted hos partnerorganisationen og dens medlemmer i Syd. Her vil der ofte være tale om at kunne bruge og anvende de fagligheder, der eksisterer hos eksperter, som arbejder i udviklingslande. Det betyder blandt andet opmærksomhed på effekterne af en indsats. Ikke kun på det individuelle niveau, men også det organisatoriske, lokale og det nationale niveau. Derfor indgår der begreber og tankegange fra den internationale projektterminologi.

Engagementet er den ildhu, entusiasme og det drive, der karakteriserer de lokale unge, når de bliver motiveret og opmærksomme på tiltag, der gør en forskel, og som skaber forandringer. Skismaet består i at forene entusiasmen med effekterne og samtidig sikre den folkelige forankring, der er afgørende vigtig for de rammer, DUF skaber for internationale projekter.

DUFs internationale arbejde som ramme for demokratisk dialog

Inden for denne artikels rammer har det ikke været muligt at undersøge selve mødet og dialogen mellem unge i DUFs medlemsorganisationer. Men gennem sekundære kilder (Wegter & Pultz, 2010) og interview med udvalgte medlemmer, som har ansvar for internationale projekter i ungdomsorganisationerne, er det muligt at perspektivere DUFs internationale arbejde med kvalitative udsagn.

Lasse Quvang fra Danmarks Socialdemokratiske Ungdom (DSU) mener, at de unge ikke skal lade sig dupere af den store Danmarks Indsamling, som ifølge ham kan ses som en reaktion på, at staten skærer i ulandsbistanden. Det viser derfor, at de unge hellere selv vil gøre noget. For organisationerne er både nødhjælpen og den mere langsigtede udviklingsbistand vigtig. De ser DUFs rolle som en paraplyorganisation, der skaber synergi for en almen interesse for et tværpolitisk, ikke-religiøst og frivilligt engagement for dialogisk kulturmøde. De bærende kræfter i DUF og dets medlemsorganisationer er den grundlæggende demokratiske kultur, som bidrager til, at de unge ikke bare er ligeglade, men viser, at de er optaget af verden på mange måder. "Vores tillidskultur eller sociale kapital kan andre lære af," fortæller Lasse Quvang fra DSU.

DUFs internationale arbejde gør det muligt for medlemsorganisationerne at arbejde mere i dybden. De er professionelle til at blotlægge kommende partnerorganisationer, og

de gør det på en ligeværdig måde, mener Sara Rønning Bæk, international sekretær i Venstres Ungdom. Ligeværdigheden viser sig ved, at DUF kun går så langt, som medlemsorganisationerne har lyst til. DUF er med til at skabe et rum, hvor forskellige holdninger mellem organisationer kan gå sammen om at etablere møder hos andre kulturer, som giver mulighed for kvinders deltagelse og sikrer generel deltagelse for de unge. Selvom der kan være modsætninger i Danmark mellem specielt de politiske ungdomsorganisationer, mødes de i det internationale arbejde, hvor de skaber netværk på tværs, sparrer med hinanden og bruger hinanden aktivt med DUF som den faciliterende ramme.

Både Sara Rønning Bæk, Lasse Quvang og Jane Lindedam, LandboUngdom, synes, at DUF er god til at formidle ungdomskulturens grundlæggende demokratiske værdier i det internationale arbejde. Det sker, når DUF behandler de ansøgninger, der bliver sendt, hvor også et afslag kan være en læring, der kan virke tilbage på organisationerne. Eller det kan være i den støtte, DUFs konsulenter giver, når et partnerskab skal gennemføres eller evalueres.

Organisationernes repræsentanter er glade for DUF som paraplyorganisation, og de støtter de værdier og normer, der trods alt er indlejret i organisationer om demokrati, rettigheder, møde med andre unge med forskellig opfattelse, åbenhed, frivillighed og de kriterier, der er blevet en fast tradition for DUFs arbejde.

Ud over organisationernes direkte brug af DUF og deres konsulenter igangsætter DUF også initiativer, der har en mere aktivistisk form. For eksempel når godt 40 unge aktive fra det civile samfund i Jordan, Egypten og Danmark går sammen i det interkulturelle dialogprojekt DUFs Dialogambassadører. Gennem forskellige former for dialog mødes de unge og diskuterer baggrunden for Muhammed-tegningerne i Jyllands-Posten fra 2005 og de senere genoptrykninger i andre danske aviser i 2008. Projektet viste, at de unge dialogambassadører var med til at nedbryde fordomme og skabe gensidig forståelse, når de danske unge (heraf godt halvdelen med anden etnisk baggrund) indgik i direkte dialog med andre unge fra Jordan og Egypten (Wegter & Pultz, 2010).

Konklusion

Artiklen gennemgår DUFs internationale arbejde ud fra et læringsperspektiv, hvor idealet om samlæring eller co-learning er en fordring, når unge fra forskellige lande skal i dialog om noget så væsentligt som demokrati, lige og reel deltagelse i beslutningsprocesser og opnåelse af konsensus.

På flere måder viser denne artikel, at DUF markerer sig som en væsentlig medspiller for de unge på det internationale område. For det første indgår DUF forskellige steder i verden, hvor spørgsmålet om demokrati er udsat for et krydspres. De 'settings', hvor DUF vælger at lade unge indgå i en dialog om demokratiet, er udtryk for, at den demokratiske proces er dynamisk og konfliktfyldt. For det andet finder der løbende og *samtidig* både en personlig, lokal, national og international dialog og refleksion sted, når unge fra DUFs medlemsorganisationer mødes med andre unge. Samtidigheden betyder, at det sker relationelt så den internationale – globale – dimension skal forstås som kompleks og ikke som et årsag-virknings-forhold, hvor skylden lægges hos enten den enkelte, det lokale, det nationale eller det internationale samfund. DUF er med til at fremme denne samtidighed. For det tredje er DUF mere relevant end nogensinde før, fordi *andelen af unge vokser* i verden, og fordi DUF hele vejen igennem kæmper for at være de unges 'stemme'. For det fjerde er DUFs arbejde med til at støtte medlemsorganisationerne præget af diversitet, der muliggør en mangfoldighed i kontakter imellem danske unge og unge i andre dele af verden. For det femte er unges reelle mulighed for at *få indflydelse* i de projekter, der etableres af DUFs medlemsorganisationer, store. I mange tilfælde er der tale om, at vi befinder os øverst på Harts deltagerstige. For det sjette er DUF med til at etablere det reelle møde, hvor der kan opstå *co-learning*. Selvom det ikke har været muligt inden for denne artikels rammer at være sammen med de unge helt ude i projekterne, er der en organisatorisk bestræbelse i medlemsorganisationerne og hos DUF på at etablere et møde, hvor unge kan lære af hinanden *i* demokratiske fællesskaber og ikke bare lære om demokrati. På denne måde skaber DUF for det syvende en ramme om at udvikle den *kosmopolitiske unge* som et modsvar til isolation, fundamentalisme og nationalisme.

Set retrospektivt er der historisk tale om, at DUFs arbejde sker i en verden, der bliver mere og mere kompleks. DUF var i efterkrigstiden præget af *altruisme* med et ønske om at opdrage tidens unge til at gøre noget for andre uden at få noget igen. DUF var en af de første organisationer, der nedsatte et ulandsudvalg, og en vigtig fortaler for oprettelsen af Danida. Senere blev DUFs arbejde præget af at kunne forene og skabe bro og konsensus mellem den øgede bi-polarisering mellem Øst og Vest under den kolde krig. Inden den fastlåste situation mellem Øst og Vest handlede DUFs internationale arbejde meget om både at opnå balance mellem fastlåste ideologier og samtidig sikre et øget engagement med den såkaldte tredje verden, ulandene eller udviklingslandene i Syd. DUFs internationale arbejde udvikler sig derfor til at blive *normativt*. Dels i forhold til Øst-Vest-

konflikten, men også i forhold til kampen for en Ny Økonomisk Verdensorden og ikke mindst i forholdet til kampen mod apartheidsystemet i Sydafrika.

Med en verden, der er i konstant forandring, og hvor demokratiet til stadighed er udfordret enten som en mulighed, som noget ikke-tilstedeværende, og hvor unge kæmper om at få en stemme, vil DUFs internationale arbejde være præget af dilemmaer, paradokser, skismaer og diversitet. Man kan tale om, at der historisk i DUF udvikles en mere og mere åben form for social læring, men stadig med et hierarkisk dialogisk læringsmønster, der nærmer sig co-learning.

Samtidig øges kravet til mere *professionalisme* i DUF. I større og større omfang er det nødvendigt at kunne forholde sig til skiftende kontekster i en verden, der bliver mere og mere kompleks. Samtidig bliver flere og flere medlemsorganisationer professionaliserede, og de kræver igen en professionel behandling af ansøgninger til DUF. Med den øgede professionalisme stiger kravet fra staten om at få 'value for money'. På den ene side øger det en tendens til at blive mere udviklingsfagligt orienteret, hvor globale hierarkiske begreber dominerer. På den anden side er der tale om at skabe en folkelig forankring, hvor entusiasme og frivillighed er i fokus for arbejdet.

DUFs internationale arbejde byder, som det ses i artiklen, på en række dilemmaer, udfordringer, men også muligheder, som den paraplyorganisation i Danmark, der suverænt styrer flest projektmidler fra staten gennem Danida til de unge og deres organisationer.

Et dilemma kan være den virkelyst, unge projektmagere har, når de har fået øje på mulighederne for at skabe dialog eller arbejde sammen med andre unge udenfor. Enten i Danmark eller internationalt. På den ene side vil det være vigtigt at bevare den entusiasme, der kan være motivet for at skabe en event med dialog, rejse et projekt eller skabe partnerskaber. På den anden side vil der i projektkriterierne fra DUF være nogle krav om synlighed af væsentlige perspektiver, som deltagelse, inddragelse af kønsaspekter, frivillighed, en vis form for bæredygtighed og krav om, at projektet har en valid basis blandt unge repræsenteret gennem deres organisationer. Styringen af midler er en nødvendighed for derigennem at opnå en almen validitet og sikre projektets bæredygtighed.

Et andet dilemma kan være, at der er for mange hierarkier imellem de unge og den direkte dialog og co-learning. Det vil sige, at det kan være svært at skabe identifikationsmuligheder og dermed dannelse af en identitet direkte mellem de unge. På den ene side kan det være, at organisationen styrer for meget. Det modsatte er tilfældet, hvis den enkelte ildsjæl eller en mindre gruppe i en organisation arbejder for meget alene eller i værste fald opfatter projektet som deres eget. Her vil det være svært at se, om projektet virkelig bygger på en organisations eget ståsted og dermed kan være en del af organisationens internationale læring.

Nogle af de udfordringer, DUF og medlemsorganisationerne står med, er, om de organisationer, man samarbejder med i for eksempel udviklingslandene, har den basis, som de siger, de har. Hvordan opfattes demokratiet reelt? Hvilken form for deltagelse er der

tale om? Hvor højt på Harts deltagelsesstige er vi, når en samarbejdspartner skal identificeres?

En anden udfordring kan være, at begreber og meninger i lokale kontekster skal 'oversættes', så der er grobund for et samarbejde med danske unge. For eksempel kan vores brug af 'deltagelse' være forbundet med deltagelse i politiske, sociale og kulturelle sammenhænge, medens 'deltagelse' i en afrikansk social, lokal kontekst snarere handler om økonomisk eller fysisk deltagelse – herunder retten til jord eller vand. Det kan være deltagelse i møder for unge, der normalt ikke har adgang. Eller det kan være deltagelse i møder, der fordeler penge til arrangementer for unge (Dahl, 2010). Andre udfordringer kan være, at det tager tid at skabe bæredygtige relationer, hvor co-learning bliver en naturlig del af samarbejdet. Samtidig skal man sikre, at de hierarkier, der opbygges, ikke ødelægger mulighederne for egentlig co-learning, der vil være forudsætningen for reel dialog.

Organisationslæringen sikres ved, at ildsjælene har en organisatorisk basis ikke blot i den hjemlige organisation, men også i den internationale organisation, man samarbejder med. Refleksion mellem forskellige unge kan være med til at undgå isolation og i værste fald fundamentalistiske forståelser af fremtidsscenarier for verden. Hal Kochs forståelse af demokrati som livsform er stadig et bud på et livgivende alternativ. Her kan DUF som rammesætter for det internationale arbejde skabe gode forudsætninger for samlæring mellem unge i en dynamisk verden.

Litteratur

Africa Renewal (2013). *Africa Renewal Magazine*, Vol. 27, no 1. United Nations.

Dahl, K.K.B. (2010). *Velfærdsmodel eller uddannelseskrise – selvfølgeligheder om uddannelse i tredje verdens skoler*. Social Kritik 122/2010.

DU Bladet. Nr.1, 1990: 90'erne. Jubilæumsmagasin fra DUF.

Dansk Ungdoms Fællesråd (1975). *Dansk u-landspolitik*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.

Dansk Ungdoms Fællesråd (1980). *Kurs mod Ragnarok. Bidrag til debatten om Danmark og en ny økonomisk verdensorden*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.

Dansk Ungdoms Fællesråd (1954). *Lederbladet*. 13. årg. nr.1, januar. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.

Dansk Ungdoms Fællesråd (1976). *UNCTAD IV, Dialog/Konfrontation*. København: Dansk Ungdoms Fællesråd.

DUF Internationalt 2012-2014. Strategi for DUFs internationale engagement i udviklingslandene og MENA-regionen. Dansk Ungdoms Fællesråd.

DUF Projektpulje og MENA-DK Puljen til partnerskabsaktiviteter. Retningslinjer.

Elbæk, N., Fallesen, A., Larsen, N. (1996). *Krop, idræt og kultur*. København: Mellemfolkeligt Samvirke og Danske Gymnastik & Idrætsforeninger.

Fletcher, Adam (2011). http://www.freechild.org/ladder.htm

Glasser, Harold (2007). "Minding the gap: The role of social learning in linking our stated desire for a more sustainable world to our everyday actions and policies" in: *Social Learning Towards a Sustainable World*. Edited by Arjen E.J. Wals. Holland: Wageningen Academic Publishers.

Hart, R. (1992). *Children's Participation: From tokenism to citizenship*, Florence: UNICEF International Child Development Centre.

Hart, R. (1997). *Children's Participation. The theory and practice of involving young citizens in community development and environmental care*, London: Earthscan Publications Ltd.

Kalan, J. (2013). "African youth hungry for connectivity. More opportunities to innovate and create". *Africa Renewal Magazine,* vol. 27, no. 1., United Nations.

Larsen, Niels (red., 2007). *Unges læring på klub- og fritidsområdet.* Odense: Ungdomsringen.

Larsen, Niels (2009). *Unges læring, deltagelse og identitet i Ghana*. Kognition & Pædagogik. Tidsskrift om gode læringsmiljøer. Nr. 73. September 2009. 19. årgang. Dansk Psykologisk Forlag A/S.

Udvikling (2013), nr.4, Aug./Sep. 40. årgang. København, Asiatisk Plads, Udenrigsministeriet.

Valentin, Karen & Christiansen, Catrine (2007). *Unge liv i Syd. Beretninger om børn og unge i udviklingslande*. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Wegter, M., Pultz, K. (2010) *Interkulturel dialog i praksis. Analyse af et dialogprojekt mellem unge fra Jordan, Egypten og Danmark*. København: DIIS, Dansk Institut for Internationale Studier.

Interviewpersoner i forbindelse med denne artikel

Uffe Torm, journalist og tidligere redaktør af blandt andet Kontakt og Danidas tidsskrift Udvikling. Var med til at starte DUFs ulandsarbejde i begyndelsen af 1970'erne. Nu gået på pension (Interviewet er foretaget af Helene Horsbrugh 30. april 2013).

Lars Normann Jørgensen, tidligere ulandskonsulent i DUF i 1980'erne, nuværende generalsekretær for Amnesty International (6. august 2013).

Helene Horsbrugh, nuværende leder af DUFs internationale afdeling (15. august 2013).

Lasse Quvang, Danmarks Socialdemokratiske Ungdom.

Jane Lindedam, LandboUngdom.

Sara Rønning Bæk, Venstres Ungdom, international sekretær.

Den første flyrejse, som ændrede alt

En international nordjyde, der synes at have begge ben på jorden, selv om han tør lade drømmene gro højt. Sådan er indtrykket, David Trads efterlader med sin fortælling om det livslange eventyr, han begav sig ud på, da han rejste på udveksling med ungdomsorganisationen Youth For Understanding, YFU.

AF JANNIE FJORDSIDE

I sommeren 1984 er en 17-årig nordjysk knægt med lysblondt hår og store forventninger på vej tværs over Atlanterhavet, fra Danmark til USA. Turen er hans første flyrejse nogensinde, men det skal blive en rejse, han kommer til at tage mange gange siden. USA brænder sig fast.

De følgende års mange rejser sker dels for at besøge den amerikanske 'familie', Chris og Barb Lyndryp og deres døtre, Becky og Sue, dels for at arbejde; i januar 2009 slår han sig ned i Washington D.C. som korrespondent for Berlingske Tidende. Knap fire år senere skiftes korrespondentjobbet ud med posten som leder af udviklingsafdelingen og udøv-

ende vicedirektør hos mediehuset Metro International. Den unge nordjyske knægt, der tog sin første flyvetur i sommeren 1984, hedder David Trads.

Åbenbaringen fra USA

David voksede op i ly af Rebild Bakker og Rold Skov i landsbyen Suldrup, som dengang husede i omegnen af 1.000 beboere, og som ikke er vokset meget siden.[1] Det var en åben og aktiv by og et dejligt sted at vokse op, mindes han.

Men det var et lille samfund. Sine første ture til Aarhus og København oplevede David som en stor rejse, og forskellen på København og Suldrup var dengang enorm, fortæller han. Det samme var afstanden mellem Danmark og udlandet.

"Jeg kan huske, at Pernille, en af mine klassekammerater, skulle på ferie til Egypten. Det var måske i 5. klasse. Vi fulgte alle intenst med i rejsen, og da Pernille og hendes familie kom hjem, viste de lysbilleder i klassen. Det var fascinerende."

På trods af den enorme afstand fandt udlandet ikke bare vej til Danmark, men også til den lille landsbylomme i hjertet af Himmerland, da en udvekslingsstudent fra Texas flere år senere flyttede ind hos David Trads' foldboldtræner.

"Ray var en åbenbaring for mig og mange andre, fordi han åbnede den store omverden op for os," fortæller David.

Davids fascination af udlandet springer ud i fuldt blus. Han vil selv på udveksling og begynder at spare op og overtale sine forældre. Han henter materiale fra alle de organisationer, der findes, og kan fra begyndelsen bedst lide organisationen Youth For Understanding, YFU. At drømmedestinationen er USA, får David bekræftet, da han på gymnasiet møder Henrik Mortensen, som har været et år på udveksling 'over there'.

"Han fortalte mig, at når man havde boet i USA i et år, så kunne man forstå engelsk lige så godt som dansk – og så havde han i øvrigt en masse røverhistorier om at gå på en amerikansk high school, som dengang var ret eksotisk. Jeg var solgt."

Nye normer med højt til loftet

Hverdagen, der møder David hos Chris og Barb i Byron Center, Michigan, ligner på mange måder den, han kender hjemme fra Suldrup. Ligesom Davids egne forældre er Chris og Barb lærere og underviser på den high school, han selv kommer til at gå på. Politisk og kulturelt er David helt på bølgelængde med sin nye ekstra familie, og værdierne i den lille by i det vestlige Michigan er de samme som derhjemme; også her går man op i det nære, i vennerne og familien.

Selvfølgelig er der også forskelle.

Festerne foregår uden alkohol. Flere af Davids nye venner går i kirke en gang eller to om ugen. Vil han på date med en pige, må han invitere hende formelt ud på en biografture eller på pizzabar – noget, han husker som "stærkt grænseoverskridende". Og under rejser i landet møder David "sorte, latinos, newyorkere, hippier, 'gunowners', bøsser og alle

mulige andre minoriteter", som er nye for ham. Det har givet ham en større tolerance for mennesker, der er anderledes, fortæller han.

Ingen af de nye vaner og normer er dog nok til at ryste den unge David i hans nordjyske grundvold.

"Jeg er jo nordjyde, og vi bliver ikke chokerede. Vi iagttager bare med nogen undren! Det mest underlige var, at vi tog på restaurant for at spise morgenmad …"

Noget, som derimod rokker ved hans nordjyske mentalitet, er dimensionerne. Alt er større: måltiderne, bilerne og særligt de perspektiver, man tillader sig selv at tænke i. Janteloven findes ikke i USA.

"I Danmark var jeg præget af 'på det jævne'-tankegangen, men i USA lærte jeg, at 'the sky is the limit'. Jeg forstod, at jeg kunne blive lige, hvad jeg havde lyst til, fordi jeg lærte, at alle muligheder reelt er åbne for dem, der søger dem."

Hjemme igen – til en ny verden

David har haft en skøn tid i USA, men vel hjemme igen dvæler han ikke meget ved minderne. Livet leves i nuet og går forlæns, som han siger. Da han får en invitation til et møde i YFU, er han derfor ikke synderligt interesseret; vennerne lokker mere. Men efter pres fra sin far tager han med til et møde – med lovning på, at faren så ikke vil plage mere.

På mødet melder den daværende regionsleder for Himmerland ud, at han skal flytte til København, så hvervet er ledigt. Da øjnene bliver vendt mod David, er han ikke bleg for at sige ja. Han har tidligere været leder i blandt andet elevråd og idrætsklubber, og fra tiden i USA ved han, at man skal gribe chancen, når den melder sig.

David ender med at være regionsleder i to år, og han elsker det. Det er en ny verden, der åbner sig, med venner fra alle kroge af landet og møder med andre aktive unge gennem DUF, fortæller han. I 1988, efter to år som regionsleder og et års pause med rygsæk og jordomrejse, bliver David valgt ind i landsbestyrelsen som det yngste medlem nogensinde. Fire år senere bliver han valgt som formand – igen som historiens yngste. Han stopper to år efter. Men kun, fordi det er tid at rykke teltpælene op igen.

David flytter til Moskva.

De bredere horisonters gave

David har altid villet være journalist, og efter året i USA står det klart for ham, at drømmejobbet ligger uden for Danmarks grænser.

"Jeg lagde – præget af min optimisme fra USA – en karriereplan for, at jeg ville være korrespondent i såvel Moskva som Washington. Det blev jeg," fortæller David.

David rejser til Moskva for Jyllands-Posten i 1994 og bliver der i tre år. Forinden har han fået et halvt års tid på bagen som korrespondent i Latinamerika for samme avis, og senere, i 2009, vender han så tilbage til USA som korrespondent for Berlingske.

"Hvis jeg aldrig havde været udvekslingsstudent, havde jeg formentlig aldrig haft sam-

me fascination af 'det fremmede' – af at opsøge andre muligheder end det sædvanlige. Jeg fik simpelthen åbnet min horisont af at være udvekslingsstudent. Det udsyn, YFU gav mig, har hjulpet mig kolossalt siden," fortæller han.

De mange rejser og udenlandsophold er ikke en flugt fra Danmark – så langtfra. Danmark er hans udgangspunkt og et land, han elsker. Men vi har meget at lære af verden udenfor, mener han.

"I USA lærte jeg, at Danmark uden tvivl er et af verdens bedste lande at leve i, men også, at vi er et så lille land, at de ting, vi har succes med, ikke nødvendigvis kan kopieres af andre. Jeg lærte også, at der er meget, rigtigt meget, vi kan lære af andre, og at vi skal lade være med at tro, at vi er verdensmestre til alt," siger David.

I dag sidder han i bestyrelsen for YFU USA. Og han mener stadig, at en udvekslingsrejse er en af de bedste måder at lære verden at kende på.

"Et blik ud i verden er en gave for børn og unge – simpelthen fordi det udvider ens horisont. At lære at der findes en verden uden for den danske, er første skridt på vejen til at tænke ud af boksen. Det særlige, som et udvekslingsophold giver, er et langt dybere indtryk i en kultur, fordi man bor hos en lokal værtsfamilie, går i en lokal skole og bor i et lokalsamfund."

1 Kilde: Danmarks Statistik 2013

Uganda tur-retur med kørestol og en klar mission

At rykke sin hverdag op med rode og rejse til Uganda i knap fire måneder er ikke noget, alle gør. Slet ikke, hvis man er bundet til en kørestol. Men for Thomas Arpe, der er spastisk lammet, har hans engagement i Spastikerforeningens Ungdom, CPU, været med til at åbne dørene til en verden milevidt fra den, han selv kommer fra.

AF JANNIE FJORDSIDE

Efter et par forsøg virker lyden, og skype-forbindelsen til Thomas Arpe er nogenlunde stabil. Han er med fra Uganda, hvor han i lidt over tre måneder har haft sin base i en lejlighed i hovedstaden, Kampala.

Med mere end en million indbyggere byder Kampala på en meget anderledes hverdag end den, Thomas er vant til i hjembyen Hammel, der ligger knap 25 kilometer nordvest for Aarhus og huser lidt under 7.000 sjæle. Alligevel føler han sig hjemme her, for han har været her flere gange før.

Thomas besøger Uganda for første gang i 2010. Han rejser hertil sammen med Dansk

Handicapforbund, som samarbejder med den ugandiske handicaporganisation UNAPD, for at blive klogere på de to organisationers fælles arbejde for at gøre det ugandiske samfund mere tilgængeligt for handicappede.

Den virkelighed, der her møder ham, giver ham ideen til et nyt projekt: Gennem sin egen forening, Spastikerforeningens Ungdom (CPU), vil han være med til at bekæmpe fordomme og undertrykkelse af personer med spastisk lammelse.

Det er ikke en lille opgave at tage på sig – fordommene om spastisk lammede stikker dybt i det ugandiske samfund. Mange tror, at personer med spastisk lammelse er besatte af onde ånder eller ramt af Guds straf, og derfor isoleres de ofte i deres hjem og ude af samfundet. Samtidig florerer myten om, at samleje med en person med spastisk lammelse kan kurere HIV, og derfor er faren for seksuelle overgreb overhængende. Den virkelighed vil Thomas gerne være med til at lave om på.

Efter hjemkomsten fra sin første tur til landet præsenterer han sine tanker i CPU, hvor han selv har været medlem i 10 år, siden han var 25.

Fra tanke til projekt

Tankerne tager form. Gennem foreningen SUMH, Sammenslutningen af Unge Med Handicap, som Spastikerforeningens Ungdom er medlem af, ansøger foreningen om støtte fra en af DUFs internationale puljer, så de kan rejse til Uganda og finde den rette partnerorganisation.

Valget falder på paraplyorganisationen NUPIDU-Youth, og CPU søger om yderligere DUF-støtte til at stable et pilotprojekt på benene. Siden har pilotprojektet udviklet sig til det nuværende toårige projekt, hvor Thomas er blevet uddannet gennem DUFs ungdomslederkursus.

Derfor er Thomas nu tilbage i Uganda, udsendt som en af CPUs to ungdomsledere på projektet. Og med sin blotte tilstedeværelse er han med til at udfordre fordommene om, hvad en person med spastisk lammelse kan og ikke kan. En ung mand med spastisk lammelse, som tager teten, holder oplæg, selv om han er talehæmmet, og som selv kommer rundt i gaderne på sin elektriske crosser, er ikke et vanligt syn. Og gennem foredrag, rollespil og hjemmebesøg hos personer med spastisk lammelse er han og projektets andre danske og ugandiske deltagere med til at sprede viden om handicappet, og hvordan symptomerne kan afhjælpes. Fysioterapi, for eksempel, er ikke længere et ukendt begreb.

”Min bedste oplevelse fra arbejdet er at se, hvor langt vi kan nå. Andre organisationer hernede er begyndt at tale om spastikere, og det er rigtig godt. Sådan har det ikke været før,” siger Thomas.

Giver sit livsmod videre til andre

Thomas er aldrig blevet flasket op med store udenlandsrejser. Når han som barn og ung var på ferie med familien, foregik det oftest i Danmark, og før Uganda-turene har han

aldrig rejst uden for landets grænser. Drivkraften til at rejse finder han et helt andet sted, nemlig i ambitionen om at gøre en forskel for andre mennesker.

”Der er mange, der tager hatten af for mig – men hvorfor ikke lave noget fornuftigt i stedet for at sidde derhjemme med sin pension og kukkelure på et dumt daghjem?”

I Uganda kan Thomas netop mærke, at han gør en forskel for andre – men engagementet i ulandsprojekterne har også vendt op og ned på Thomas’ egen verden.

I skolen har han aldrig for alvor lært at læse og skrive. Skolen var en helt almindelig folkeskole i Ballerup, hvor Thomas er født og opvokset. Her gik han i en specialklasse med børn med mange forskellige slags handicaps, og han tænker tilbage på undervisningen som ”leg og ballade kun afbrudt af to ugentlige timers boglige fag”, forestået af en lærer, hvis indstilling efter Thomas’ opfattelse lød, at han og de andre handicappede børn alligevel ikke kunne bruge det boglige til noget.

Skoletiden satte sine mærker på Thomas’ tro på sit eget værd og evner.

”Før jeg blev involveret i Uganda-projektet, troede jeg ikke rigtigt, at jeg duede til noget,” fortæller han.

Hjulpet godt på vej af sin mors uudslukkelige budskab om, at ”man kan, hvad man vil”, er han dog samtidig opdraget til ikke at skulle finde sig i begrænsninger på grund af sit handicap. Og da hans ide om et ulandsprojekt i Uganda en dag bliver mødt med kommentaren ”det kan du godt glemme”, vinder stædigheden og gåpåmodet over frygten for ikke at slå til.

Gennem foreningen får han mulighed for at tænke store drømme og føre dem ud i livet. I Uganda giver han læresætningen fra sin barndom videre og inspirerer andre unge spastikere til at se deres egne muligheder i stedet for begrænsninger.

Sundt at opleve andres livsvilkår

Næste år fylder Thomas 36 og kan ikke længere være medlem af CPU. Men han er opsat på at følge ’sit’ projekt til døre.

Derfor har han sammen med et af foreningens andre medlemmer nedsat en undergruppe under ulandsgruppen, som skal fungere som et samarbejde mellem ungdomsorganisationen og dens moderorganisation. På den måde kan han fortsætte sit arbejde med projektet – og forhåbentligt føre nogle af de nye ideer, han har fået under sit seneste ophold som ungdomsleder, ud i livet.

”Du skal brænde for ulandsarbejdet, og hvis man har nok at kæmpe for hjemme i Danmark, som mange spastikere har, så forstår jeg godt, at man ikke har overskuddet til det. Men jeg tror nu, at det er sundt for alle handicapgrupper at komme ned og møde andre kulturer og opleve, hvordan andre har det. I Danmark er der mange handicappede, der bare kræver og kræver,” siger Thomas.

Selv ved Thomas i hvert fald, at han vil arbejde med noget, der giver mening – og at han kan, hvad han vil. Det har rejsen til Uganda om noget bekræftet ham i. ■

7. UNGES FORENINGER I INTERNATIONALT PERSPEKTIV

ISBN: 978-87-87486-54-5

Ungdomsorganisationer og social tillid

Af Gunnar Lind Haase Svendsen, professor mso, Syddansk Universitet,
Gert Tinggaard Svendsen, professor, Aarhus Universitet,
og Jens Fyhn Lykke Sørensen, adjunkt, Syddansk Universitet.

Indledning

Hal Koch var med til at etablere Dansk Ungdomssamvirke (DU) i 1940, i 1946 omdøbt til Ungdomsorganisationernes Fællesråd og i 1951 til det, der i dag er DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd. Kochs store vision var at demokratisere ungdommen ved at stimulere den til at deltage i foreningslivs- og andre demokratiske aktiviteter – i begyndelsen ikke mindst som et værn mod samtidens store fascistiske indflydelse. Dette er gennem hele organisationens historie sket på tværs af politiske grupperinger og med afsæt i de fire kerneværdier: deltagelse, dialog, frivillighed og indflydelse.

'Foreningsdanmark' er i det hele taget et interessant laboratorium. Her kan vi studere den danske måde at organisere sig på i frivillige foreninger på nært hold. Karakteristisk for 'Foreningsdanmark' er jo populært sagt, at når to danskere mødes, giver de hånd. Når tre danskere mødes, danner de en forening! Ifølge Putnam (1993) kan foreningslivet hævdes at være et vigtigt arnested for skabelse af social tillid. Danmark har – sammen de øvrige skandinaviske lande – det højeste tillidsniveau i verden, hvilket igen kan være en vigtig del af forklaringen på den høje velstand (Bjørnskov, 2009).

Som sagt er en sandsynlig forklaring på den høje danske (og skandinaviske) tillid den høje grad af frivillig organisering. Den frivillige organisering gør det sværere at snyde hinanden, fordi man jo mødes hver uge til koraften, i rollespilsforeningen, i spejderhuset, på fodboldbanen, i forsamlingshuset, sognehuset, kulturhuset, eller hvor det nu kan være. Det bliver træls i længden for den, som ikke har holdt sit ord, også når flere hører om det. Omvendt, når man møder mange flinke mennesker henne i ungdomsklubben – folk, der tjener som gode eksempler på god opførsel, og som er både tillidsfulde og tillidsværdige – så tager man disse oplevelser med sig i forhold til mennesker, man ikke har mødt før.

I det efterfølgende vil vi se på, om ungdomsorganisationerne rent faktisk har bidraget til at skabe et velfungerende, demokratisk samfund målt på høj social tillid, med aktive og samarbejdsvillige borgere, der forstår at løse konflikter ved at mødes og tale sig til rette.

Hovedspørgsmålet bliver således: Hvilken betydning har frivillige foreninger, særligt ungdomsorganisationer, for opbygningen af social tillid i samfundet?

Den teoretiske forventning – på baggrund af Putnams teori – bliver sammenfattende, at jo flere frivillige, der engagerer sig i frivillige foreninger såsom ungdomsorganisationer, jo mere social tillid i et land. Denne hypotese afprøver vi på følgende måde. Først introduceres begrebet social tillid samt betydningen af foreningslivet i skabelsen af denne samfundsressource. Dernæst ser vi på skabelsen af 'Foreningsdanmark' og ungdomsbevægelsens rødder. Herefter bruger vi statistik og sammenligner med de øvrige lande i EU-27 for at kunne sige noget om, på hvilken måde Danmark skiller sig ud som et land med relativt højt tillidsniveau og mange frivillige i ungdomsorganisationerne. I forlængelse heraf diskuteres i perspektiv fremtidige udfordringer for det frivillige Danmark og ungdomsorganisationerne. Endelig følger konklusionen.

Teori om foreningsliv og social tillid

Frivillige organisationer anskuet som arnesteder for social tillid

I litteraturen finder vi konkurrerende forklaringer på, hvor tillid stammer fra (se Ostrom & Ahn, 2009 for en oversigt). En udbredt forklaring har været rige traditioner for civilt engagement, herunder frivillige foreninger, som fremsat af Harvard-professor Robert D. Putnam. Hans idé er kort fortalt, at social tillid skabes via frivillige organisationer. Når mennesker frivilligt slutter sig sammen i grupper, vil ansigt til ansigt-interaktionen skabe tillid, der herefter spredes til det omgivende samfund som social tillid. F.eks. er spejderarbejde en aktivitet, der foregår ansigt til ansigt, hvilket betyder, at deltagerne aktivt må involvere sig ved at bevæge sig ud i det offentlige rum og derved opnå social kontakt med andre aktivitetsdeltagere. Sådanne uformelle møder i spejderhytten eller på lejre kan være lige så befordrende for vedligeholdelse af sociale netværk som involvering i faglige eller politiske organisationer (Pedersen, 2013; Ibsen & Ottosen, 2001).

Overordnet betyder tillid at acceptere at være sårbar, fordi du aldrig kan være 100 procent sikker på, om du kan stole på et menneske. På den måde bliver sårbarhed anset for at være "tillidens pris" (Barbalet, 2009: 369), hvilket indebærer risiko for økonomiske, sociale og følelsesmæssige omkostninger. Social tillid kan defineres som forventning om, at en given uformel (ikke-nedskrevet) norm respekteres. Social tillid afviger her grundlæggende fra konkret tillid, fordi det bliver udvidet til at omfatte mennesker, som den tillidsfulde part ikke har direkte information om. Social tillid til ikke-specifikke personer (fremmede) bliver typisk målt gennem spørgsmål om, hvorvidt en person mener, at man kan stole på de fleste mennesker. Tillid til de fleste (men ikke alle) personer under de fleste (men ikke alle) omstændigheder betyder simpelthen, at vi stoler på de fleste fremmede. Social tillid siger dermed noget om sandsynligheden for at blive snydt. Derfor kan social tillid også sige noget om evnen til at samarbejde. Jo mindre risikoen er for at blive

snydt, jo nemmere er det at samarbejde med en fremmed eller en institution, du ikke har fuld information om (Svendsen og Svendsen, 2006).

Denne evne til samarbejde er igen afhængig af, i hvilken udstrækning forskellige samfund har fælles normer og værdier og har tradition for at indordne individuelle interesser under større gruppers interesser. Det frivillige samarbejde bygger på selvhåndhævelse og etablerer dermed en uformel institution uden nedskrevne spilleregler; i modsætning til tvunget samarbejde, der håndhæves af tredjepart i overensstemmelse med formelle, nedskrevne regler. Kort sagt kan samarbejdsnormer knytte folk sammen, så flere transaktioner kan finde sted uden håndhævelse af tredjepart i forhold til fremmede. Ved tilstedeværelsen af tillid opnår man således, at flere transaktioner kan finde sted ved lavere omkostninger, og at forudsigeligheden og produktionen i samfundet vil øges, fordi det ikke længere er nødvendigt med formel måling og håndhævelse af alle transaktioner. Dette indebærer, at hvis et samfunds medlemmer har social tillid til hinanden, kan de i fællesskab opnå højere økonomisk vækst end tilsvarende samfund uden gensidig tillid (Paldam og Svendsen, 2000).

I forlængelse heraf har Putnam (1993; 2000) som sagt foreslået, at social kapital skabes via frivillige organisationer. Når mennesker frivilligt slutter sig sammen i grupper, vil ansigt til ansigt-interaktionen generere konkret tillid, der herefter spredes ud i det omgivende samfund som social tillid som en sideeffekt. Ved at sammenligne Nord- og Syditalien konkluderer han, at tætheden af frivillige organisationer er meget højere i nord end i syd. Denne forskel skulle så forklare, hvorfor den økonomiske formåen er meget højere i Norditalien end i Syditalien, og at denne forskel igen skyldes historiske forskelle i den hierarkiske opbygning af samfundet. Eksempler på frivillige organisationer kunne være grundejerforeninger, sangforeninger, andelsforetagender, sportsklubber, religiøse sammenslutninger, støtteforeninger, litterære selskaber, lav og fagforeninger (se også Torpe og Gundelach, 1997).

Uanset hvordan tillid dannes, så er konsekvensen stadig, at når social tillid er til stede, vil færre begå forbrydelser, køre friløb eller ignorere betingelserne i en kontrakt. Med andre ord opstår en uformel aftale, hvor sanktionen mod snyd er af social karakter. Social udelukkelse kan være en særdeles ubehagelig straf, idet sociale netværk kan implementere disse uformelle sanktioner i forhold til 'dårlig' adfærd og det at være en 'skidt knægt'. Endvidere betyder et dårligt omdømme, at en agent ikke får adgang til fremtidige ressourcer og information i andre sociale netværk, hvilket vil mindske den fremtidige nettoindtjening. Akkurat som et individ har en tilskyndelse til at opnå et godt omdømme for at kunne samarbejde med andre i fremtiden, således vil f.eks. virksomheder investere i varemærker for at opnå forbrugernes loyalitet og tillid (Cook, Hardin og Levi, 2005).

For eksempel vil en brugtvognshandler, der snyder en kunde groft, blive overfuset af kunden og dernæst stå til tab i omdømmeeffekt, som medfører, at færre vil købe biler af

ham. Kunderne mister tilliden til forhandleren, som jo er nødvendig, da det er svært for almindelige mennesker at finde ud af, om bilen er en skrotbunke. Eksempler inden for foreningslivet kunne være kasserere, der tager af kassen, eller forældre, der lover at hjælpe spejderledere med diverse arrangementer, men så svigter dem, så disse står tilbage med en følelse af at blive snydt og udnyttet. Tillid, altså forventningen om ikke at blive snydt, kompenserer netop for asymmetrisk information, så at f.eks. forældre og frivillige ledere bedre kan samarbejde.

Den 'privatiserede' fritid: De elektroniske skærmes indtog

Et sådant både økonomisk og kulturelt stimulerende civilt engagement finder vi tillige i et land som USA, hvor opkomsten af ildsjæle og mødesteder på tværs af sociale skel kulminerede i sidste halvdel af 1800-tallet, ligesom det skete i Danmark. Putnam har beskrevet, hvorledes sådanne civile dyder groede frem, og nævner i den forbindelse etableringen af et lokalt forsamlingshus (community lyceum) i New Bedford, Massachusetts, i 1829. Grundlæggeren Thomas Greene beskrev formålet med et sådant mødested på følgende måde:

"Vi kommer fra alle lag, stænder og klasser i samfundet for at lære fra os og selv lære noget igen. Mens vi blander os med hinanden under denne beskæftigelse, skal vi lære hinanden meget bedre at kende; vi skal komme af med mange af de fordomme, som uvidenhed eller overfladisk kendskab til hinanden har givet næring til (...) I de grupperinger og sekter, vi er opdelt i, kommer vi til tider til at lære at elske vores bror på bekostning af ham, som vi i mange henseender ikke betragter som en bror (...) Vi vil forhåbentligt kunne vende tilbage til vore hjem og ildsteder [fra forsamlingshuset] med venligere følelser over for hinanden, fordi vi har lært hinanden bedre at kende" (egen oversættelse fra Putnam, 2000: 23).

Ifølge Putnam er der dog en voksende risiko for, at særligt efterkrigsgenerationerne bruger deres fritid foran tv-skærmene snarere end på at mødes i frivillige organisationer og generere tillid her. Putnams amerikanske undersøgelse i bogen *Bowling Alone* viser, at denne "privatisering af fritiden" i form af overdrevent tv-kiggeri og tid tilbragt foran computeren har skabt distance mellem folk (Putnam, 2000: 216ff.). Flere og flere unge bruger således deres fritid foran tv-skærmene – og, kan vi tilføje, i stigende grad også foran andre elektroniske skærme som computere, playstations og mobiltelefoner – frem for at mødes f.eks. i bowlinghallen på tværs af alder, religion og sociale skel og sammen skabe tillid og social sammenhængskraft.

Udviklingen på dette idrætsområde, bowling, bliver således et billede på samfundsudviklingen: Amerikanerne er i stigende grad begyndt at bowle alene. Socialiserende *league bowling* er blevet fortrængt af *non-league bowling*. Om end det samlede antal bowlere i USA således steg med 10 procent i perioden 1980-1993, *faldt* antallet af stærkt socialiserende holdbowling (*league bowling*) med mere end 40 procent (Putnam, 2000: 112). Put-

nam viser, at de ensomme bowlere er et præcist billede på USA år 2000. Amerikanerne ser i stigende grad til ude fra sidelinjen (eller via skærmene) end deltager aktivt i sociale fællesskaber (Putnam, 2000: 113-115). Den rent fysiske såvel som psykologiske distance, der herved skabes mellem folk, gør, at det civile engagement svækkes. Ildsjælene bliver færre. Andre studier viser, at tendensen til tider forstærkes af land-by-migration og centralisering af offentlige serviceydelser og frivillige foreninger, der yderligere får den sociale kapital til at smuldre – ikke mindst i områder, der ligger fjernt fra de urbane vækstcentre (Svendsen og Svendsen, 2006).

En følge af distance er mindre kontakt mellem borgerne. Færre naboer og genboer kender hinanden. Færre hilser på hinanden på gaden. Færre møder op på fodboldbanen, i sangforeningen, til forældremøder, til politiske møder eller til den lokale grundejerforenings årlige generalforsamling. Hermed forsvinder mange fælles goder, der måske før i tiden havde gjort livet nemmere og mere behageligt at leve, som f.eks.: at holde øje med hinandens børn, passe hinandens hunde, via nabosnak at have let og hurtig adgang til vigtige informationer, holde øje med naboens hus i ferien, låne hans hækkeklipper i ny og næ, osv. Vil man derimod skabe eller fastholde tilliden i et samfund og mindske free-riding, kan hemmeligheden ifølge Putnam derfor ligge i at værdsætte, understøtte og give plads til de frivillige organisationer.

Skabelsen af 'Foreningsdanmark'

Danmark er ofte blevet berømmet for sit høje niveau af social kapital. Et vigtigt element heri er den høje deltagelse i frivilligt arbejde, hvilket ikke mindst foregår i foreningslivsregi, og som ofte indbefatter børn og unge. Figur 1 nedenunder viser, at Danmark også i dag er højt placeret blandt EU-27.

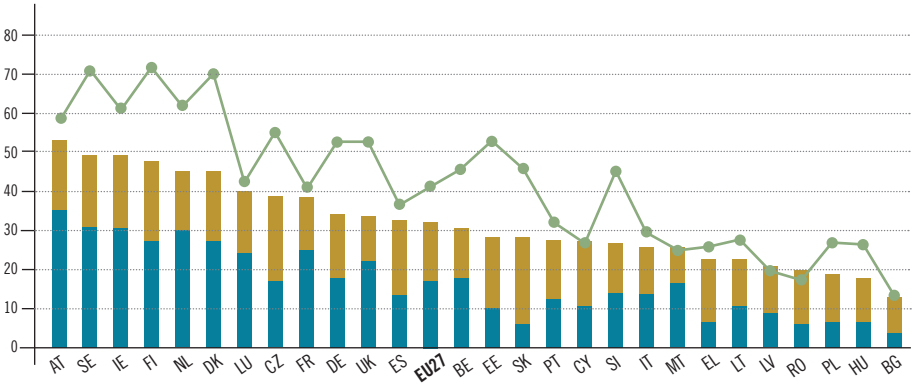
Der er i Danmark et påfaldende sammenfald mellem det store frivillige engagement og det høje tillidsniveau. Desuden viser Figur 1 og Figur 2 for Danmarks – og de fleste andre landes vedkommende – et sammenfald mellem graden af frivilligt arbejde og graden af social eksklusion og af selvoplevet ensomhed.

I det følgende vil vi give en kort historisk gennemgang af, hvordan dette danske civilsamfund blev skabt, med særligt fokus på ungdomsorganisationerne og det frivillige arbejde med børn og unge.

Nedtur vendt til optur: foreningstiden i det 19. århundrede

Alle de fire skandinaviske lande – Danmark, Norge, Sverige og Finland – er karakteriseret ved et rigt foreningsliv, der har rødder tilbage i 1800-tallet, og som inkluderer en lang række ungdomsforeninger. Det gælder ikke mindst verdens ældste kongerige, Danmark,

Figur 1 Deltagelse i frivilligt arbejde, efter EU-land og frekvens (%), 2011. EU-27.

= Deltager regelmæssigt = Deltager indimellem = Deltagelse i sociale aktiviteter.
På x-aksen ses EU27-gennemsnittet samt de 27 EU-lande (for en landeforklaring, se Bilag 1).
Y-aksen viser frekvensen i procent.

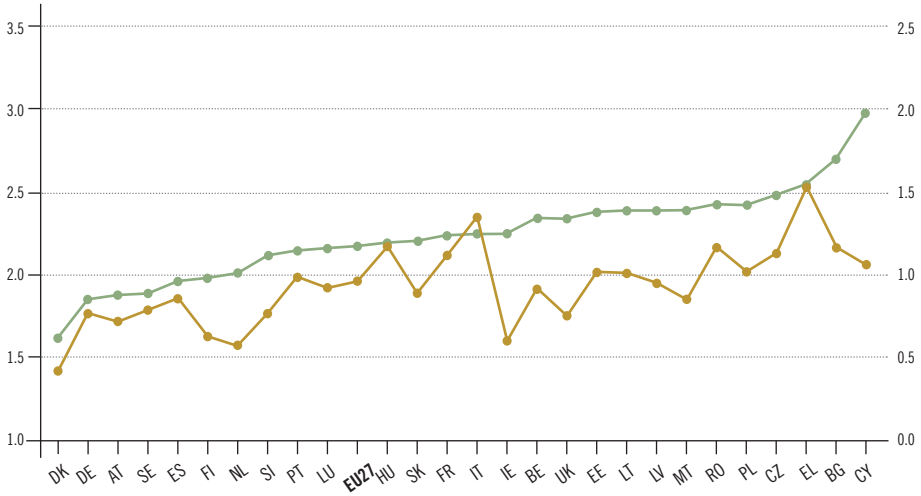
Kilde: Eurofound 2012: 83.

hvor det 19. århundrede startede i den rene armod og elendighed. Dette århundrede endte imidlertid i 'civilsamfundets triumf', karakteriseret ved stærke, selvorganiserede lokalsamfund, økonomisk vækst, politisk og religiøs mobilisering, et kraftigt øget uddannelsesniveau og højskole- og ungdomsbevægelse.

I årene efter 1800 eskalerede fattigdomsproblemerne, især blandt det stigende antal husmænd. Også krigen mod England i forbindelse med Napoleonskrigene kostede dyrt. Resultatet var en høj inflation, som førte til alvorlige sociale kløfter i den danske befolkning. I 1807 blev den stolte, danske flåde på ydmygende vis kapret af englænderne. I 1813 blev Frankrig og dets sidste allierede, Danmark, så endelig besejret – og i samme år gik Danmark statsbankerot, bl.a. med tabet af Norge i 1814 til følge. Eftersom effektive sociallove først blev indført i løbet af 1890'erne, blev de nye fribønder nu nødsaget til at opfinde deres eget forsikringssystem.

Det gav sig udslag i oprettelsen af en lang række frivillige foreninger inden for det økonomiske område. Startskuddet hertil var oprettelsen af den første kreditforening i 1810, dvs. på et tidspunkt, hvor kongeriget var helt i knæ både økonomisk og socialt-kulturelt. Disse foreninger blev simpelthen oprettet af nød, som et redskab til overlevelse i en ny, barsk kapitalistisk virkelighed uden socialt sikkerhedsnet – og efterhånden opstod en decideret sparekassebevægelse. Foruden kreditforeninger og sparekasser oprettedes i århundredets første halvdel en lang række brandforsikrings- og kreaturforsikringsforeninger samt sygekasser. Der var alt i alt tale om rene overlevelsesnetværk oprettet af nye fribønder, som i bogstaveligste forstand befandt sig 'på Herrens mark' – uden socialt

Figur 2 Indeks for oplevet social eksklusion og 'føler sig ensom', 2011. EU 27.

= Social eksklusion-indeks = "Føler sig ensom".

Social eksklusion-indekset vises på en 1-5-skala på y-aksen til venstre, mens svar på spørgsmålet om, hvorvidt man føler sig ensom, vises på y-aksen til højre på en skala fra 0-5, hvor 0 betyder, at man aldrig føler sig ensom, mens 5 betyder, at man føler sig ensom hele tiden (for en landeforklaring, se Bilag 1).

Kilde: Eurofound 2012: 86.

sikkerhedsnet efter landboreformerne og udflytningen af gårdene fra de tidligere landsbyfællesskaber (Svendsen og Svendsen, 2006).

Dernæst etablerede bondestanden i sidste halvdel af 1800-tallet – i særdeleshed efter 1864-nederlaget – mere almennyttige foreninger, som oftest på tværs af sociale skel, såsom landboforeninger, politiske og religiøse foreninger, husmands-, højskole-, friskole-, frikirke- og ungdomsforeninger. Kronen på værket var de mange andelsforeninger, som kraftigt bidrog til at skabe økonomisk vækst i landbruget efter 1870'ernes krisetid. Alle disse kulturelle og økonomiske bevægelser afspejler, at man i lokalsamfundene kendte og brugte hinanden, opbyggede netværk og fysiske mødesteder for alle (f.eks. mejeriet, forsamlingshuset, brugsen), dvs. opbyggede samarbejdsrelationer – eller social kapital – baseret på udbredt tillid og personligt kendskab i de enkelte lokalsamfund (Svendsen og Svendsen, 2006).

Som nævnt finder vi en lignende udvikling i resten af Skandinavien. Karakteristisk for Sverige og Finland var, at denne opblomstring af civilsamfundet i høj grad var politisk betinget – i Sverige i form af et udbredt samarbejde mellem sociale klasser i de enkelte lokalsamfund, i Finland af opkomsten af socialistisk og kommunistisk orienterede foreninger i årene efter Anden Verdenskrig (Siisiänen, 1992: 34). Ikke mindst Norge synes at have gennemgået en parallel udvikling, nemlig et sammensurium af sociale, politiske og religiøse bevægelser, der knyttede sig tæt til opbygningen af en klar, national

identitet – en udvikling, der ikke mindst satte sig spor i uddannelsessystemet og ungdomsorganisationerne (Sivesind m.fl., 2002: 14).

Den danske ungdomsbevægelses rødder

Som vi nævnte i indledningen, har netop Danmark en særlig stolt tradition for civilt engagement, særligt i landdistrikterne, der den dag i dag er dybt præget af en 200-årig foreningstid, hvor storhedstiden er den klassiske andelstid fra omkring 1870 til midten af 1960'erne.

I *Bowling Alone* ser Putnam den amerikanske borgerrettighedsbevægelse i 1960'erne som en af de vigtigste opbygninger af social tillid i amerikansk historie. På lignende måde skal man se den klassiske andelstid som et af de vigtigste tillidsskabende projekter gennem anden halvdel af det 19. århundrede frem til omkring 1965. Her blev andelsselskaberne i en større andelsbevægelse vigtige socioøkonomiske netværk, der kraftigt bidrog til øget økonomisk velstand – ikke mindst i landdistrikterne, hvor især mejerier og brugsforeninger blev vigtige institutioner. Dette skete i en art synergieffekt med beslægtede bevægelser som sparekasse-, højskole- og forsamlingshusbevægelse, ungdomsbevægelse samt kirkelige og politiske bevægelser (Svendsen, 2002). Imidlertid finder vi også andre, mere oversete folkelige bevægelser, som har bidraget til at opbygge inkluderende netværk og social tillid i Danmark og i det hele taget skabe fundamentet for det ret så velhavende og velfungerende danske velfærdssamfund, vi har i dag.

Et godt eksempel herpå er ungdomsbevægelsen, der på den ene side betonede vigtigheden af 'legemsøvelser', og som gav sig udslag i oprettelsen af en lang række gymnastikforeninger, på den anden side af oplysningsvirksomhed for børn og unge.

Til de sidstnævnte hører de *kirkelige ungdomsforeninger*, der opstod omkring år 1900. Disse var fra starten ikke lukkede, 'fundamentalistiske' netværk, men åbne og med fokus på oplysning og moralsk opbyggelse. Således stiftedes i 1899 *Kirkelig Ungdomsforening* (K. U.), hvis formål var at "udbrede Oplysning i grundtvigsk Aand". Foreningen blev stiftet i København som en indsats for "fordærvede Københavnere". Der var tale om et forebyggende arbejde i form af ugentlige aftenmøder med oplæsning, sang og foredrag for herigennem at yde de unge "Hjælp til Selvhjælp" (Højskolebladet, 1901: 679ff. og Højskolebladet, 1903: 815ff.). På samme tidspunkt etablerede et lignende foreningsmiljø sig, nemlig den såkaldte *københavnske ungdomsbevægelse*, der var en ungdomsafdeling af den danske gren af den internationale bevægelse YMCA (KFUM) og YWCA (KFUK) (Arendt, 1997).

Disse to tidlige, præstedominerede ungdomsorganisationer blev dog ikke udelukkende oprettet på en dyster baggrund med det formål at lede storbyens unge væk fra fortabelsens vej. De var samtidigt også et udtryk for en dyrkelse af ungdommen og dens muligheder ud fra nationalromantiske idéer. Der var i høj grad tale om et inkluderende og elitært, grundtvigiansk foreningsmiljø i modsætning til de indremissionske ungdomsforeninger, der var mere lukkede, men til gengæld egalitære:

KFUM var (...) åben for alle (...) På den anden side fandtes der også en elitær [grundtvigiansk præget] menneskeopfattelse og en dyrkelse af personligheden. Lederne var "de stærke kristne". Jesus var høvdingen, som hans mænd følger (...). Retfærdiggørelsen sattes til dels i skygge af Helliggørelsen, og det skabte dermed også et modsætningsforhold til Indre Mission. Her ønskede man ikke blandt de omvendte en splittelse mellem to slags kristne; de almindelige, og dem med et større mål af åndsfylde (Arendt, 1997: 1).

Ligesom ungdomsforeningerne i byerne havde ungdomsforeningerne i landdistrikterne primært til mål at forebygge "Faren for Udskejelser" ved at udfylde en ofte rodløs landboungdoms fritid med meningsfyldte og gerne også åndsudviklende beskæftigelser (Højskolebladet, 1911: 931). Hermed blev formålet dybest set at lade et frit og sundt ungdomsfællesskab erstatte det familienetværk, den unge havde mistet – enten fordi han eller hun rent geografisk var blevet adskilt fra sine slægtninge, eller fordi vedkommende var blevet forsømt af eller fremmedgjort over for familien.

I 1914 gav Bendix Madsen meget rammende udtryk for denne store bekymring for ungdommen, der prægede hele samtiden:

De unge Mennesker har ved deres Konfirmation lukket Barndomshjemmets Dør efter sig; den staar vel altid aaben for dem, men det er maaske sjældent, de kan faa Lejlighed til at komme der. Ude blandt Fremmede maa de tjene deres Brød; det fremmede Hjems Dør er maaske utilgængelig for dem; naar saa Ungdomslivet i dem begynder at fryse, ja saa maa de i Fritiden ud, hvor de i alt Fald kan glemme, hvad de savner. Det er da et tilfældigt Selskab, ofte en daarlig Erstatning for et godt Hjem, der bliver deres Tilflugt (...). Saaledes kan Livet komme til at frembyde et meget trist og mørkt Billede af en Ungdom, der er kommen paa Afveje, navnlig fordi den i den endnu ubefæstede Alder har savnet et Hjem, hvor den kunde være skærmet og ledet af gode Mennesker. Derfor arbejdes der stærkt i vore Dage for at skaffe de unge den bedst mulige Anvendelse af Fritiden til Erstatning for det Hjem, de maa savne, indtil de en Gang selv stifter Hjem (Højskolebladet, 1914: 131-132).

Ungdomsforeningerne på landet blev ligesom skytteforeningerne og de politiske foreninger dannet i forbindelse med 1880'ernes politiske røre. De første blev stiftet på Fyn af tidligere højskoleelever og blev da også bredt opfattet som "en slags Højskoler i det smaa" (Højskolebladet, 1911: 1534). Begyndelsen blev dog gjort på Tåsinge i 1887, hvor formålet karakteristisk nok havde været "at samle de unge til Værn om det danske Folks grundlovsmæssige Frihed og at dygtiggøre dem til at opfylde deres Borgerpligter" (Jensen, 1944: 81). Samme år stiftedes på Vestfyn Nr. Aaby Ungdomsforening. Lederen her var manden, der skulle blive en af hovedkræfterne bag bevægelsen, friskolelærer Olaf Nielsen. Ifølge denne havde meningen med en sådan forening været "at søge at bringe de unge i Forbindelse med noget af det, der paa Højskolen havde bragt Lys og Glæde i Sind

og Tanke og derved øget ens Livsmod" (Nielsen, 1928: 9).

To år efter stiftedes Øster Skerninge Ungdomsforening, og flere andre fulgte efter, således at der i 1894 var basis for oprettelsen af den første samvirkeforening, *De sammensluttede fynske Ungdomsforeninger*, der fik Olaf Nielsen som formand. Formålet med dette samarbejde var "gensidig at støtte Ungdomsforeningerne i det hjemlige Arbejde ved at formaa Mænd til at holde Foredrag eller Oplæsning for en billig ensartet Betaling ud over Rejseudgifterne". Herudover forpligtigede man sig til årligt at afholde et fællesmøde samt et sommermøde (Jensen, 1944: 10).

Parallelt hermed og uden forbindelse med bevægelsen på Fyn dannedes der på Koldingegnen en ungdomsforening, anført af pastor Mads Ring fra Vonsild syd for Kolding. Her var formålet i 1899: "Foreningen samles i Forsamlingshuset til Foredrag, Oplæsning, Sang m.m. og søger derigennem at fremme Sammenhold og Fællesskabsfølelse mellem de unge, der slutter sig til Højskoletanken" (Jensen, 1944: 84). Ved dannelsen af *De sydøstjyske Ungdomsforeninger* året efter blev sætningen "der slutter sig til Højskoletanken" dog skiftet ud med det mere religiøst orienterede: "der paa god kristelig Grund vil arbejde for god, sund, folkelig og kristelig Oplysning" (Jensen, 1944: 84). Den 5. januar 1903 fusionerede de to provinsielle foreninger i det, der i de følgende år skulle blive til en succesfuld, landsdækkende sammenslutning, *De danske Ungdomsforeninger* (D.d.U.). Hermed var der lagt et vigtigt grundlag for den videreførelse af ungdomssagen, som DUF kom til at stå for, og som på mange måder kronedes af spejderbevægelsens opblomstring i midten af 1960'erne og de mange idrætsaktiviteter for børn og unge efter Anden Verdenskrig, ikke mindst fodbold og håndbold.

På den måde blev D.d.U. i løbet af det 20. århundrede den dominerende faktor inden for det frivillige børne- og ungdomsarbejde. I perioden 1900-1950 modsatte de sig den centralstyring, som fandt sted inden for det økonomiske foreningsliv, herunder andelssamvirkerne. På den måde vedblev ungdomsforeningerne at være lokalt forankrede og stærkt inkluderende netværk og som sådan 'platforme' for personlige kontakter på tværs af gruppeskel, tillidsskabelse og det, der er blevet benævnt brobyggende social kapital – dvs. netværk af inkluderende natur, hvor alle er velkomne.

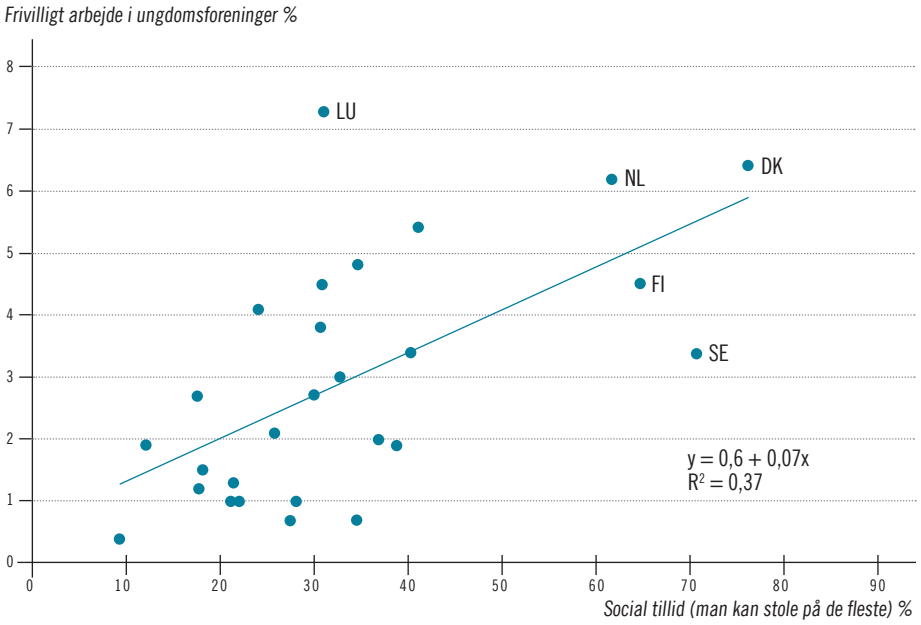
I 1950'erne og 1960'erne gjorde det såkaldte fritidsproblem det svært at holde på en landboungdom, der såvel kulturelt som erhvervsmæssigt i stigende grad orienterede sig mod byerne. Fra midten af 1960'erne havde det organisatoriske svar på den faldende interesse været at sammenlægge lokale ungdomsforeninger, ligesom man flere steder sammenlagde ungdomsforeningerne med idrætsforeningerne (Arskog, 1981; Hermansen og Stavnsager, 2000).

Sammenhængen mellem social tillid og ungdomsorganisationer

Ved oprettelsen af Dansk Ungdomssamvirke – det senere Dansk Ungdoms Fællesråd – i 1940 var Hal Kochs vision som nævnt at 'opdrage' børn og unge til at være gode demokratiske borgere. Det mente han bedst kunne gøres ved at stimulere dem til at være samfundsengagerede, herunder aktive i foreningslivet og det politiske liv – men altid med basis i den demokratiske dialog, hvor modparten respekteres og lyttes til. Samfundsengagerede unge vil dermed kunne bidrage til at skabe et sundt samfund præget af økonomisk fremgang, demokrati og politisk stabilitet, velfungerende institutioner og udbredt tillid. Vi vil derfor i det følgende fokusere på den specifikke relation mellem social tillid og frivilligt ungdomsarbejde, idet vi tillader os at bruge social tillid som et 'barometer' for, hvor velfungerende et samfund er. Data har vi hentet fra Værdiundersøgelsen 2008 blandt EU-27-landene.

Hvad angår nationale forskelle, viser Figur 3 relationen mellem frivilligt arbejde i ungdomsorganisationer (f.eks. i politiske organisationer, spejderforeninger og ungdomsklubber) og social tillid forstået som det generelt at stole på andre mennesker.

Figur 3 Social tillid og frivilligt ungdomsarbejde i EU-27-landene.

LU (Luxembourg) lader til at være en outlier. Hældningskoefficienten i figuren er lig 0,07 (p-værdi = 0,0007, dvs. højsignifikant). Se tallene i Bilag 1, hvor en landeforklaring også fremgår.

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra European Values Studies (N = 37621), 2008.

Tabel 1 Individuelle faktorer bag frivilligt ungdomsarbejde blandt borgere i EU-27.

	Afhængig variabel: Udfører frivilligt ungdomsarbejde eller ej	
	OR	OR
Social tillid		
De fleste er til at stole på	2,15***	1,71***
Køn		
Kvinde		0,87*
Alder		
30-39		0,51***
40-49		0,53***
50-59		0,41***
60-69		0,38***
70+		0,23***
Hjemmeboende børn		
1 barn		1,18
2 børn		1,62***
3 eller flere børn		2,24***
Partnerstatus		
Bor sammen med partner		1,02
Uddannelse		
Sekundær uddannelse		1,86***
Tertiær uddannelse		2,73***
Jobstatus		
Beskæftiget på deltid		1,54***
Selvstændig		0,80
Pensionist		0,78
Hjemmegående husmor		0,69*
Student		1,78***
Arbejdsløs		0,41***
Anden beskæftigelse		0,37**
Mdl. bruttoindkomst (EUR)		
400-699		1,12
700-1199		1,59***
1200+		1,58***
Bopæl		
Byområde		0,98
Storbyområde		0,56***
Pseudo R^2	0,02	0,08
- 2 log likelihood	9669	6452
N	37621	27363

Figur 3 afslører en tæt sammenhæng mellem frivilligt arbejde i ungdomsorganisationer og social tillid, omend vi ikke kan vide noget om det indbyrdes kausalitetsforhold. Udfører disse mennesker frivilligt arbejde, fordi de er tillidsfulde? Eller, omvendt, bliver de tillidsfulde, fordi de laver frivilligt arbejde? Vi kan også konstatere, at de nordiske lande scorer højt på deltagelse og – i særdeleshed – social tillid. Hvis vi undtager Luxembourg, der er et særtilfælde, scorer Danmark højest på begge parametre.

I Tabel 1 udelades den nationale-kulturelle påvirkning, idet vi kun ser på korrelationen mellem social tillid og deltagelse. Regressionsanalysen, hvor tallene er opgjort i odds ratios (OR), viser, at sammenhængen er højsignifikant. Ujusteret er sandsynligheden for, at en tillidsfuld person udfører frivilligt ungdomsarbejde 2,15 gange så stor som sandsynligheden for, at en *ikke*-tillidsfuld person udfører frivilligt ungdomsarbejde (se venstre talkolonne). Tillidsfaktorens forklaringsværdi svækkes ikke markant, når vi justerer for en række baggrundsvariable, der har betydning for graden af frivillig foreningsdeltagelse såsom alder, uddannelse, jobstatus, indkomst og antal hjemmeboende børn (se højre talkolonne). Hvad angår hjemmeboende børn, er ens egne deltagende børn jo ofte en hovedmotivation for at lave frivilligt arbejde.

Vi kan hermed konkludere, at der er en klar sammenhæng mellem social tillid og frivilligt arbejde i ungdomsorganisationer – både på landeniveau og på individplan. Borgere i højtillidslande synes mere tilbøjelige til at udføre frivilligt arbejde end borgere i lavtillidslande, ligesom det generelt er overvejende tillidsfulde mennesker, der laver frivilligt arbejde, når vi opgør tallene på individniveau. Den teoretiske forventning, på baggrund af Putnams teori, er dermed sandsynliggjort, idet jo flere frivillige, som engagerer sig i frivillige foreninger såsom ungdomsorganisationer, jo mere social tillid finder vi i det pågældende land.

Spørgsmålet er dog, om vi danskere så blot kan 'læne' os tilbage og nyde den høje sociale tillid i vores land. Den sidste del af kapitlet viser, at det næppe er en god idé.

← *OR*, Odds Ratio. Logistisk regressionsmodel. Data inkluderer respondenter fra de 27 medlemsstater i EU. Den afhængige variabel indeholder information om, hvorvidt respondenten har udført frivilligt ungdomsarbejde (f.eks. i spejderforeninger eller ungdomsklubber el.lign.) eller ej: 1 = ja, 0 = nej. Referencegrupper: Man kan ikke være for forsigtig, når man har med mennesker at gøre, mand, ingen hjemmeboende børn, bor alene, primær uddannelse eller lavere, beskæftiget på fuld tid (30 timer om ugen eller mere), 0-399, landområde. Den månedlige husstandsindkomst er opgjort *per voksen* i husstanden (dvs. husstandsindtægten blev divideret med 2, hvis respondenten oplyser at bo sammen med en partner) og i euro korrigeret for købekraftsparitet. Bopælskategorier: landområde (bor i by med mindre end 5001 indbyggere); byområde (bor i by med mellem 5001 og 100.000 indbyggere); storbyområde (bor i by med over 100.000 indbyggere). * $p < 0{,}10$ ** $p < 0{,}05$ *** $p < 0{,}01$

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra De Europæiske Værdiundersøgelser, 2008.

Fremtidige udfordringer

Foreninger, der bygger på frivilligt arbejde, er særdeles sårbare, hvis antallet af frivillige falder (Torpe, 2003; Ibsen & Østerlund, 2011). Hvis frivillighed og social tillid er forbundne, som den foregående analyse netop sandsynliggjorde, så er det vigtigt at fastholde og gerne øge antallet af frivillige i f.eks. danske ungdomsorganisationer.

En splinterny undersøgelse på området er Pedersen (2013), som bl.a. har interviewet unge frivillige i danske håndboldklubber. En klassisk definition af frivilligt arbejde er ulønnet arbejde, som frivilligt udøves for at hjælpe andre (Dekker & Halman, 2003). Pedersen argumenterer for, at håndbolden som holdsport er et mødested, hvor opbygningen af tillid og sociale netværk i højere grad er til stede end ved mere individuelle og mere motionsorienterede idrætsgrene såsom badminton eller atletik. Håndbolden er dermed karakteriseret ved at være en idrætsgren, hvor det frivillige arbejde skaber det miljø, som Putnam (2000) beskriver som værende nødvendigt for at skabe tillid, da frivillige og udøvere inden for håndboldsporten er sammensat af personer fra stort set alle aldersgrupper og økonomiske klasser i samfundet. Dette giver mulighed for at skabe en øget social tillid mellem de forskellige personer i samfundet på tværs af skel – det være sig sociale, etniske, religiøse, køn og alder (Pedersen, 2013; Putnam, 2000). Denne effekt gælder ikke blot sportens verden, men kan for så vidt generaliseres til alle organisationer under DUF.

Interviewene foretaget af Pedersen viser, at frivillige unge trænere som oftest bliver rekrutteret blandt klubbens egne spillere, der spiller på de lidt ældre hold. De bliver tilbudt at få nogle opgaver som træner/hjælpetræner på nogle yngre hold, og på den måde får man nogen i gang. Adspurgt om "Hvad var din primære motivation, første gang du blev frivillig?", så fremhævede alle interviewpersoner, hvordan deres familie var hovedårsagen til, at de selv blev frivillige. Enten opfordrede forældrene interviewpersonerne til at blive frivillige, eller også blev interviewpersonerne stærkt påvirkede af forældrenes eget engagement i en idrætsforening. Under alle omstændigheder beskriver alle interviewpersonerne, hvor vigtig deres opdragelse er i forhold til deres positive syn på frivilligt arbejde. Denne prædisponering hjemmefra synes altså at være en afgørende faktor for, at enkeltpersoner bliver frivillige (Pedersen, 2013).

Prædisponeringen kan derfor skabes ved at inddrage unge på et tidligt tidspunkt i det at være frivillig, f.eks. ved at forældrene medbringer deres egne børn til træning og eventuelle kampe for de hold, som de er trænere for. Dermed stifter de unge tidligt bekendtskab med det sociale miljø i en given forening, hvilket kan skabe en positiv associering med selve aktiviteten hos det enkelte barn, hvis de får gennemgående positive oplevelser herved. Dette kan senere lede frem til den prædisponering, der kan fungere som katalysator for, at de selv bliver frivillige. Med andre ord genfødes den individuelle prædisponering inden for en frivillig familie (ibid.). Dette fund understøttes i øvrigt af et panelstudie (Stolle & Hooghe, 2004), der viser vigtigheden af erfaringer i barndom og ungdom

for forskellige social kapital-faktorer som tillid og frivilligt arbejde. Således kan voksenrespondenternes deltagelse i foreninger, klubber og nabogrupper i høj grad forklares af, at de har deltaget siden deres tidligste ungdom. Det samme gælder social tillid, der synes at være relativt stabil over tid (Stolle & Hooghe, 2004: 438). For at forklare social kapital blandt voksne foreslår Stolle & Hooghe derfor, at man retter opmærksomheden mod "various youth experiences", som kan forklare "adult social capital indicators" (ibid.).

Adspurgt om, hvordan der skulle skaffes frivillige i fremtiden, svarede interviewpersonerne i Pedersens undersøgelse, at det var vigtigt, at foreningerne brugte en strategi, der bygger på åbenhed ved at fortælle de mulige frivillige om stort set alle de forpligtelser, som det frivillige arbejde indeholder. Derved kunne de bedre sikre, at de nye frivillige ikke bliver negativt overraskede og ligesom ved for meget administrativt arbejde bliver skræmt væk, førend de kan se, om det frivillige arbejde er noget for dem. Desuden lagde interviewpersonerne meget vægt på nødvendigheden af social anerkendelse inden for foreningerne, når de frivillige skal fastholdes på længere sigt. Så derfor er det vigtigt, at de frivillige får ros, og af så mange som muligt får at vide, at de er guld værd i forhold til det her stykke arbejde.

Konklusion

Hovedspørgsmålet var, hvilken betydning frivillige foreninger, særligt ungdomsorganisationer, har for opbygningen af social tillid i samfundet. Vi operationaliserede teorien i forhold til historiske og nutidige eksempler samt statistiske analyser, og vi fandt en klar sammenhæng mellem social tillid og frivilligt arbejde i ungdomsorganisationer, både på landeniveau og på individplan.

På baggrund af dette er det derfor vigtigt at sikre den frivillige indsats, uden at foreningerne bliver for statsregulerede og dermed truer en selvstændig og økonomisk uafhængig tradition, som kan spores langt tilbage i 1800-tallet. Med andre ord er social tillid et heldigt biprodukt af andre handlinger. Men hvis det frivillige foreningsarbejde ophører, så er der også stor risiko for, at den sociale tillid påvirkes i negativ retning, eftersom de to følges ad. Dog er det endnu vanskeligt at fastlægge kausalitetsretningen eller vekselvirkningen mellem frivillighed og tillid. Her er endnu mere forskning påkrævet fremover.

Angående indtræden som frivillige synes familiens indflydelse at være en vigtig og hidtil noget overset faktor. Vigtigt er det derfor, at frivillige foreninger også begynder at overveje alternative strategier, hvor nye personer 'uden for familien' inddrages, så rekrutteringsgrundlaget forbliver tilstrækkeligt fremover. Den tidlige ungdoms betydning for social kapital-værdier og aktiviteter i voksenlivet medfører, at der vil være tale om et ekstra

stort tab, hvis frivilligheden forgår. Hvis unge ikke inddrages i foreningslivet, er der stor sandsynlighed for, at disse unge resten af deres liv vil score lavt på social kapital-faktorer som frivilligt arbejde og tillid, ligesom man kan frygte, at de vil videregive normer for en lav indsats og manglende engagement i civilsamfundet til deres egne børn. Det vil på sigt kunne øge konfliktniveau og polarisering. Som Hal Koch udtrykker det i "Hvad er demokrati," (1995 [1945]: 16).

"I det store og hele findes der kun to veje til at finde denne løsning [på konflikten mellem forskellige interesser]: Man kan slås sig til rette, hvilket vil sige, at det bliver den stærkeres vilje, som råder; således går det til i junglen (…) Man kan tale sig til rette [og] gennem samtalen nå til en rigtigere og rimeligere forståelse af konfliktens problem. Dette er demokrati. Det er samtalen (dialogen) og dens gensidige forståelse og respekt, som er demokratiets væsen. Hvor dette glipper, vil man uvægerligt falde tilbage til magtkampen. Således forstået er demokratiet noget langt mere omfattende end en bestemt samfundsmæssig styreform".

Demokrati handler altså i bred forstand også om frivillighed og social tillid og dermed evnen til at tale sammen og samarbejde fremfor at slås.

Litteratur

Arendt, J. (1997). "Gunner Engberg og den københavnske ungdomsbevægelse": http://www.folkekirken.dk/Arkiv/Kbh/aarbog97/8.htm

Arskog, N.P. (1981). *At politisere ungdommen, Dansk Ungdoms Fællesråd 1940-1980*. Dansk Ungdoms Fællesråd, København.

Barbalet, J. (2009). "A characterization of trust, and its consequences". *Theoretical Sociology* 38: 367-382.

Bjørnskov, C. (2009). "Social capital and economic growth" i: G.T. Svendsen & G.L.H. Svendsen (red.), *Handbook of Social Capital. The Troika of Sociology, Political Science and Economics*, s. 354-375. Edward Elgar, Cheltenham, UK.

Cook, K.S., Hardin, R. & M. Levi (2005). *Cooperation Without Trust?* Russell Sage Foundation, New York.

Dansk Ungdom og Idræt. Udgivet af De Danske Gymnastik- og Ungdomsforeninger (D.D.G.U.). Årgangene 1971, 1972, 1973.

Dekker, Paul & Loek Halman (2003). "Volunteering and values – an introduction" in: Paul Dekker & Loek Halman (red.), The Values of Volunteering, s. 1-17. Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York.

Eurofound (2012). *Third European Quality of Life Survey – Quality of Life in Europe: Impacts of the Crisis*. Publications Office of the European Union, Luxembourg.

European Values Studies 2008.

Hermansen, K. & H. Stavnsager (red.) (2000). *Fællesskab gi'r mening. Dansk Ungdoms Fællesråd 1940-2000*. Dansk Ungdoms Fællesråd, København.

Højskolebladet. Udgivet af den selvejende institution Højskolebladet. Årgangene 1901, 1903, 1911, 1914.

Ibsen, B. (1996). "Change in local voluntary associations in Denmark". *Voluntas* 7(2): 160-176.

Ibsen, B. & L. Ottosen (2001). "Idræt, livsform og social kapital" i: O. Korsgaard, B.V. Madsen & N.K. Nielsen (red.), *Idræt, krop og demokrati* , s. 213-238. Gads Forlag, København.

Ibsen, B. & K. Østerlund (2011). *Frivilligt arbejde i idrætsforeninger – Forskelle og ligheder mellem specialforbund og idrætsgrene*. Idrættens Analyseinstitut, København.

Jensen, J.M. (1944). ”De danske Ungdomsforeninger” i: J. Bukdahl og J.M. Jensen (red.) *Fri Ungdom. Dansk folkeligt Ungdomsarbejde*, s. 80-122. Forlaget Arnkrone, Odense.

Koch, H. (1995 [1945]). *Hvad er demokrati*. Gyldendal, København.

Nielsen, Olaf (1928). ”Ungdomsarbejdets Begyndelse” i: Edvard Eller o.a. (red.): *De danske Ungdomsforeninger i femogtyve Aar*, s. 9-13. De danske Ungdomsforeninger, Odense.

Ostrom, E. & T.K. Ahn (2009). ”The Meaning of Social Capital and its Link to Collective Action” i: G.T. Svendsen og G.L. Svendsen (red.) *Handbook of Social Capital. The Troika of Sociology, Political Science and Economics*, s. 17-35. Edward Elgar, Cheltenham, UK.

Paldam, M. & Svendsen, G.T. (2000). ”An essay on social capital: Looking for the fire behind the smoke”. *European Journal of Political Economy* 16: 339-66.

Pedersen, M.H. (2013). *Frivillige i de danske håndboldklubber: Årsager og motiver*. Speciale ved Institut for Statskundskab, Aarhus Universitet.

Putnam, R.D. (1993). *Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton University Press, Princeton.

Putnam, R.D. (2000). *Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community.* Simon & Schuster, New York.

Siisiänen, M. (1992). ”Social movements, voluntary associations and cycles of protest in Finland 1905-91. *Scandinavian Political Studies*.

Sivesind, K.H., Lorentzen, H., Selle, P. & D. Wollebæk (2002). *The Voluntary Sector in Norway. Composition, Changes, and Causes*. Report 2002:2. Institutt for samfunnsforskning, Oslo.

Stolle, D. & M. Hooghe (2004). ”The roots of social capital: Attitudinal and network mechanisms in the relation between youth and adult indicators of social capital”. *Acta Politica* 39: 422-441.

Svendsen, G.L.H. (2001). ”Historien anskuet som et kapitalmarked. Selvorganiseringen i de danske landdistrikter 1800-1900”. *Fortid og Nutid* (1): 23 51: http://www.historie-online.dk/udgiv/fortid/kapital.pdf

Svendsen, G.T. & G.L.H. Svendsen (2006). *Social kapital: En introduktion*. Hans Reitzel, København.

Torpe, L. (2003). ”Democracy and associations in Denmark: Changing relationships between individuals and associations?” *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly* 32: 329-343.

Torpe, L. & P. Gundelach (1997). ”Social kapital og foreningernes demokratiske rolle”. *Politica – Tidsskrift for Politisk Videnskab* 29(1): 16-31.

Bilag

Bilag 1 Frivilligt ungdomsarbejde og social tillid i EU-27 (N = 37621).

Land	Kode	Frivilligt arbejde i ungdomsforeninger, %, 2008	Social tillid (man kan stole på de fleste), %, 2008
Østrig	AT	2	36,8
Belgien	BE	4,8	34,5
Bulgarien	BG	1,5	17,9
Cypern	CY	0,4	9,2
Tjekkiet	CZ	3,8	30,5
Danmark	DK	6,4	76,2
Estland	EE	3	32,7
Finland	FI	4,5	64,7
Frankrig	FR	0,7	27,3
Tyskland	DE	1,9	38,8
Grækenland	EL	1	21,3
Ungarn	HU	1,3	21,2
Irland	IE	5,4	40,9
Italien	IT	4,5	30,8
Letland	LV	2,1	25,6
Litauen	LT	2,7	29,9
Luxembourg	LU	7,3	31,1
Malta	MT	1	21,7
Holland	NL	6,2	61,7
Polen	PL	1	28
Portugal	PT	2,7	17,5
Rumænien	RO	1,2	17,6
Slovakiet	SK	1,9	11,9
Slovenien	SI	4,1	23,9
Spanien	ES	0,7	34,4
Sverige	SE	3,4	70,7
Storbritannien	GB	3,4	40,3

Der er kun medtaget respondenter, som har besvaret begge spørgsmål.

Kilde: Egne beregninger baseret på data fra European Values Studies (N = 37621), 2008.

Ambassadøren for flade strukturer og medbestemmelse

Lad dig ikke lade narre af Jan Top Christensens sølvgrå hår. Den danske ambassadør er ganske givet en mand med mangeårig erfaring i internationalt samarbejde og diplomati, men hans tilgang til arbejdet er langtfra 'grå'. Som spejder lærte han, at status og autoritet er noget, man gør sig fortjent til, og den lære fører han videre i en region, hvor status er medfødt, og autoritet sjældent betvivles.

AF JANNIE FJORDSIDE

I Libanon er mænd, der bærer deres barn i en bæresele om maven, lidt af et særsyn. Det samme er granvoksne herrer i prominente embeder, som lader sig fragte rundt på bagsædet af mindre, lejede biler. Ikke desto mindre var det synet, der mødte frokostgæsterne, første gang Jan Top Christensen deltog i en frokost i den danske koloni i Beirut. Det var i efteråret 2007, og Jan og familien var netop kommet til landet, hvor etableringen af en helt ny dansk ambassade og jobbet som dansk ambassadør ventede.

Lige siden sit første opsigtsvækkende frokostantræk har han sat en ære i selv at være et eksempel på, at stordiplomati ikke behøver være synonym med autoritær ledelse og hierarkier.

Den antiautoritære tankegang har fulgt Jan længe. Som ung studerende var han gennem et par år medlem af Studenterfronten på Aarhus Universitet, hvis mål blandt andet lød på lige medbestemmelse for studerende og oprettelsen af fagkritiske grupper, og han var medstifter af og redaktør på det samfundsvidenskabelige og -kritiske tidsskrift Grus. I studieårene brugte han også en stor del af sin fritid på at oprette Trøjborg Beboerforening i Aarhus. Foreningens formål var at mobilisere de lokale beboere til at forbedre levevilkårene i kvarteret gennem byfornyelse, trafikregulering og oprettelse af beboerhus; alt sammen skete i tæt samarbejde med kommunen, der i første omgang var modstræbende, men senere tog initiativerne til sig og gennemførte dem. Evnen til at mobilisere på tværs af befolkningen var en nyttig erfaring.

Jan lærte dog allerede fra syvårsalderen, hvordan tingene faktisk kan fungere rigtig godt, når hierarkierne blødes op, og alle får medbestemmelse. Inspireret af sin far og sine to ældre søskende blev han 'ulveunge' hos KFUM-Spejderne i Svendborg.

Inspiration til demokrati og antihierarki

Jan var en del af spejderbevægelsen i 10 år – først i Svendborg og siden Odense – og i jobbet som ambassadør i Libanon, hvor han jævnligt var i kontakt med lokale religiøse og politiske autoriteter, trak han stadig på de erfaringer, han fik hos spejderne.

"Også i den grad! Jeg arbejder konstant for at være med til at nedbryde autoritetsstrukturer, der ikke har et rationelt grundlag, og som ikke fortjener autoriteten," siger han.

Fra ambassadørstolen i Beirut har han desuden haft førsteparket til de samarbejder, der er begyndt at blomstre mellem danske og libanesiske børne- og ungdomsorganisationer. Det har givet ham, hvad han selv kalder "en ikke ringe indsigt" i, hvad de danske børne- og ungdomsorganisationer bidrager med, når de rykker deres aktiviteter ud over landegrænserne – og ikke mindst i, hvordan foreningernes strukturer, styreformer og traditioner i Danmark og Libanon på mange måder ligger milevidt fra hinanden. Og han fremhæver især demokratiske styreformer og antiautoritær uddannelse og opdragelse som noget af det, de danske børne- og ungdomsorganisationer inspirerer andre unge med i Libanon.

Libanon er et samfund præget af et sekterisk politisk system. Og det smitter af på foreningslivet, som ikke får nogen offentlig støtte og ofte er bundet op på sekteriske og politiske tilhørsforhold, fortæller Jan.

"Gennem partnerskaberne med danske ungdomsorganisationer får de libanesiske børn og unge indsigt i, hvordan moderne demokratiske borgere må opføre sig til fællesskabets bedste, samt at man kan være uenig på en civiliseret måde," siger han.

En spirende tillid

Et af de mange samarbejdsprojekter, Jan har fulgt tæt gennem årene, er DUFs netværk mellem politiske ungdomsorganisationer i Danmark og Libanon. DUF har siden 2005 haft et samarbejde med de danske politiske ungdomsorganisationer, og i 2007 udviklede

det sig til et dansk-libanesisk samarbejde, hvor repræsentanter fra hele det ungdomspolitiske spektrum i begge lande udveksler meninger og værdier og netværker på tværs af grænserne.

Gennem DUF-projektet har libanesiske ungdomspartier lært, at man i et demokratisk samfund kan være uenig om politiske veje, men at man kan og bør samarbejde om fælles reformprojekter, fortæller Jan og nævner den libanesiske kampagne for 18-års-valgret som et eksempel på, hvad samarbejdet har bidraget med.

"Så vidt jeg ved, kom initiativet til 18-års-kampagnen fra dansk side," siger han.

Kampagnen var ikke nok til at rykke ved de unges stemmeret – valgretsalderen i Libanon er stadig 21 år. Men initiativet var med til rykke ved parternes tillid til, at samarbejde om fælles mål er muligt på trods af politiske forskelligheder.

Den spirende tværpolitiske tillid og vished om, at samarbejdet nytter, kan muligvis også få engagementet hos de unge libanesiske foreningsaktive til at gro. Ifølge Jan findes der mange tusinde ngo'er i Libanon, mens kun et meget mindre antal ngo'er reelt er aktive, og mønstret gør sig også gældende for de libanesiske børne- og ungdomsorganisationer. En stærk kontrast til deres danske modpart, hvor en Gallup-undersøgelse fra 2012 har vist, at mere end hver tredje lægger over ni timers frivillig arbejdsindsats om måneden. Hvis aktive fra danske ungdomsorganisationer kan inspirere de libanesiske unge til at engagere sig mere aktivt i deres foreninger, er der gode chancer for, at det på sigt kan styrke de libanesiske borgeres opfattelse af, at de er fælles om samfundet og kan have tillid til hinanden.

Udøver eksemplets magt

Ifølge Jan er der altså meget at vinde for begge lande gennem gode samarbejdsprojekter, så længe samarbejdet hviler på gensidig respekt og oprigtig nysgerrighed over for hinanden; begge parter skal have lyst til at forstå de andres verden, vilkår og historie, og samarbejdet skal være ligeværdigt. Den ene part må aldrig blive den andens klient, understreger Jan.

"De gode samarbejdsprojekter fremmer en positiv forståelse af Danmark, som på længere sigt kan føre til interesse i uddannelse i landet, og de fremmer forskning, handel og andre former for udveksling til begge landes fordel," siger han.

Og for de libanesiske ungdomsorganisationer er der altså meget inspiration at hente fra de danske, mener han.

Men på trods af fremgang sker forvandlingen ikke over natten. Der er stadig mange udfordringer for de libanesiske ungdomsforeninger, og de bunder netop i samfundets før omtalte sekteriske og politiske strukturer, forklarer Jan. Et nærliggende spørgsmål er derfor, hvor meget samarbejdet mellem danske og libanesiske ungdomsorganisationer egentlig kan rykke. Er den udveksling og dialog, som er en del af de internationale samarbejder, med til at udfordre eksisterende opfattelser af, hvad demokrati og dialog, frivillighed og engagement indebærer?

”Ja, i allerhøjeste grad. Bliv ved med det!”

Eksemplets magt er stor, siger Jan og understreger, at dansk-libanesiske samarbejdsprojekter virkelig kan være med til at inspirere til nye måder for det libanesiske foreningsliv at organisere sig på.

Selv vil han fortsætte med at udøve eksemplets magt, der ikke er bange for at udfordre de autoriteter, hvis status ikke er bygget på reelle kompetencer og erfaringer, og som har det godt med at repræsentere værdier som flade hierarkier og lighed mellem kønnene gennem lejebiler og bæreseler.* ■

* Jan Top Christensens næste post var endnu ikke afklaret ved redaktionens afslutning.

Portrættet er baseret på et personligt interview og desuden følgende kilder:

- DUF Fakta 2013: Libanesisk valgretsalder: http://duf.dk/uploads/tx_templavoila/DUF_Fakta_Valgret_Verden.pdf
- Det moderne diplomati, djøfbladet.dk, 2008: http://www.djoefbladet.dk/blad/2008/10/detmodernediplomati.aspx
- Studenterfrontens pjece, 1970: http://www.au.dk/fileadmin/www.au.dk/universitetshistorisk_udvalg/filer/Studenterfrontens_pjece_1970.pdf

Foreningsknubs og kampvalg gav nye perspektiver

Da Anemone Birkebæk tog sine første skridt ind i politisk arbejde, var hun en lille pige i fjernsyn for dig-alderen. Siden udfoldede hun sit politiske talent på både nationalt og europæisk plan. Med sine erfaringer fra ungdomsorganisationerne har hun fået nye perspektiver på medborgerskab og respekt for folkestyret. For medbestemmelse – det er langtfra en selvfølge.

AF JANNIE FJORDSIDE

Som 11-årig blev Anemone Birkebæk valgt som elevrådsformand på sin skole i Fredericia. Og hun udfordrede skolebestyrelsen og søgte opbakning hos interesseorganisationen Danske Skoleelever (DSE), da hun ikke følte, at bestyrelsens voksne medlemmer tog hendes input som elevrådsformand alvorligt.

Knap fire år senere flyttede hun hjemmefra. Adressen blev ændret fra Fredericia til København, hvor hun selv skulle stå i spidsen for DSE. Hun lærte at begå sig – både i de fremmede, københavnske gader og på Christiansborg, hvor hun sad med ved bordet til politiske møder, kun 15 år gammel.

Hun havde grådkvalt, med telefonrøret i hånden, indvilget i at stille op til formandsposten, da DSEs daværende formand få måneder forinden havde ringet og opfordret hende; hun følte ikke selv, at hun var klar – det var alt for tidligt.

Men Anemone *var* klar.

Og formandskabet i DSE blev første skridt i et foreningsengagement, der kom til at række ud over Danmarks grænser: Anemone skulle senere være med til at varetage interesserne for 30 nationale ungdomsråd og 70 internationale ungdomsorganisationer, da hun blev bestyrelsesmedlem i den europæiske paraplyorganisation European Youth Forum (YFJ).

Vejen til Bruxelles

Anemone sidder ved et lille cafebord på Café Kreuzberg i Strædet i København med en caffe latte foran sig, som hun endnu ikke har nået at tage et sip af; hun er godt i gang med at fortælle. Det er en halvsløv fredag formiddag, cafeen og bylivet udenfor er stadig ved at vågne op, og Anemones stemme er det eneste, der bryder med tjenernes småsnak og Johnny Cashs hæse stemme fra højtalerne. I den er derimod ingen sløvhed at spore – hun fortæller længe, lystigt og lynende hurtigt.

Da Anemone som 16-årig stopper som formand for DSE og flytter tilbage til hjembyen for at begynde i 1.g på Fredericia Gymnasium, får hun uvant fritid på hånden. Hun mangler noget at gå op i ud over skolen, vennerne og festerne. Det ved man i DUF, hvor Anemone efterhånden er blevet et velkendt ansigt – hun har blandt andet været valgretsambassadør og sidder nu i følgegruppen for DUFs nordiske og europæiske arbejde.

”Jeg var på skitur og blev ringet op af Martin Justesen, der var formand for DUF. De manglede en kandidat til Uddannelsesudvalget i YFJ – og jeg vidste jo noget om uddannelse. Jeg vidste måske ikke noget om uddannelse i EU-sammenhæng, men jeg kunne vel bidrage med et eller andet, forestillede de sig dengang,” siger Anemone og smiler, endnu bredere end før.

Den afmålte, let skuldertrækkende ydmyghed går igen i hele Anemones fortælling om hende selv. Det føles ikke, som om hun taler sine præstationer ned. Hun får bare det foreningsarbejde, hun har lavet, til at lyde så naturligt, så let. Som om det er helt normalt at have haft to formandsposter og en karriere i europæisk ungdomspolitik, allerede inden man forlader gymnasiet.

De politiske albuer bliver spidset

Anemone bliver optaget i udvalget og skal nu som 16-årig nybagt 1.g’er til at bruge en stor del af sin fritid i Bruxelles.

Som formand for DSE mærkede Anemone, hvordan elevpolitik kunne blive til ’grand politics’ for medlemmerne – de var måske nok unge mennesker, men ambitionerne var

høje, konkurrencen hård, og de strategiske kneb var enhver voksen politiker værdig, fortæller hun. Hun er efterhånden vant til lidt af hvert.

Alligevel bliver mødet med YFJ overvældende; for nogle unge, særligt fra Europas yderkanter, er en karriere i YFJ et vigtigt skridt på vej til en europæisk eller international karriere. Ambitionerne er skruet op, konkurrencen skærpet, og det politiske spil er af en helt anden kaliber, end Anemone indtil nu har manøvreret rundt i. Det får hun for alvor at mærke, da hun to år efter sin indtræden i organisationen stiller op til bestyrelsesvalget.

"Nu talte vi om 'grand politics' før, ikke? Valgene i YFJ, de var sindssyge! Folk planlagde år i forvejen, at de ville stille op, og de tog det meget alvorligt. Det var ikke for sjov," siger Anemone.

Talestrømmen tager fart, og hendes smil vokser sig en anelse bredere, i takt med at hun dykker længere ned i detaljerne om det kampvalg, der ventede hende i YFJ.

Det var som at gå på line i kontrasternes verden. Medlemslandene strakte sig fra Norge til Aserbajdsjan, og de unge repræsenterede alt fra nationale ungdomsråd til nicheforeninger som Young Nature Friends og World Esperanto Youth Organisation. Skulle Anemone have en chance, måtte hun holde sig på god fod med alle – uden, vel at mærke, at stikke nogen blår i øjnene om de mærkesager, hun selv ville kæmpe for.

Anemone står sin endelige test ved YFJs fire dage lange generalforsamling i november 2010. I pauserne render hun rundt til interviews med de forskellige organisationer i YFJ. De kan stille spørgsmål til alt. Fra detaljerne i specifikke EU- og FN-processer til, hvordan hun vil forholde sig til samarbejdet mellem forskellige grupperinger i YFJ.
"Det var som at være til eksamen i fire dage," husker Anemone.

Foreninger skaber tillid og respekt

I dag er Anemone igen flyttet til København, hvor hun læser statskundskab på universitetet. Og hun er tilbage på Christiansborg, hvor hun for år tilbage sad til møder som DSE-formand. Ved siden af studierne arbejder hun for Radikale Venstre som koordinator på et projekt, der skal styrke et søsterparti i Tanzania, så det kan bidrage til landets demokratiske udvikling.

I sit arbejde trækker Anemone på de erfaringer, hun fik gennem sine poster i DSE og YFJ. Men allervigtigst er måske den indstilling til samfundet, hun har mærket forme sig gennem sit foreningsengagement.

"Når du er aktiv i en frivillig forening, oplever du, at der skabes et socialt bånd og en tillid til hinanden, fordi du møder vidt forskellige mennesker, som alligevel arbejder sammen mod det samme mål. Men du får også en større respekt for samfundet. Det kan godt være, at det lyder lidt højtflyvende, men hvis du har været aktiv i en forening og kæmpet for at opnå en tillidspost eller en specifik mærkesag, så tager du samfundet og særligt det repræsentative folkestyre mere seriøst," siger Anemone.

Da Anemone som ung teenager deltog i politiske møder på Christiansborg, oplevede

hun, hvordan samfundet og folkestyret også tager ungdomsorganisationerne seriøst; at de bliver hørt og faktisk har mulighed for at få indflydelse. Og med sine erfaringer fra YFJ ved hun, at den demokratiske medindflydelse langtfra er en selvfølge.

Tag nu ansvar!

Anemone dvæler et øjeblik ved det med respekten for samfundet; når hun diskuterer med vennerne, hører hun ofte nogle af dem sige, at "politikerne generelt er inkompetente". Og hun bliver vildt provokeret af deres indstilling:

"Jeg har det sådan, at de mennesker, der skæres over en kam som 'inkompetente', det er altså dem, samfundet har valgt til at skulle lede landet. Min indignation over, at nogle folk bare kan se passivt til og brokke sig over tingenes tilstand, den er selvfølgelig opstået i mit foreningsarbejde," siger Anemone.

Anemone har talt sig varm, nærmest gloende. Hendes indignation er ikke påtaget eller formel, men personlig og dybfølt. Og som hun taler, er det let at genkende den 11-årige pige, som slog i bordet over for sin skolebestyrelse og krævede ansvar. ■

FORENINGER FOR FREMTIDEN

Forskere og foreningsaktive om ungdomsorganisationernes betydning for unges liv og det danske samfund

Kom helt tæt på en tidligere statsminister, en verdensberømt kok, en flygtning fra Afghanistan, en ambassadør, en direktør for verdens største internationale avis, en spejderleder i provinsen, en minister, en spastisk lammet frivillig projektmager, en musikchef og mange flere, når de fortæller om deres tid i en af Danmarks ungdomsorganisationer.

Ligesom halvdelen af den danske befolkning har hovedpersonerne i denne bog været aktive i en af de organisationer, som DUF – Dansk Ungdoms Fællesråd repræsenterer. For DUF er unges deltagelse i foreningslivet helt centralt for udviklingen af vores samfund. Danmark har en stærk foreningstradition, som er fundamentet for vores demokrati. Unge er fremtidens eneste sikre ressource og en helt afgørende faktor for udviklingen af Danmark.

Derfor har DUF samarbejdet med en række af landets fremmeste forskere og præsenterer med "Foreninger for fremtiden" helt ny viden om ungdomsorganisationernes betydning for unges liv, trivsel og kompetencer og foreningernes bidrag til samfundet.

Bogen gør dig klogere på, hvad foreningerne for børn og unge kan og gør – både for den enkelte og for samfundet – og inspirerer til, hvordan vi kan udvikle vores foreningsliv.

DUF
DANSK UNGDOMS FÆLLESRÅD